Vidzemes plānošanas reģiona viedās specializācijas jomas rādītāju novērtējums

2024

VIDZEME
CEĻŠ VED AUGŠUP!

INNOMATRIX
RESEARCH & INNOVATION

Pētījums sniedz padziļinātu Vidzemes reģiona viedās specializācijas stratēģijas (RIS3) īstenošanas novērtējumu, koncentrējoties uz ekonomiskās un inovāciju dinamikas analīzi. Laika posmā no 2020. līdz 2024. gadam izvērtēti galvenie ekonomiskie un sociālie rādītāji, tostarp bruto pievienotā vērtība (BPV), ārvalstu un publiskās investīcijas, kā arī uzņēmumu inovāciju aktivitāte. Pētījuma mērķis ir identificēt Vidzemes reģiona stiprās un vājās puses un izstrādāt stratēģiskus risinājumus, kas veicinātu reģiona ilgtspējīgu ekonomisko attīstību un viedās specializācijas mērķu sasniegšanu.

Metodoloģiski pētījums balstīts uz integrētu kvantitatīvo un kvalitatīvo analīzi. Apkopotie dati no Centrālās statistikas pārvaldes (CSP), Latvijas Bankas, VARAM, RAIM, Lursoft, Firmas.lv un Open Data portāliem nodrošina padziļinātu un faktos balstītu izpratni par reģiona attīstības dinamiku un RIS3 īstenošanas procesu.

Rezultāti norāda uz mērenu ekonomikas izaugsmi un Vidzemes potenciālu inovāciju jomā. Pievienotās vērtības īpatsvars Latvijas ekonomikā pieauga no 8,3% 2019. gadā līdz 9,1% 2022. gadā, atspoguļojot reģiona stabilitāti un izaugsmes dinamiku. Tomēr IKP uz vienu iedzīvotāju (10 366 eiro 2022. gadā) būtiski atpaliek no Latvijas vidējā rādītāja (16 717 eiro) un Rīgas reģiona (24 109 eiro), norādot uz reģiona izaicinājumiem ienākumu līmeņa un produktivitātes uzlabošanā.

Publiskās un ārvalstu investīcijas Vidzemē veido nozīmīgu reģiona ekonomiskā atbalsta daļu, tomēr šī atkarība no ārējiem resursiem ierobežo reģiona spēju attīstīt neatkarīgu augsto tehnoloģiju un inovāciju ekosistēmu. Šobrīd dominējošās nozares, piemēram, kokapstrāde un pārtikas ražošana, uzrāda stabilu sniegumu, taču tās lielā mērā ir pakļautas globālo tirgu un pieprasījuma izmaiņām.

Lai RIS3 stratēģija Vidzemē būtu efektīvāka, nepieciešams uzlabot inovāciju infrastruktūru, īpaši prioritārajās nozarēs; veicināt augsto tehnoloģiju un vides inovāciju attīstību un stiprināt cilvēkkapitālu, piesaistot talantus un veicinot zināšanu pārnesi. Uzlabojumi ir svarīgi, lai Vidzeme kļūtu par ilgtspējīgas un viedas ekonomikas straujas izaugsmes reģionu Latvijā.

Galvenie secinājumi

Vidzemes vispārējā sociālekonomiskā attīstība (2020-2024)

Vidzemes reģiona sociālekonomiskā situācija no 2020. līdz 2024. gadam raksturojas ar stabilu ekonomisko aktivitāti un salīdzinoši zemu bezdarbu, taču to ietekmē ievērojami demogrāfiskie un strukturālie izaicinājumi, kas ierobežo tā attīstības potenciālu. Reģionam nepieciešami stratēģiski risinājumi, lai piesaistītu darbspējīgos iedzīvotājus, stimulētu inovācijas un veicinātu reģionālās atalgojuma un dzīves kvalitātes izlīdzināšanu.

Iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecojoša populācija. No 2020. līdz 2023. gadam Vidzemes iedzīvotāju skaits samazinājies par 0,8%. Reģionā ir augstākais virs darbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars Latvijā (23,6% 2023. gadā).

Migrācijas saldo un zems iedzīvotāju blīvums. Vidzeme ir vienīgais Latvijas reģions ar negatīvu migrācijas saldo (-270%) no 2020. līdz 2023. gadam. Iedzīvotāju blīvums lielākajā daļā reģiona ir ļoti zems (4–25 cilvēki/km²), kas norāda uz urbanizācijas tendencēm un pastāvošajām reģionālās nevienlīdzības problēmām.

Ekonomiskā aktivitāte un stabils nodarbinātības līmenis. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars Vidzemē 2023. gadā bija 76,2%, nodarbinātības līmenis – 71,5%, bet bezdarba līmenis – 5,9%, kas ir viens no zemākajiem valstī. Rādītāji liecina par stabilitāti darba tirgū, neskatoties uz demogrāfiskajiem izaicinājumiem.

Reģiona ekonomikas transformācija. Nodarbinātība lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarēs no 2020. līdz 2023. gadam samazinājusies par 33%, savukārt veselības un sociālās aprūpes nozarēs pieaugusi par 15%. Dinamika norāda uz ekonomikas struktūras maiņu, pieprasījuma pieaugumu pēc sociālajiem pakalpojumiem un tradicionālo nozaru nozīmes samazināšanos reģionā.

Atalgojuma pieauguma atšķirības. Vidējā bruto darba samaksa Vidzemē pieaugusi par 49% (no 704 eiro 2020. gadā līdz 1373 eiro 2024. gadā), taču tas ir zemākais pieaugums starp Latvijas reģioniem. Tas atspoguļo Vidzemes ekonomikas lēnāku attīstību un mazāku augsti apmaksāta darba pieprasījumu, īpaši salīdzinot ar Rīgas reģionu un citām Latvijas teritorijām.

Vidzemes lauksaimniecības dinamika (2013-2023)

Vidzemes reģiona lauksaimniecība pēdējās desmitgadēs piedzīvojusi būtiskas pārmaiņas, tai skaitā modernizāciju, specializāciju un strukturālas izmaiņas. Neskatoties uz kopumā pozitīvo attīstību, reģionam jāturpina strādāt pie

nodarbinātības palielināšanas un mazāku saimniecību atbalsta, lai veicinātu vienmērīgāku izaugsmi un saglabātu ilgtspējīgu attīstību.

Vidzemes nozīmīgā loma lauksaimniecībā (2023). Vidzemē atrodas 21% no Latvijas lauksaimniecībā izmantojamās zemes jeb 381,4 tūkstoši hektāru, kas reģionu ierindo trešajā vietā valstī. Reģionā darbojas 16,5 tūkstoši lauku saimniecību, un vidējais saimniecības lielums ir 50,1 hektārs. Rādītāji liecina par vidēja mēroga saimniecību dominanci un nozīmīgu ieguldījumu Latvijas lauksaimniecības nozarē.

Ražošanas modernizācija un specializācija (2013–2023). Graudaugu sējumu platības Vidzemē palielinājušās par 24%, bet atklātā lauka dārzeņu audzēšana pieaugusi par 26%. Tajā pašā laikā kartupeļu sējumu platības samazinājušās par 57%. Rādītāji liecina par saimniecību pielāgošanos tirgus pieprasījumam un pāreju uz ekonomiski izdevīgākiem kultūraugiem.

Stabils nodarbinātības pieaugums lauksaimniecībā (2011–2023). Lauksaimniecībā nodarbināto skaits Vidzemē pieaudzis no 11 096 darbiniekiem 2011. gadā līdz 15 212 darbiniekiem 2023. gadā (+27,1%). Neskatoties uz pieaugumu, tas ir zemāks nekā citos reģionos, piemēram, Latgalē, kur nodarbināto skaits audzis par 47,3%. Vidzemē saglabājas tendence uz darba vietu saglabāšanu un jaunu radīšanu saistītajās nozarēs.

Zemes tirgus dinamika (2013–2023). Lauksaimniecības zemes pirkšanas cena Vidzemē 2023. gadā bija 3475,72 EUR/ha, pieaugot par 63,7% pēdējo desmit gadu laikā. Nomas cena sasniedza 80,59 EUR/ha, kas ir otrā zemākā valstī, tomēr ar būtisku pieaugumu (+39,1%) pēdējo piecu gadu laikā. Dinamika norāda uz arvien augošo lauksaimniecības zemes vērtību un pieprasījumu.

Strukturālās pārmaiņas saimniecību lielumā un skaitā (2020–2023). Mazās saimniecības ar izlaidi līdz 15 tūkstošiem eiro gadā samazinājušās par 21,5%, savukārt lielo saimniecību skaits ar izlaidi virs 100 tūkstošiem eiro pieaudzis par 30%. Lielās saimniecības apsaimnieko 61% no visas lauksaimniecībā izmantojamās zemes, norādot uz saimniecību konsolidāciju un lielo saimniecību pieaugošo nozīmi.

Galvenie secinājumi

Vidzemes ekonomikas dzinēji (2020-2024)

Vidzemes uzņēmumu skaits kopš 2021. gada nav būtiski mainījies. Novados, kas nav uzņēmējdarbības centri (piemēram, Valkas vai Saulkrastu novados), aktivitāte ir zema. Vidzemes daļa valsts uzņēmējdarbības struktūrā ir ierobežota, un izteiktās reģionālās atšķirības liecina par nevienmērīgu attīstību reģiona ietvaros.

Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaita stabilitāte. 2023. gadā Vidzemē bija **16 tūkstoši ekonomiski aktīvu uzņēmumu**, kas ir **nemainīgs skaits salīdzinājumā ar 2021. gadu**. Pieauguma temps bija **2%**, kas atbilst Latvijas vidējam rādītājam.

Vidzemes uzņēmumu skaits nesasniedz būtisku pieaugumu, kas norāda uz ierobežotu jaunu uzņēmumu ienākšanu tirgū.

Uzņēmumu koncentrācija novados. 55% no visiem Vidzemes uzņēmumiem atrodas trīs attīstītākajos novados: **Ogres (20%)**, **Cēsu (18%)** un **Valmieras (17%)** novados. Savukārt mazākais īpatsvars ir **Valkas (2%)**, **Saulkrastu (3%)** un **Alūksnes (5%)** novados. Uzņēmējdarbības koncentrācija Vidzemē ir būtiski nevienmērīga.

Tirgus sektora dominēšana. 94,9% Vidzemes uzņēmumu darbojas tirgus sektorā, un šis īpatsvars no 2021. līdz 2023. gadam pieauga par **3,4 procentpunktiem**. Tirgus sektora pieaugums norāda uz nozares stabilitāti, taču tas neveicina būtisku ekonomikas struktūras diversifikāciju.

Vidzemes ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits veido tikai **9%** no kopējā uzņēmumu skaita Latvijā. Salīdzinājumam, **Rīga veido 41%**, bet **Pierīga 20%**. Vidzemes nozīme Latvijas ekonomikā uzņēmumu skaita ziņā joprojām ir relatīvi neliela.

Starpība starp lielākajiem un mazākajiem uzņēmumu īpatsvariem novados ir **10 reizes** (Ogres novads: 20%, Valkas novads: 2%). Situācija norāda uz būtiskām reģionālām atšķirībām, kur dažos novados uzņēmējdarbības aktivitāte ir kritiski zema.

Galvenie secinājumi

Vidzemes produktivitātes un inovāciju dinamika (2019-2024)

Vidzemes ekonomiskā izaugsme pēdējos gados ir stabila, taču reģiona nozīmība valsts ekonomikā ir ierobežota. Tradicionālo nozaru dominance un zema diversifikācija kavē straujāku attīstību, savukārt inovāciju un modernu pakalpojumu īpatsvars ir ierobežots. Reģionam nepieciešams mērķtiecīgs atbalsts inovāciju veicināšanā un ekonomikas dažādošanā, lai konkurētu ar attīstītākiem reģioniem.

IKP un pievienotās vērtības pieaugums, bet zem valsts vidējā līmeņa (2019–2022). Vidzemes IKP pieauga par 35%, sasniedzot 2,87 miljardus eiro 2022. gadā, palielinot reģiona īpatsvaru Latvijas ekonomikā līdz 9,1%, salīdzinot ar Rīgas reģiona 65,6% (Kurzeme: 10,4%; Zemgale: 8,04%; Latgale: 6,7%). IKP uz vienu iedzīvotāju Vidzemē 2022. gadā bija 10 366 eiro, kas ir ievērojami zem Latvijas vidējā (16 717 eiro) un vairāk nekā divas reizes zem Rīgas reģiona rādītāja (24 109 eiro).

Tradicionālo nozaru dominance (2020–2022). Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozaru īpatsvars Vidzemes ekonomikā pieauga no 12,29% 2020. gadā līdz 14,78% 2022. gadā. Rūpniecības sektors (B-E), kurā ietilpst kokapstrāde un pārtikas ražošana, palielinājās no 23,45% līdz 24,74%. Lai mazinātu reģionālās atšķirības, būtiski ir turpināt ieguldījumus augstas pievienotās vērtības sektoros un inovācijās.

Nozaru dažādības trūkums un lejupslīde atsevišķos sektoros (2020–2022). Būvniecības nozare samazinājās no 7,57% līdz 6,04%, iespējams, augsto izmaksu un piegādes ķēžu problēmu dēļ. Tirdzniecības, transporta un komunikāciju nozaru īpatsvars kritās no 19,62% līdz 16,87%, atspoguļojot globālās pieprasījuma izmaiņas un patērētāju paradumu maiņu.

Inovācijas un produktivitāte ar tradicionālu ievirzi (2020–2022). Produktivitātes pieaugums visstraujāk novērots lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un rūpniecībā – nozarēs, kas balstās uz tradicionāliem sektoriem. Modernu pakalpojumu un inovāciju sektoru īpatsvars ir mazs, norādot uz ierobežotu diversifikāciju un mazāku uzņēmējdarbības dinamiku, salīdzinot ar citiem reģioniem.

Galvenie secinājumi

Vidzemes reģiona uzņēmumu rentabilitātes novērtējums (2019-2023)

Ievērojams apgrozījuma pieaugums. Vidzemes reģiona uzņēmumu kopējais neto apgrozījums 2022. gadā pieauga par 23%, sasniedzot 5,282 miljonus EUR, kas norāda uz reģiona ekonomikas dzīvotspēju. **TOP uzņēmumi** demonstrēja izcilus rezultātus, piemēram, **VAKS Kooperatīvā sabiedrība** un **Valmieras stikla šķiedra, AS**, kuru apgrozījums pieauga attiecīgi par 42% un 41%.

Pozitīvi rentabilitātes rādītāji. Vidējā rentabilitāte Vidzemē ir 9%, ar **maziem uzņēmumiem** sasniedzot visaugstāko rentabilitāti – 13%. **Vidējiem uzņēmumiem** rentabilitāte ir 9%, bet **lielajiem uzņēmumiem** – 5%. Tas norāda uz mērenu efektivitāti lielāka mēroga uzņēmumos. Līderi rentabilitātē bija, piemēram, **Avoti, SIA**, ar 8% rentabilitāti, kā arī **Firma Madara 89, SIA** (7%) un **Valmieras stikla šķiedra, AS** (5%).

Mazie uzņēmumi kā galvenie ekonomikas dzinēji. Mazie uzņēmumi veido 94% no visiem reģiona uzņēmumiem, nodrošinot lielāko daļu peļņas un nodarbinot vairāk nekā 30 tūkstošus cilvēku. Tie arī nodrošina lielāko daļu nodokļu ieņēmumu – 187,6 miljonus EUR no kopējiem 352,8 miljoniem EUR.

Nozares daudzveidība un lielākie uzņēmumi. Vidzemes TOP 10 uzņēmumi pārstāv dažādas nozares, piemēram, lauksaimniecību (VAKS Kooperatīvā sabiedrība), stikla šķiedras izstrādājumus (Valmieras stikla šķiedra, AS), kokapstrādi (Stora Enso Latvija, AS), pārtikas tirdzniecību, mēbeļu ražošanu un pat alus ražošanu (Cēsu alus, AS) Nozaru daudzveidība padara reģiona ekonomiku elastīgu pret satricinājumiem vienā nozarē.

Reģiona izaicinājumi rentabilitātes un uzņēmējdarbības vidē. Latvijā negatīvas rentabilitātes uzņēmumu skaits pieauga no 46 tūkstošiem (2022) līdz 48 tūkstošiem (2023), norādot uz ekonomiskajām grūtībām un pieaugošām izmaksām. Vidzemes uzņēmumi gan saglabā mērenu stabilitāti, ar rentabilitātes un apgrozījuma rādītājiem, kas atbilst nacionālajam vidējam līmenim, un dažās jomās pat pārsniedz to.

Galvenie secinājumi

Vidzemes reģiona eksporta rādītāju attīstība (2014–2023)

Eksporta rādītāji Vidzemes reģionā liecina par stabilu izaugsmi ilgtermiņā, balstoties uz mežsaimniecību, kokapstrādi un citu nozaru daudzveidību. Reģiona eksporta potenciāls turpinās būt nozīmīgs faktors tā ekonomiskajā attīstībā.

Eksporta ienākumu pieaugums. Vidzemes plānošanas reģiona eksporta ienākumi kopš 2014. gada ir vairāk nekā dubultojušies. Neskatoties uz vismazāko eksporta pieaugumu Latvijā 2023. gadā (+4%), eksporta līmenis joprojām ir augstāks nekā 2020. gadā pēc Covid-19 krīzes sākšanās.

Lielākie eksporta ienākumi uz vienu iedzīvotāju 2023. gadā bija **Valmieras un Smiltenes novados**, kas apliecina šo teritoriju spēju piesaistīt investīcijas un veicināt ekonomisko aktivitāti.

Dominējošās nozares ir mežsaimniecība un kokapstrāde ir galvenā eksporta nozare Madonas, Cēsu, Smiltenes, Gulbenes, Alūksnes un Varakļānu novados, kur tā veido vairāk nekā pusi no kopējiem eksporta ienākumiem.

Pārtikas un dzērienu rūpniecība dominē **Limbažu un Ogres novados**, mašīnbūve – **Valmieras novadā**, ķīmijas nozare – **Valkas novadā**, un lauksaimniecība – **Saulkrastu novadā**.

Eksporta uzņēmumu izkliede un ietekme. Atšķirībā no citām Latvijas teritorijām, kur eksporta uzņēmumi koncentrējas lielajās pilsētās, Vidzemes reģiona lielākie eksportētāji ir vienmērīgi izkliedēti pa visu reģionu. Tas norāda uz uzņēmējdarbības aktivitātes daudzveidību un lielāku līdzsvaru reģiona ekonomiskajā struktūrā. Eksporta uzņēmumi veicina darbavietu radīšanu un jaunu tehnoloģiju ieviešanu, tādējādi uzlabojot darba tirgu un reģiona konkurētspēju.

Algu fondu pieauguma dinamika. Lielākais eksporta uzņēmumu algu fonda pieaugums 2023. gadā bija vērojams **Ogres, Alūksnes un Saulkrastu novados**, kas norāda uz šo teritoriju attīstības virzību. Tomēr Valmieras un Smiltenes novados eksporta uzņēmumu algu fonds 2023. gadā samazinājās, kas varētu liecināt par īslaicīgiem izaicinājumiem vai nozares pārstrukturēšanos.

Ietekme uz reģionālo ekonomiku. Eksports ir būtiska Vidzemes ekonomiskās attīstības sastāvdaļa, kas nodrošina ilgtspējīgu izaugsmi un veicina dažādu nozaru attīstību. Eksporta uzņēmumi Vidzemē stimulē inovācijas un palielina ražošanas efektivitāti, kas palīdz uzturēt reģiona ekonomisko stabilitāti un konkurētspēju ne tikai valsts, bet arī globālajā līmenī.

Galvenie secinājumi

Inovāciju attīstība uzņēmējdarbībā Latvijā un Vidzemē (2020–2022)

Latvijā inovācijas veicina lielie uzņēmumi, īpaši rūpniecības nozarēs, savukārt Vidzeme, ar augstu mazo uzņēmumu īpatsvaru, balstās uz atsevišķu nozaru (kokapstrādes, pārtikas ražošanas) inovācijām. Resursu ierobežojumi un vides inovāciju potenciāls Vidzemē norāda uz reģiona vajadzību piesaistīt mērķtiecīgu finansējumu un atbalstu. Salīdzinot ar Rīgu un Pierīgu, Vidzemei ir ierobežotas iespējas investēt modernajās tehnoloģijās un inovācijās pakalpojumu sektorā.

Lielo uzņēmumu trūkums Vidzemē ierobežo spēcīgu inovāciju izaugsmi. **Mazie uzņēmumi dominē**, bet tiem pietrūkst resursu nozīmīgu pārmaiņu veikšanai. **Vides inovācijas** Vidzemē ir perspektīvas, bet to īstenošanai nepieciešams ārējs atbalsts. **Reģions balstās uz tradicionālo sektoru inovācijām**, kamēr Rīga un Pierīga attīstās modernajās nozarēs. Inovāciju potenciāla realizācija Vidzemē atpaliek valsts vidējiem rādītājiem, kas kavē konkurētspēju un ilgtspējīgu attīstību.

Latvijā 2020.–2022. gadā darbojās **1 480 inovatīvi aktīvi uzņēmumi** (33,1% no visiem uzņēmumiem), pieaugot par **1,1 procentpunktu**. **Rūpniecība**: 32,5% no nozares uzņēmumiem bija inovatīvi. **Pakalpojumu sektors**: 33,5% uzņēmumu ieviesa inovācijas. Atsevišķi dati par Vidzemi netiek monitorēti, bet reģiona tradicionālais profils norāda uz iespējamu zemu inovāciju intensitāti.

Inovāciju izdevumi un lielo uzņēmumu loma. Kopējie inovāciju izdevumi Latvijā 2022. gadā sasniedza **225,7 milj. EUR**, no kuriem **103,4 milj. EUR** tika novirzīti pētniecībai un attīstībai (P&A). **Lielie uzņēmumi (250+ darbinieki)** nodrošināja **67,4%** no rūpniecības un **79,8%** no apstrādes rūpniecības inovāciju aktivitātēm, dominējot gan nodarbinātībā, gan apgrozījumā. **Mazie uzņēmumi (10–49 darbinieki)** veidoja **69,1%** no inovatīvajiem uzņēmumiem, taču tiem bija mazāks ekonomiskais devums. Vidzemes ekonomikā mazo uzņēmumu īpatsvars ir augsts, kas liecina par līdzīgu tendenci reģionā.

Vides inovācijas un to ierobežojumi. **19,2%** inovatīvo uzņēmumu Latvijā ieviesa nozīmīgas vides inovācijas (enerģijas patēriņa samazināšana, pāreja uz AER, emisiju mazināšana). **Galvenie ierobežojumi** - resursu nepietiekamība (33,8%); stratēģiski apsvērumi vai augsts risks (33,6%); nepieciešamības trūkums (32,6%). Vidzemes kontekstā vides inovācijām ir augsts potenciāls, īpaši nozarēs, kas izmanto dabas resursus, piemēram, mežsaimniecībā un lauksaimniecībā.

Inovāciju fokuss pēc uzņēmumu lieluma. Mazie uzņēmumi koncentrējās uz **produktu inovācijām** (52,8%). Lielie uzņēmumi specializējās **procesu inovācijās** (55,1%), uzlabojot darbības efektivitāti un organizatoriskos procesus. Vidzemē mazo uzņēmumu dominēšana norāda uz lielāku produktu inovāciju īpatsvaru, bet mazāk resursu procesu modernizācijai.

Ārvalstu investīciju attīstība Latvijā un Vidzemē (2022)

Latvijas mērogā ĀTI pieaugums ir stabils, bet mērenāks, un to ietekmē globālās ekonomikas un politiskās svārstības. **Vidzemē** ārvalstu investīcijas nav pilnībā izmantotas, neskatoties uz nozares noturību un dabas resursu potenciālu. **Trūkstoša reģionālā analīze** un pielāgoti investīciju piesaistes pasākumi kavē reģiona attīstību. **Tradicionālās nozares** piedāvā stabilu pamatu investīcijām, taču tām nepieciešami uzlabojumi tehnoloģiju un procesu inovāciju jomā. Lai **konkurētu ar citiem reģioniem**, Vidzemei jāveicina infrastruktūras uzlabošana un jāievieš mērķtiecīgas investīciju stratēģijas.

Ārvalstu investīciju plūsmas Latvijā- mērena izaugsme. Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) **2022. gada beigās sasniedza 22,6 miljardus eiro**, kas ir **57,8% no IKP** un **pieaugums par 6,4%** salīdzinājumā ar 2021. gadu. ES investori veidoja **81,7%** no uzkrātajām ĀTI, ar **Zviedriju kā lielāko ieguldītājvalsti** (28,5% no visām ĀTI). Šī dinamika norāda uz stabilu ES valstu uzticību Latvijas ekonomikā.

Nozaru dinamika ĀTI sadalījumā. Straujākais pieaugums bija vērojams **profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē**, kas 2022. gadā veidoja **21%** no kopējām uzkrātajām investīcijām. Ievērojamu daļu veidoja arī **apstrādes rūpniecība (12,1%)**, **tirdzniecība (13,3%)** un **darījumi ar nekustamo īpašumu (14,4%)**, apliecinot šo nozaru pievilcību investoriem. Būvniecība, transports, mazumtirdzniecība un izmitināšana piedzīvoja grūtības, kas bija atkarīgas no kredītu pieejamības un globālajām ekonomikas svārstībām.

Vidzemes situācija- dati un tendences. Reģionālie ĀTI dati, tostarp par Vidzemi, **2022. gadā netika monitorēti**, ierobežojot konkrētu dinamiku izvērtēšanu. Ņemot vērā Vidzemes **nozīmīgo dabas resursu bāzi** (lauksaimniecība, mežsaimniecība, zvejniecība), reģionam ir potenciāls piesaistīt stabilas un ilgtermiņa investīcijas šajās nozarēs, taču pašlaik vēl trūkst aktīvu specializētu investīciju piesaistes pasākumu un infrastruktūras attīstības.

Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība saglabāja **noturību pret globālajām svārstībām** un piedāvā stabilu pamatu investīciju piesaistei Vidzemē. Salīdzinot ar citām nozarēm, piemēram, būvniecību un transportu, Vidzemes primārās nozares bija mazāk pakļautas svārstībām un kredītresursu pieejamības trūkumam.

Vidzemei, salīdzinot ar Rīgu un Pierīgu, ir mazāk iespēju piesaistīt **lielas kapitāla plūsmas** modernās nozarēs, piemēram, tehnoloģiju un finanšu sektoros. **Potenciāls slēpjas tradicionālajās nozarēs**, kuru izaugsmi varētu veicināt investīcijas infrastruktūrā un specializētās apmācībās. Vidzeme vēl līdz šim nav izveidojusi efektīvu stratēģiju, lai piesaistītu ārvalstu kapitālu, un tai trūkst infrastruktūras, kas spētu nodrošināt augsta līmeņa investoru prasības.

Publisko investīciju dinamika Vidzemes kontekstā

Vidzemes publisko investīciju pozitīvie efekti ir vērojami infrastruktūras un ilgtspējas jomā, tomēr salīdzinoši zemais ieguldījumu apjoms ierobežo tālāku attīstību.

Reģionālo atšķirību mazināšana un **mērķtiecīga līdzekļu novirzīšana mazattīstītākajām teritorijām** būtu kritisks solis, lai nodrošinātu līdzsvarotāku reģionālo attīstību.

Vidzemes ekonomiskās attīstības stratēģijās nepieciešams uzsvērt resursu efektīvu izmantošanu un reģiona priekšrocību, piemēram, dabas resursu un lauksaimniecības, pilnvērtīgāku izmantošanu.

Kopējais ieguldījumu apjoms un salīdzinoši zemākais līmenis. ES fondu 2014.–2020. gada plānošanas periodā Vidzemē ieguldīti **495,1 milj. eiro**, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem starp Latvijas reģioniem. **Aptuveni 74%** no šiem ieguldījumiem bija ES fondu finansējums, norādot uz Vidzemes lielo atkarību no ārējā finansējuma avotiem.

Ieguldījumi uz vienu iedzīvotāju: virs vidējā, bet atpaliek no Latgales un Kurzemes. ES fondu investīcijas Vidzemē uz vienu iedzīvotāju pārsniedza **1 200 eiro**, kas ir augstāks nekā **Rīgas reģionā (995 eiro)**, bet zemāks nekā **Latgalē (1 590 eiro)** un **Kurzemē (1 579 eiro)**. Rādītāji atspoguļo fondu sadales mēģinājumus mazināt reģionālās atšķirības, tomēr Vidzemes relatīvi zemais finansējums norāda uz nepietiekamu resursu novirzīšanu.

Nozares un projektu prioritātes. **Transporta infrastruktūra**- Vidzemē nozīmīgi ieguldījumi veikti valsts un reģionālo autoceļu pārbūvē, veicinot mobilitāti un reģiona savienojamību. **Vides aizsardzība**- lieli ieguldījumi vides projektos, piemēram, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmās, kas nodrošina ilgtspēju un dzīves kvalitātes uzlabošanu. **Izglītība**- investīcijas izglītības iestāžu modernizācijā sekmējušas cilvēkkapitāla attīstību.

Reģionālās atšķirības ieguldījumos. **Lielākie ieguldījumi** koncentrēti reģionālos centros, piemēram, Ogres novadā (**95,9 milj. eiro**) un Cēsu novadā (**90,4 milj. eiro**). **Mazākie ieguldījumi** reģistrēti mazattīstītās teritorijās, piemēram, Valkas novadā (**12,6 milj. eiro**), kas uzsver Vidzemes iekšējās nevienlīdzības problēmu un ierobežotu investīciju iespējas ārpus attīstības centriem.

Nepieciešamība pēc mērķtiecīgas finansējuma piesaistes. Salīdzinot ar citiem reģioniem, piemēram, **Rīgas reģionu (1 167,3 milj. eiro)** un **Kurzemes reģionu (566,8 milj. eiro)**, Vidzeme atpaliek kopējā ieguldījumu apjomā. Zemā ieguldījumu intensitāte prasa **papildu finansējuma piesaisti**, īpaši prioritārajos sektoros, lai mazinātu reģionālās attīstības plaisu.

Galvenie secinājumi

RIS3 jomu attīstības novērtējums Vidzemes plānošanas reģionā

Meža nozare un kokapstrāde - Vidzemes ekonomikas balsts

Vidzemes meža nozare 2022. gadā piedzīvoja ievērojamu izaugsmi (+26%), sasniedzot 1,27 miljardus eiro apgrozījumu. Rentabilitāte 14% līmenī norāda uz nozares stabilu peļņas potenciālu, bet nodarbinātie (7 967 cilvēki) padara to par vadošo sektoru RIS3 prioritātēs.

2022. gadā gazeļu – strauji augošo uzņēmumu - īpatsvars sasniedza 7,11%, un to apgrozījums pieauga par 92%, salīdzinot ar 2020. gadu, sasniedzot 65,1 miljonu eiro. Tas norāda uz dinamisku attīstību un inovāciju potenciālu, īpaši eksportā un modernu risinājumu ieviešanā.

Uzņēmumi koncentrējas tādās pilsētās kā Valmiera, Cēsis, Madona un Gulbene, kur pieejama attīstīta infrastruktūra un darbaspēks. Kokapstrāde dominē, bet mēbeļu ražošana ir mazāk izplatīta. Mežistrādes uzņēmumi darbojas tuvāk resursiem, nodrošinot efektīvu loģistiku un resursu apsaimniekošanu.

Pārtikas un dzērienu ražošana

Vidzemes pārtikas un dzērienu ražošanas nozare 2022. gadā sasniedza 422,4 miljonu eiro apgrozījumu **(+22% salīdzinot ar 2021. gadu**) un nodarbina 3 597 cilvēkus, taču rentabilitāte ir zema (2%), norādot uz augstām izmaksām un konkurenci.

Strauji augošo uzņēmumu īpatsvars nozarē ir 1,33%. Lai gan neliels, tas **liecina par nišu potenciālu**, piemēram, "Madonas alus" ar 1,5 miljonu eiro apgrozījumu. Gazeļu rezultāti ir bijuši mainīgi, atkarībā no ārējiem ekonomiskajiem faktoriem.

Uzņēmumi koncentrējas ap reģiona pilsētām, piemēram, Valmieru, Limbažiem un Madonu, ar specializāciju dažādās nozarēs (piena, gaļas, alus ražošana), atspoguļojot reģiona resursu izmantošanu un ekonomikas daudzveidību.

Lauksaimniecība

Vidzemes lauksaimniecības nozare ar 475 uzņēmumiem un 526,3 miljonu eiro apgrozījumu **(+36% salīdzinot ar 2021. gadu**) ir nozīmīgs ekonomikas virzītājspēks ar augstu rentabilitāti (19%) un nodarbinātiem 4 586 cilvēkiem.

Gazeļu īpatsvars ir 3,58%, un šie uzņēmumi, piemēram, Klasmann-Deilmann Latvia, SIA, veicina inovācijas un dinamiku. Pēdējā desmitgadē gazeļu apgrozījums ir svārstījies, bet 2022. gadā piedzīvojis atkopšanos, sasniedzot 8 miljonus eiro.

Veselības rehabilitācija un aprūpe

Medicīnas un farmācijas nozare Vidzemē piedzīvo stabilu attīstību ar apgrozījuma pieaugumu par 7% (2021.–2022. gadā) un ievērojamu gazeļu īpatsvaru (5,5%). Strauji augošo uzņēmumu apgrozījums septiņu gadu laikā

pieaudzis vairāk nekā piecas reizes, norādot uz paplašināšanās un inovāciju potenciālu.

Nozarei ir spēcīgs ekonomiskais ieguldījums, sasniedzot 157,9 miljonu eiro apgrozījumu un nodarbinot 4 134 cilvēkus. Ar vidējo sociālo iemaksu 5,5 tūkstošu eiro apmērā uz vienu darbinieku, nozare veicina vietējā darba tirgus attīstību un augstu dzīves kvalitāti.

Valmiera un Madona ir galvenie medicīnas un farmācijas centri, savukārt decentralizētā pieeja, iesaistot mazākas pilsētas, piemēram, Rūjienu, Mazsalacu, Smilteni un Gulbeni, nodrošina piekļuvi veselības aprūpei arī attālākos reģionos, veicinot reģionālo vienlīdzību.

Atjaunojamo resursu enerģijas ražošana

Enerģētikas nozares apgrozījums Vidzemē 2021.–2022. gadā pieauga par 11%, sasniedzot 221,3 miljonus eiro, bet rentabilitātes līmenis 9% norāda uz stabilu ekonomisko pamatu. Lielākajai daļai uzņēmumu (84%) apgrozījums pieauga, bet jaunu spēlētāju ienākšana tirgū (11% uzņēmumu) norāda uz mērenu nozares paplašināšanos.

Strauji augošie uzņēmumi (5,26%) uzrādīja ievērojamu apgrozījuma kāpumu 2021. gadā, sasniedzot 72,6 miljonus eiro. 2022. gadā apgrozījums samazinājās līdz 1,18 miljoniem eiro, kas norāda uz stabilizāciju pēc intensīvās izaugsmes. Gazeles ir nozares inovāciju un ekonomiskās efektivitātes dzinējspēks.

Lielākie enerģētikas centri – Cēsis, Gulbene un Madona – koncentrējas uz elektroenerģijas un siltumapgādes pakalpojumiem. Mazākie reģioni, piemēram, Strenči un Rūjiena, nodrošina vietējiem iedzīvotājiem būtiskos pakalpojumus. Nozare ir labi ģeogrāfiski sabalansēta, taču alternatīvo enerģijas avotu un tehnoloģiju attīstība ir mazāk izteikta, pieprasot papildu ieguldījumus.

Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, farmācija

Biomedicīnas nozare Latvijā, īpaši Rīgā, demonstrē stabilu izaugsmi, ar spēcīgu publiskā sektora finansējuma atbalstu un sadarbību ar globāliem uzņēmumiem. Vidzemē, lai gan loma ir mazāka, reģionam ir iespēja specializēties nišās, piemēram, vides veselībā vai infekcijas slimībās, veicinot inovācijas un sinerģiju ar lielākajiem pētniecības centriem.

Vidzemes potenciāls biomedicīnā balstās uz vietējo dabas resursu izmantošanu un mazu, specializētu pētniecības grupu attīstību. Reģions varētu kļūt par nozīmīgu partneri Latvijas biomedicīnas ekosistēmā, ja spēs piesaistīt investīcijas un attīstīt infrastruktūru, koncentrējoties uz reģionālajiem risinājumiem, piemēram, personalizēto medicīnu.

Lai gan H2020 finansējums šobrīd ir koncentrēts Rīgā, Vidzemē ir iespējas paplašināties, izmantojot sadarbības iespējas ar galvaspilsētas institūcijām. Ilgtspējīga attīstība iespējama, ja reģions fokusēsies uz specifiskām, konkurētspējīgām biomedicīnas jomām un turpinās veidot partnerības gan nacionālajā, gan starptautiskajā mērogā.

Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas

Lielākā daļa viedo materiālu un tehnoloģiju attīstības finansējuma koncentrējas Rīgā, kamēr Vidzemē ir ierobežota dalība lielos pētniecības un inovāciju projektos, piemēram, "Apvārsnis 2020".

Reģionā trūkst attīstītas pētniecības infrastruktūras un tehnoloģiju pārneses mehānismu, kas kavē lokālo uzņēmumu konkurētspēju un līdzdalību nozares attīstībā.

Kokapstrāde, metālapstrāde un būvniecība piedāvā iespējas integrēt viedo materiālu tehnoloģijas, īpaši saistībā ar kompozītmateriāliem un ilgtspējīgiem procesiem.

Privāto uzņēmumu iesaiste inovācijās un pētniecībā ir zema noteiktās nišās, kas samazina iespējas radīt augstas pievienotās vērtības produktus.

Viedā enerģētika

Viedās enerģētikas joma Latvijā ir piesaistījusi 34,3 miljonus eiro, kas veido 19,3% no kopējā RIS3 finansējuma. Lielākais ieguldījums veikts energoefektivitātes risinājumos un viedo tīklu attīstībā (~41% finansējuma), savukārt atjaunojamo enerģiju un alternatīvās degvielas projekti saņēmuši salīdzinoši mazāku finansējuma daļu.

Lai gan Vidzemes dalība pētniecības projektos ir zemāka nekā Rīgā, reģions aktīvi izmanto savus dabas resursus, piemēram, biomasu un koksni, bioenerģijas un energoefektivitātes risinājumu attīstīšanai. Šobrīd izaugsmi galvenokārt veicina publiskais finansējums, savukārt privātā sektora iesaiste joprojām ir ierobežota.

Publiskā sektora ieguldījumi dominē atjaunojamās enerģijas ieguvē un tehnoloģijās, bet privātais sektors vairāk iegulda viedajās tehnoloģijās un energoefektivitātē. Tas norāda uz atšķirīgu fokusu starp abiem sektoriem, un nepieciešama lielāka sinerģija, lai maksimizētu ieguldījumu ietekmi.

Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

IKT jomā piesaistīts 32,9 milj. EUR, kas ir 17% no RIS3 kopējā finansējuma. Lielākie ieguldījumi veikti elektronikā (16%), datorlingvistikā (14%) un viedajos sensoros (11%). Ekonomikas ministrijas programmas nodrošina lielāko finansējuma daļu (33%), kam seko "Apvārsnis 2020" (23%).

Publiskais un privātais sektors aktīvi piedalās P&I projektos, bet reģionos, tostarp Vidzemē, piesaistītais finansējums ir zemāks. Pētījumu rezultāti galvenokārt koncentrējas Rīgā, lai gan Jelgavā un Ventspilī arī īstenoti nozīmīgi projekti.

Vidzemē pašlaik trūkst pietiekoši spēcīgas infrastruktūras un pētniecības kapacitātes, kas ierobežo konkurētspēju ar citām Latvijas pilsētām. Reģions nepietiekami izmanto nacionālos un Eiropas finansējuma avotus, lai attīstītu

nozares potenciālu. Privātā sektora iesaiste pētniecībā un inovācijās ir zemāka nekā publiskajā sektorā.

Galvenie stratēģiskie priekšlikumi

Reģionālā attīstība un ekonomiskā pārorientācija nav tikai tehnisks process, bet gan sistemātiska pārvaldības un inovāciju stratēģija, kas balstās uz efektīvu organizāciju, zināšanu ekonomiku un ilgtermiņa vērtības radīšanu.
Balstoties uz veikto izpēti un Vidzemes viedās specializācijas stratēģiju, reģionam aktīvāk jāturpina **stratēģiska pārorientācija uz augstas pievienotās vērtības ekonomiku, inovācijām un ilgtspējīgu izaugsmi**. Tālāk izcelti ir galvenie ieteikumi Vidzemes plānošanas reģionam, lai vēl aktīvāk veicinātu augstas pievienotās vērtības ekonomiku. Uzsvars likts uz konkrētu rīcību, biznesa domāšanu un praktisku inovāciju attīstību, kas reģionā veicinās **konkurētspējīgus produktus un pakalpojumus eksportam**.

1. Aktīvāka pārorientācija uz viedās specializācijas nozarēm un inovācijām

Veiksmīgas organizācijas un reģioni sasniedz izcilību, **fokusējoties uz dažām stratēģiski spēcīgām jomām**, nevis mēģinot attīstīt visu vienlaikus. Reģionam **arvien vairāk** jāfokusējas uz reģiona jau tagad stiprajām jomām un to radītiem **augstas vērtības produktiem un pakalpojumiem**. Pašlaik Vidzemē dominē zemas pievienotas vērtības radītie produkti un pakalpojumi, bet reģionam jāpiesaista **augsto tehnoloģiju iespējas**, **veicinot augstas pievienotas vērtības produktu un pakalpojumu eksportu** izvirzītās viedās specializācijas jomās.

❗ **Jāizvairās no resursu izkliedēšanas pārāk daudzās nozarēs – svarīgi fokusēt resursus izvirzītās prioritātēs, kuras reģions var attīstīt līdz pasaules līmenim. Resursi jāiegulda tikai tajās nozarēs, kur reģions var kļūt starptautiski konkurētspējīgs – ne viss uzreiz.**

---

2. Inovāciju ekosistēmas stiprināšana un uzņēmumu-akadēmiskā sadarbība

Infrastruktūra pati par sevi neveido inovācijas, bet tās rodas, ja uzņēmumiem ir skaidrs stimuls un tirgus mehānismi, kas tos mudina radīt jaunas vērtības. Rekomendējams fokusēties uz **mehānismiem, kas stimulē inovācijas**, ne tikai uz infrastruktūru.

1. Izveidot **uzņēmumu-akadēmiskās sadarbības programmas**, kur inovācijas tiek tieši pārbaudītas ražošanas procesos, ne tikai laboratorijās.

2. Ieviest **"spiediena inovāciju" principu**, kur uzņēmumi saņem finansiālu atbalstu tikai tad, ja uzrāda konkrētus inovāciju rezultātus (piemēram, jauni produkti, eksporta apjoma pieaugums).
3. **Piesaistīt globālos uzņēmumus** – ne tikai veidot inovāciju poligonus, bet **radīt apstākļus, kuros ārvalstu uzņēmumi investē testēšanas poligonos un to izmantošanā.**
4. **Veicināt inovāciju testēšanas poligonus** –praktiskās testēšanas vides, kur uzņēmumi var validēt jaunas tehnoloģijas un produktus pirms to komercializācijas viedās specializācijas jomās.

Spēcīgā reģionā universitātei rekomendējams būt ne tikai akadēmiskai, bet arī praktiskai institūcijai, kas tieši integrējas reģiona uzņēmumu inovāciju ekosistēmā. Rekomendējams **Vidzemes Augstskolu arvien vairāk attīstīt kā inovāciju prakses centru** – augstskolai rekomendējams veidoties par tehnoloģiju un uzņēmējdarbības attīstības platformu reģiona viedās specializācijas jomās, kur akadēmiskās zināšanas sistēmiski un mērķtiecīgi tiek pārnestas uz uzņēmumu vidi.

Vidzemes Augstskolai rekomendējams strādāt ne tikai kā reģiona intelektuālajam centram, bet arī kā **platformai, kas piesaista talantus no visas pasaules** un pēc tam nodrošina to integrāciju reģiona ekonomikā.

Atbalsts uzņēmējdarbības inovācijām – rekomendēts veidot eksperimentālās ražošanas centrus - **praktiskos inovāciju "*bootcamp*"[1] centrus**, kā arī inženieriem un tehnoloģiju speciālistiem jābūt iespējai **reāllaikā testēt idejas,** nevis gaidīt lielas valsts investīcijas.

Sadarbībā ar Vidzemes Augstskolu un privāto sektoru rekomendējams reģiona lielākajās pilsētās veidot **viegli un plaši pieejamus atvērtos birojus topošajiem uzņēmējiem, kas piedāvā sākotnējo infrastruktūru, mentorēšanu un prototipu izstrādes iespējas.**

Zinātnei reģionā rekomendējams kļūt par ciešu biznesa partneri, nevis izolētu akadēmisku vidi.

---

3. Starptautisko investīciju un sadarbības attīstība - viedās specializācijas internacionalizācija

1. **Vidzeme kā inovāciju testēšanas un demonstrācijas reģions** – rekomendējams veidot **pievilcīgu vidi uzņēmumiem un pētniecības institūcijām**, kas ļauj testēt un prezentēt jaunas tehnoloģijas reālajā vidē. Tas ietver **speciālus atbalsta mehānismus inovāciju pilotprojektiem, testēšanas poligonus, zinātnieku un uzņēmumu sadarbības platformas**,

[1] *Bootcamp* ir intensīva, praktiska apmācību programma, kas paredzēta ātrai jaunu prasmju apguvei un pielietošanai reālajā vidē, kas koncentrējas uz konkrētām nozarēm, piemēram, tehnoloģijām, uzņēmējdarbību, inženierzinātnēm vai digitālajām prasmēm, un sniedz praktisku pieredzi īsā laikā.

kā arī **starptautiskus tehnoloģiju forumus un demonstrācijas pasākumus**, kas veicina jauno risinājumu ieviešanu un eksportspēju.
2. **Tīklojumu veidošana ar vadošajiem bioekonomikas un tehnoloģiju** centriem – sadarbība ar Skandināvijas, Baltijas un Austrumeiropas pētniecības un industrijas līderiem.
3. **Investīciju piesaiste stratēģiski izvēlētām nozarēm** – jāveido mērķtiecīga ekosistēma augsto tehnoloģiju un biotehnoloģiju attīstībai, lai piesaistītu starptautisko kapitālu.
4. **Reģiona pozicionēšana kā testēšanas vieta** – Vidzeme var piedāvāt **īpašus nosacījumus jauniem tehnoloģiju uzņēmumiem, kas vēlas testēt savus produktus šeit.**

Jāveicina ne tikai koprades, bet arī starptautiskas izstādes, forumi, kā arī reāli starptautiskie inovāciju projekti.

---

4. Uzņēmējdarbības un jaunuzņēmumu vides stiprināšana
Uzņēmējdarbības izaugsme un jaunuzņēmumu attīstība nav tikai atbalsta jautājums – **tā ir reģiona ekonomikas dzinējspēks**. Lai Vidzeme kļūtu par augstas pievienotās vērtības biznesa centru, uzņēmējdarbības videi jābūt **efektīvai, starptautiski savienotai un balstītai uz privātā sektora iniciatīvu**.

Privātā sektora vadošā loma inovācijās – valsts un ES finansējums nedrīkst aizstāt tirgus mehānismus, bet gan kalpot kā sākotnējais impulss, kas stimulē uzņēmumus radīt konkurētspējīgus produktus un pakalpojumus.

Investīciju fondu un riska kapitāla mehānismi – reģionā jāveido **stratēģiski mērķēti finansējuma avoti jaunuzņēmumiem un augsto tehnoloģiju uzņēmumiem,** lai mazinātu uzņēmējdarbības riskus un paātrinātu inovāciju izaugsmi.

Jaunuzņēmumu akseleratori un uzņēmējdarbības inkubatori – jāveicina reāli funkcionējoši **inovāciju akseleratori,** kas nodrošina **mentoringu, pieeju investoriem un eksperimentālās ražošanas iespējas.**

Rekomendēts veidot eksporta akseleratoru reģionā – mentorēšanas un inovāciju atbalsta centru mazajiem uzņēmējiem, kas pašlaik darbojas vietējā tirgū. Programma nodrošinātu praktiskas apmācības un individuālu mentoringu, lai uzņēmēji apgūtu **efektīvas un praktiskas eksporta stratēģijas**, tirgus izpēti un **starptautiskās tirdzniecības prasmes**, veicinot savu produktu un pakalpojumu veiksmīgu iziešanu starptautiskajā tirgū.

Uzņēmējdarbība reģionā jāveicina maksimāli neatkarīga no valsts finansējuma – tai jābūt pašpietiekamai un globāli konkurētspējīgai.

---

5. Digitālā transformācija un reģiona konkurētspējas palielināšana
Digitālās tehnoloģijas nav tikai atbalsta rīks – tās ir pamata konkurētspējas priekšrocības. Vidzemei digitālā transformācija jāveicina par **reālu ekonomikas izaugsmes katalizatoru.**

1. **5G un digitālās infrastruktūras attīstība** – augstas veiktspējas internets, datu centri un mākoņskaitļošanas risinājumi jāpadara pieejami uzņēmumiem un iedzīvotājiem visā reģionā.
2. **IKT un mākslīgā intelekta integrācija viedās specializācijas prioritārajās jomās** – digitālās tehnoloģijas jāpielieto konkrētās reģiona prioritārajās nozarēs, lai optimizētu resursu izmantošanu un palielinātu produktivitāti.
3. **Vidzeme kā digitālo inovāciju testēšanas reģions** – piedāvāt un veicināt īpašus nosacījumus uzņēmumiem, kas testē mākslīgā intelekta un automatizācijas risinājumus.
4. **Digitālā ekonomika un attālinātā darba iespējas** – reģions var piesaistīt digitālos nomadus un augsti kvalificētus attālinātā darba speciālistus, ja nodrošina konkurētspējīgu digitālo infrastruktūru un uzņēmējdarbības vidi.

Digitālā transformācija un mākslīgais intelekts ir tagadne, kas jau tagad nosaka reģiona konkurētspēju globālajā tirgū.

---

6. Ilgtspējīgas enerģijas un aprites ekonomikas attīstība
Enerģētiskā neatkarība, vietējo resursu izmantošana un aprites ekonomikas principi samazina uzņēmumu izmaksas un palielināt eksporta potenciālu.

1. **Atjaunojamās enerģijas ekosistēmas attīstība** – reģionā maksimāli jāveicina lokāli enerģijas ražošanas un patēriņa modeļi (saules, vēja, biomasas enerģijas kopienas), kas samazina atkarību no centrālajiem enerģijas piegādātājiem – jāveicina enerģijas decentralizācija, dodot uzņēmumiem un mājsaimniecībām (enerģijas kopienas) iespēju kļūt par enerģijas ražotājiem un patērētājiem.
2. **Aprites ekonomikas risinājumi rūpniecībā un būvniecībā** – jāveicina reģionā biznesa modeļi, kas balstās uz resursu atkārtotu izmantošanu, atkritumu minimizēšanu un energoefektivitāti.
3. **Zaļās tehnoloģijas kā eksporta priekšrocība** – Vidzeme rekomendējams kļūt par atjaunojamās enerģijas un ilgtspējīgas rūpniecības inovāciju centru, ja arvien vairāk tiktu veicinātas zaļās tehnoloģijas ar augstu eksporta potenciālu.

Ilgtspējīga enerģētika un aprites ekonomika reģionā šodien nav tikai vides politika – tie ir reāli ekonomikas veiksmes faktori mūsdienu ražošanā.

---

7. Demogrāfijas izaicinājumu risināšana un cilvēkkapitāla attīstība

Vidzemes ilgtspējīga attīstība ir atkarīga no **augsti kvalificēta darbaspēka pieejamības** un **reģiona spējas piesaistīt un noturēt talantus**. Demogrāfiskie izaicinājumi prasa **proaktīvu pieeju darba tirgus transformācijai, izglītības sistēmas pielāgošanai un jaunu talantu piesaistei.**

1. **Jauno talantu piesaiste un reģiona konkurētspēja darba tirgū** – jāizstrādā mehānismi, kas veicina **vietējo un starptautisko speciālistu atgriešanos reģionā** un piesaista augsti kvalificētus profesionāļus, **īpaši digitālajā un tehnoloģiju sektorā.**
2. **Digitālo nomadu un augsti kvalificētu attālināto darbinieku piesaiste** – jāveido speciālas programmas un nodokļu atvieglojumi starptautiskiem talantiem, lai **Vidzeme kļūtu par konkurētspējīgu vidi attālinātajam darbam.**
3. **Izglītības sistēmas pielāgošana reģiona prioritātēm** – augstākajai izglītībai un profesionālajai apmācībai jākoncentrējas uz praktiskām mācību programmām sadarbībā ar uzņēmumiem, lai veicinātu darba tirgus vajadzībām atbilstošu speciālistu sagatavošanu.
4. **Pāreja no tradicionālās darbaspēka sagatavošanas uz "mūžizglītības" modeli** – Vidzemes darba tirgum jāpielāgo izglītības sistēma tā, lai cilvēki varētu dinamiski mainīt un papildināt savas prasmes atbilstoši jaunākajām darba tirgus tendencēm.

Darba tirgus attīstībai jābūt balstītai ne tikai uz izglītību, bet uz nepārtrauktu jaunu prasmju apguvi, sudraba ekonomikas pārstāvju iesaistīšanu un starptautisko talantu piesaisti.

---

8. Mērījamu rezultātu ieviešana un pārvaldība

Jebkura stratēģija ir bezjēdzīga, ja tās efektivitāti nevar izmērīt un pārvaldīt.

Noteikt un izveidot konkrētus rādītājus, pēc kuriem Vidzemes inovāciju stratēģijas efektivitāti var regulāri izvērtēt, piemēram, **jaunu augstas pievienotās vērtības produktu skaitu** gadā, **eksporta apjoma pieaugums inovāciju nozarēs**, **Vidzemes Augstskolas absolventu iesaisti inovāciju uzņēmumos**, **privātā kapitāla ieguldījumus inovācijās salīdzinājumā ar publisko finansējumu, u.c.**

Rekomendējams Vidzemei stratēģiski intensīvāk pārorientēties no zemas pievienotās vērtības rūpniecības uz viedajām un augstas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu izstrādi eksportam. Lai to panāktu, jāfokusējas uz **cilvēkkapitāla stiprināšanu, inovāciju ekosistēmas attīstību un stratēģisku investīciju piesaisti RIS 3 jomās**, kas nodrošina ilgtermiņa reģionālo konkurētspēju un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi.

1. **Fokusēties uz mazāk, bet spēcīgākām prioritātēm** – nevis pārāk plaša nozaru amplitūda, bet noteiktās prioritārās nišas, kur Vidzeme var kļūt pasaules līmeņa konkurētspējīga.
2. **Veicināt ne tikai attīstītu infrastruktūru, bet arī reālas inovāciju ekosistēmas** – inovācijas rodas gan no atbilstošas un piemērotas infrastruktūras, gan no veicināta spiediena un konkurences.
3. **Vidzemes Augstskolai rekomendējams kļūt par uzņēmējdarbības inovāciju centru**, nevis tikai akadēmisku institūciju.
4. **Reģiona internacionalizācijai būt arvien mērķtiecīgai** – ne tikai kopstrādes, bet reālas starptautiskas partnerības un investīciju piesaiste.
5. **Mērīt rezultātus ar skaidriem un sistēmiski nodrošinātiem rādītājiem**, izvairoties no deklarācijām par attīstību.

Soli pa solim skaidri definēta, nemitīgi pilnveidota un uzraudzīta stratēģija padarīs Vidzemi par Baltijas līmeņa inovāciju un augstas pievienotās vērtības ekonomikas centru.

SATURS

Galvenie secinājumi ... 3
Vidzemes vispārējā sociālekonomiskā attīstība (2020-2024) ... 3
Vidzemes lauksaimniecības dinamika (2013-2023) ... 3
Vidzemes ekonomikas dzinēji (2020-2024) ... 4
Vidzemes produktivitātes un inovāciju dinamika (2019-2024) ... 5
Vidzemes reģiona uzņēmumu rentabilitātes novērtējums (2019-2023) ... 6
Vidzemes reģiona eksporta rādītāju attīstība (2014–2023) ... 7
Inovāciju attīstība uzņēmējdarbībā Latvijā un Vidzemē (2020–2022) ... 8
Ārvalstu investīciju attīstība Latvijā un Vidzemē (2022) ... 9
Publisko investīciju dinamika Vidzemes kontekstā ... 10
RIS3 jomu attīstības novērtējums Vidzemes plānošanas reģionā ... 11
Meža nozare un kokapstrāde - Vidzemes ekonomikas balsts ... 11
Pārtikas un dzērienu ražošana ... 11
Lauksaimniecība ... 11
Veselības rehabilitācija un aprūpe ... 11
Atjaunojamo resursu enerģijas ražošana ... 12
Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, farmācija ... 12
Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas ... 13
Viedā enerģētika ... 13
Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas ... 13
Galvenie stratēģiskie priekšlikumi ... 14
2. Inovāciju ekosistēmas stiprināšana un uzņēmumu-akadēmiskā sadarbība ... 14
3. Starptautisko investīciju un sadarbības attīstība ... 15
4. Uzņēmējdarbības un jaunuzņēmumu vides stiprināšana ... 16
5. Digitālā transformācija un reģiona konkurētspējas palielināšana ... 17
6. Ilgtspējīgas enerģijas un aprites ekonomikas attīstība ... 17
7. Demogrāfijas izaicinājumu risināšana un cilvēkkapitāla attīstība ... 18
Apzīmējumu saraksts ... 22
1. Sociālekonomisko rādītāju novērtējums ... 23
2. Lauksaimniecības rādītāju novērtējums ... 41
3. Enerģētikas nozares rādītāju novērtējums ... 48
4. Ekonomikas dzinēji ... 56
4.1. Produktivitātes un inovāciju izaugsmes novērtējums ... 58

4.2. Uzņēmumu rentabilitātes novērtējums 70
4.3. Uzņēmējdarbības vide, jaunuzņēmumu un strauji augošu uzņēmumu īpatsvars 76
4.4. Reģiona uzņēmumu apgrozījuma dinamikas novērtējums 88
4.5. Eksporta rādītāju novērtējums 98
4.6. Inovācijas uzņēmējdarbībā 103
5. Investīciju piesaiste 110
5.1. Ārvalstu investīcijas 110
5.2. Publiskās investīcijas 113
RIS3 jomu rezultātu novērtējums 120
RIS3 attīstības novērtējums Vidzemes plānošanas reģionā 125
Meža nozare un kokapstrāde- Vidzemes ekonomikas balsts 126
Pārtikas un dzērienu ražošana 130
Lauksaimniecība 134
Veselības rehabilitācija un aprūpe 139
Atjaunojamo resursu enerģijas ražošana 143
Zināšanu ietilpīga bioekonomika 146
Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, farmācija 150
Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas 152
Viedā enerģētika 156
Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas 160
Izmantotās informācijas avoti 166

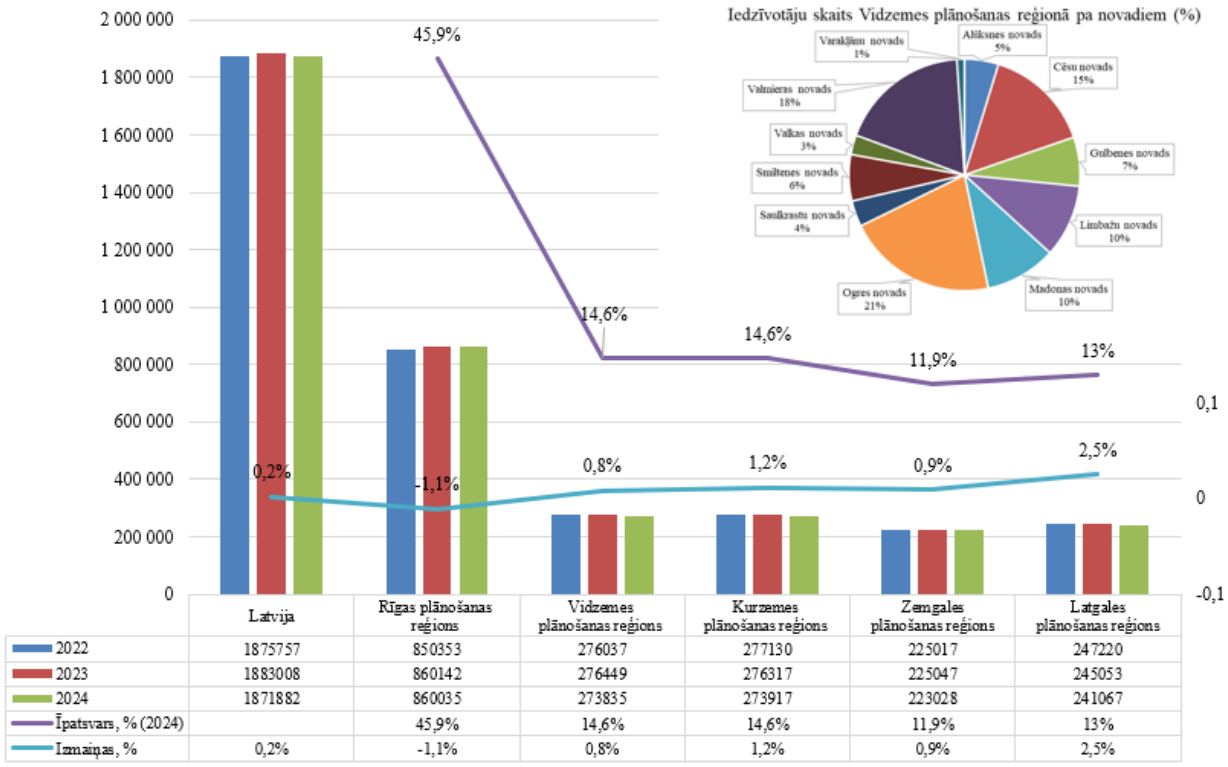
Apzīmējumu saraksts

AER	Atjaunojamie energoresursi
BPV	Bruto pievienotā vērtība
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
EM	Ekonomikas ministrija
FM	Finanšu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
Latvija2030	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LU	Latvijas Universitāte
LU BVEF fakultāte	Latvijas Universitātes Biznesa, vadības un ekonomikas
MK	Ministru kabinets
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
P&A	Pētniecība un attīstība
RIS3	Viedās specializācijas stratēģija (*angļu valodā - Research and Innovation strategy for smart specialization – RIS3*)
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VPR	Vidzemes plānošanas reģions

1. Sociālekonomisko rādītāju novērtējums

Iedzīvotāju skaits un nodarbinātība

Jaunākie CSP provizoriskie dati par iedzīvotāju skaitu Latvijā liecina, ka Latvijā 2024.gada sākumā dzīvoja 1,89 milj. iedzīvotāju, no kuriem lielākā daļa jeb 45,9% dzīvoja Rīgas plānošanas reģionā, kam seko Kurzemes un Vidzemes plānošanas reģioni (attiecīgi 14,6% un 14,6%), Zemgales plānošanas reģions (11,9%) un Latgales plānošanas reģions (13%). Novadu griezumā visvairāk Vidzemes plānošanas reģionā dzīvo Ogres novadā (21%) un Valmieras novadā (18%), kam seko Cēsu novads (15%), Madonas novads (10%) un Limbažu novads (10%) (*skat. 1.att.*).

	Latvija	Rīgas plānošanas reģions	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2022	1875757	850353	276037	277130	225017	247220
2023	1883008	860142	276449	276317	225047	245053
2024	1871882	860035	273835	273917	223028	241067
Īpatsvars, % (2024)		45,9%	14,6%	14,6%	11,9%	13%
Izmaiņas, %	0,2%	-1,1%	0,8%	1,2%	0,9%	2,5%

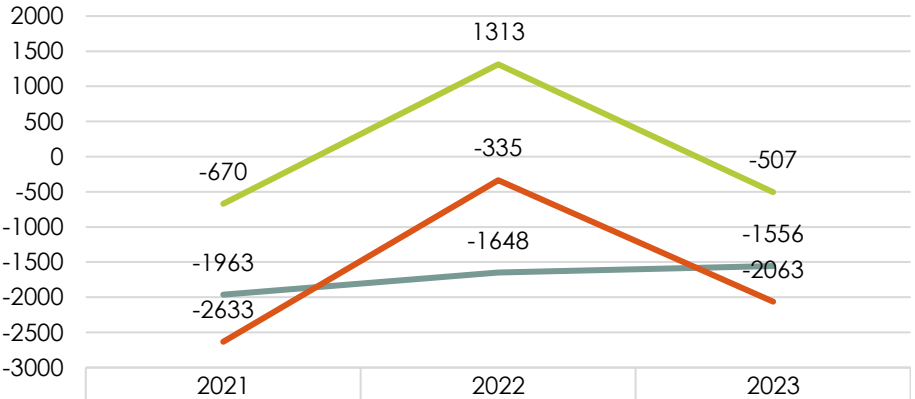
1.attēls. ***Iedzīvotāju skaits (tūkst.) Latvijā un pa plānošanas reģioniem (2022-2024) un izmaiņas (%)***
Avots: CSP datubāze[2]

Tāpat kā Latvijā kopumā, arī Vidzemes plānošanas reģionā pēc jaunā dalījuma pēdējo trīs gadu laikā vērojams iedzīvotāju skaita neliels samazinājums (-0,8%). Vidzemes reģionā iedzīvotāju skaits samazinās no 276 037 (2022. gadā) līdz 274 643 (2023. gadā) un tālāk līdz 274 035 (2024. gadā). Kopējais samazinājums šajā periodā ir aptuveni -0,7%. Samazinājuma galvenie cēloņi ir emigrācija,

[2] CSP. Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji reģionos, pilsētās un novados, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/tabulas/irs031-iedzivotaju-skaits-gada-sakuma-ta

demogrāfiskā situācija un iedzīvotāju pārcelšanās uz Rīgu un citām lielākām pilsētām.

Nozīmīgs reģiona attīstības un izaugsmes rādītājs ir migrācijas saldo,[3] kas Vidzemes reģiona gadījumā ir negatīvs, proti, uz pastāvīgu dzīvi Vidzemes plānošanas reģionā ieradušies mazāk iedzīvotāji nekā no Vidzemes plānošanas reģiona uz citu pastāvīgo dzīvesvietu izbraukušo iedzīvotāju skaits (*skat. 2.att.*). **Vidzemes plānošanas reģionā iedzīvotāju dabiskā pieauguma rādītājs paliek negatīvs visā aplūkotajā periodā**, tomēr iezīmējas pakāpeniska situācijas uzlabošanās. 2021. gadā dabiskā pieauguma dēļ reģiona iedzīvotāju skaits samazinājās par 1963 cilvēkiem. Šis samazinājums 2022. gadā saruka līdz 1648 cilvēkiem, kas ir par aptuveni 16% mazāk. 2023. gadā dabiskā pieauguma negatīvais rādītājs turpināja mazināties, sasniedzot 1556 cilvēkus, kas ir vēl par 5,6% mazāk nekā iepriekšējā gadā. Lai gan dzimstības un mirstības bilance joprojām ir nelabvēlīga, dati liecina par mērenu samazinājuma tempa palēninašanos.

	2021	2022	2023
Iedzīvotāju dabiskais pieaugums	-1963	-1648	-1556
Migrācijas saldo	-670	1313	-507
Iedzīvotāju skaita izmaiņas - pavisam	-2633	-335	-2063

2.attēls. ***Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas Vidzemes plānošanas reģionā (2021-2023)***

Avots: CSP datubāze[4]/ autoru aprēķins

Migrācijas saldo Vidzemes reģionā ir bijis mainīgs, uzrādot gan ievērojamus uzlabojumus, gan atkal kritumus. 2021. gadā migrācijas saldo bija negatīvs, un reģionu atstāja vairāk cilvēku nekā ieradās – saldo bija -670. Tomēr 2022. gads atnesa būtiskas izmaiņas: migrācijas saldo kļuva pozitīvs, sasniedzot +1313, kas ir gandrīz 296% pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. **2023. gadā migrācijas saldo atkal kļuva negatīvs, noslīdot līdz -507, kas norāda uz 138%**

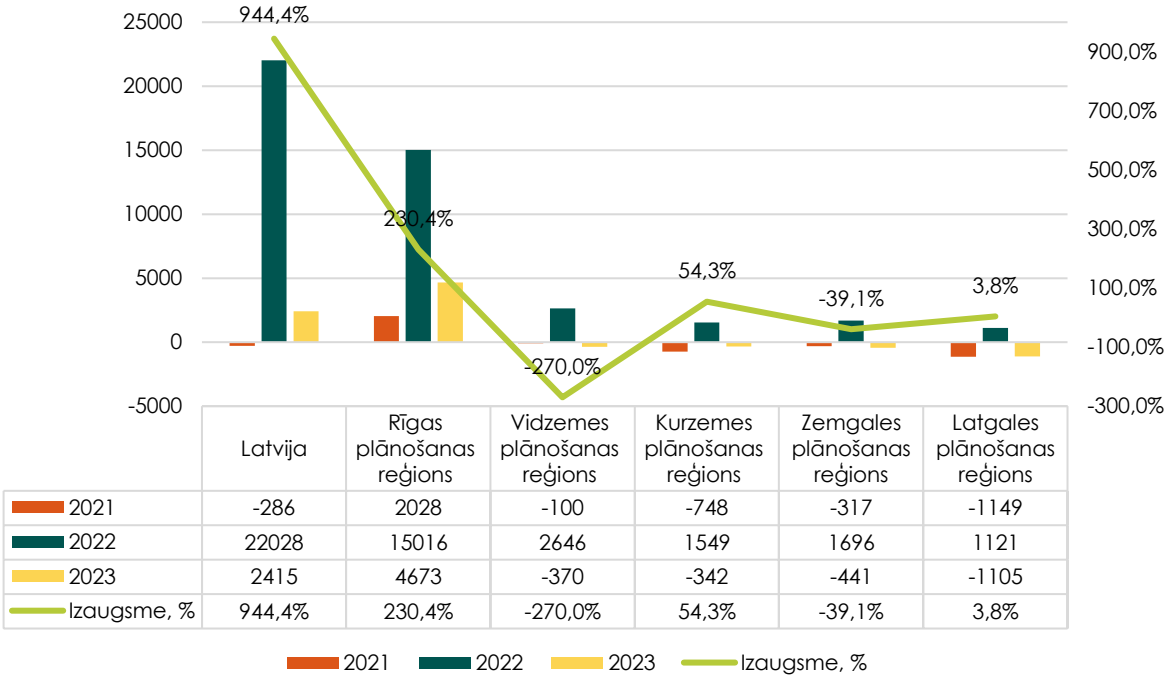
[3] Migrācijas saldo ir starpība starp reģionā iebraukušajiem un izbraukušajiem (imigrācija mīnus emigrācija). Ja migrācijas saldo ir negatīvs, tas nozīmē, ka vairāk iedzīvotāju ir pametuši reģionu, nekā ieradušies tajā.

[4] CSP. Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji reģionos, pilsētās un novados, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/tabulas/irs031-iedzivotaju-skaits-gada-sakuma-ta

samazinājumu salīdzinājumā ar 2022. gadu. Šī dinamika atspoguļo Vidzemes reģiona iedzīvotāju mobilitātes sarežģītību un nestabilitāti.

Dati liecini, ka pozitīvs migrācijas saldo pēdējo trīs gadu laikā (2021-2023) bijis visos Latvijas plānošanas reģionos, izņemot **Vidzemes plānošanas reģionā (-270%)** (*skat. 3.att.*). Vidzemes plānošanas reģions ir vienīgais Latvijas reģions, kurš trīs gadu periodā (2021–2023) uzrāda **kopumā negatīvu migrācijas saldo dinamiku**. Kamēr Rīgas plānošanas reģions uzrāda ievērojamu pieaugumu (+230,4%), bet Kurzemes reģions arī piedzīvo pozitīvu izaugsmi (+54,3%), Vidzeme atpaliek ar kopējo migrācijas saldo kritumu **-270%**.

Vidzemes plānošanas reģiona negatīvais migrācijas saldo (-270%) salīdzinājumā ar citiem Latvijas reģioniem ir saistīts ar strukturālām ekonomiskajām problēmām, tostarp ierobežotām darba tirgus iespējām, zemāku vidējo atalgojumu un nepietiekamu investīciju apjomu inovāciju un infrastruktūras attīstībā. Reģiona ekonomika galvenokārt balstās uz lauksaimniecību, kokapstrādi un maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas piedzīvo darbaspēka aizplūšanu uz lielākiem ekonomiskajiem centriem, piemēram, Rīgu un ārvalstīm. Turklāt nepietiekama augsti kvalificētu darbavietu pieejamība un demogrāfiskās tendences, tostarp iedzīvotāju novecošanās, veicina ilgtermiņa negatīvu migrācijas dinamiku. Lai uzlabotu situāciju, nepieciešama mērķtiecīga reģionālās attīstības politika, kas veicinātu investīcijas, infrastruktūras uzlabošanu un augsti kvalificēta darbaspēka piesaisti.

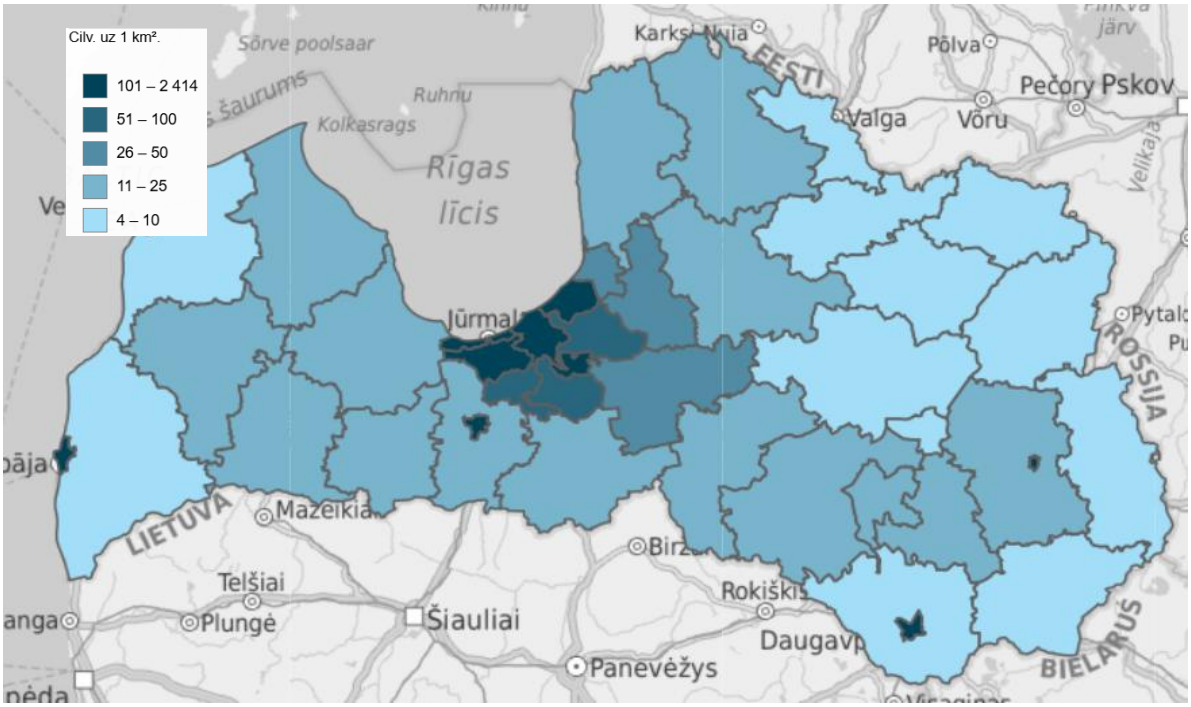
	Latvija	Rīgas plānošanas reģions	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2021	-286	2028	-100	-748	-317	-1149
2022	22028	15016	2646	1549	1696	1121
2023	2415	4673	-370	-342	-441	-1105
Izaugsme, %	944,4%	230,4%	-270,0%	54,3%	-39,1%	3,8%

3.attēls. ***Pastāvīgo iedzīvotāju migrācijas saldo pa plānošanas reģioniem un izaugsme, %, (2021-2023).*** *Avots: CSP datubāze[5]/ autoru aprēķins*

[5] CSP. Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji reģionos, pilsētās un novados, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/tabulas/irs031-iedzivotaju-skaits-gada-sakuma-ta

4.attēla kartē atspoguļots pastāvīgo iedzīvotāju skaits pilsētās un ciemos Latvijā, kā arī blīvums novados 2024.gada sākumā. Latvijas iedzīvotāju blīvuma karte skaidri norāda uz būtiskām atšķirībām starp reģioniem, un Vidzemes plānošanas reģions uzrāda vienu no zemākajiem blīvuma rādītājiem valstī. Vidzemes plānošanas reģionā vairumā teritoriju iedzīvotāju blīvums ir robežās no 4 līdz 25 cilvēkiem uz 1 km², kas ir viens no zemākajiem rādītājiem valstī (Valkas, Smiltenes, Alūksnes, Gulbenes, Madonas un Varakļānu novadi). Atsevišķos novados - Valmieras, Cēsu un Limbažu novados - blīvums ir augstāks, sasniedzot 26 līdz 50 cilvēkus uz 1 km², tomēr šādi apgabali ir izņēmums. Lielāko iedzīvotāju koncentrāciju veido tādi novadi kā Valmiera, kas kalpo kā ekonomiskie un administratīvie centri reģionā.

Rīgas apkaime ir ievērojami blīvāk apdzīvota, ar rādītājiem no 101 līdz 2414 cilvēkiem uz 1 km², kas padara to par valsts ekonomisko un iedzīvotāju centru. Šāda koncentrācija izceļ lielās atšķirības starp galvaspilsētu un pārējiem Latvijas reģioniem, tostarp Vidzemi. Kurzemes un Zemgales reģionos iedzīvotāju blīvums ir salīdzinoši augstāks nekā Vidzemē, taču arī šeit lauku teritorijās iedzīvotāju koncentrācija samazinās. Latgalē situācija ir līdzīga Vidzemei – liels skaits teritoriju ar zemu iedzīvotāju blīvumu (4 līdz 25 cilvēki uz 1 km²).

4.attēls. ***Iedzīvotāju blīvums administratīvajās teritorijās 2024.gada sākumā (cilv. uz 1 km²).*** *Avots: NVA dati/ CSP gada apskats*[6]

Jaunākie Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) dati liecina, ka Latvijā 2024. gada sākumā dzīvoja 1,89 miljoni iedzīvotāju, no kuriem lielākā daļa jeb 45,9% dzīvo Rīgas plānošanas reģionā, kam seko Kurzemes un Vidzemes reģioni (katrs ar 14,6%). Vidzemes plānošanas reģionā ievērojami iedzīvotāju skaita centri ir Ogres (21%) un Valmieras novadi (18%). Kopumā pēdējo trīs gadu laikā

[6] CSP. Iedzīvotāju blīvums (eksp. statistika), Administratīvās teritorijas (jaunākās), 2024. Pieejams: https://geo.stat.gov.lv/stage2/#

Vidzemes reģionā vērojams neliels iedzīvotāju skaita samazinājums (+0,8%), tāpat migrācijas saldo ir negatīvs, kas norāda uz lielāku iedzīvotāju aizplūšanu nekā ienākšanu reģionā.

Neskatoties uz iedzīvotāju blīvuma koncentrāciju Cēsu un Ogres novados, kā arī lielākajos attīstības centros (Valmierā, Limbažos, Cēsīs un citur), Vidzeme ir vienīgais reģions ar negatīvu migrācijas bilanci (-270%) pēdējo trīs gadu laikā. Tas liecina par turpmāk nepieciešamiem pasākumiem reģiona attīstības veicināšanai, lai uzlabotu dzīves un darba apstākļus un mazinātu iedzīvotāju izbraukšanu. Vidzemes izaugsmei svarīgi koncentrēties uz ekonomisko aktivitāšu un infrastruktūras stiprināšanu attīstības centros, kā arī piesaistīt iedzīvotājus ar ilgtspējīgiem dzīves apstākļu risinājumiem.

Lai veicinātu iedzīvotāju piesaisti un nodrošinātu ilgtspējīgus dzīves apstākļus Vidzemes plānošanas reģionā, būtiski **attīstīt energoefektīvu mājokļu fondu, uzlabojot esošo dzīvojamo fondu un veicinot jaunu pasīvo māju un ilgtspējīgu apkaimju izveidi.** Piemēram, esošajos reģiona centros Valmierā un Cēsīs iespējams īstenot pilotprojektus, kas balstīti uz atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu un videi draudzīgu celtniecību.

Vienlaikus svarīgi veicināt digitālās ekonomikas attīstību un attālinātā darba iespējas, izveidojot **kopstrādes telpas un inovāciju centrus**. Ilgtspējīgas uzņēmējdarbības attīstība, jo īpaši bioekonomikas sektorā, var nodrošināt jaunas darba vietas un palielināt reģiona ekonomisko konkurētspēju, kā to demonstrē organiskās pārtikas un ilgtspējīgas kokapstrādes klasteru potenciāls Limbažu un Smiltenes novados. Turklāt kvalitatīvu publisko telpu attīstība, piemēram, viedie parki un ekotūrisma infrastruktūra Madonas un Alūksnes apkārtnē, veicinātu dzīves kvalitātes uzlabošanos un palielinātu reģiona pievilcību. Šādi pasākumi varētu mazināt migrācijas negatīvo saldo un veidot ilgtspējīgu ekonomisko un sociālo attīstību Vidzemē.

Starpnodaļas secinājumi

- **Latvijas iedzīvotāju skaits** 2024. gada sākumā bija 1,89 miljoni, no kuriem **lielākā daļa (45,9%) dzīvo Rīgas plānošanas reģionā**.
- Vidzemes plānošanas reģionā dzīvo **14,6% Latvijas iedzīvotāju**, un lielākie iedzīvotāju centri ir **Ogres novads (21%) un Valmieras novads (18%)**.
- **Vidzemes reģionā iedzīvotāju skaits turpina samazināties** – pēdējo trīs gadu laikā vērojams neliels kritums (-0,8%), kas saistīts ar **emigrāciju, demogrāfisko situāciju un pārcelšanos uz lielākām pilsētām**.
- **Migrācijas saldo Vidzemes reģionā ir negatīvs**, kas nozīmē, ka reģionu pamet vairāk iedzīvotāju, nekā tajā ierodas.

- **Dabiskā pieauguma rādītāji ir negatīvi**, tomēr samazinājuma temps palēninās – no **-1963 cilvēkiem 2021. gadā līdz -1556 cilvēkiem 2023. gadā**.
- **Migrācijas saldo pēdējo trīs gadu laikā ir bijis pozitīvs visos Latvijas reģionos, izņemot Vidzemi**, kurā kopējais migrācijas kritums ir **-270%**.
- **Vidzemes reģions uzrāda vienu no zemākajiem iedzīvotāju blīvuma rādītājiem valstī** – lielākajā daļā teritorijas **4 līdz 25 cilvēki uz 1 km²**, kas būtiski atpaliek no Rīgas reģiona.
- **Lai uzlabotu situāciju un piesaistītu iedzīvotājus Vidzemē, nepieciešami stratēģiski pasākumi**:

  Ekonomisko aktivitāšu un **infrastruktūras attīstīšana** reģiona centros.

  Investīcijas energoefektīvā mājokļu fondā un ilgtspējīgu apkaimju veidošanā.

  Digitālās ekonomikas un attālinātā darba iespēju paplašināšana, izveidojot kopstrādes telpas un inovāciju centrus.

  Uzņēmējdarbības attīstība bioekonomikas sektorā, piemēram, organiskās pārtikas un ilgtspējīgas kokapstrādes klasteros.

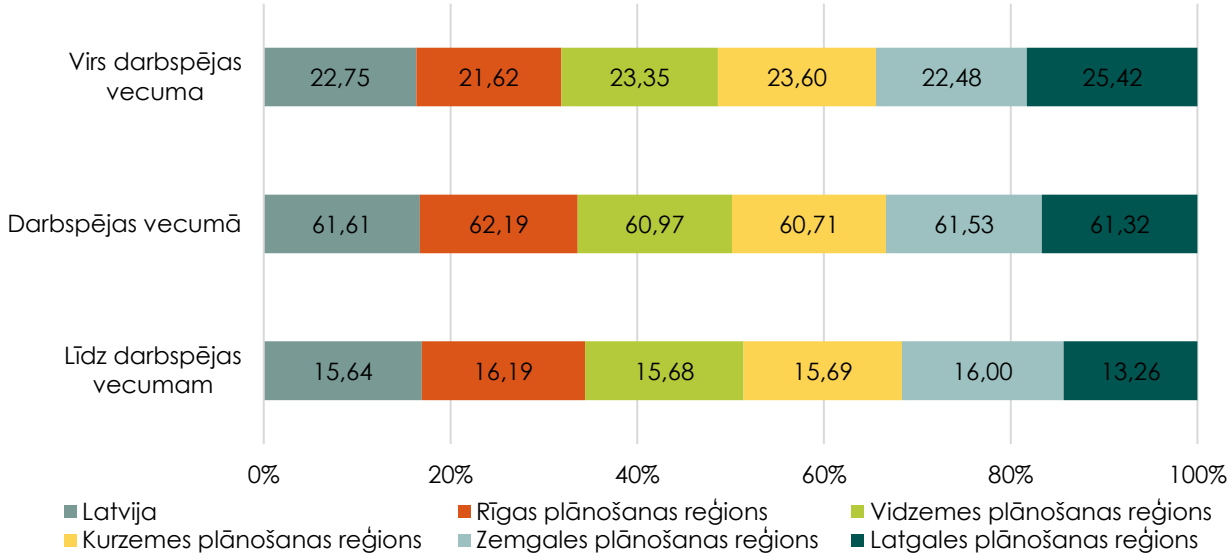
  Kvalitatīvas publiskās telpas attīstība (viedie parki, ekotūrisma infrastruktūra), lai veicinātu dzīves kvalitāti un reģiona pievilcību.

Nodarbinātība

2024. gada sākumā Latvijā darbaspējas vecumā bija 61,9% Latvijas iedzīvotāju, 16,0% līdz darbaspējas vecumam un 22,1% virs darbaspējas vecumā. Vidzemes plānošanas 2024. gada sākumā darbaspējas vecumā bija 60,97% no visiem reģiona iedzīvotājiem. Vidzemes plānošanas reģionā dzīvo 23,35% no visiem Latvijas darbaspējas vecumā esošajiem iedzīvotājiem. (*skat. 5.att.*).

Latvijā jauniešu (līdz darbspējas vecumam) īpatsvars vidēji ir 15,64%, un Vidzemes reģiona rādītājs (15,68%) ir ļoti tuvs šim vidējam. Tomēr Rīgas plānošanas reģionā jauniešu proporcija sasniedz 16,19%, kas ir nedaudz augstāka, savukārt Latgalē šis rādītājs ir tikai 13,26%, zemākais valstī. Vidzeme atrodas tuvu vidējam rādītājam.

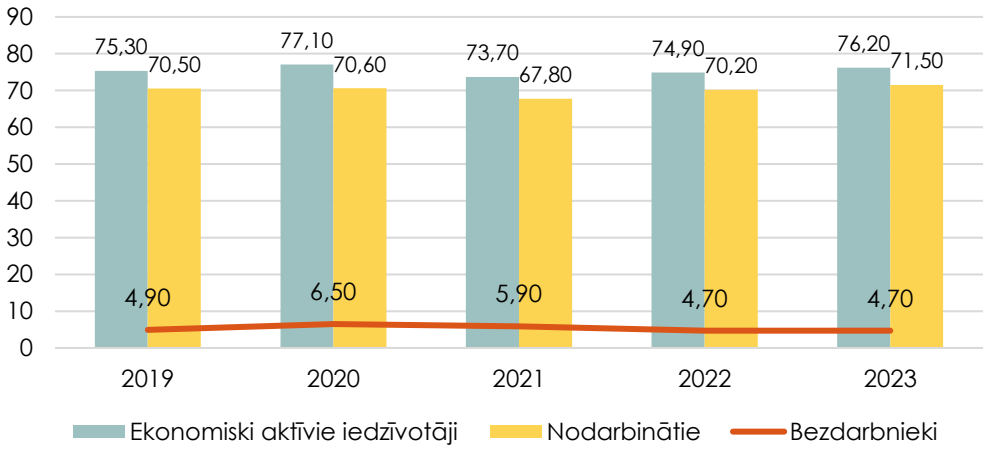
Vidzemes plānošanas reģions izceļas ar augstāko īpatsvaru virs darbspējas vecuma iedzīvotāju grupā – 23,60%. Šis rādītājs ir augstāks nekā Latvijas vidējais (22,75%) un būtiski pārsniedz Rīgas reģiona īpatsvaru (21,62%). Novecojošā populācija ir nopietns izaicinājums Vidzemei, jo reģionā tiek izdarīts lielāks slogs sociālās aprūpes un veselības sistēmai. Šis rādītājs arī norāda uz iedzīvotāju izceļošanu darbspējas vecumā, atstājot aiz sevis novecojošu populāciju.

5.attēls. ***Iedzīvotāju dalījums vecuma grupās pa plānošanas reģioniem 2024.gada sākumā, tūkst.*** *Avots: CSP datubāze[7]/ autoru aprēķins*

Kopumā Latvijā 2023.gadā bija nodarbināti 884,2 tūkstoši jeb 64,2% iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Salīdzinot ar 2019.gadu, nodarbinātības līmenis valstī kopumā samazinājies par 0,8 procentpunktiem, bet nodarbināto skaits – par 17,0 tūkstošiem.[8]

Vidzemes plānošanas reģionā 2023.gadā kopumā bija 76,20% ekonomiski aktīvo iedzīvotāju un 23,8% ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju. 2023.gadā Vidzemē bija nodarbināti 109,4 tūkstoši jeb 71,50% iedzīvotāju (*skat. 6.att.*).

6.attēls. ***Vidzemes reģiona iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis (2019-2023), %.*** *Avots: CSP datubāze[9]*

[7] CSP. Iedzīvotāji pēc dzimuma un vecuma grupām reģionos, pilsētās, novados, pagastos, apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās gada sākumā, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRD/IRD081/table/tableViewLayout1/

[8] CSP. Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2021. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-05/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2021_%2821_00%29_LV.pdf

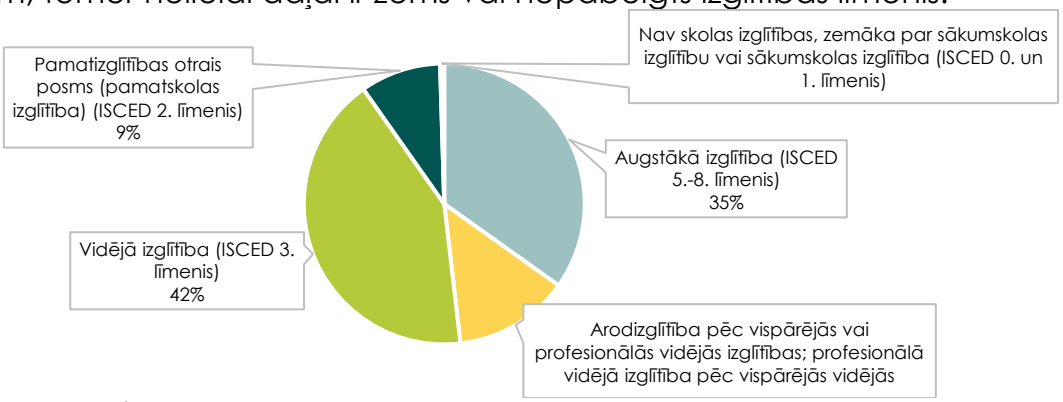
[9] CSP. Iedzīvotāji pēc ekonomiskās aktivitātes reģionos 2019 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/ekonomiska-aktivitate/tabulas/nba041-iedzivotaji-pec-ekonomiskas

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars Vidzemes reģionā periodā no 2019. līdz 2023. gadam piedzīvoja nelielas svārstības. 2019. gadā šis rādītājs bija 75,30%, un tas sasniedza maksimumu 2020. gadā – 77,10%. Tomēr 2021. gadā ekonomiskā aktivitāte samazinājās līdz 73,70%, kas varētu būt saistīts ar COVID-19 pandēmijas ietekmi uz reģiona darba tirgu un ekonomiku. Pēc tam 2022. un 2023. gadā rādītājs nedaudz palielinājās – attiecīgi līdz 74,90% un 76,20%, liecinot par Vidzemes iedzīvotāju pakāpenisku atgriešanos ekonomiskajā apritē.

Nodarbinātības līmenis Vidzemē kopumā saglabājās stabils, ar nelielām izmaiņām. 2019. gadā nodarbinātības līmenis bija 70,50%, un tas pakāpeniski pieauga līdz 70,60% 2020. gadā. Pandēmijas laikā (2021. gadā) nodarbinātības līmenis samazinājās līdz 67,80%, kas ir zemākais rādītājs piecu gadu periodā. Tomēr jau 2022. gadā nodarbinātības līmenis atjaunojās līdz 70,20%, un 2023. gadā tas sasniedza 71,50%. Šī dinamika norāda uz darba tirgus spēju pielāgoties ārējiem triecieniem un stabilitātes atgūšanu Vidzemē.

Bezdarba līmenis Vidzemes reģionā visā aplūkotajā periodā saglabājās salīdzinoši zems, kas ir pozitīva iezīme. 2019. gadā bezdarba līmenis bija 4,90%, un tas pieauga līdz 6,50% 2020. gadā, kas atspoguļo pandēmijas ietekmi. 2021. gadā bezdarba līmenis samazinājās līdz 5,90%, un turpmākajos gados tas stabilizējās – 4,70% gan 2022., gan 2023. gadā. Šie dati norāda uz efektīvu reģiona darba tirgus atveseļošanos pēc pandēmijas un salīdzinoši nelielu strukturālā bezdarba īpatsvaru.

Vidzemes plānošanas reģionā 2023.gadā 88,7% no 15 līdz 74 gadus veciem nodarbinātajiem ir iegūta izglītība: 30,6% augstākā izglītība, 35,2% arodizglītība vai profesionālā vidējā izglītība un 22,8% vispārējā vidējā izglītība (*skat. 7.att.*). Vidzemes reģiona nodarbināto iedzīvotāju izglītības līmenis atspoguļo daudzveidīgas tendences, kas raksturīgas gan reģiona ekonomiskajai struktūrai, gan demogrāfiskajām īpatnībām. Izglītības līmeņu sadalījums (15–74 gadu vecumā) liecina par pārsvarā vidējo un augstāko izglītību ieguvušajiem iedzīvotājiem, tomēr nelielai daļai ir zems vai nepabeigts izglītības līmenis.

7.attēls. ***Vidzemes reģionā (pēc vecā dalījuma) nodarbināto iedzīvotāju (15–74 gadu vecumā) izglītības līmenis, 2023. gads (%).*** *Avots: CSP datubāze*[10]

[10] CSP. Nodarbinātie iedzīvotāji 15 un vairāk gadu vecumā pēc nodarbinātības statusa un dzimuma reģionos, pilsētās, novados un pagastos gada sākumā, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/ekonomiska-aktivitate/tabulas/nba041-iedzivotaji-pec-ekonomiskas

Vidzemes reģiona nodarbinātības struktūra saimniecisko darbību veidos (NACE 2. redakcija) no 2019. līdz 2023. gadam piedzīvojusi būtiskas pārmaiņas. Dažās nozarēs novērojams straujš nodarbināto skaita kritums, savukārt citās vērojams ievērojams pieaugums. Dinamika atspoguļo reģiona ekonomisko attīstību, sociālās izmaiņas un pieprasījumu pēc konkrētām prasmēm un pakalpojumiem.

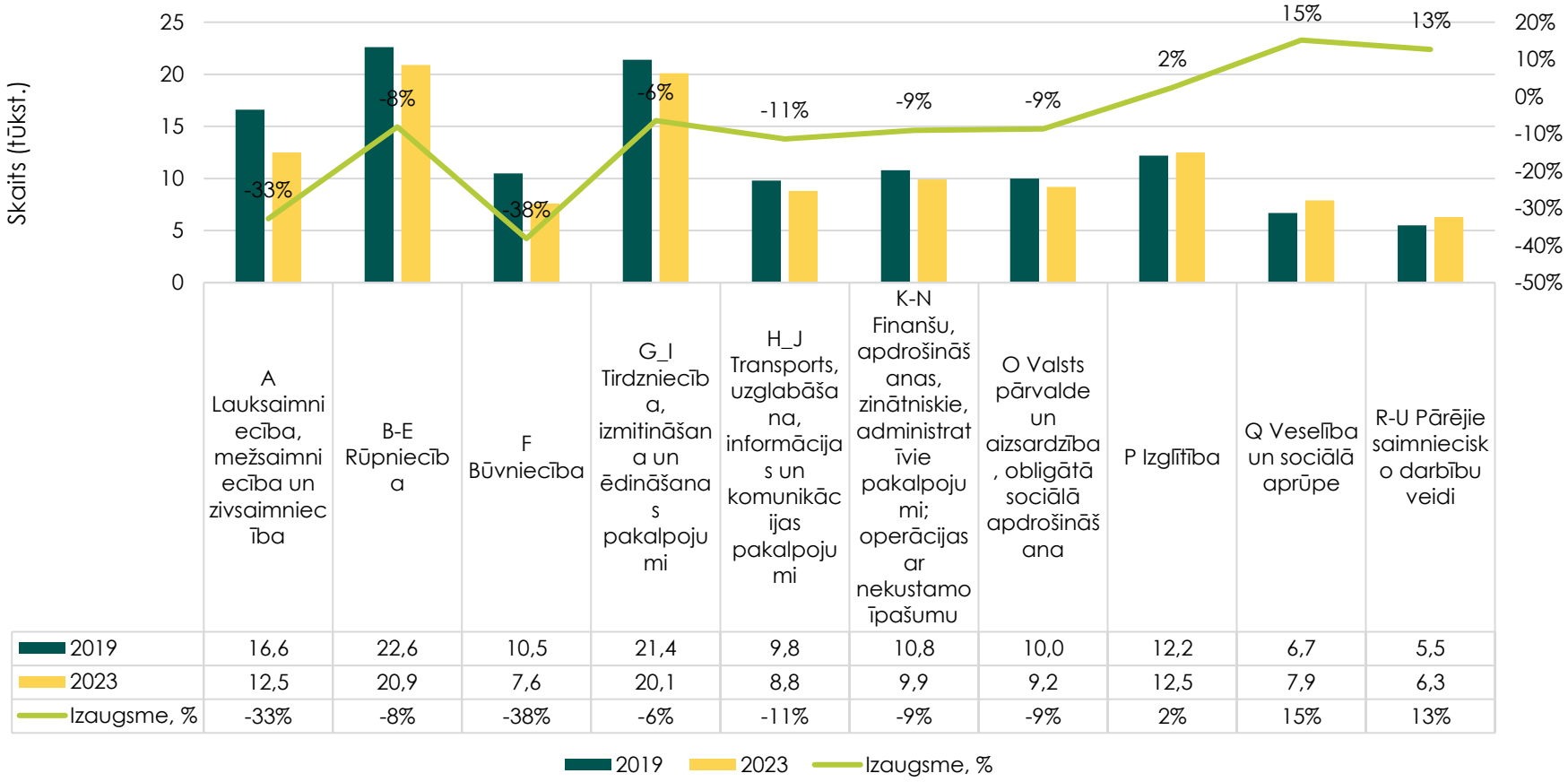
Visvairāk nodarbināto **Vidzemes plānošanas reģionā bijis rūpniecībā (ieguves, apstrādes, elektroenerģijas, ūdensapgādes), kas veido 20,9%** no visiem nodarbinātajiem, tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 20,1%, kā arī lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē – 12,5% (*skat. 8.att.*).

Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība, kas tradicionāli ir Vidzemes ekonomikas pamatnozares, piedzīvoja būtisku nodarbināto skaita kritumu par 33%. 2019. gadā šajā nozarē bija nodarbināti 16,6 tūkstoši cilvēku, bet 2023. gadā – tikai 12,5 tūkstoši. Šī tendence liecina par tehnoloģiju ieviešanu, kas samazina nepieciešamību pēc darbaspēka, kā arī par lauku iedzīvotāju izceļošanu uz pilsētām vai citām valstīm. Līdzīga tendence ir vērojama arī **būvniecības nozarē, kur nodarbināto skaits samazinājās par 38%.** Tas varētu būt saistīts ar būvniecības aktivitātes samazināšanos reģionā un konkurenci ar citām ekonomiski aktīvākām teritorijām, piemēram, Rīgu. **Savukārt transporta, uzglabāšanas un komunikācijas nozare piedzīvoja 11% kritumu**, kas atspoguļo gan ekonomiskās svārstības, gan iespējamu darbaspēka pārorientēšanos uz citām nozarēm.

Pretstatā tam, **veselības un sociālās aprūpes nozare pieredzēja ievērojamu pieaugumu, palielinot nodarbināto skaitu par 15%.** Šo pieaugumu veicināja pieaugošais pieprasījums pēc veselības aprūpes pakalpojumiem, kas saistīts ar sabiedrības novecošanos un palielinātu uzmanību veselības nozarei pēdējo gadu laikā. Līdzīgu pozitīvu dinamiku demonstrēja **pārējās saimniecisko darbību grupas, kur nodarbināto skaits pieauga par 13%**. Tas norāda uz pieaugošo pieprasījumu pēc dažādiem pakalpojumiem, kas bieži vien saistīti ar inovācijām un jaunu biznesa virzienu attīstību.

Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi piedzīvoja nelielu 6% kritumu, saglabājot relatīvu stabilitāti, pateicoties elastībai, kas ļāva pielāgoties ekonomiskajiem izaicinājumiem, tostarp pandēmijai. Līdzīgi valsts pārvaldes un aizsardzības nozare saglabāja stabilu lomu reģiona nodarbinātības struktūrā, neskatoties uz nodarbināto skaita samazinājumu par 9%. Izglītības nozare uzrādīja minimālu 2% pieaugumu, liecinot par sektora stabilitāti.

Reģiona darba tirgus transformācijā arvien nozīmīgākas kļūst veselības aprūpe un inovācijām orientētas nozares, kamēr tradicionālās nozares, kā lauksaimniecība un būvniecība, piedzīvo lejupslīdi. Ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai nepieciešams atbalstīt augošās nozares un veicināt darbinieku pārkvalifikāciju.

	A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	B-E Rūpniecība	F Būvniecība	G_I Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	H_J Transports, uzglabāšana, informācijas un komunikācijas pakalpojumi	K-N Finanšu, apdrošināšanas, zinātniskie, administratīvie pakalpojumi; operācijas ar nekustamo īpašumu	O Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	P Izglītība	Q Veselība un sociālā aprūpe	R-U Pārējie saimnieciskā darbību veidi
2019	16,6	22,6	10,5	21,4	9,8	10,8	10,0	12,2	6,7	5,5
2023	12,5	20,9	7,6	20,1	8,8	9,9	9,2	12,5	7,9	6,3
Izaugsme, %	-33%	-8%	-38%	-6%	-11%	-9%	-9%	2%	15%	13%

8.attēls. ***Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2.red.) Vidzemē 2019.-2023.gadā, skaits tūkst. un izaugsme (%)****. Avots: CSP datubāze*[11]

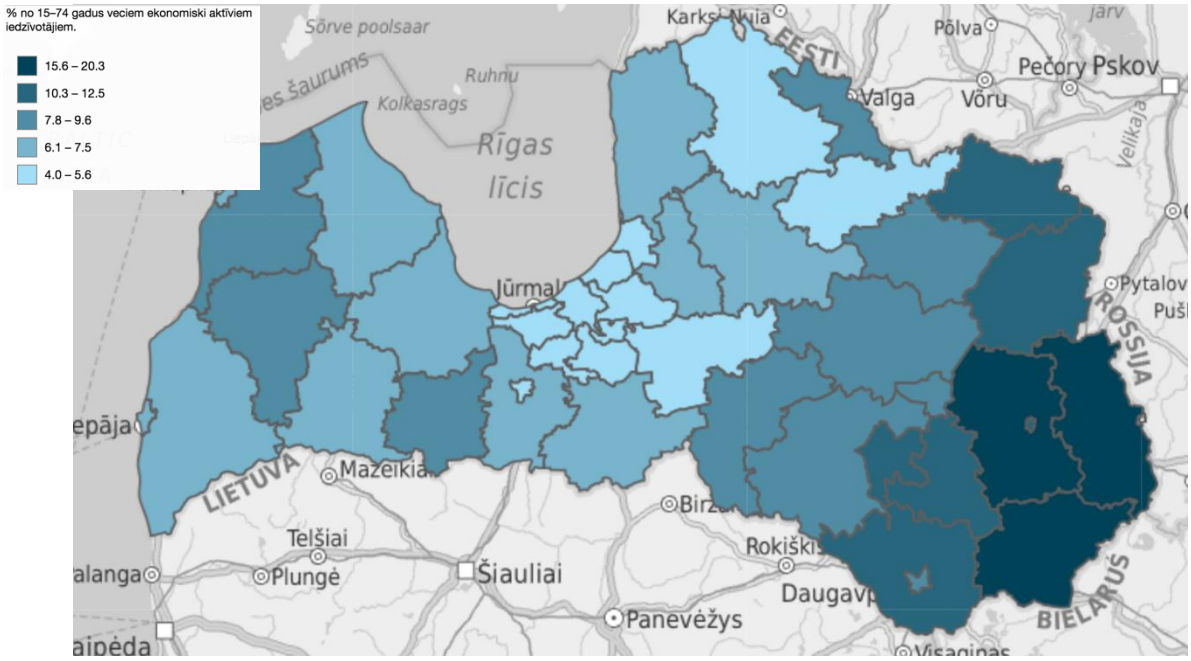
[11] CSP. Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2. red.) reģionos, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__EMP__NB__NBLA/NBL061/table/tableViewLayout1/

Valstī kopumā lielākais nodarbināto skaita pieaugums bija vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, automobiļu un motociklu remonta nozarē, informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē, kā arī apstrādes rūpniecībā. 2022.gadā nodarbinātības līmenis iedzīvotājiem 15–74 gadu vecumā Latvijā (63,9%) bija zemāks nekā Lietuvā (66,2%) un Igaunijā (69,2%). [12]

Latvijā kopš 2011.gada bezdarba līmenis pakāpeniski samazinājās, bet 2020.gadā tas pieauga līdz 8,1%. Sākot ar 2021.gadu, bezdarba līmenis atkal sāka samazināties un 2022. gadā tas samazinājās par 0,7 procentpunktiem – līdz 6,9%. Sievietēm bezdarba līmenis joprojām saglabājas zemāks nekā vīriešiem (attiecīgi 5,6% un 8,1%). Bezdarba līmenis 2022.gadā Latvijā (6,9%) bija augstāks nekā Lietuvā (5,9%) un Igaunijā (5,6%). 2022.gadā bija 65,2 tūkstoši bezdarbnieku vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem. Salīdzinot ar 2021.gadu, to skaits ir samazinājies par 5,4 tūkstošiem jeb 7,6%.

2023.gadā Vidzemes plānošanas reģionā bija 5,9% liels bezdarba līmenis, kas ir par 1,2 procentpunktiem mazāk nekā reģionā 2021.gadā (1,1%).

Kartē (*skat. 9.att.*) attēlots reģistrētais bezdarbs administratīvajās teritorijās 2023.gada beigās.

9.attēls. ***Darba meklētāju/bezdarbnieku īpatsvars pēc faktiskās dzīvesvietas 2023.gadā.***
Avots: CSP datubāze[13]

[12] CSP. Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2023. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2023-05/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2023_%2823_00%29_LV.pdf

[13] CSP. Darba meklētāju/bezdarbnieku īpatsvars pēc faktiskās dzīvesvietas (eksp. statistika), Administratīvās teritorijas (jaunākās) 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/bezdarbs/kartes/k460-darba-mekletajubezdarbnieku-ipatsvars?themeCode=NBBA

Latvijas reģionos bezdarba līmeņa atšķirības iezīmē gan ekonomiskos, gan sociālos izaicinājumus. Vidzemes plānošanas reģionā bezdarba līmenis dažādos novados ir salīdzinoši zems un iekļaujas Latvijas vidējo rādītāju robežās. Salīdzinot Vidzemes novadus ar citiem reģioniem, atklājas gan pozitīvas, gan izaicinošas tendences.

Vidzemes reģions izceļas ar salīdzinoši zemu bezdarba līmeni, kas vairumā novadu ir robežās no **4% līdz 7,5%.** Šis rādītājs ir līdzīgs Kurzemes un Zemgales situācijai, kur arī ir novērojams līdzīgs nodarbinātības stāvoklis. Vidzemē šādi rādītāji liecina par stabilitāti darba tirgū, kas raksturīga reģioniem ar tradicionālo nozaru, piemēram, lauksaimniecības un mežsaimniecības, dominanci. Tas norāda uz to, ka darba tirgus pielāgojas iedzīvotāju vajadzībām un pieejamām prasmēm.

No 2023.gada janvāra minimālā mēneša darba alga normālā darba laika ietvaros Latvijā bija 620 eiro. Salīdzinot ar iepriekš noteikto (2021. gada sākumā – 500 eiro mēnesī), pieaugums bija par 24% jeb 120 eiro. 2022.gadā minimālā alga Latvijā bija otrā zemākā Eiropas Savienībā. Visaugstākā valstī noteiktā minimālā alga bija Luksemburgā (2 313 eiro), bet viszemākā – Bulgārijā (363 eiro mēnesī), Igaunijā – 654 eiro, bet Lietuvā – 730 eiro. Latvijā 2023.gada sākumā 35,8 tūkstoši darba ņēmēju saņēma minimālo mēneša darba algu jeb 620 eiro pirms nodokļu nomaksas, tostarp privātajā sektorā – 26,8 tūkstoši, sabiedriskajā – 8,6 tūkstoši.

Latvijas darba tirgū mēneša vidējās bruto darba samaksas pieaugums 2020.–2024. gada periodā ir bijis ievērojams, norādot uz ekonomikas stabilizāciju un darbaspēka atalgojuma palielināšanu visos plānošanas reģionos. Šī dinamika atšķiras starp reģioniem, atspoguļojot gan reģionālās ekonomiskās attīstības atšķirības, gan darba tirgus specifiku (*skat. 10.att.*).

Latvijas mērogā vidējā bruto alga ir pieaugusi no 767 eiro 2020. gadā līdz 1703 eiro 2024. gada trešajā ceturksnī, kas nozīmē kopējo pieaugumu par 55%. Šis pieaugums norāda uz ievērojamu izaugsmi gan sabiedriskajā, gan privātajā sektorā, un tas izceļ vispārējo tendenci uz augstāku darba samaksu visā valstī.

Vidzemes plānošanas reģions iezīmējas ar mazāku vidējo bruto darba samaksu, kas 2020. gadā bija 704 eiro un 2024. gadā sasniedza 1373 eiro. **Šis pieaugums par 49% ir zemākais starp visiem reģioniem, kas norāda uz Vidzemes reģiona ekonomikas izaicinājumiem un zemāku pieprasījumu pēc augsti apmaksāta darbaspēka.** Tendence atspoguļo reģiona atkarību no tradicionālajām nozarēm, piemēram, lauksaimniecības un mežsaimniecības, kur algas parasti ir zemākas nekā pakalpojumu vai tehnoloģiju nozarēs.

Lai mazinātu Vidzemes plānošanas reģiona atkarību no tradicionālajām nozarēm un veicinātu augstu pievienoto vērtību, nepieciešams īstenot mērķtiecīgas ekonomiskās attīstības un inovāciju veicināšanas stratēģijas. Galvenie rīcības virzieni ietver:

1. **Tehnoloģiju un inovāciju centru attīstība un darbības stiprināšana** – nepieciešams veidot reģionālos inovāciju un pētniecības centrus, kas sadarbībā ar uzņēmējiem un augstākās izglītības iestādēm veicinātu jaunu tehnoloģiju izstrādi un komercializāciju.

2. **Investīciju piesaiste uz zināšanu ietilpīgām nozarēm** – reģionam jāveicina investīcijas augstas pievienotās vērtības sektoros, piemēram, biotehnoloģijā, atjaunojamajā enerģijā un viedajā ražošanā. Valmieras industriālā parka attīstība var kalpot par platformu, lai piesaistītu ārvalstu investorus un radītu kvalificētas darbavietas.

3. **Digitālās ekonomikas un attālinātā darba veicināšana** – nepieciešams veidot kopstrādes telpas un tehnoloģiju inkubatorus, lai atbalstītu IT uzņēmumus un attālināto darbu. Cēsu Radošais kvartāls varētu turpināt attīstīties kā reģionālais digitālo un radošo industriju centrs.

4. **Augstākās izglītības un profesionālās apmācības pielāgošana darba tirgus prasībām** – Vidzemes Augstskolai un profesionālās izglītības iestādēm jāpiedāvā vairāk programmu inženierzinātnēs, IT un uzņēmējdarbībā, lai veicinātu augsti kvalificētu speciālistu piesaisti un sagatavošanu reģionam.

5. **Eksporta un starptautiskās sadarbības stiprināšana** – vietējiem uzņēmumiem jāsniedz atbalsts eksportspējīgu produktu attīstībai un starptautisko tirgu apgūšanai, piemēram, izmantojot klasteru sadarbības modeļus bioekonomikas un ilgtspējīgās ražošanas jomā.

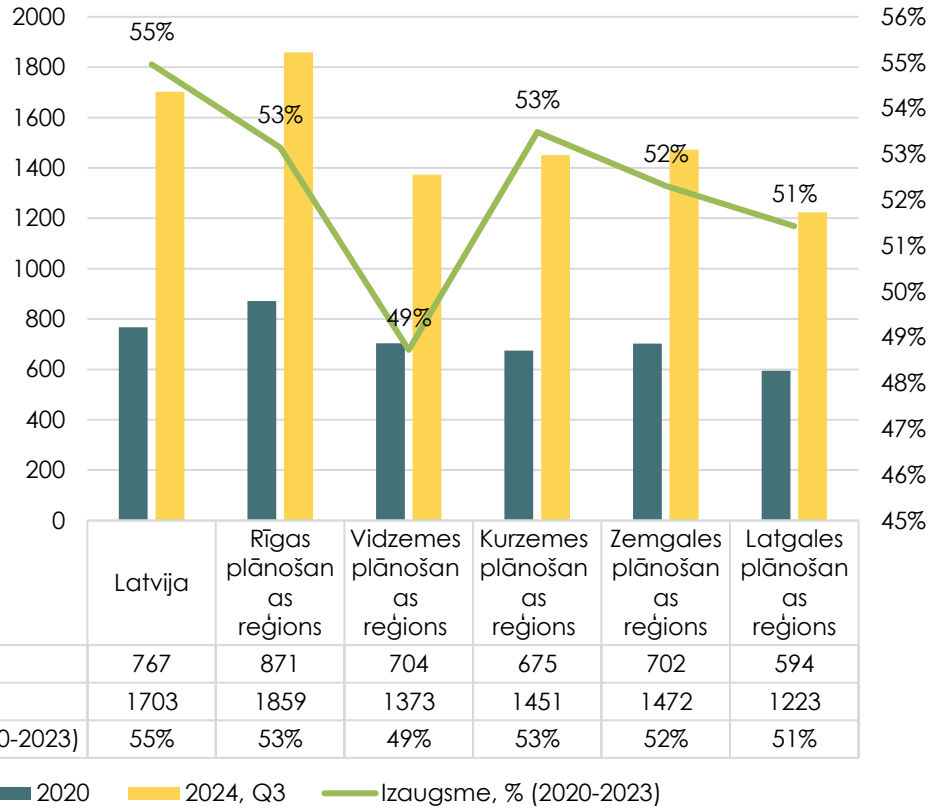
6. **Uzņēmējdarbības atbalsta mehānismu pilnveide** – jāievieš nodokļu un grantu atbalsta programmas inovatīviem jaunuzņēmumiem un maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas strādā augstas pievienotās vērtības nozarēs.

Minēto pasākumu īstenošana palīdzētu Vidzemei pārorientēties no tradicionālajām nozarēm uz zināšanu ietilpīgām un inovatīvām nozarēm, veicinot reģiona ekonomisko izaugsmi un palielinot vidējo darba samaksu.

Kurzeme un Zemgale uzrāda līdzīgas bruto darba samaksas izaugsmes tendences – attiecīgi 53% un 52% pieaugumu. Kurzemes vidējā bruto alga 2020. gadā bija 675 eiro un 2024. gadā sasniedza 1451 eiro, savukārt Zemgalē 702 eiro 2020. gadā

pieauga līdz 1472 eiro 2024. gadā. Šo reģionu pieaugums norāda uz ekonomisko aktivitāti, kas lielā mērā balstās ražošanā un citās tradicionālajās nozarēs, kur ir salīdzinoši stabila izaugsme.

Latgales plānošanas reģions, lai gan piedzīvo pieaugumu par 51%, paliek ar viszemāko vidējo bruto darba samaksu – 594 eiro 2020. gadā un 1223 eiro 2024. gadā. Šis rādītājs atspoguļo Latgales reģiona ekonomiskās problēmas, tostarp mazāk attīstītu darba tirgu un ierobežotas iespējas augsti apmaksātām darba vietām.

	Latvija	Rīgas plānošanas reģions	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2020	767	871	704	675	702	594
2024, Q3	1703	1859	1373	1451	1472	1223
Izaugsme, % (2020-2023)	55%	53%	49%	53%	52%	51%

10.attēls. ***Strādājošo mēneša vidējās bruto darba samaksa Latvijā kopumā un pa plānošanas reģioniem, 2020-2024, EUR un izaugsme (%)****. Avots: CSP datubāze*[14]

Vidzemes reģionā vidējā mēneša bruto darba samaksa pa dažādiem darbības veidiem no 2021. līdz 2023. gadam ir piedzīvojusi ievērojamas izmaiņas. Šī dinamika atspoguļo ne tikai ekonomisko attīstību un darbaspēka pieprasījumu reģionā, bet arī nozares specifiskās īpatnības un darba tirgus struktūru. Dažās nozarēs ir novērots straujš darba samaksas pieaugums, kamēr citās izaugsme ir bijusi mērena vai pat neliela (*skat. 11.att.*).

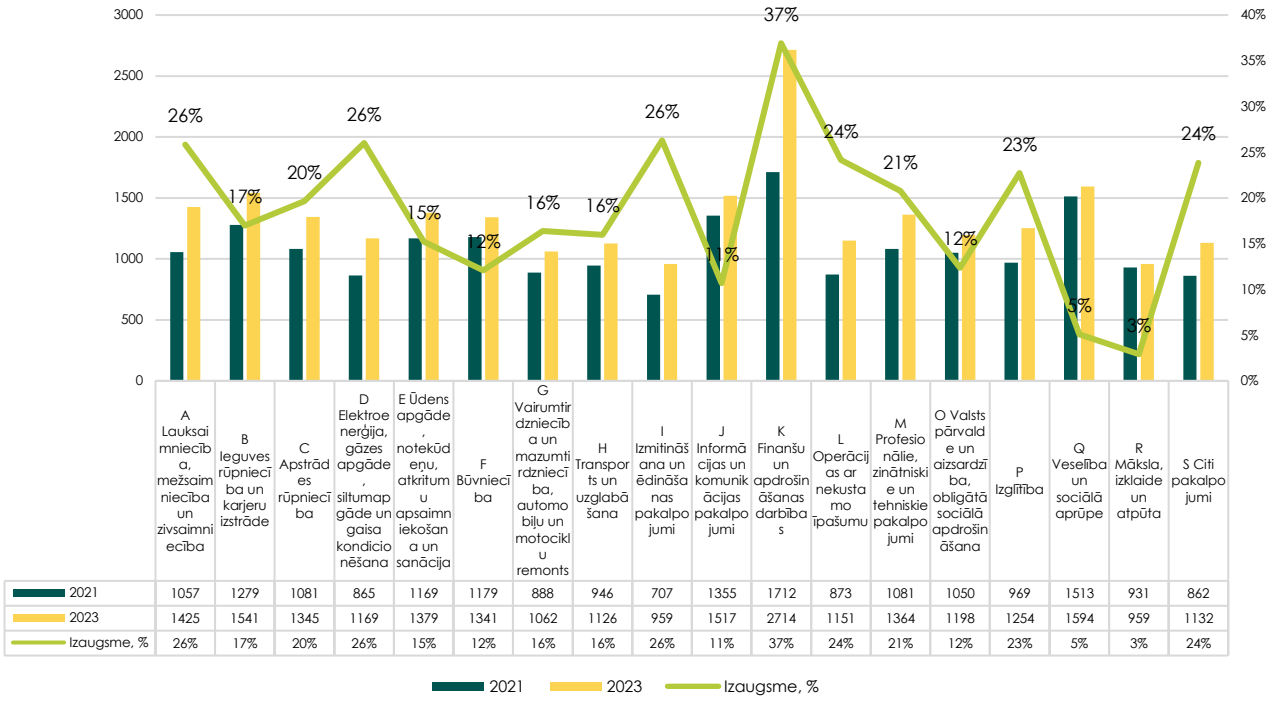
[14] CSP. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem reģionos, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__EMP__DS__DSV/DSV051c/table/tableViewLayout1/

Viena no visstraujāk augošajām nozarēm ir **finanšu un apdrošināšanas darbības, kur vidējā alga pieaugusi par 37%, no 1355 eiro 2021. gadā līdz 1857 eiro 2023. gadā.** Šis pieaugums liecina par augošu pieprasījumu pēc augsti kvalificētiem speciālistiem un norāda uz finanšu sektora attīstību pat reģionos, kas tradicionāli nav šīs nozares centri.

Informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare ir piedzīvojusi līdzīgu izaugsmi, ar darba samaksas pieaugumu par 27%, sasniedzot 1714 eiro 2023. gadā, salīdzinot ar 1355 eiro 2021. gadā. Šī nozare kļūst arvien nozīmīgāka, pateicoties digitalizācijas procesiem un tehnoloģiju attīstībai, kas rada pieprasījumu pēc speciālistiem.

Mērens pieaugums ir vērojams tādās nozarēs kā apstrādes rūpniecība un profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi, kur alga pieaugusi attiecīgi par 17% un 21%. Šie rādītāji norāda uz stabilu attīstību, kas balstās uz reģiona tradicionālajām prasmēm un resursiem.

Savukārt **veselības un sociālās aprūpes nozarē darba samaksa pieaugusi par 23%**, atspoguļojot pieaugošo pieprasījumu pēc medicīnas darbiniekiem un sociālās aprūpes pakalpojumiem. Pandēmijas sekas un sabiedrības novecošanās turpina ietekmēt šo nozari, radot nepieciešamību pēc papildu investīcijām un darbaspēka atalgojuma pieauguma.

	A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	C Apstrādes rūpniecība	D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	E Ūdens apgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	F Būvniecība	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts	H Transports un uzglabāšana	I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	K Finanšu un apdrošināšanas darbības	L Operācijas ar nekustamo īpašumu	M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	O Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	P Izglītība	Q Veselība un sociālā aprūpe	R Māksla, izklaide un atpūta	S Citi pakalpojumi
2021	1057	1279	1081	865	1169	1179	888	946	707	1355	1712	873	1081	1050	969	1513	931	862
2023	1425	1541	1345	1169	1379	1341	1062	1126	959	1517	2714	1151	1364	1198	1254	1594	959	1132
Izaugsme, %	26%	17%	20%	26%	15%	12%	16%	16%	26%	11%	37%	24%	21%	12%	23%	5%	3%	24%

11.attēls. ***Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem Vidzemē, 2021-2023, EUR un izaugsme (%).*** *Avots: CSP datubāze*[15]

[15] CSP. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem reģionos (eiro), pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__EMP__DS__DSV/DSV051c

Mazāk izteikts pieaugums ir novērots tādās nozarēs kā būvniecība (12%) un valsts pārvalde un aizsardzība (12%), kas liecina par stabilitāti, taču norāda arī uz to, ka šo nozaru pieprasījums pēc darbaspēka nav piedzīvojis būtiskas pārmaiņas. **Nozare ar zemāko pieaugumu ir māksla, izklaide un atpūta, kur algas pieaugums bija tikai 3%, norādot uz ierobežotu izaugsmi šajā sektorā.**

Valstī kopumā vislabāk apmaksātās ir finanšu un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozares, kur 2022.gadā vidējā bruto alga bija attiecīgi 2 437 eiro un 2 287 eiro mēnesī. Visstraujāk vidējā darba samaksa gada laikā pieauga ūdens apgādes, notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošanas un sanācijas nozarē (par 13,1%). Vismazākā vidējā darba samaksa bija izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē (889 eiro).[16]

Lai mazinātu atkarību no tradicionālajām nozarēm, Vidzemes reģionā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta inovācijām un tehnoloģiju attīstībai. Pēdējos gados reģionā parādījušies vairāki **nozīmīgi uzņēmumi, kas demonstrē augstas pievienotās vērtības ražošanas un tehnoloģiju attīstības potenciālu.**

AS "Valmieras stikla šķiedra" ir viens no lielākajiem industriālajiem uzņēmumiem Vidzemē, kas specializējas augstas temperatūras izturīgu stikla šķiedras materiālu ražošanā. Uzņēmums aktīvi investē inovācijās, izstrādājot jaunus materiālus un automatizējot ražošanas procesus, kas palielina efektivitāti un konkurētspēju globālajā tirgū.

SIA "HansaMatrix" Valmieras filiāle darbojas augsto tehnoloģiju un elektronikas ražošanas segmentā, piedāvājot inovatīvus risinājumus autobūves, medicīnas un telekomunikāciju nozarēm. Uzņēmuma pētniecības un attīstības kapacitāte, kā arī sadarbība ar starptautiskiem klientiem veicina zināšanu ietilpīgu industriju attīstību reģionā.

SIA "Verde Latvia" pārstāv ilgtspējīgās bioekonomikas nozari, izmantojot modernas tehnoloģijas, lai radītu ekoloģiski draudzīgus koksnes produktus ar augstu pievienoto vērtību. Šis uzņēmums parāda, kā tradicionālās nozares var transformēties, pielāgojoties ilgtspējīgas attīstības principiem un palielinot konkurētspēju.

Tomēr būtiska ir ne tikai pašu uzņēmumu attīstība, bet arī inovatīvas uzņēmējdarbības vides jeb ekosistēmas veidošana, kuru sastāda uzņēmējdarbības centri un augstākās izglītības un pētniecības iestādes.

[16] CSP. Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2023. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2023-05/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2023_%2823_00%29_LV.pdf

Cēsu Radošais kvartāls ir inovatīvs uzņēmējdarbības centrs, kas sniedz atbalstu jaunuzņēmumiem un radošajām industrijām, nodrošinot kopstrādes telpas un resursus digitālās ekonomikas attīstībai. Šāda veida ekosistēmas ir būtiskas, lai piesaistītu jaunos profesionāļus un veicinātu zināšanu ekonomikas izaugsmi.

Vidzemes Augstskola ar savām IT un digitālo risinājumu pētniecības programmām spēlē nozīmīgu lomu reģiona inovāciju ekosistēmā. Augstskolas sadarbība ar uzņēmējiem un valsts sektoru palīdz attīstīt jaunas tehnoloģijas un sagatavot kvalificētus speciālistus reģionam.

Starpnodaļas secinājumi

Demogrāfiskā struktūra un novecošanās

- Latvijā 61,9% iedzīvotāju ir darbspējas vecumā, bet Vidzemē – 60,97%, kas ir nedaudz zem valsts vidējā rādītāja.
- Vidzemes reģionā ir augstākais iedzīvotāju īpatsvars virs darbspējas vecuma (23,60%), kas rada papildu slogu sociālās aprūpes un veselības sistēmai.
- Jauniešu īpatsvars Vidzemē (15,68%) ir ļoti tuvs Latvijas vidējam (15,64%), tomēr zemāks nekā Rīgā un augstāks nekā Latgalē.

Ekonomiskā aktivitāte un nodarbinātība

- 2023. gadā Vidzemē ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars bija 76,20%, bet nodarbinātības līmenis – 71,50%.
- Pēc COVID-19 pandēmijas nodarbinātības līmenis pakāpeniski atguvās, sasniedzot 71,50% 2023. gadā.
- Bezdarba līmenis Vidzemē 2023. gadā bija 5,9%, kas ir zemāks nekā 2021. gadā un norāda uz reģiona darba tirgus stabilizēšanos.

Darba tirgus dinamika un nozaru attīstība

- Lauksaimniecības, mežsaimniecības un būvniecības nozarēs vērojams nodarbināto skaita samazinājums (par 33% un 38% attiecīgi).
- Pieaug nodarbinātība veselības un sociālās aprūpes nozarē (+15%), atspoguļojot sabiedrības novecošanos un pieprasījuma kāpumu.
- Tirdzniecības un ēdināšanas pakalpojumi saglabā salīdzinošu stabilitāti ar nelielu kritumu (-6%).

Darba samaksas un atalgojuma tendences

- Vidzemes reģionā vidējā bruto darba samaksa no 2020. līdz 2024. gadam pieauga par 49%, sasniedzot 1373 eiro, kas ir zemākais pieauguma rādītājs starp Latvijas reģioniem.

- Nozares ar vislielāko atalgojuma pieaugumu: finanšu un apdrošināšanas darbības (+37%), informācijas un komunikācijas pakalpojumi (+27%).
- Tradicionālās nozares, kā būvniecība un lauksaimniecība, uzrāda zemāku atalgojuma pieaugumu, norādot uz ierobežotām attīstības iespējām.

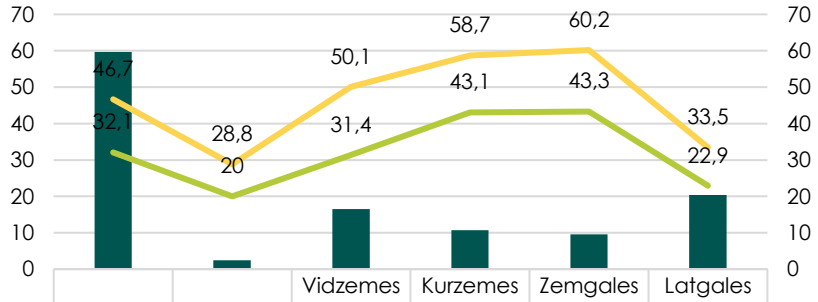
Inovācijas un reģiona nākotnes attīstība

- Vidzemes reģionā nepieciešams attīstīt inovāciju un tehnoloģiju sektoru, lai mazinātu atkarību no tradicionālajām nozarēm.
- Investīciju piesaiste augstas pievienotās vērtības nozarēm, piemēram, biotehnoloģijai un atjaunojamajai enerģijai, varētu sekmēt ekonomisko izaugsmi.
- Digitālās ekonomikas attīstība un attālinātā darba iespēju veicināšana var palīdzēt reģiona attīstībai un piesaistīt jaunus profesionāļus.
- Vidzemes Augstskolai un profesionālās izglītības iestādēm jāpielāgo programmas reģiona darba tirgus prasībām.

2. Lauksaimniecības rādītāju novērtējums

2022.gada beigās Latvijā bija 61,8 tūkst. ekonomiski aktīvo lauku saimniecību, kas ir par 0,9% mazāk nekā 2021.gadā, bet par 18,6% mazāk nekā 2020.gadā. Savukārt lauku saimniecību vidējais lielums bija 44,7 ha, kas ir par 0,4 ha jeb par 0,9% vairāk nekā iepriekšējā gadā. 2022.gadā kopējā izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība bija 1 970,4 tūkst. ha (aramzeme – 1 356,7 tūkst. ha; pļavas un ganības – 603,4 tūkst. ha; ilggadīgie stādījumi – 10,4 tūkst. ha). Tāpat lauksaimniecības produkcijas apjoms 2022.gadā salīdzināmās cenās ir palielinājies par 2,5% salīdzinājumā ar 2021.gadu. Galvenais iemesls, kas nosaka lauksaimniecības produktu vērtības palielināšanos, ir cenu palielinājums gan augkopības, gan lopkopības nozarēs.[17]

2023.gadā Latvijā uzskaitītas 59,7 tūkstoši ekonomiski aktīvo lauku saimniecību, kas katra vidēji apsaimniekoja 32,1 hektāru (ha) lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Pēdējo 3 gadu laikā lauku saimniecību skaits ir samazinājies par 22,3% jeb par 13,3 tūkst. lauku saimniecību. Līdz ar to ir palielinājies vidējais lauksaimniecībā izmantojamās zemes apjoms vienā lauku saimniecībā – no 26,9 ha 2020.gadā līdz 32,1 ha 2023.gadā (*skat. 12.att.*).[18]

	Latvija	Rīga	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
Lauku saimniecības (skaits tūkst.)	59,7	2,4	16,5	10,7	9,6	20,4
Vidējā zemes kopplatība vienā lauku saimniecībā (ha)	46,7	28,8	50,1	58,7	60,2	33,5
Vidējā lauksaimniecībā izmantojamā zeme vienā lauku saimniecībā (ha)	32,1	20	31,4	43,1	43,3	22,9

12.attēls. ***Lauku saimniecību skaits un apsaimniekotā lauksaimniecības zeme pa reģioniem****. Avots: CSP datubāze*[19]

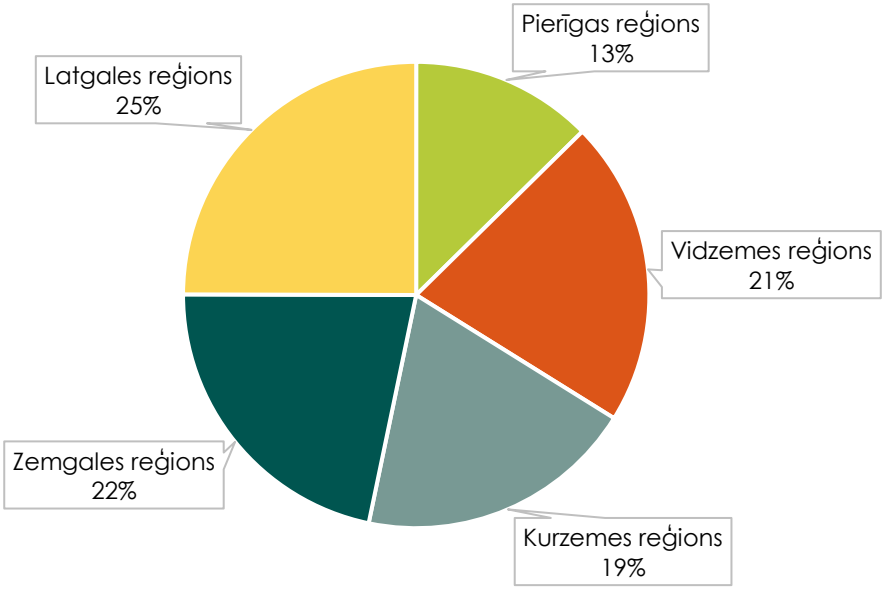
[17] CSP. Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2023. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2023-05/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2023_%2823_00%29_LV.pdf

[18] CSP. Latvijas lauksaimniecība, 2024. Pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/zivsaimn/publikacijas-un-infografikas/21306-latvijas-lauksaimnieciba-2024?themeCode=LA

[19] CSP. Latvijas lauksaimniecība, 2024. Pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/zivsaimn/publikacijas-un-infografikas/21306-latvijas-lauksaimnieciba-2024?themeCode=LA

Vidzemes plānošanas reģionā ir 16,5 tūkstoši lauku saimniecību, kas ir otrs lielākais rādītājs starp visiem reģioniem, tomēr apsaimniekotā zemes platība vidēji vienā saimniecībā ir mazāka nekā dažos citos reģionos. **Vidējā zemes kopplatība vienā saimniecībā Vidzemē ir 50,1 hektārs**, savukārt apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platība sasniedz 31,4 hektārus. Šie rādītāji norāda uz to, ka Vidzemes reģiona lauksaimniecība balstās uz vidēja mēroga saimniecībām, kas bieži vien apvieno gan tradicionālās, gan mūsdienīgas lauksaimniecības metodes.

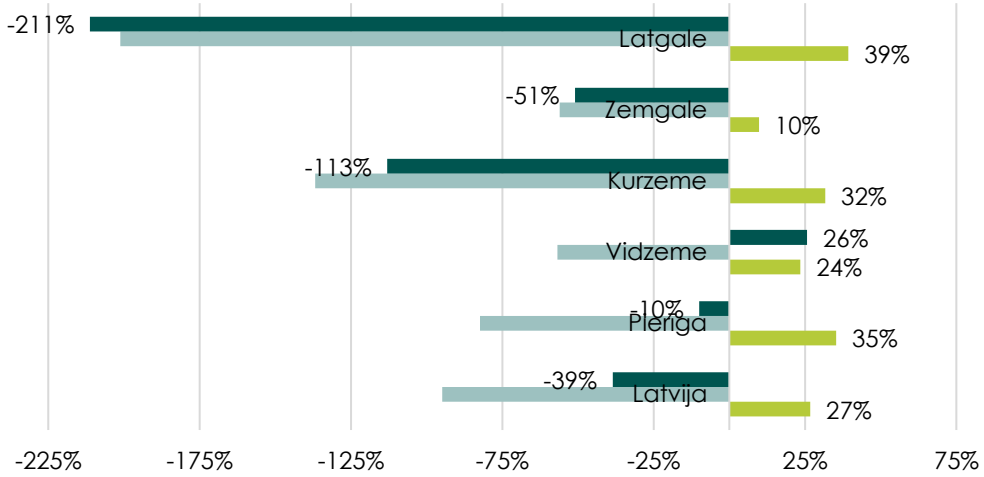
Jaunākie CSP dati (2023) liecina, ka **21% jeb 381,4 tūkst. ha no kopumā Latvijā 1,76 miljonus ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes atrodas Vidzemes plānošanas reģionā**, kas ir trešais augstākais rādītājs valstī, kam priekšā ir Latgales plānošanas reģions (25%) un Zemgales plānošanas reģions (22%) (*skat. 13.att.*).

13.attēls. ***Lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības pa plānošanas reģioniem 2023.gadā, %.*** *Avots: CSP datubāze[20]/ autoru aprēķins*

Kā redzams 14.attēlā, tikai graudaugu kategorijā visi Latvijas reģioni laika periodā no 2013. līdz 2023.gadam ir piedzīvojuši izaugsmi. **Atklātā lauka dārzeņu audzēšana Vidzemē piedzīvojusi 26% pieaugumu**, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem valstī. Šī dinamika norāda uz pieaugošo pieprasījumu pēc vietēji audzētiem un svaigiem produktiem, kā arī uz lauksaimnieku spēju pielāgoties šo produktu tirgus vajadzībām. **Kartupeļu sējumu platības Vidzemē, līdzīgi kā visā Latvijā, ir piedzīvojušas ievērojamu samazinājumu -57%.** Šī tendence atspoguļo reģiona saimniecību pielāgošanos ekonomiski izdevīgākiem kultūraugiem un mazināto kartupeļu patēriņu tirgū, iespējams, konkurējot ar importētiem produktiem. Graudaugu sējumu platību pieaugums Vidzemē sasniedz **24%**, kas ir salīdzināms ar valsts vidējo rādītāju (27%) (*skat. 14.att.*).

[20] CSP. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības reģionos, novados un pagastos, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_OD/OSP_OD__skait_apsek__zeme__laukskait_20/LSK20-II01_01.px/

	Latvija	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
Atklātā lauka dārzeņi	-39%	-10%	26%	-113%	-51%	-211%
Kartupeļi	-95%	-82%	-57%	-137%	-56%	-201%
Graudaugi	27%	35%	24%	32%	10%	39%

14.attēls. ***Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platības izaugsme pa reģioniem (2013-2023), %.*** *Avots: CSP datubāze/ autoru aprēķins*[21]

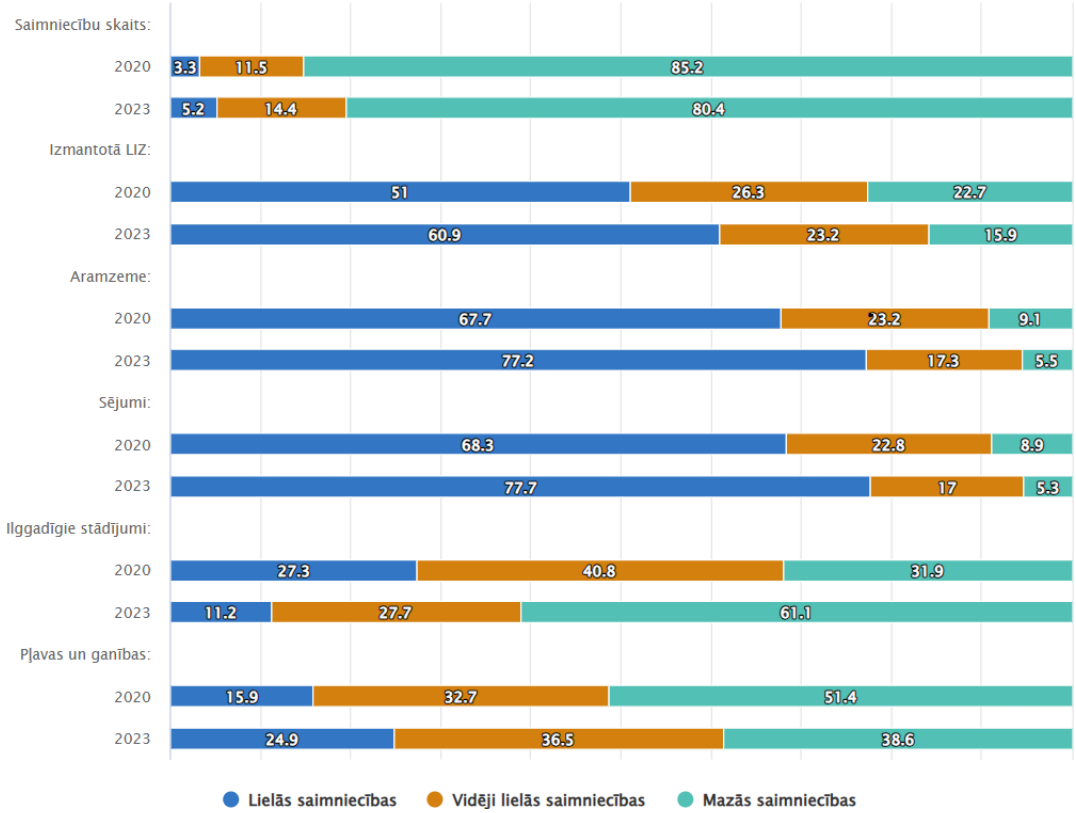
2023.gadā Latvijā bija 3 tūkst. lielo lauku saimniecību ar standarta izlaidi virs 100 tūkst. eiro gadā, kas apsaimnieko 1,2 miljoni ha jeb 61% lauksaimniecībā izmantojamās zemes, liecina Centrālās statistikas pārvaldes apkopotie lauku saimniecību integrētās statistikas apsekojuma provizoriskie rezultāti. Lielās lauku saimniecības veido tikai 5,2% no saimniecību kopskaita, bet tajās apsaimnieko 61% no izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platības. Salīdzinājumā ar 2020.gadu, kad tika veikta lauksaimniecības skaitīšana, lielo saimniecību skaits un izmantotās LIZ ir palielinājušās. **Saimniecību skaits pieaudzis par 0,7 tūkst. jeb 30%, savukārt apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības – par 195,2 tūkst. ha jeb 19,5%** (*skat. 15.att.*).[22]

Vidēji lielo lauku saimniecību ar standarta izlaidi 15–100 tūkst. eiro gadā skaits sasniedz 8,3 tūkst., kas ir 14,4% no saimniecību kopskaita. Šajās lauku saimniecībās apsaimniekoja 457,1 tūkst. jeb 23,2% no kopējās LIZ. Vidēji lielo lauku saimniecību skaits pēdējos trīs gadu laikā palielinājies par 0,4 tūkst. jeb 4,7%, bet tajās apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības samazinājušās par 60,6 tūkst. ha jeb 11,7%. Savukārt 46,2 tūkst. mazo saimniecību ar standarta izlaidi līdz 15 tūkst. eiro gadā apsaimniekoja 313,1 tūkst lauksaimniecībā izmantojamās zemes 2023.gadā. Saimniecību skaits šajā grupā ir samazinājies par 12,6 tūkst. jeb 21,5%

[21] CSP. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība reģionos (1990 – 2023), pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/tabulas/lag030-lauksaimniecibas-kulturaugu-sejumu-platiba-kopraza?themeCode=LA

[22] CSP. Pieaug lielo lauku saimniecību īpatsvars, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/preses-relizes/20948-2023-gada-lauku-saimniecibu-integretas

un apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības par 134,6 tūkst. ha jeb 30,1% salīdzinājumā ar 2020.gadu.

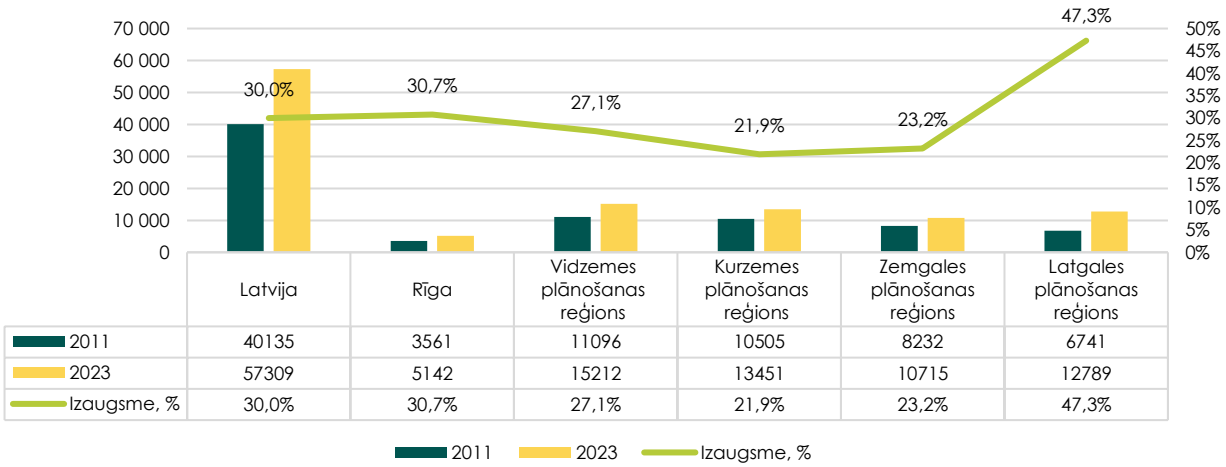

15.attēls. ***Lauku saimniecību skaita un platību īpatsvar ekonomiskā lieluma grupas, %.***
Avots: CSP datubāze 2023[23]

Jaunākie CSP dati par lauksaimniecībā pastāvīgi nodarbināto skaitu liecina, ka 2023.gadā Latvijā lauksaimniecībā pastāvīgi nodarbināti 57,3 tūkst. nodarbināto, no kuriem visvairāk nodarbināto ir Vidzemes plānošanas reģionā (26,5%), kam seko Kurzemes plānošanas reģions ar 23,5%, Latgales plānošanas reģions ar 22,3% un Zemgales plānošanas reģions ar 18,7% (*skat. 16.att.*). Lielāko izaugsmi darbinieku skaita ziņā periodā ir piedzīvojis Latgales reģions ar 47,3% lielu izaugsmi.

Vidzemes plānošanas reģionā patstāvīgi nodarbināto skaits lauksaimniecībā pieauga no 11 096 2011. gadā līdz 15 212 2023. gadā, kas veido pieaugumu par 27,1%. Šis pieaugums ir nedaudz zemāks nekā Latvijas vidējais rādītājs, tomēr tas norāda uz stabilu attīstību reģionā. Vidzeme izceļas ar lauksaimniecības nozares nozīmību, īpaši attiecībā uz vidēja mēroga saimniecībām, kas spējušas pielāgoties pieprasījumam un modernizācijai.

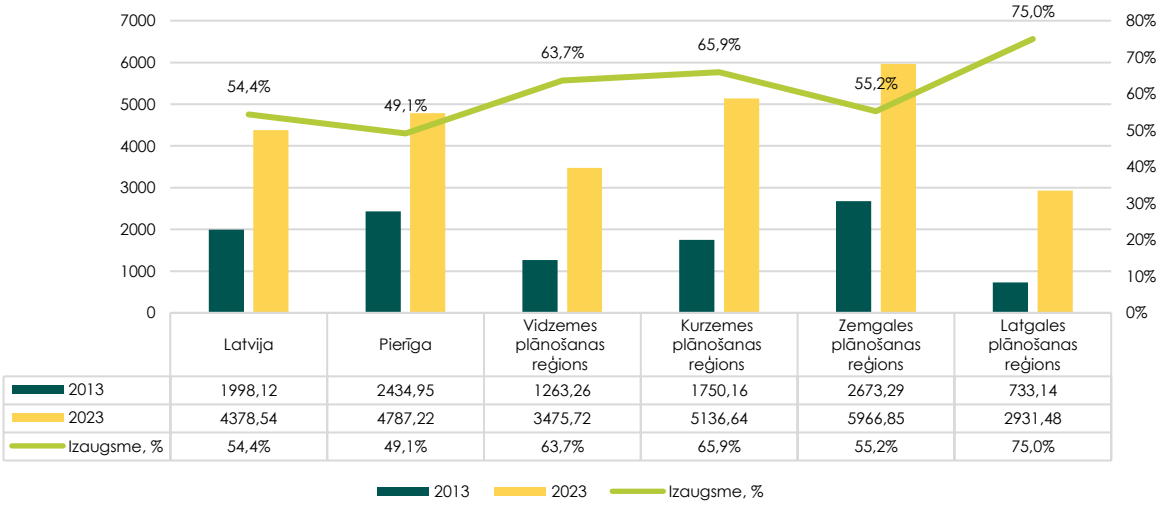
[23] CSP. Pieaug lielo lauku saimniecību īpatsvars, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/preses-relizes/20948-2023-gada-lauku-saimniecibu-integretas

	Latvija	Rīga	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2011	40135	3561	11096	10505	8232	6741
2023	57309	5142	15212	13451	10715	12789
Izaugsme, %	30,0%	30,7%	27,1%	21,9%	23,2%	47,3%

16.attēls. ***Latvijā un pa reģioniem lauksaimniecībā patstāvīgi nodarbināto skaits (2023) un izaugsme (%)****. Avots: CSP datubāze*[24]*/ autoru aprēķins*

CSP dati liecina, ka 2023.gadā Vidzemē lauksaimniecībā izmantojamās zemes pirkšanas tirgus cena bija 3475,72 EUR par hektāru. Turklāt **desmit gadu laikā zemes cena augusi par 63,7%, kas ir trešais lielākais kāpums Latvijā**, proti vidēji Latvijā lauksaimniecībā izmantojamās zemes cenas desmit gadu laikā augušas par 54,4% (*skat. 17.att.*).

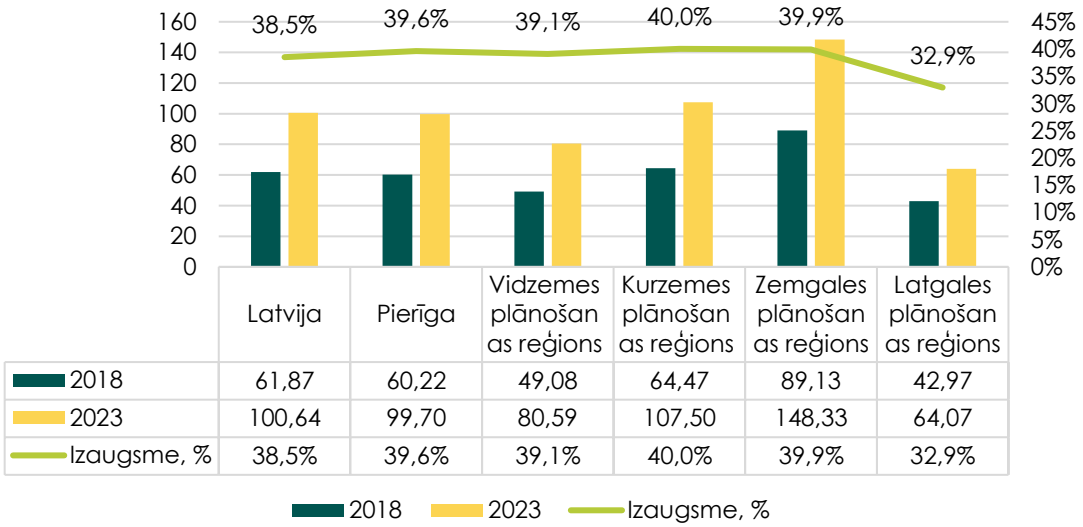
	Latvija	Pierīga	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2013	1998,12	2434,95	1263,26	1750,16	2673,29	733,14
2023	4378,54	4787,22	3475,72	5136,64	5966,85	2931,48
Izaugsme, %	54,4%	49,1%	63,7%	65,9%	55,2%	75,0%

17.attēls. ***Lauksaimniecībā izmantojamās zemes pirkšanas cena reģionos (EUR/ ha) un izaugsme (%) 2013-2023.*** *Avots: CSP datubāze*[25]

[24] CSP. Nodarbinātie iedzīvotāji 15 un vairāk gadu vecumā pēc nozares, dzimuma un vecuma grupas reģionos, valstspilsētās un novados gada sākumā, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__EMP__NB__NBLA/EKA071/table/tableViewLayout1/

[25] CSP. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes pirkšanas cena reģionos (eiro par ha, bez PVN)2011 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/tabulas/lac050-lauksaimnieciba-izmantojamas-zemes-pirksanas-cena?themeCode=LA

2023.gadā Vidzemē, lai arī bija otra zemākā lauksaimniecībā izmantojamās zemes nomas cena (80.59 EUR/ha) aiz Latgales (64.07 EUR/ha), **pēdējo piecu gadu laikā vērojams straujš cenu kāpums (+39,1%)**. Pēdējo piecu gadu griezumā, lielāks nomas cenas pieaugums bijis Kurzemē (+40%), kam seko Zemgale ar +39.9% (*skat. 18.att.*).

	Latvija	Pierīga	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2018	61,87	60,22	49,08	64,47	89,13	42,97
2023	100,64	99,70	80,59	107,50	148,33	64,07
Izaugsme, %	38,5%	39,6%	39,1%	40,0%	39,9%	32,9%

18.attēls. ***Lauksaimniecībā izmantojamās zemes nomas cena reģionos (EUR/ ha) un izaugsme (%) 2018-2023.*** *Avots: CSP datubāze*[26]

Lauksaimniecības sektors Latvijā, tostarp Vidzemes plānošanas reģionā, piedzīvo nozares izmaiņas, kas izpaužas gan saimniecību skaita samazinājumā, gan vidējās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības pieaugumā. **Pēdējo trīs gadu laikā ekonomiski aktīvo lauku saimniecību skaits Latvijā samazinājies par 22,3%, kas liecina par saimniecību konsolidāciju un pārorientēšanos uz efektīvāku un produktīvāku ražošanu.** Vidzemei saglabājas nozīmīga loma lauksaimniecībā, jo šajā reģionā atrodas 21% no visas Latvijas lauksaimniecībā izmantojamās zemes, tomēr saimniecību vidējais lielums joprojām ir mazāks nekā citos reģionos. Šī tendence norāda uz nepieciešamību pēc investīcijām modernizācijā un tehnoloģijās, lai palielinātu konkurētspēju un efektivitāti.

Starpnodaļas secinājumi

Lauku saimniecību skaita samazināšanās un konsolidācija

- No 2020. līdz 2023. gadam lauku saimniecību skaits Latvijā samazinājies par 22,3% jeb 13,3 tūkst.
- Saimniecību skaita kritums liecina par lauksaimniecības sektora konsolidāciju un pieaugošu koncentrāciju lielākās saimniecībās.

[26] CSP. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes nomas cena reģionos (eiro par ha, bez PVN) 2011 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/tabulas/lac040-lauksaimnieciba-izmantojamas-zemes-nomas-cena?themeCode=LA

- Vidzemē saglabājas otrs lielākais lauku saimniecību skaits starp reģioniem – 16,5 tūkstoši.

Vidējās lauku saimniecības lieluma pieaugums

- Lauku saimniecību vidējais lielums pieaudzis no 26,9 ha 2020. gadā līdz 32,1 ha 2023. gadā.
- Vidzemē vidējais apsaimniekotās lauksaimniecības zemes lielums ir 31,4 ha, kas norāda uz vidēja mēroga saimniecību dominanci.

Lauksaimniecībā izmantojamās zemes struktūra un dinamika

- Latvijā kopējā lauksaimniecībā izmantojamā zeme 2023. gadā bija 1,76 milj. ha, no kuriem 21% atrodas Vidzemes reģionā.
- Graudaugu platības Vidzemē palielinājušās par 24%, kas atbilst valsts vidējam pieaugumam (27%).
- Atklātā lauka dārzeņu audzēšana Vidzemē pieaugusi par 26%, norādot uz pieprasījumu pēc svaigiem vietējiem produktiem.
- Kartupeļu sējumu platības samazinājušās par 57%, kas var būt saistīts ar zemāku pieprasījumu un konkurenci no importa produktiem.

Lauku saimniecību ekonomiskais lielums un efektivitāte

- Lielās saimniecības (standarta izlaide virs 100 tūkst. eiro) veido tikai 5,2% no kopējā skaita, taču apsaimnieko 61% no visas lauksaimniecības zemes.
- Vidēji lielo saimniecību skaits pieaudzis par 4,7%, bet apsaimniekotās zemes platības šajās saimniecībās samazinājušās par 11,7%.
- Mazo saimniecību skaits strauji sarucis – par 21,5% kopš 2020. gada, kas norāda uz grūtībām konkurēt tirgū.

Lauksaimniecībā nodarbināto skaita dinamika

- 2023. gadā lauksaimniecībā pastāvīgi nodarbināti 57,3 tūkst. cilvēku, no kuriem visvairāk – 26,5% – Vidzemes reģionā.
- Vidzemes reģionā nodarbināto skaits lauksaimniecībā pieaudzis par 27,1%, kas gan ir mazāk nekā vidēji Latvijā.
- Latgales reģions uzrāda lielāko pieaugumu darbinieku skaita ziņā (+47,3%).

Lauksaimniecības zemes tirgus un cenas pieaugums

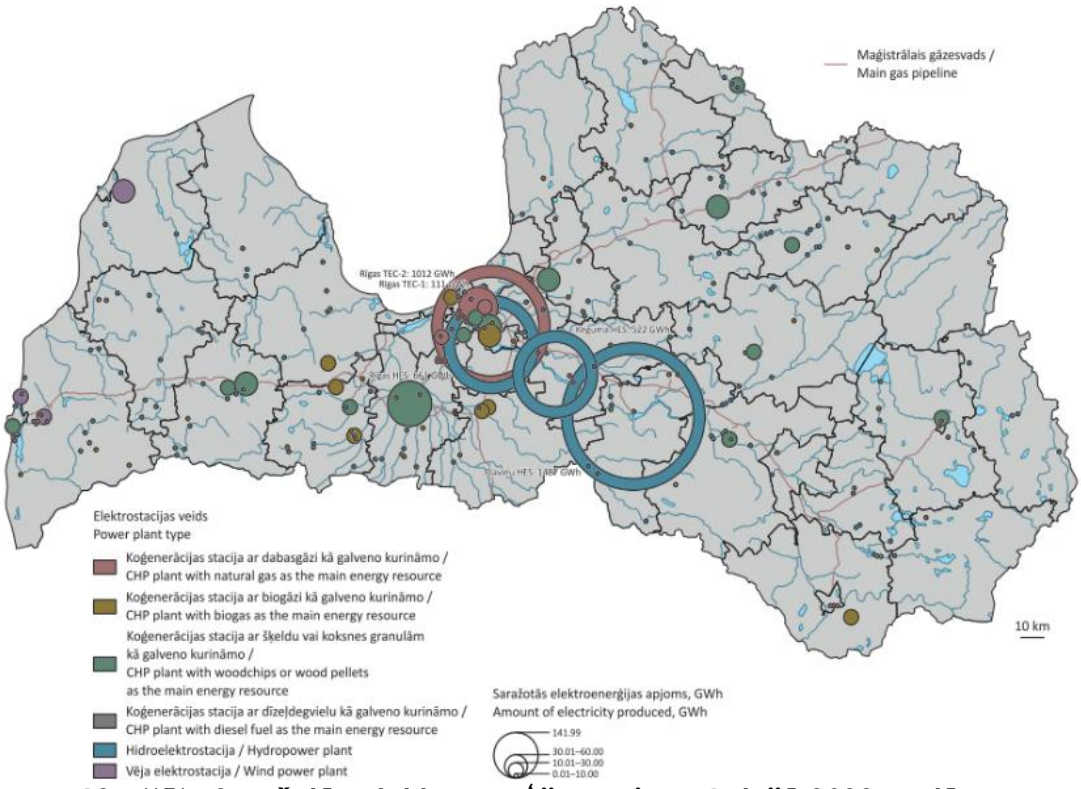
- Vidzemē lauksaimniecībā izmantojamās zemes pirkšanas cena 2023. gadā bija 3475,72 EUR/ha.
- Desmit gadu laikā zemes cena Vidzemē pieaugusi par 63,7%, kas ir trešais augstākais kāpums Latvijā.
- Nomas cenas Vidzemē ir otrās zemākās valstī (80,59 EUR/ha), bet pēdējo piecu gadu laikā tās augušas par 39,1%.

3. Enerģētikas nozares rādītāju novērtējums

CSP dati par situāciju **valstī kopumā liecina, ka energoresursu patēriņš 2023.gadā bija 185 petadžouli (PJ), kas ir par 1% mazāk nekā 2022.gadā**, liecina CSP operatīvie dati. 2023.gadā kopā hidroelektrostacijās, vēja un saules elektrostacijās saražoja 4 304 GWh elektroenerģijas, kas ir par 44,3% (1 323 GWh) vairāk nekā 2022.gadā. Saules elektrostacijās saražotā elektroenerģija palielinājās 4,8 reizes (198 GWh), vēja elektrostacijās – par 42,5% (81 GWh), hidroelektrostacijās – par 38% (1 044 GWh) palu ilguma un ūdens pieteces pieauguma dēļ.

Galvenie atjaunojamo energoresursu (AER) veidi Latvijā ir kurināmā koksne (malka, koksnes atlikumi, kurināmā šķelda, koksnes briketes, koksnes granulas). Līdzīgi kā iepriekšējos gados, samazinoties dabasgāzes patēriņa īpatsvaram, AER īpatsvars kopējā energoresursu patēriņā turpina palielināties.

Vidzemes reģionā elektroenerģijas ražošanā 2022. gadā dominē atjaunojamo energoresursu izmantošana, kas atspoguļo reģiona dabas resursu potenciālu un ilgtspējīgas enerģijas politikas virzību.

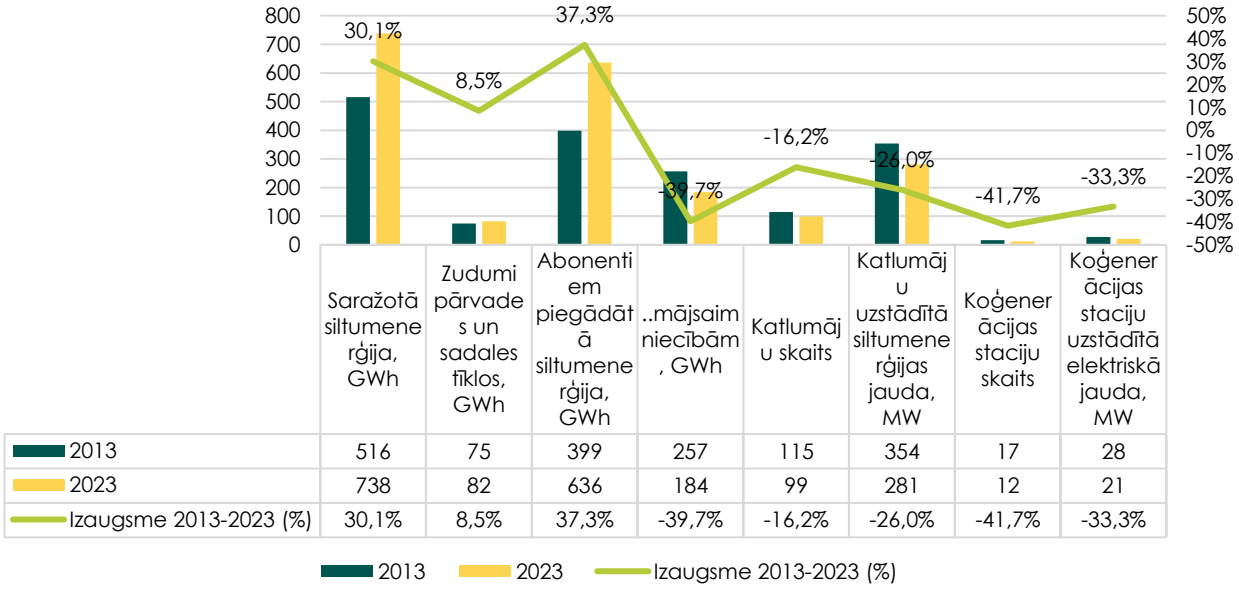
19.attēls. ***Saražotās elektroenerģijas apjoms Latvijā 2022.gadā***
Avots: CSP datubāze[27]

[27] CSP. Latvijas statistikas gadagrāmata, 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/publikacijas-un-infografikas/15175-latvijas-statistikas

Desmit gadu laikā no 2014. līdz 2023.gadam **dabasgāzes kopējais patēriņš sarucis par 38,5%** (17,5 PJ), un tās īpatsvars kopējā patēriņā samazinājies par 9,3 procentpunktiem. Dabasgāzes kopējais patēriņš pērn samazinājās par 3,9%, un tā īpatsvars bija 10,5%, par 5% mazāk nekā gadu iepriekš. Savukārt AER īpatsvars pieauga par 0,2% un 2023. gadā sasniedza 43,5%. Naftas produktu īpatsvars kopējā patēriņā pērn bija 37,7% un pārējo energoresursu īpatsvars – 8,3%. Kurināmās koksnes patēriņš pagājušajā gadā veidoja 33,8%. 2023.gadā salīdzinājumā ar gadu iepriekš par 3,8% ir palielinājies koksnes produktu eksports. Visiem koksnes produktiem, izņemot šķeldu, vērojams eksporta pieaugums.

Iepriekš minētā informācija reģionālajos griezumos nav pieejama, t.i. kopumā par enerģētikas nozari ir ļoti maz informācijas reģionālajos griezumos. Dati par Latvijas kopējo energobilanci 2022.gadā apkopoti CSP 2023.gada pārskatā, kur pieejama arī karte ar saražotās elektroenerģijas apjomiem Latvijas pilsētās 2022.gadā (*skat. 19.att.*).[28] Kā liecina dati, tad Vidzemē dominē koģenerācijas stacijas ar šķeldu vai koksnes granulām kā galveno kurināmo.

CSP pieejami tikai siltumenerģijas bilances dati reģionālajā griezumā (*skat. 20.att.*). Kā liecina dati, tad **10 (desmit) gadu griezumā pieauguši saražotās siltumenerģijas apjomi Vidzemes plānošanas reģionā par +30,1%**, kā arī par +37,3% pieaudzis abonementiem piegādātās siltumenerģijas apjoms (GWh), savukārt katlu māju skaits sarucis par -16,2%, kas liecina par siltumtīkla optimizāciju.

	Saražotā siltumenerģija, GWh	Zudumi pārvades un sadales tīklos, GWh	Abonentiem piegādātā siltumenerģija, GWh	..mājsaimniecībām, GWh	Katlumāju skaits	Katlumāju uzstādītā siltumenerģijas jauda, MW	Koģenerācijas staciju skaits	Koģenerācijas staciju uzstādītā elektriskā jauda, MW
2013	516	75	399	257	115	354	17	28
2023	738	82	636	184	99	281	12	21
Izaugsme 2013-2023 (%)	30,1%	8,5%	37,3%	-39,7%	-16,2%	-26,0%	-41,7%	-33,3%

20.attēls. ***Siltumenerģijas bilance Vidzemes plānošanas reģionā (2013-2023) un izaugsme (%)****. Avots: CSP datubāze*[29]

[28] CSP. Latvijas energobilance 2020. gadā. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-08/Nr_21_Latvijas_energobilance_2020_gada_%2821_00%29_LV.pdf

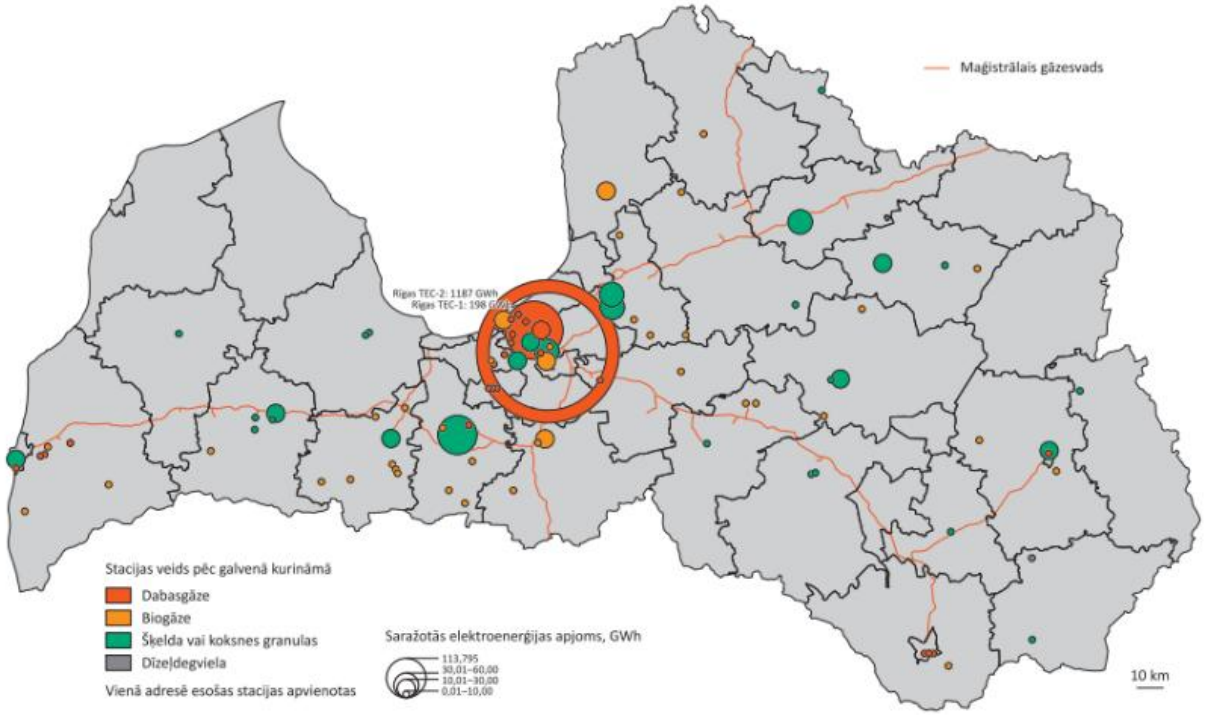
[29] CSP. Siltumenerģijas bilance reģionos 2009 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/energetika/tabulas/enb150-siltumenergijas-bilance-regionos?themeCode=EN

Siltumenerģijas zudumi pārvades un sadales tīklos palielinājās no 75 GWh 2013. gadā līdz 82 GWh 2023. gadā, kas ir 8,5% pieaugums. Lai gan šis pieaugums ir relatīvi neliels, tas norāda uz efektivitātes uzlabošanas un infrastruktūras optimizācijas nepieciešamību, kas samazina enerģijas zudumus un nodrošina efektīvāku piegādi gala patērētājiem.

Abonentiem piegādātās siltumenerģijas apjoms pieauga par 37,3%, no 399 GWh 2013. gadā līdz 636 GWh 2023. gadā. Šis pieaugums norāda uz pieprasījuma palielināšanos, īpaši mājsaimniecībās un komerciālajā sektorā, kas atspoguļo Vidzemes ekonomisko attīstību un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanos.

Mājsaimniecībām piegādātā siltumenerģija samazinājās par **-39,7%**, no **257 GWh 2013. gadā līdz 184 GWh 2023. gadā**. Šis kritums varētu būt saistīts ar mājsaimniecību pāreju uz alternatīviem siltuma avotiem, piemēram, individuālām apkures sistēmām vai siltumsūkņiem, kas samazina atkarību no centralizētās siltumapgādes.

Vidzemes reģions, raugoties no elektroenerģijas ražošanas perspektīvas, nav galvenais enerģijas ražošanas centrs Latvijā, taču tajā ir vairākas nozīmīgas koģenerācijas stacijas (*skat. 21.att.*), kas veicina vietējo enerģijas ražošanu.

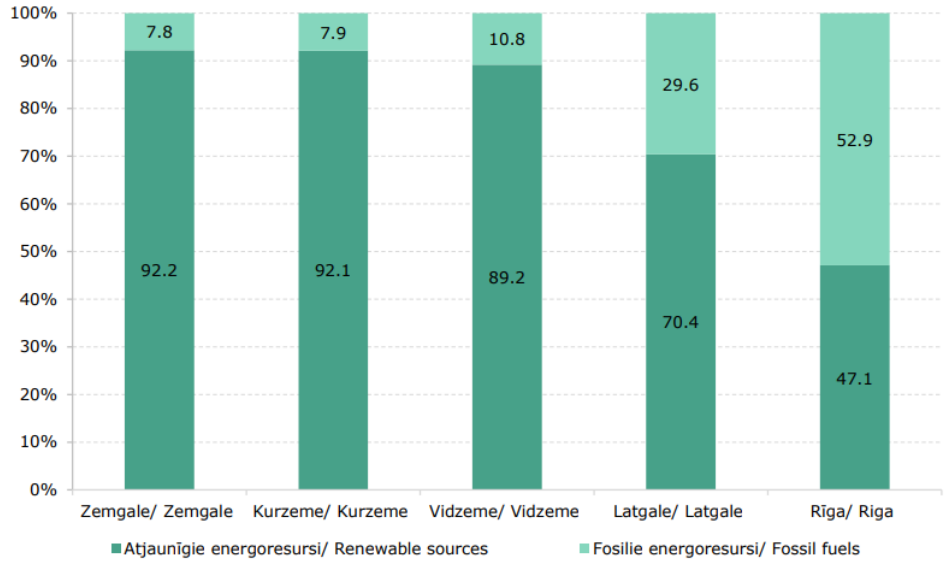

21.attēls. ***Saražotās elektroenerģijas apjoms koģenerācijas stacijās 2023.gadā***
Avots: CSP datubāze[30]

[30] CSP. Latvijas energobilance 2023.gadā, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/energetika/tabulas/enb150-siltumenergijas-bilance-regionos?themeCode=EN

Kartē attēloti dažādi kurināmie, kas tiek izmantoti stacijās, un to daudzveidība liecina par reģiona centieniem izmantot alternatīvus enerģijas avotus. Visbiežāk sastopamās stacijas, kas izmanto biogāzi un dabasgāzi, ir izvietotas galvenokārt tuvāk Rīgai, kas liecina par reģiona infrastruktūras attīstību un enerģijas pieprasījumu. Vidzemē arī ir dažas mazākas stacijas, kas izmanto šķeldu un koksnes granulas, kas veicina atjaunojamo enerģiju izmantošanu un samazina oglekļa dioksīda emisijas.

Lai gan Vidzemes koģenerācijas stacijas ražo salīdzinoši mazāk elektroenerģijas nekā galvaspilsētas reģions, tās joprojām spēlē svarīgu lomu vietējā enerģētikas sistēmā. Rīgas TEC-2, kas ir viena no lielākajām stacijām valstī, nodrošina ievērojamu elektroenerģijas apjomu, taču arī mazākās stacijas Vidzemē ir svarīgas, jo tās veicina reģiona enerģētisko neatkarību un palīdz samazināt atkarību no ārējiem energoresursiem. Tādējādi Vidzemes reģions turpina attīstīt savu enerģētisko infrastruktūru, pielāgojoties mūsdienu prasībām un veicinot ilgtspējīgu enerģijas ražošanu.

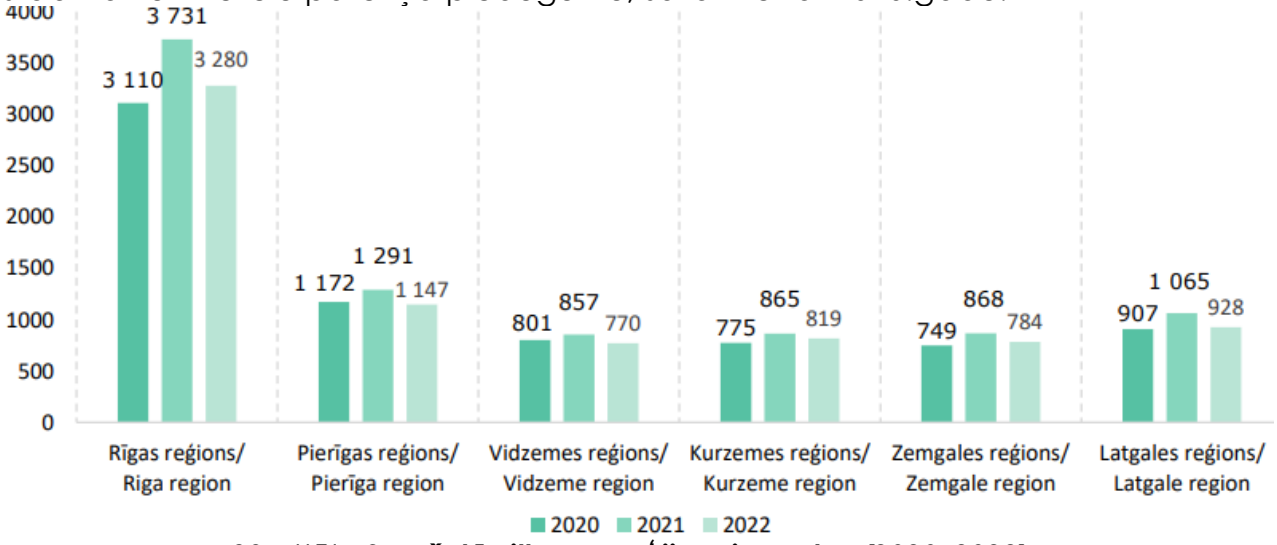
22.attēls. ***Saražotās siltumenerģijas īpatsvars pēc patērētā kurināmā plānošanas reģionos 2022.gadā****. Avots: CSP datubāze*[31]

Vidzemes reģions izceļas ar augstu atjaunojamo energoresursu īpatsvaru, kas veido 89,2% no kopējā enerģijas patēriņa (*skat. 22.att.*). Salīdzinot ar citiem reģioniem, piemēram, Zemgali (92,2%) un Kurzemi (92,1%), Vidzemē ir mazāks atjaunojamo energoresursu īpatsvars, taču tas joprojām ir ievērojami augsts. Salīdzinot ar Latgali, kur atjaunojamie resursi veido tikai 29,6% no patēriņa, un Rīgu,

[31] CSP. Latvijas vide skaitļos 2022. gadā: klimata pārmaiņas, dabas resursi un vides kvalitāte, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/vide/konti/publikacijas-un-infografikas/15220-latvijas-vide-skaitlos-2022-gada?themeCode=EN

kur tie ir 47,1%, Vidzemē ir vairāk koncentrēts uz ilgtspējīgiem enerģijas avotiem, piemēram, vēja enerģiju un biomasu. Tomēr reģions vēl nav pilnībā atbrīvojies no fosilajiem energoresursiem, un salīdzinājumā ar citiem reģioniem fosilie resursi joprojām veido zināmu daļu no kopējā enerģijas patēriņa.

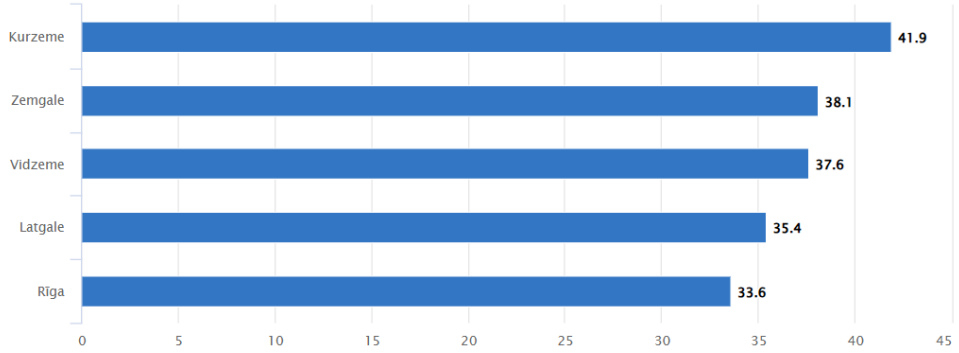
Vidzemes reģions, salīdzinot ar citiem reģioniem, ir uzrādījis samērā stabilu un salīdzinoši zemu elektroenerģijas patēriņu pēdējo trīs gadu laikā. 2020.gadā Vidzemes reģions patērēja 801 gigavatu, 2021.gadā tas samazinājās līdz 770 gigavatiem, un 2022.gadā atjaunojās līdz 857 gigavatiem (*skat. 23.att.*). Salīdzinot ar Rīgas reģionu, kur patēriņš ir daudz lielāks (3 110 gigavati 2020.gadā un 3 731 gigavati 2022.gadā), Vidzemes reģiona enerģijas patēriņš ir ievērojami mazāks. Tāpat arī Pierīgas reģions, kur patēriņš svārstījās no 1 172 līdz 1 291 gigavatam, un Latgales reģions, kur patēriņš 2022.gadā bija 928 gigavati, piedzīvoja lielāku enerģijas patēriņu nekā Vidzeme. Tomēr Vidzemes reģions parāda pozitīvu stabilitāti un nelielu patēriņa pieaugumu, salīdzinot ar 2020.gadu.

23.attēls. ***Saražotā siltumenerģija, gigavatos (2020–2022)***
Avots: CSP datubāze[32]

Energoresursu cenu kāpuma dēļ mājokļu energoefektivitātes jautājums joprojām ir ļoti svarīgs. Kopš 2019.gada pašu mājsaimniecību novērtējumā tikai 36,1% mājokļu veikti dažāda veida energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi. 20,5% mājokļu tika veikts viens, 9% – divi, bet 6,6% mājokļu – trīs vai vairāk energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi. No reģioniem visaktīvāk mājokļu energoefektivitāti uzlabo Kurzemē – tur pēdējo piecu gadu laikā 41,9% mājokļu tika veikti dažāda veida ēku siltumizolācijas, logu vai apkures renovācijas darbi, vismazāk – Rīgā (34%) un Latgalē (35%).

[32] CSP. Latvijas vide skaitļos 2022. gadā: klimata pārmaiņas, dabas resursi un vides kvalitāte, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/vide/konti/publikacijas-un-infografikas/15220-latvijas-vide-skaitlos-2022-gada?themeCode=EN

24.attēls. ***Mājokļu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi reģionos, % (2019–2023)***
Avots: CSP datubāze[33]

Latvijas enerģētikas sektora attīstība pēdējos gados liecina par pozitīvām izmaiņām, īpaši attiecībā uz atjaunojamo energoresursu (AER) izmantošanu. 2023. gadā kopējais energoresursu patēriņš samazinājās par 1%, taču atjaunojamie energoresursi turpināja pieaugt, veidojot nozīmīgu daļu no kopējā enerģijas patēriņa. Atjaunojamās enerģijas saražotās apjomi palielinājās par 44,3%, no kuriem vislielākais pieaugums bija saules enerģijā. Latvija turpina virzīties uz Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam mērķu sasniegšanu, palielinot AER īpatsvaru enerģijas patēriņā, kas jau ir viens no augstākajiem Eiropas Savienībā.

Vidzemes plānošanas reģions pēdējos gados ir pieredzējis stabilu atjaunojamo energoresursu (AER) attīstību, ko veicina gan dabas resursu pieejamība, gan Eiropas Savienības ilgtspējīgas enerģētikas mērķi. **2023. gadā AER īpatsvars Latvijā sasniedza 43,5%, kas norāda uz pakāpenisku pāreju uz videi draudzīgākiem enerģijas avotiem.** Vidzemes reģionā elektroenerģijas ražošanā dominē atjaunojamo resursu izmantošana, īpaši biomasas un vēja enerģijas sektoros, kas atspoguļo reģiona dabas resursu potenciālu.

Vidzemē, tāpat kā visā Latvijā, nozīmīgāko AER daļu veido **kurināmā koksne**, kuras īpatsvars 2023. gadā veidoja 33,8% no enerģijas patēriņa. Koģenerācijas stacijas, kas izmanto šķeldu un koksnes granulas, veicina vietējo resursu izmantošanu un samazina atkarību no importētiem fosilajiem energoresursiem. Papildus tam, pēdējos gados **vēja un saules enerģijas ražošana** ir ievērojami pieaugusi – 2023. gadā vēja elektrostacijās saražotās elektroenerģijas apjoms palielinājās par 42,5%, bet saules enerģijas ražošana pieauga 4,8 reizes. Šī dinamika norāda uz investīciju pieaugumu AER sektorā un labvēlīgu vidi zaļās enerģijas attīstībai.

Lai samazinātu enerģijas patēriņu un palielinātu AER īpatsvaru, Vidzemes reģionā nepieciešami plašāki **energoefektivitātes pasākumi** gan mājsaimniecībās, gan

[33] CSP. Tikai 36 % mājokļu pēdējo piecu gadu laikā ir veikti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/energetika/preses-relizes/23337-majoklu-energoefektivitates-uzlabosana?themeCode=EN

uzņēmējdarbībā. Saskaņā ar CSP datiem, kopš 2019. gada energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi veikti tikai 36,1% mājsaimniecību, kas norāda uz nepieciešamību palielināt investīcijas siltināšanā, logu nomaiņā un apkures sistēmu modernizācijā. Vidzemē augsta prioritāte būtu piešķirama arī **inovāciju ieviešanai enerģētikas nozarē**, piemēram, hibrīda AER risinājumiem, uzglabāšanas tehnoloģijām un mikroģenerācijas veicināšanai.

Starpnodaļas secinājumi

Energoresursu patēriņa dinamika

- 2023. gadā Latvijā kopējais energoresursu patēriņš bija 185 petadžouli (PJ), kas ir par 1% mazāk nekā 2022. gadā.
- Dabasgāzes patēriņš turpina samazināties – desmit gadu laikā tas sarucis par 38,5%, bet tās īpatsvars kopējā enerģijas bilancē samazinājies par 9,3 procentpunktiem.
- Atjaunojamo energoresursu (AER) īpatsvars 2023. gadā pieauga līdz 43,5%, kamēr dabasgāzes īpatsvars nokritās līdz 10,5%.
- Koksnes kurināmā patēriņš veido 33,8% no kopējā energoresursu patēriņa, un tā eksports 2023. gadā pieauga par 3,8%.

Atjaunojamās enerģijas ražošanas pieaugums

- 2023. gadā atjaunojamās enerģijas ražošana palielinājās par 44,3%, sasniedzot 4 304 GWh.
- Saules enerģijas ražošana pieauga 4,8 reizes, vēja enerģija – par 42,5%, bet hidroelektrostacijās saražotās elektroenerģijas apjoms pieauga par 38%.
- Vidzemes reģionā elektroenerģijas ražošanā dominē AER, īpaši biomasas un šķeldas izmantošana koģenerācijas stacijās.

Vidzemes reģiona enerģētikas attīstība

- Vidzemē enerģijas ražošanu nodrošina galvenokārt koģenerācijas stacijas, kas izmanto koksnes granulas un šķeldu, veicinot vietējo resursu izmantošanu.
- Reģions nav lielākais enerģijas ražotājs Latvijā, bet tam ir nozīmīga loma energoapgādē un ilgtspējīgas enerģētikas attīstībā.
- Salīdzinot ar citiem reģioniem, Vidzemē atjaunojamo energoresursu īpatsvars ir augsts (89,2%), lai gan tas ir zemāks nekā Zemgalē un Kurzemē, bet ievērojami augstāks nekā Latgalē un Rīgā.

Siltumenerģijas sektora attīstība un izaicinājumi

- 2013.–2023. gada laikā saražotās siltumenerģijas apjoms Vidzemes reģionā pieauga par 30,1%, bet abonentiem piegādātās siltumenerģijas apjoms palielinājās par 37,3%.

- Katlu māju skaits samazinājās par 16,2%, kas norāda uz siltumtīkla optimizāciju un efektīvāku infrastruktūras izmantošanu.
- Siltumenerģijas zudumi pārvades un sadales tīklos pieauga par 8,5%, kas norāda uz nepieciešamību uzlabot efektivitāti un infrastruktūras modernizāciju.
- Mājsaimniecībām piegādātā siltumenerģija samazinājās par 39,7%, kas varētu liecināt par individuālo apkures sistēmu un alternatīvu risinājumu pieaugumu.

Energoefektivitātes uzlabojumi un mājsaimniecību iesaiste

- Energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi veikti tikai 36,1% mājsaimniecību, kas norāda uz nepieciešamību palielināt investīcijas siltināšanā, logu nomaiņā un apkures sistēmu modernizācijā.
- No reģioniem visaktīvāk energoefektivitāti uzlabo Kurzemē (41,9% mājsaimniecību), bet vismazāk – Rīgā (34%) un Latgalē (35%).
- Energoresursu cenu kāpums un siltumenerģijas pieprasījuma palielināšanās var veicināt energoefektivitātes pasākumu attīstību nākotnē.

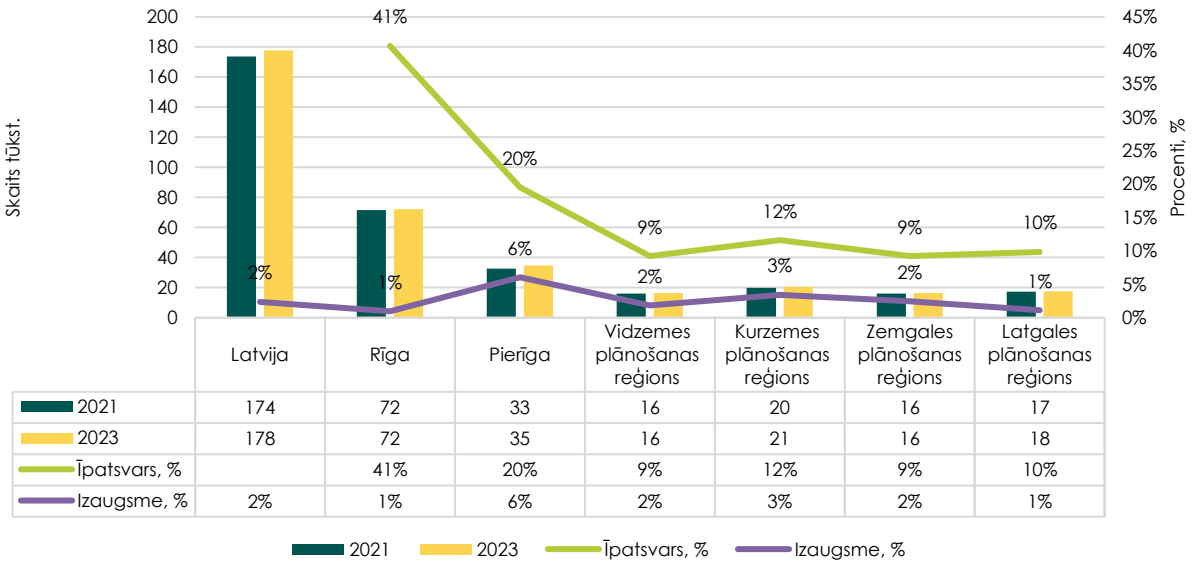
Enerģētiskās neatkarības un ilgtspējas perspektīvas

- Latvija turpina virzīties uz Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam mērķu sasniegšanu, palielinot atjaunojamo energoresursu īpatsvaru.
- Vidzemes reģionā turpina pieaugt vietējo energoresursu izmantošana, īpaši šķeldas un biomasas enerģētikā, veicinot enerģētisko neatkarību.
- Lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību, nepieciešams turpināt investīcijas AER infrastruktūrā un veicināt energoefektivitātes pasākumus visā reģionā.

4. Ekonomikas dzinēji

Jaunākie CSP statistikas dati (2023), t.sk. autoru datu pārrēķins, liecina, ka lielākā daļa ekonomiski aktīvo uzņēmumu[34] Latvijā atrodas Rīgā (41%) un Pierīgā (20%), kas kopā veido 61% no visiem ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem Latvijā, kam būtiski iepaliek pārējie plānošanas reģioni – Vidzemes plānošanas reģions (9%), Kurzemes plānošanas reģions (12%), Latgales plānošanas reģions (10%) un Zemgales plānošanas reģions (9%) (*skat. 25.att.*).

Vidzemē 2021. gadā bija **16 tūkstoši ekonomiski aktīvu uzņēmumu**, un 2023. gadā šis skaits saglabājās nemainīgs. Pieauguma temps šajā periodā bija **2%**, kas ir līdzīgs Zemgales un valstī vidējiem rādītājiem. Mērenais pieaugums liecina par stabilitāti un uzņēmumu spēju uzturēt darbību, neskatoties uz iespējamiem ekonomiskiem izaicinājumiem. Vidzemes plānošanas reģiona īpatsvars ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaitā Latvijā veido **9%**, kas saglabājies nemainīgs no 2021. līdz 2023. gadam.

	Latvija	Rīga	Pierīga	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions
2021	174	72	33	16	20	16	17
2023	178	72	35	16	21	16	18
Īpatsvars, %		41%	20%	9%	12%	9%	10%
Izaugsme, %	2%	1%	6%	2%	3%	2%	1%

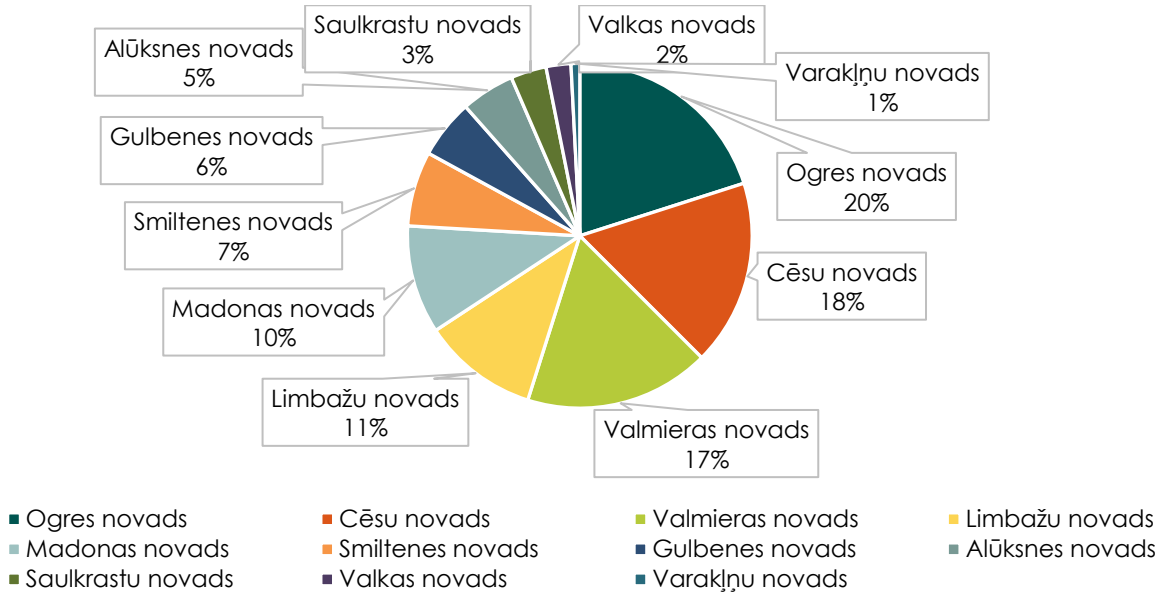
25.attēls. ***Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits Latvijā un pa reģioniem, to īpatsvars (%) 2023.gadā un izaugsme (2021-2023)****. Avots: CSP datubāze*[35]

94,9% no Vidzemes plānošanas reģiona ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem darbojas tirgus sektorā[36]. Aprēķins liecina, ka, Vidzemē pēdējo trīs gadu laikā

[34] Uzņēmumi, kas pārskata periodā ražoja produkciju, sniedza pakalpojumus vai nodarbināja cilvēkus atbilstošajā laika periodā neatkarīgi no tā, vai tie bija aktīvi visu pārskata periodu vai tikai daļu no tā.
[35] CSP. Ekonomiski aktīvi uzņēmumi reģionos, valstspilsētās un novados 2021 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/skaits-demografija/tabulas/uzs011-ekonomiski-aktivi-uznemumi
[36] Juridiskas vai fiziskas personas, kuras pārdod galvenokārt savu vai tikai savu produkciju vai pakalpojumus par noteiktu, ekonomiski nozīmīgu cenu, klasificētas fiziskas personas - saimnieciskās darbības veicējas, kas reģistrējušas saimniecisko darbību, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, individuālie komersanti un komercsabiedrības, izņemot valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības, pie

ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits pieaudzis par 2 procentpunktiem, tikmēr tirgus sektorā strādājošo uzņēmumu skaits pieaudzis par 3,4 procentpunktiem.

Kā redzams 26.attēlā, lielākā daļa ekonomiski aktīvo uzņēmumu Vidzemes plānošanas reģionā atrodas Ogres novads (20%), Cēsu novadā (18%) un Valmieras novadā (17%). Savukārt mazākais uzņēmumu īpatsvars ir Valkas novadā (2%), Saulkrastu novadā (3%) un Alūksnes novadā (5%).

26.attēls. ***Vidzemes plānošanas reģiona uzņēmumu sadalījums pa novadiem 2023.gadā***
Avots: Lursoft[37]

Jaunākie CSP dati (2023) un autoru pārrēķini liecina, ka lielākā daļa ekonomiski aktīvo uzņēmumu Latvijā koncentrējas Rīgā (41%) un Pierīgā (20%), kopā veidojot 61% no visiem uzņēmumiem valstī. Pārējos reģionos uzņēmumu īpatsvars ir būtiski mazāks: Kurzemē – 12%, Latgalē – 10%, kā arī Vidzemē un Zemgalē – katrā 9%. Tas norāda uz uzņēmējdarbības aktivitātes nevienmērīgu sadalījumu, kas dominē galvaspilsētas reģionā.

Vidzemes plānošanas reģionā 94,9% uzņēmumu darbojas tirgus sektorā, un pēdējo trīs gadu laikā to skaits ir pieaudzis par 3,4 procentpunktiem. Lielākā uzņēmumu koncentrācija Vidzemē ir Ogres novadā (20%), kam seko Cēsu novads (18%) un Valmieras novads (17%), bet vismazāk uzņēmumu atrodas Valkas (2%), Saulkrastu (3%) un Alūksnes (5%) novados. Dati norāda uz reģionāliem kontrastiem uzņēmējdarbības attīstībā, ar lielāku aktivitāti Vidzemes lielākajos un attīstītākajos centros, kamēr mazāk attīstītās teritorijas joprojām saskaras ar ekonomiskās aktivitātes izaicinājumiem.

valsts struktūrām ietvertās speciālās ekonomiskās zonas, ostu un brīvostu pārvaldes, mājsaimniecības apkalpojošās biedrības, fondi un nodibinājumi.

[37] Lursoft. TOP 20 pelnošākie uzņēmumi Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/11/25/top-20-pelnosakie-uznemumi-vidzeme-2023-gada/

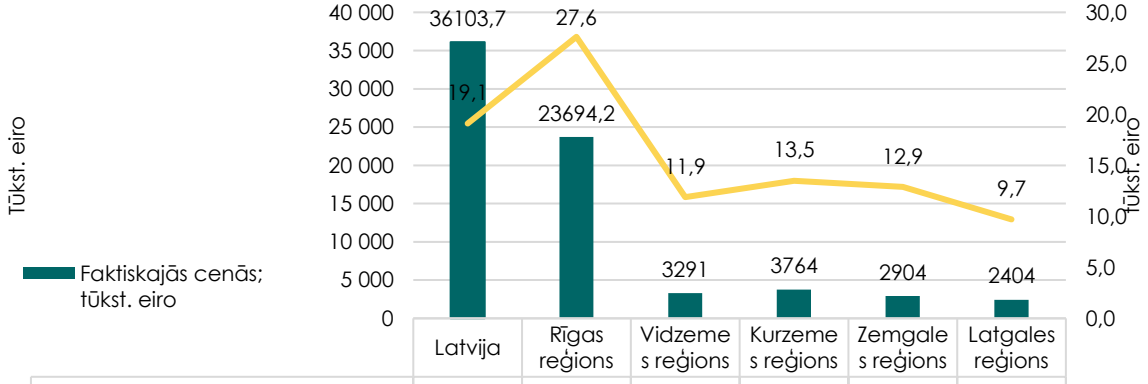
4.1. Produktivitātes un inovāciju izaugsmes novērtējums

Iekšzemes kopprodukts (IKP)

Faktiskajās cenās IKP kopumā Latvijā 2023.gadā bija 34,3 miljardi EUR. Oficiālā statistika parāda stabilu Latvijas ekonomikas izaugsmi no 2014. līdz 2023.gadam, ko raksturo IKP pieaugums uz vienu iedzīvotāju un uz vienu nodarbināto gan faktiskajās, gan 2020. gada salīdzināmajās cenās. Uz vienu iedzīvotāju faktiskajās cenās IKP pieauga no 11 428 eiro 2014. gadā līdz 20 766 eiro 2023. gadā, ar salikto gada pieauguma likmi (CAGR) 6,86%, bet salīdzināmajās cenās – no 13 136 līdz 17 201 eiro, ar CAGR 3,04%.

Uz vienu nodarbināto pieaugums faktiskajās cenās bija no 25 998 līdz 43 059 eiro, ar CAGR 5,77%, savukārt salīdzināmajās cenās – no 29 883 līdz 35 666 eiro, ar CAGR 1,99%. Lai gan 2020. gadā bija neliels kritums, kas, visticamāk, saistīts ar Covid-19 pandēmijas sekām, kopējā dinamika atspoguļo pastāvīgu produktivitātes pieaugumu un inflācijas ietekmi uz rādītājiem faktiskajās cenās.[38]

Savukārt jaunākie dati par plānošanas reģioniem ir pieejami tikai līdz 2022.gadam (*skat. 27.att.*). [39] Vidzemes reģiona IKP 2022. gadā sasniedza **3,29 miljardus eiro**, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem starp Latvijas reģioniem. Salīdzinot ar Kurzemes reģionu, kura IKP bija **3,76 miljardi eiro**, Vidzeme atpaliek, un šī atšķirība vēl izteiktāka kļūst, salīdzinot ar Rīgas reģionu, kura IKP sasniedza **23,69 miljardus eiro**, dominējot Latvijas ekonomikā. Fakts kārtējo reizi atspoguļo Rīgas kā valsts galvenā ekonomiskā centra ietekmi un koncentrētu ekonomisko aktivitāti, neskatoties uz plašajām reģionālās izlīdzināšanās aktivitātēm.

27.attēls. ***IKP Latvijas statistiskajos reģionos 2022.gadā, milj. EUR un uz 1 iedzīvotāju, tūkst. EUR.*** *Avots: CSP datubāze*[40]

[38] CSP. Iekšzemes kopprodukts un bruto pievienotā vērtība, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/2411-iekszemes-kopprodukts-un-bruto-pievienota-vertiba

[39] CSP. Iekšzemes kopprodukts reģionos un republikas pilsētās (faktiskajās cenās) 2000 – 2021, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/tabulas/ikr010-iekszemes-kopprodukts-regionos-un

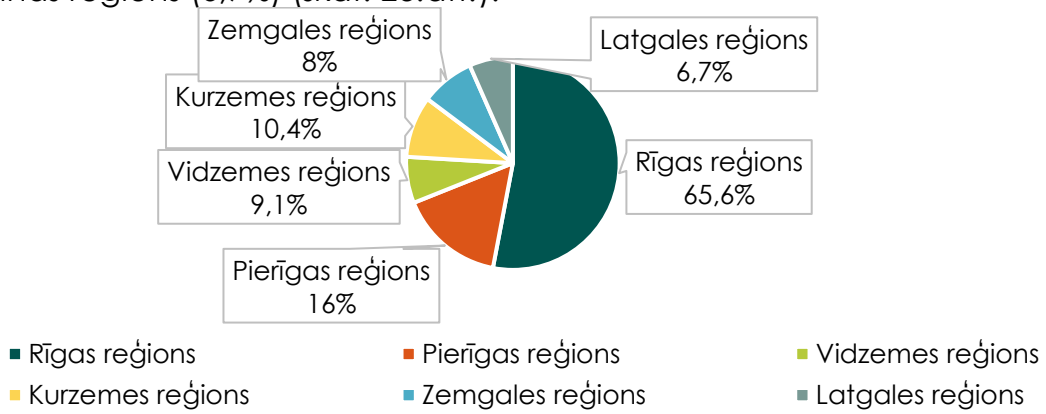
[40] CSP. Iekšzemes kopprodukts reģionos un republikas pilsētās (faktiskajās cenās) 2000 – 2021, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/tabulas/ikr010-iekszemes-kopprodukts-regionos-un

Vidzemē IKP uz vienu iedzīvotāju bija **11,9 tūkstoši eiro**, kas ir zem Latvijas vidējā rādītāja (**19,1 tūkstoši eiro**) un ievērojami atpaliek no Rīgas reģiona, kur šis rādītājs sasniedza **27,6 tūkstošus eiro**. Salīdzinot ar citiem reģioniem, Vidzeme ierindojas zemākajā līmenī, līdzīgi kā Zemgale (**12,9 tūkstoši eiro**) un Latgale, kas ir pēdējā ar **9,7 tūkstošiem eiro** uz vienu iedzīvotāju. Vidzemes zemākais IKP uz vienu iedzīvotāju norāda uz vairākiem izaicinājumiem, tostarp mazāk intensīvu uzņēmējdarbības aktivitāti un mazāku iedzīvotāju skaitu, kas ierobežo ekonomiskās izaugsmes potenciālu. Tomēr Vidzeme ir pazīstama ar savu dabas resursu bagātību, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozaru attīstību, kā arī potenciālu tūrisma un zaļo tehnoloģiju jomā.

Pievienotā vērtība

2023.gada dati liecina, ka kopumā Latvijā radīta bruto pievienotā vērtība (BVP) 34 miljardu EUR vērtībā. Lielāko īpatsvaru Latvijas kopējā bruto pievienotajā vērtībā veido vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts, transports un uzglabāšana, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi (20%, kas ir 3% samazinājums salīdzinājumā ar 2022.gadu), valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, izglītība, veselība un sociālā aprūpe pakalpojumi (19%, kas ir 1% pieaugums salīdzinājumā ar 2022.gadu) un rūpniecība (18%, kas saglabā 2022.gada līmeni).[41]

Savukārt jaunākie oficiālās statistikas dati pa plānošanas reģioniem ir pieejami tikai līdz 2022.gadam. 2022.gadā 65,6% (jeb 20,7 miljardi EUR) bruto pievienotās vērtības pēc jaunā teritoriālā dalījuma tiek radīti Rīgas plānošanas reģionā, kam ar būtiski iepaliek pārējie reģioni – Kurzemes plānošanas reģions (10,4%), Vidzeme plānošanas reģions (9,1%), Zemgales plānošanas reģions (8%) un Latgales plānošanas reģions (6,7%) (*skat. 28.att.*).

28.attēls. ***Bruto pievienotā vērtība reģionos 2022.gadā, %.*** *Avots: CSP datubāze*[42]

[41] CSP. Iekšzemes kopprodukts un bruto pievienotā vērtība, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/2411-iekszemes-kopprodukts-un-bruto-pievienota-vertiba

[42] CSP. Pievienotā vērtība un tās struktūra, nodarbināto kopskaits un darba ņēmēji reģionos un republikas pilsētās pa darbības veidiem, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__VEK__IK__IKR/IKR020/table/tableViewLayout1/

Vidzemes reģiona BPV un iekšzemes kopprodukts (IKP) no 2019. līdz 2022. gadam ir uzrādījuši pieaugumu, kas atspoguļo reģiona ekonomisko attīstību. Tomēr, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem, Vidzemes rādītāji joprojām paliek zem vidējā līmeņa, norādot uz nepieciešamību veicināt spēcīgāku ekonomisko aktivitāti. **Vidzemes BPV 2019. gadā bija 2,129 miljoni eiro, bet 2022. gadā tas pieauga līdz 2,874 miljoniem eiro, kas nozīmē pieaugumu par aptuveni 35%.** Reģiona īpatsvars Latvijas kopējā BPV struktūrā pieauga no **8,3% 2019. gadā līdz 9,1% 2022. gadā**, kas norāda uz nelielu ekonomiskā svara palielināšanos valsts ekonomikā.

IKP uz vienu iedzīvotāju Vidzemē palielinājās no 7 556 eiro 2019. gadā līdz 10 366 eiro 2022. gadā, kas ir pieaugums par aptuveni 37%. Lai gan šis pieaugums ir ievērojams, Vidzeme joprojām atpaliek no valsts vidējā rādītāja (16 717 eiro 2022. gadā) un ievērojami no Rīgas reģiona (24 109 eiro 2022. gadā). Tas norāda uz Vidzemes relatīvi zemāku ekonomisko aktivitāti un ienākumu līmeni.[43]

Vidzemes ekonomikas struktūrā 2020.–2022. gadā notikušas ievērojamas izmaiņas dažādās nozarēs, kas atspoguļo reģiona pielāgošanos ekonomiskajiem apstākļiem un sektoru attīstības dinamiku. Šīs pārmaiņas izceļ gan tradicionālo nozaru stiprināšanos, gan atsevišķu nozaru samazinājumu.

Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (A). Šīs nozares īpatsvars Vidzemes ekonomikā ir būtiski pieaudzis, no **12,29% 2020. gadā līdz 14,78% 2022. gadā (*skat. 29.att.*)**. Šis pieaugums norāda uz tradicionālo sektoru nozīmības palielināšanos, kas, iespējams, saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc vietējiem resursiem un ilgtspējīgām saimniekošanas metodēm. Vidzeme, kā reģions ar bagātiem dabas resursiem, turpina izmantot šo priekšrocību.

Rūpniecība (B, C, D, E). Rūpniecības īpatsvars palielinājās no **23,45% līdz 24,74%**, kas liecina par rūpniecības stabilu lomu Vidzemes ekonomikā. Šī nozare ietver kokapstrādi, pārtikas ražošanu un citas nozares, kas balstās uz vietējo resursu apstrādi. Pieaugums norāda uz ražošanas kapacitātes palielināšanos un pieprasījuma pieaugumu.

Būvniecība (F). Būvniecība piedzīvoja nozīmīgu samazinājumu, no **7,57% 2020. gadā līdz 6,04% 2022. gadā**. Šī lejupslīde varētu būt saistīta ar pandēmijas ietekmi uz būvniecības projektiem, piegādes ķēžu problēmām un augošām būvniecības izmaksām. Kritums norāda uz nepieciešamību veicināt investīcijas šajā nozarē.

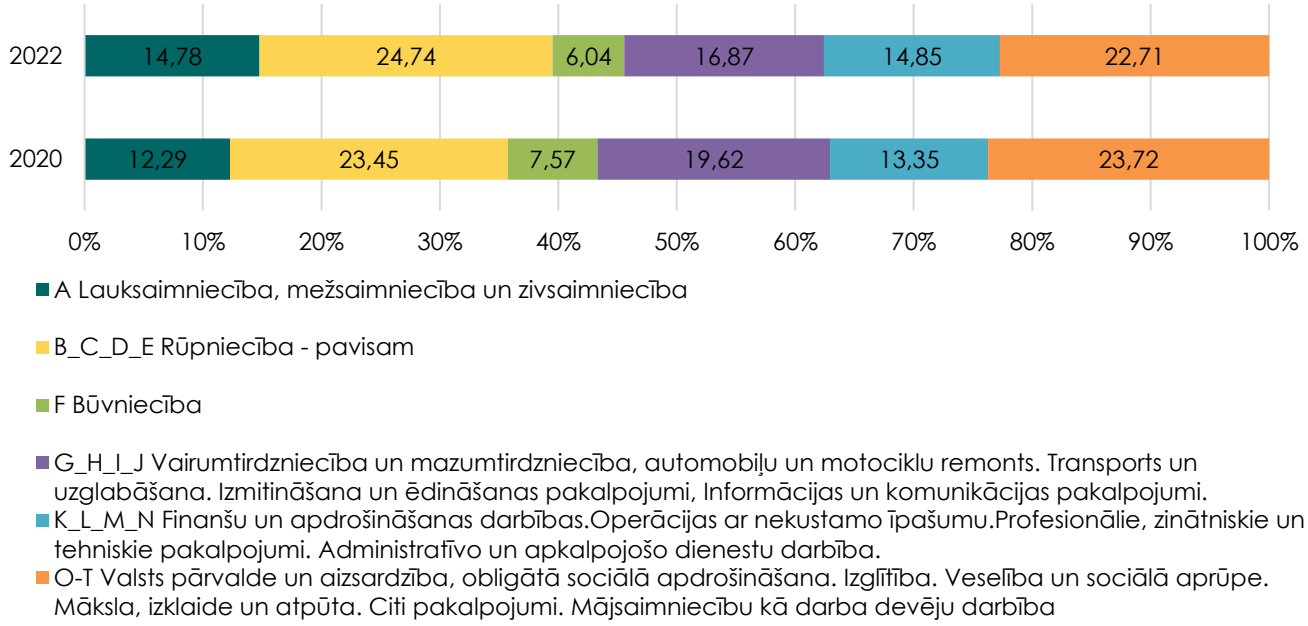
Tirdzniecība, transports un komunikācijas (G, H, I, J). Šo nozaru īpatsvars samazinājās no **19,62% līdz 16,87%**, kas atspoguļo izaicinājumus, ar kuriem

[43] CSP. Iekšzemes kopprodukts un bruto pievienotā vērtība, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/2411-iekszemes-kopprodukts-un-bruto-pievienota-vertiba

saskaras šie sektori. Globālās piegādes ķēžu problēmas un patērētāju paradumu izmaiņas varētu būt nozīmīgs faktors, kas ietekmējis šo nozares grupu.

Finanšu un profesionālie pakalpojumi (K, L, M, N). Šīs nozares piedzīvoja nelielu pieaugumu, no **13,35% līdz 14,85%**. Lai arī to īpatsvars ir mazāks nekā Rīgas reģionā, pieaugums liecina par pakalpojumu sektora pakāpenisku attīstību, īpaši attiecībā uz profesionāliem un tehniskiem pakalpojumiem.

Sabiedriskie pakalpojumi, izglītība un veselība (O-T). Šo nozaru īpatsvars samazinājās no **23,72% līdz 22,71%**, kas varētu būt saistīts ar sabiedrisko pakalpojumu pārstrukturēšanu un iespējamu finansējuma pārdali citām nozarēm.

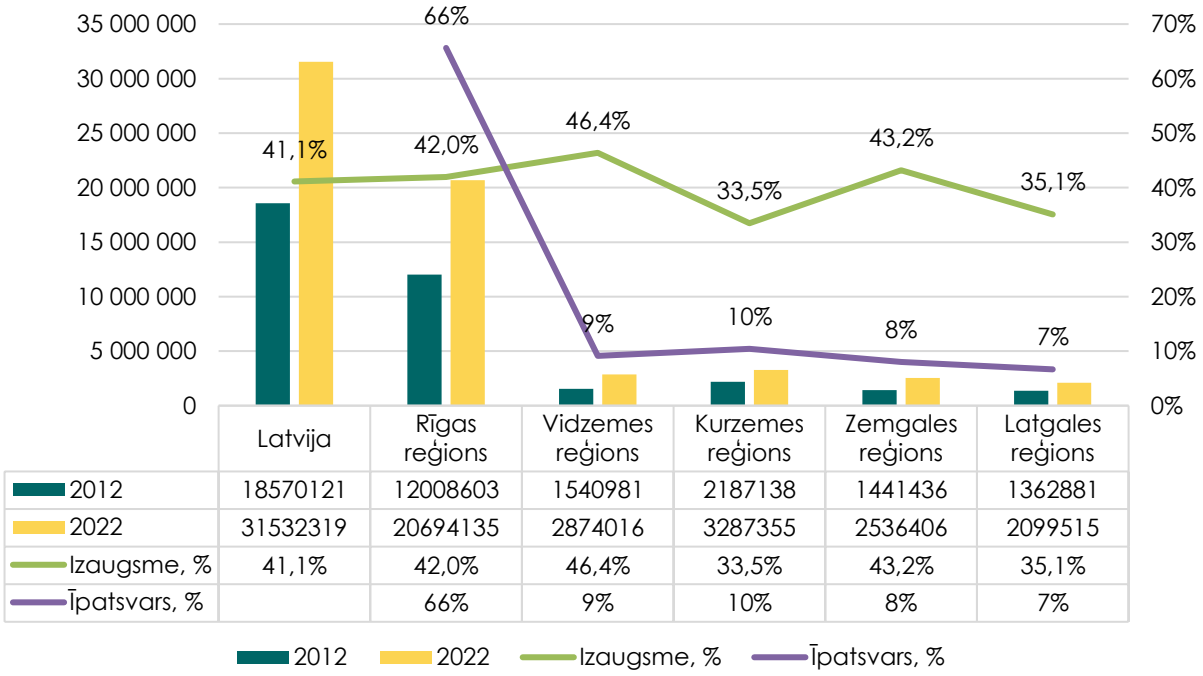
29.attēls. ***Pievienotās vērtības īpatsvars pa darbības veidiem Vidzemes plānošanas reģionā (2020-2022), %.*** *Avots: CSP datubāze*[44]

Vidzemes ekonomikas struktūras izmaiņas 2020.–2022. gadā norāda uz spēcīgu tradicionālo sektoru, piemēram, lauksaimniecības un rūpniecības, nozīmi, vienlaikus atklājot vājinājumu būvniecībā un tirdzniecībā. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību, reģionam būtu jāveicina inovācijas un investīcijas jaunās nozarēs, vienlaikus saglabājot tradicionālo sektoru nozīmību. Turklāt pakalpojumu sektora attīstība varētu veicināt reģiona ekonomikas diversifikāciju un konkurētspēju.

[44] CSP. Pievienotā vērtība un tās struktūra, nodarbināto kopskaits un darba ņēmēji reģionos un republikas pilsētās pa darbības veidiem, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__VEK__IK__IKR/IKR020/table/tableViewLayout1/

Laika periodā no 2012. līdz 2022. gadam Vidzemes reģions piedzīvoja būtisku pievienotās vērtības pieaugumu, norādot uz ekonomiskās aktivitātes uzlabošanos. Tomēr salīdzinājumā ar citiem reģioniem Vidzemes ieguldījums Latvijas ekonomikā joprojām ir salīdzinoši mazs, kas atklāj ekonomisko struktūru un reģionālo atšķirību raksturu (*skat. 30.att.*).

Vidzemes reģions uzrādīja 46,4% pieaugumu pievienotās vērtības radīšanā no 2012. līdz 2022. gadam, kas ir augstākais pieauguma rādītājs starp visiem Latvijas reģioniem. Šis pieaugums no 1,54 miljardiem eiro 2012. gadā līdz 2,87 miljardiem eiro 2022. gadā atspoguļo Vidzemes spēju izmantot savus dabas resursus un uzlabot ekonomisko veiktspēju tradicionālajās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un mazās rūpniecības jomās.

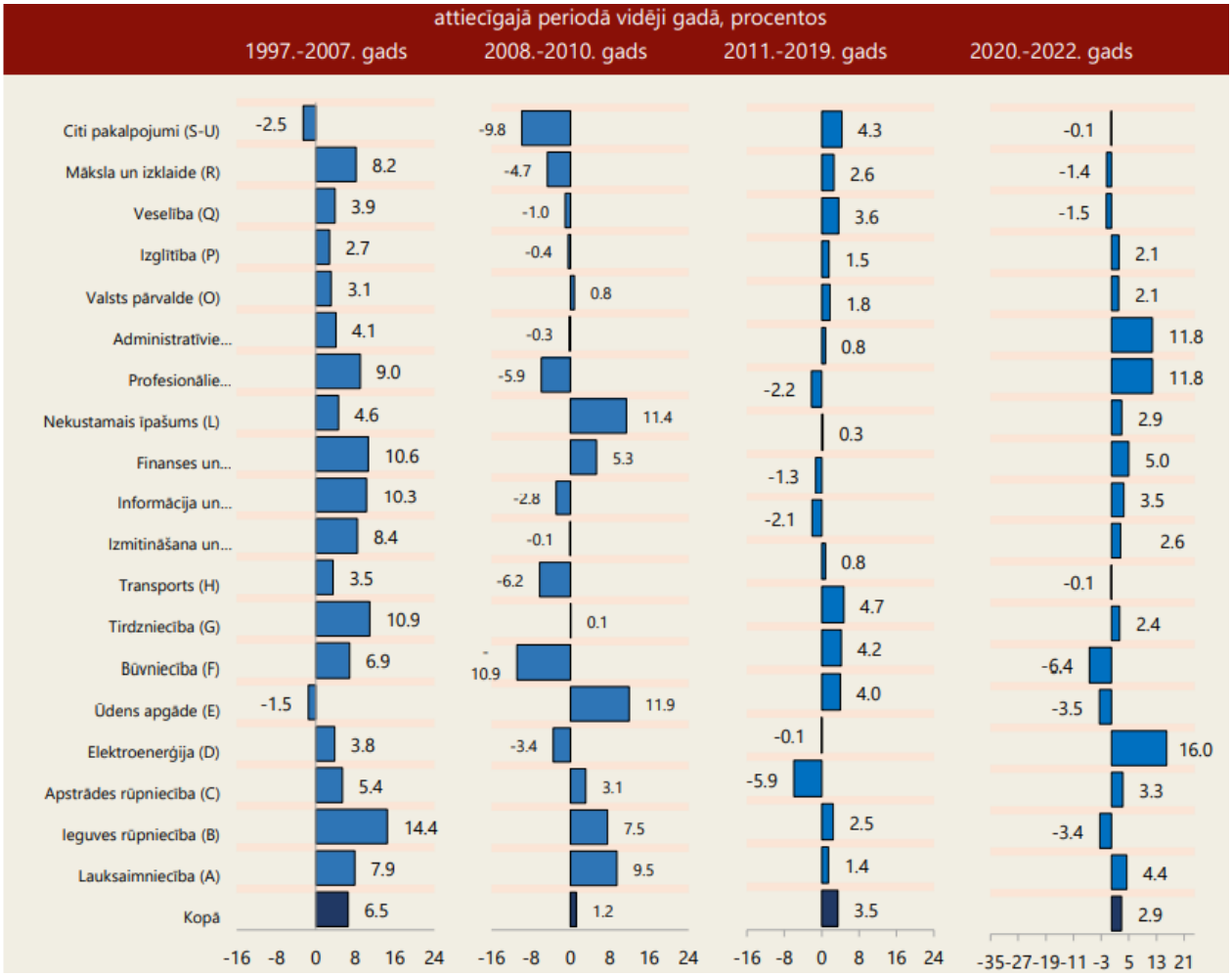
	Latvija	Rīgas reģions	Vidzemes reģions	Kurzemes reģions	Zemgales reģions	Latgales reģions
2012	18570121	12008603	1540981	2187138	1441436	1362881
2022	31532319	20694135	2874016	3287355	2536406	2099515
Izaugsme, %	41,1%	42,0%	46,4%	33,5%	43,2%	35,1%
Īpatsvars, %		66%	9%	10%	8%	7%

30.attēls. ***Pievienotā vērtība (milj. EUR), tās salīdzinošā attīstība laika periodā no 2012.-2022. gadam un pret citiem Latvijas reģioniem, izaugsme (%) (2012-2022) un īpatsvars % no kopējās Latvijas pievienotās vērtības 2022.gadā.*** *Avots: CSP datubāze*[45]

[45] CSP. Iekšzemes kopprodukts un bruto pievienotā vērtība, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/2411-iekszemes-kopprodukts-un-bruto-pievienota-vertiba

Produktivitātes dinamika kopumā Latvijas tautsaimniecības nozarēs, aplūkojot to ilgākā laika periodā, ir nenoturīga. Ekonomikas recesijas gados (2008.-2010.gadā) produktivitātes pieauguma tempi būtiski samazinājās, bet daudzās nozarēs (piemēram, būvniecība, transports un uzglabāšana, informācijas un komunikācijas pakalpojumi, u.c.) samazinājās arī produktivitātes līmenis. Kopš 2011.gada produktivitātes dinamika gandrīz visās Latvijas tautsaimniecības nozarēs ir palēninājusies, bet dažās pat samazinājusies (*skat. 32.att.*).[46]

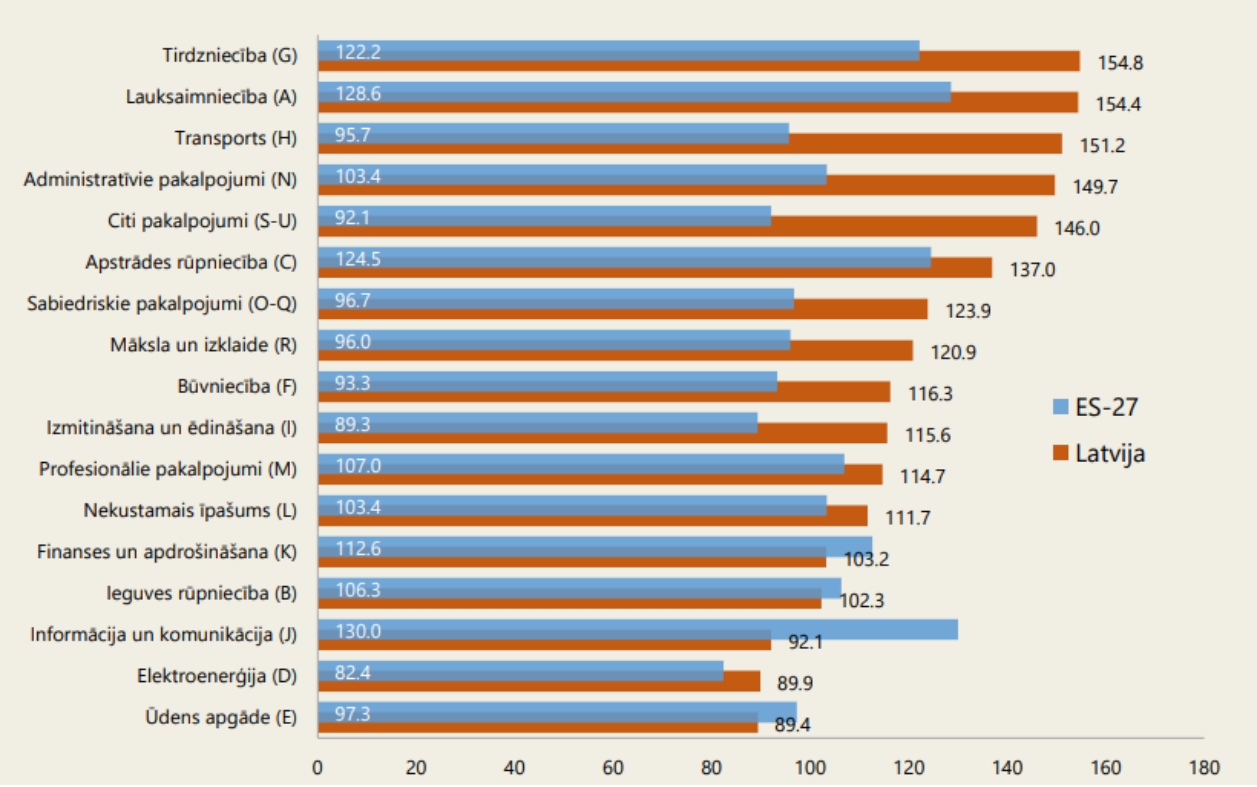
Periodā no 2020.gada līdz 2022.gadam, straujš produktivitātes pieaugums ir novērots tādās nozarēs kā elektroenerģija (+16%), administratīvie pakalpojumi (+11,8%) un profesionālie pakalpojumi (+11,8%) (*skat. 31.att.*).

31.attēls. ***Produktivitātes pieauguma tempi Latvijas tautsaimniecības nozarēs, vidēji periodā (%) līdz 2022. gadam***. *Avots: LV PEAK*[47]

[46] LU BVEF produktivitātes zinātniskais institūts "Latvijas Universitātes domnīca LV PEAK". Latvijas produktivitātes ziņojums 2023. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/8753/download
[47] LU BVEF produktivitātes zinātniskais institūts "Latvijas Universitātes domnīca LV PEAK". Latvijas produktivitātes ziņojums 2023. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/8753/download

Vērtējot produktivitātes izmaiņas ES valstīs nozaru griezumā, jāatzīmē, ka laikā no 2010. līdz 2022.gadam straujākie pieaugumi bija **lauksaimniecībai, tirdzniecībai, informācijas un komunikācijas pakalpojumiem un apstrādes rūpniecībai.** Latvijā šajā pašā laikā visstraujāk pieauga produktivitāte **tirdzniecībā, lauksaimniecībā un transportā** (*skat. 32.att.*).[48]

32.attēls. ***Produktivitātes izmaiņas nozarēs Latvijā un ES valstīs 2010.-2022.gadā, salīdzināmās cenās, 2010.gads =100. %.*** *Avots: LV PEAK*[49]

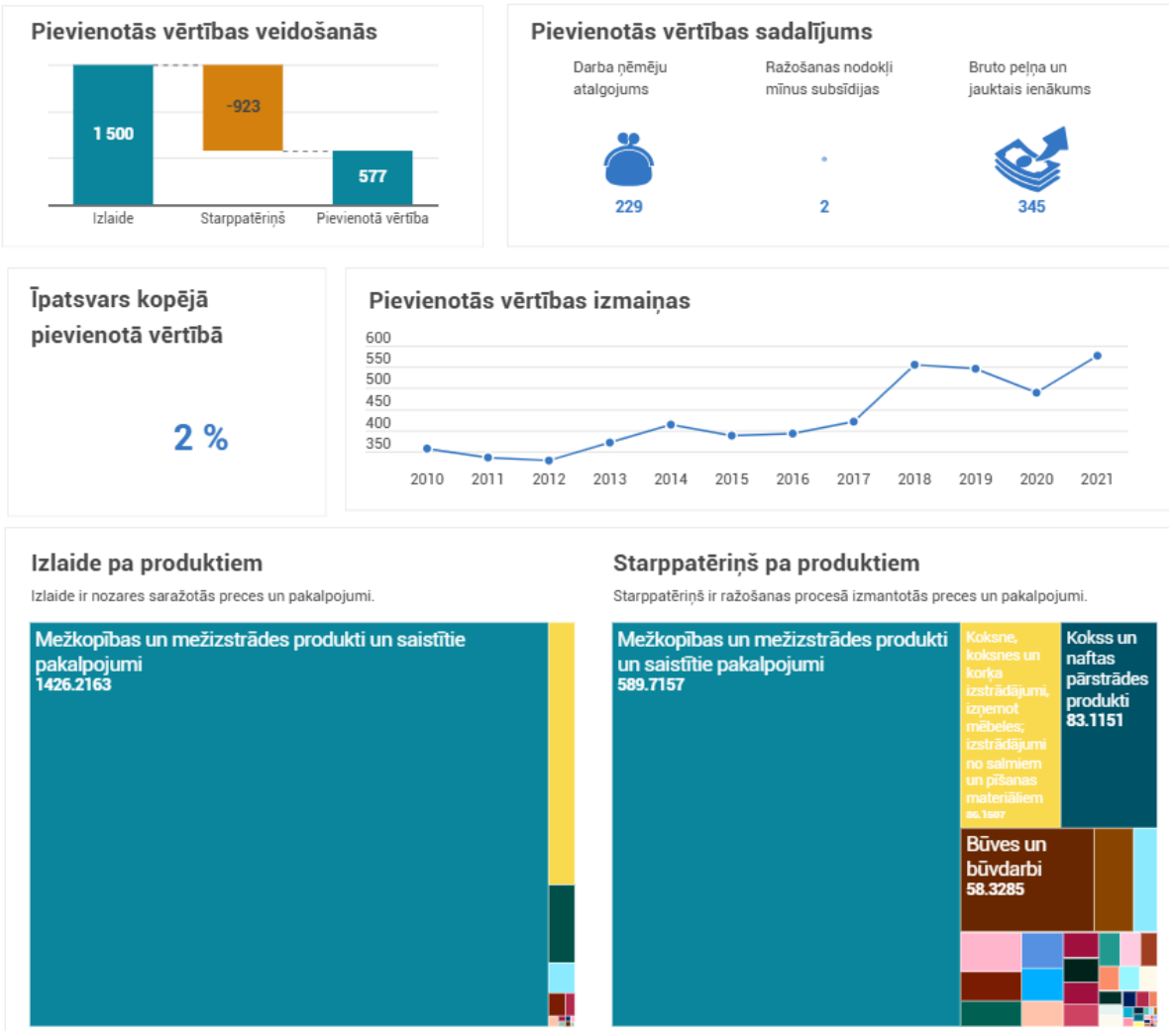
Mežsaimniecība un mežizstrāde ir viena no nozīmīgākajām nozarēm Latvijā, kas veicina ne tikai tautsaimniecības attīstību, bet arī nodrošina darba vietas un ieguldījumus valsts budžetā. Nozares pievienotā vērtība, kas attiecas uz ražošanas un pakalpojumu izlaidi, ir ievērojams faktors ekonomiskajā izaugsmē, un tas ir novērojams arī no jaunākajiem datiem par šo nozari.

Saskaņā ar jaunākajiem pieejamajiem oficiālās statistikas datiem , 2021.gadā nozares kopējā pievienotā vērtība sastāv no izlaides un starppatēriņa, kas kopumā veido 1 500 miljonus eiro (*skat. 33.att.*). Starppatēriņš, kas saistīts ar citiem produktiem un pakalpojumiem, veido 577 miljonus eiro, savukārt pievienotā

[48] LU BVEF produktivitātes zinātniskais institūts "Latvijas Universitātes domnīca LV PEAK". Latvijas produktivitātes ziņojums 2020. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/8753/download
[49] LU BVEF produktivitātes zinātniskais institūts "Latvijas Universitātes domnīca LV PEAK". Latvijas produktivitātes ziņojums 2020. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/8753/download

vērtība ir atkarīga no tā, kā tiek izmantota ražošanas procesa laikā saražotā produkcija. Pievienotās vērtības pieaugums šajā nozarē ir 2%, kas norāda uz nozīmīgu ieguldījumu valsts ekonomikas attīstībā.

Pievienotās vērtības sadalījums 2021.gadā liecina par darba ņēmēju lomu mežsaimniecības un mežizstrādes sektorā, kur atsevišķiem darbiniekiem piešķirtā pievienotā vērtība veido 229 miljonus eiro. Tas norāda uz nozīmīgu cilvēkresursu ieguldījumu ražošanas procesā, kas savukārt sekmē sektora izaugsmi un stabilitāti. Tāpat svarīgi ir arī ražošanas nodokļi bez subsīdijām, kuru vērtība ir tuvu 2 miljoniem eiro, kā arī bruto peļņa, kas sasniedz 345 miljonus eiro. Tas atspoguļo sektora nozīmi un spēju radīt ienākumus un pievienoto vērtību ne tikai sev, bet arī valstij kopumā (*skat. 33.att.*).

33.attēls. ***Mežsaimniecības un mežizstrādes nozares pievienotās vērtības struktūra 2021.gadā*** *Avots: CSP datubāze*[50]

[50] [50] CSP. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/23235-piedavajuma-un-izlietojuma-tabulas

Izlaide pa produktiem rāda, ka mežsaimniecības un mežizstrādes produkti un saistītie pakalpojumi veido ievērojamu daļu no nozares kopējās izlaides – 1 426,2 miljonus eiro. Šie produkti ne tikai apmierina vietējo pieprasījumu, bet arī tiek eksportēti, nodrošinot Latvijas konkurētspēju starptautiskajā tirgū. Šāda veida produkcija sniedz lielu ieguldījumu valsts ārējās tirdzniecības bilancē, kā arī rada iespējas jauniem uzņēmumiem un inovatīviem risinājumiem šajā nozarē.
Starppatēriņš, kas attiecas uz šiem produktiem, ir 589,7 miljoni eiro, kas norāda uz pieprasījumu pēc izejvielām, piemēram, koksa un naftas pārstrādes produktiem, būvniecības materiāliem un citām saistītām nozarēm. Lielākie izdevumi tiek saistīti ar koksa un naftas pārstrādes produktiem, kuru kopējā vērtība ir 83,1 miljoni eiro, kā arī būvniecības sektoru, kur izdevumi sasniedz 58,3 miljonus eiro. Šie rādītāji parāda ne tikai mežsaimniecības nozīmi resursu nodrošināšanā citiem sektoriem, bet arī to, kā šī nozare ietekmē citus industrijas virzienus, piemēram, enerģētiku un būvniecību.

34.attēls parāda pārtikas produktu, dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošanu kā nozari, kas uzrāda **2,1% pieaugumu pievienotajā vērtībā 2021.gadā**. Kopējā izlaide veido 2 318 miljonus eiro. Savukārt starppatēriņš, kas sastāda 1 703 miljonus eiro, parāda, kāda daļa tiek izmantota citiem procesiem un pakalpojumiem ražošanas laikā.

Pievienotās vērtības sadalījums norāda uz to, ka lielākais ieguldījums ir darba ņēmēju atalgojumos, sasniedzot 386 miljonus eiro. Tas norāda uz nozares nozīmīgumu darba tirgū un tās spēju nodrošināt nodarbinātību. Turklāt, pievienotās vērtības izmaiņas pēdējos gados liecina par nozīmīgu attīstību, kas notikusi no 2010.gada līdz 2021.gadam. Nozarei ir arī svarīgs starppatēriņš, kurā iekļauti produkti, piemēram, gumija, plastmasa, papīrs un papīra izstrādājumi. Pārtikas produktu, dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošana ieņem vadošo lomu starp dažādiem produktiem, kas tiek izmantoti citos ražošanas procesos.

34.attēls. ***Pārtikas produktu, dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošanas nozares pievienotās vērtības struktūra 2021.gadā***

Avots: CSP datubāze[51]

Būvniecības nozares īpatsvars kopējā pievienotā vērtībā veido 5,3%, kas sasniedza 1 552 miljonus eiro 2021.gadā. Kopējā izlaide, kas veido 5 262 miljonus eiro, lielāko daļu sastāv no "Būves un būvdarbi", kas veido 5001,6 miljonus eiro. Šis rādītājs atspoguļo nozari kā vienu no galvenajiem Latvijas ekonomikas dzinējspēkiem (*skat. 35.att.*).

Starppatēriņā, kas sastāda 3 710 miljonus eiro, vislielāko daļu veido būvniecībai nepieciešamie produkti un materiāli, piemēram, metāla izstrādājumi, minerāli un citi izejmateriāli, kas tiek izmantoti būvniecības procesos. Pieaugums ir skaidrojams arī ar stabilu attīstību šajā nozarē, ņemot vērā būvniecības aktivitātes pieaugumu un pieprasījumu pēc būvniecības materiāliem un pakalpojumiem. Darba ņēmēju atalgojumam ir piešķirta nozīmīga loma, sasniedzot 1 104 miljonus eiro. Šie dati norāda uz lielu nozari darba tirgū, kas attiecīgi arī veicina ekonomikas attīstību. Pievienotās vērtības izmaiņas laika periodā no 2010. līdz 2021. gadam liecina par stabilu izaugsmi un pozitīvu attīstību būvniecības nozarē.

[51] CSP. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/23235-piedavajuma-un-izlietojuma-tabulas

35.attēls. ***Būvniecības nozares pievienotās vērtības struktūra 2021.gadā.*** *Avots: CSP datubāze*[52]

Vidzemes reģiona ekonomiskās attīstības dinamika pēdējo gadu laikā norāda uz pieaugum vairākos rādītājos, tomēr reģions joprojām atpaliek no citiem Latvijas reģioniem pēc absolūtiem ekonomiskajiem rādītājiem. Analizējot jaunākos pieejamos datus, kas aptver periodu līdz 2023. gadam, var secināt, ka Vidzemes ekonomiskā struktūra un izaugsmes tendences ir raksturīgas reģionam ar spēcīgi attīstītām tradicionālajām nozarēm, piemēram, lauksaimniecību un mežsaimniecību, un mazāk diversificētu ekonomiku.

Bruto pievienotās vērtības un IKP pieaugums

Vidzemes bruto pievienotā vērtība (BPV) ir pieaugusi par **35% no 2019. līdz 2022. gadam**, sasniedzot **2,87 miljardus eiro**. Pieaugums atspoguļo reģiona ekonomikas

[52] [52] CSP. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/23235-piedavajuma-un-izlietojuma-tabulas

izaugsmi un spēju izmantot savus resursus, taču Vidzemes **īpatsvars Latvijas kopējā BPV** 2022. gadā bija tikai **9,1%**, ievērojami atpaliekot no Rīgas reģiona (65,6%). Lai gan IKP uz vienu iedzīvotāju Vidzemē pieauga par **37%** līdz **10 366 eiro**, tas joprojām ir zemāks nekā Latvijas vidējais rādītājs (**16 717 eiro**) un vairāk nekā divas reizes mazāks nekā Rīgas reģionā (**24 109 eiro**). Tas liecina par zemāku produktivitāti un ienākumu līmeni Vidzemē salīdzinājumā ar citiem reģioniem.

Nozaru attīstība un ekonomiskās struktūras izmaiņas

Vidzemes ekonomikas struktūrā no 2020. līdz 2022. gadam vērojamas pārmaiņas:

- **Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība** (A) ieņēma lielāku īpatsvaru, pieaugot no **12,29%** līdz **14,78%**. Šis pieaugums izceļ reģiona tradicionālo nozaru nozīmi un spēju reaģēt uz pieprasījuma pieaugumu pēc vietējiem un ilgtspējīgiem resursiem.
- **Rūpniecība** (B-E) nostiprināja savu lomu, pieaugot no **23,45%** līdz **24,74%**, atspoguļojot stabilu kokapstrādes, pārtikas ražošanas un citu vietējo nozaru attīstību.
- **Būvniecība** (F) piedzīvoja lejupslīdi, samazinoties no **7,57%** līdz **6,04%**, kas norāda uz problēmām šajā nozarē, piemēram, piegādes ķēžu sarežģījumiem un pieaugošām izmaksām.
- **Tirdzniecība, transports un komunikācijas** (G-J) piedzīvoja nozīmīgu kritumu, īpatsvaram samazinoties no **19,62%** līdz **16,87%**, kas saistīts ar globālajām izmaiņām loģistikā un patērētāju paradumos.
- **Sabiedriskie pakalpojumi, izglītība un veselība** (O-T) samazinājās no **23,72%** līdz **22,71%**, norādot uz sabiedrisko izdevumu pārdali un pakalpojumu pārstrukturēšanu.

Salīdzinājums ar citiem reģioniem

Vidzemes izaugsme ir augstāka nekā citos reģionos, piemēram, Kurzemē (33,5%) un Latgalē (35,1%), tomēr reģiona kopējais devums Latvijas ekonomikā paliek zemāks nekā Rīgas, Kurzemes un Zemgales reģionos. Rīgas reģions joprojām dominē ar **66% no Latvijas kopējās BPV**, savukārt Kurzemes un Zemgales reģioni saglabā konkurētspējīgu īpatsvaru, pateicoties attīstītai rūpniecībai un eksportam. Vidzemes ekonomikas izaugsme un struktūras izmaiņas norāda uz pozitīvu attīstības tendenci, tomēr pastāv vairāki izaicinājumi. Lai gan tradicionālās nozares, piemēram, lauksaimniecība un mežsaimniecība, turpina spēlēt nozīmīgu lomu, Vidzemes ekonomikā trūkst diversifikācijas un inovāciju. Reģionam būtu jāfokusējas uz jaunu nozaru attīstību, piemēram, augsto tehnoloģiju un pakalpojumu sektoru, kas varētu palielināt ekonomikas konkurētspēju un ienākumu līmeni. Tajā pašā laikā būtu jāveicina investīcijas infrastruktūrā, izglītībā

un veselības aprūpē, lai uzlabotu dzīves kvalitāti un piesaistītu darbaspēku. Vidzemes attīstība jāturpina balstīt uz tās dabas resursu priekšrocībām, vienlaikus veicinot ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi.

4.2. Uzņēmumu rentabilitātes novērtējums

Vidzemes reģiona TOP 10 uzņēmumi pēc apgrozījuma iezīmē ekonomikas daudzveidību un izaugsmes potenciālu dažādās nozarēs. Šie uzņēmumi demonstrē ne tikai augstu neto apgrozījumu, bet arī pozitīvas izmaiņas apgrozījuma pieauguma un rentabilitātes rādītājos, kas norāda uz stabilu attīstību un konkurētspēju reģionālā un nacionālā līmenī.

Reģiona TOP 10 uzņēmumi pēc apgrozījuma

N. p. k.	Nosaukums	Darbības joma	2022. g. neto apgrozījums, tūkst., EUR	Apgrozījuma izmaiņas, pret 2021. g., %	Rentabilitāte, %	Darbinieku skaits
1	FIRMA MADARA 89, SIA	Pārtikas tirdzniecība	188 943	10%	7	1862
2	VAKS KOOPERATĪVĀ SABIEDRĪBA	Lauksaimniecības produktu uzpirkšana, sagāde un tirdzniecība, pārtika	181 733	42%	3	107
3	STORA ENSO LATVIJA, AS	Kokapstrāde	130 261	25%	3	228
4	VALMIERAS STIKLA ŠĶIEDRA, AS	Stikla šķiedras izstrādājumi	127 922	41%	5	1166
5	BONO, SIA	Mežizstrāde	100 941	35%	4	81
6	Cēsu alus, AS	Alus ražošana	91 234	41%	3	261
7	AVOTI, SIA	Mēbeļu ražošana, mēbeļu sagataves	75 638	26%	8	396
8	Ovostar Europe, SIA	Piena produktu tirdzniecība, pārtika	49 634	139%	0	11
9	GRAANUL INVEST, SIA	Kurināmais	48 642	(31)%	3	35
10	AIMASA, SIA	Celtniecības un remonta darbi	45 180	41%	3	103

Avots: Firmas.lv, licencēti UR dati

35.1. attēls. **Reģiona TOP 10 uzņēmumi pēc apgrozījuma.** *Avots: Firmas.lv datubāze*

Lielākā daļa uzņēmumu 2022. gadā uzrādīja ievērojamu apgrozījuma pieaugumu, salīdzinot ar 2021. gadu. Īpaši izceļas:

- VAKS Kooperatīvā sabiedrība, kas palielināja apgrozījumu par 42%, sasniedzot 181,7 miljonus eiro. Šis pieaugums norāda uz spēcīgu pieprasījumu lauksaimniecības produktu sagādes un tirdzniecības segmentā.
- Valmieras stikla šķiedra, AS, ar apgrozījuma pieaugumu 41%, kas apliecina pieprasījumu pēc stikla šķiedras izstrādājumiem un uzņēmuma spēju apgūt starptautiskos tirgus.

Kopumā lielākā daļa uzņēmumu uzrādīja divciparu apgrozījuma pieaugumu, kas liecina par reģiona uzņēmumu dzīvotspēju un spēju pielāgoties tirgus pieprasījumam.

Rentabilitāte dažādiem uzņēmumiem ir atšķirīga, taču visaugstāko rādītāju uzrādīja Avoti, SIA, kas sasniedza 8% rentabilitāti, pateicoties veiksmīgai darbībai mēbeļu ražošanas nozarē. Salīdzinoši augsta rentabilitāte bija arī Firma Madara 89, SIA (7%) un Valmieras stikla šķiedra, AS (5%), kas norāda uz šo uzņēmumu efektīvu darbības stratēģiju un stabilu izmaksu pārvaldību.

TOP 10 uzņēmumi pārstāv vairākas nozares, kas apliecina Vidzemes reģiona ekonomikas daudzveidību. Līdztekus tradicionālām nozarēm, piemēram, lauksaimniecībai (VAKS Kooperatīvā sabiedrība) un kokapstrādei (Stora Enso Latvija, AS), nozīmīgu lomu spēlē arī stikla šķiedras izstrādājumi, mēbeļu ražošana, pārtikas tirdzniecība un pat alus ražošana (Cēsu alus, AS). Šī nozares daudzveidība padara reģiona ekonomiku elastīgu pret iespējamiem satricinājumiem vienā nozarē.

TOP uzņēmumi nodarbina lielu skaitu darbinieku, kas būtiski ietekmē reģionālo darba tirgu. Līderis darbinieku skaita ziņā ir Firma Madara 89, SIA ar 1 862 nodarbinātajiem. Valmieras stikla šķiedra, AS ir otrais lielākais darba devējs ar 1 166 darbiniekiem, kas apliecina uzņēmumu nozīmi reģiona ekonomiskajā attīstībā un nodarbinātībā.

Vidzemes reģiona TOP 10 uzņēmumi demonstrē stabilu izaugsmi un nozaru daudzveidību, kas palīdz uzturēt reģiona ekonomisko stabilitāti un dinamiku. Apgrozījuma pieaugums un rentabilitāte norāda uz spēcīgu pieprasījumu pēc dažādiem produktiem un pakalpojumiem, savukārt nozaru dažādība un ievērojams darbinieku skaits apliecina reģiona ekonomikas elastību un ilgtermiņa izaugsmes potenciālu. Šie uzņēmumi ir Vidzemes reģiona ekonomiskās attīstības stūrakmens un nozīmīgi spēlētāji Latvijas ekonomikā.

Vidējā rentabilitāte Vidzemes reģionā ir 9%, ar augstāko līmeni mazo uzņēmumu grupā (13%).[53] Vidējiem un lielajiem uzņēmumiem rentabilitāte ir attiecīgi 9% un 5%, kas atspoguļo mērenu efektivitāti lielāka mēroga uzņēmējdarbībā. Reģiona kopējās nodokļu iemaksas sasniedza 352 790 tūkst. EUR. Mazie uzņēmumi nodrošināja lielāko daļu no nodokļu iemaksām – 187 575 tūkst. EUR, kam seko vidējie (79 657 tūkst. EUR) un lielie uzņēmumi (85 558 tūkst. EUR). Tas parāda, ka mazie uzņēmumi, neskatoties uz zemāku apgrozījumu, ir būtiski reģiona budžeta ieņēmumu nodrošināšanā.

[53] Avots: Firmas.lv datubāze 2023. gads

Savukārt **Latvijā** 2023.gadā pieaudzis to uzņēmumu skaits, kam bijusi negatīva rentabilitāte. Ja 2022.gadā negatīva rentabilitāte bija nepilniem 46 tūkstošiem uzņēmumu, tad pērn šādu uzņēmumu skaits sasniedza jau 48 tūkstošus. Ja 2022.gadā Latvijā reģistrēto uzņēmumu vidējā rentabilitāte (aktīvu atdeve) pieauga līdz 2,45, tad pagājušajā gadā vidējais rentabilitātes rādītājs ievērojami sarucis – līdz 0,72.

Pozitīva dinamika pagājušajā gadā bija vērojama vien starp uzņēmumiem, kas nodarbojas ar finanšu un apdrošināšanas darbībām, ūdens apgādi; notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanu un sanāciju, kā arī būvniecībā. Dati rāda, ka 2022.gadā būvniecības uzņēmumu vidējā rentabilitāte bija 1,33, bet pagājušajā gadā tā pieaugusi līdz 1,51. Augstākā rentabilitāte būvniecībā pērn bijusi 2013. gadā reģistrētajam SIA "MDZ Konstrukcijas", kas, apgrozot 37,3 tūkst. EUR, gadu noslēdzis ar 15,44 tūkst. EUR lielu peļņu.

Nozares ar augstāko vidējo rentabilitāti 2023. gadā Latvijā, %:

- Veselība un sociālā aprūpe: 13,87;
- Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi: 7,85;
- Informācijas un komunikācijas pakalpojumi: 6,51;
- Valsts pārvalde un aizsardzība; obligātā sociālā apdrošināšana: 6,35;
- Izglītība: 4,42.[54]

Latvijā kopumā augstākā rentabilitāte uz vienu uzņēmumu arī 2022.gadā saglabājusies veselības un sociālās aprūpes nozarē. Gadu iepriekš šajā nozarē strādājošo uzņēmumu vidējais rentabilitātes rādītājs pieauga pat līdz 21,42%, savukārt pērn tas nedaudz samazinājies, sarūkot līdz 16,39%. Neskatoties uz to, veselības un sociālās aprūpes joma izceļas ar ievērojami augstāku rentabilitātes rādītāju nekā citas nozares, redzams, ka rentabilitātes rādītāji pat vienas nozares ietvaros var būtiski atšķirties.

Vērā ņemams vidējās rentabilitātes pieaugums pagājušajā gadā bijis uzņēmumiem, kas nodarbojas ar profesionāliem, zinātniskiem un tehniskiem pakalpojumiem. Lursoft pētījuma dati rāda, ka jau 2021.gadā bija vērojams šīs nozares rentabilitātes pieaugums, rādītājam pieaugot no 3,79% līdz 4,80%, taču aizvadītajā gadā vidējās rentabilitātes kāpums bijis vēl ievērojamāks un sasniedzis jau 11,40%. Jānorāda, ka pēdējos gados samazinājies profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu jomā strādājošo aktīvo uzņēmumu skaits, līdz ar to arī sarucis kopējais darbinieku skaits šajā nozarē. Lursoft pētījuma dati rāda, ka nozares

[54] Lursoft. Nozaru rentabilitātes Top, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/10/31/uzzini-kuras-nozares-2023-gada-bijusi-augstaka-rentabilitate/

uzņēmumu skaits kopš 2020.gada samazinājies par 7,51%, bet darbinieku skaits – par 12,27%.

Nozares ar zemāko vidējo rentabilitāti 2023. gadā Latvijā, %:

- Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi: -2,35;
- Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana: -2,12;
- Citi pakalpojumi: -2,11;
- Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde: -0,09;
- Transports un uzglabāšana: -0,02.[55]

Uzņēmumu rentabilitātes rādītāji tiek izmantoti, lai novērtētu uzņēmuma peļņas līmeni un spēju gūt atdevi no ieguldījumiem, ņemot vērā dažādus aspektus uzņēmuma finansiālajā un ekonomiskajā darbībā. Katram rādītājam ir atšķirīga nozīme un mērķis:

- **Komerciālā rentabilitāte pēc nodokļiem (%)** – rādītājs norāda uz uzņēmuma spēju radīt peļņu no saviem pamatdarbības procesiem, ņemot vērā nodokļus. Tas parasti tiek aprēķināts, dalot uzņēmuma tīro peļņu pēc nodokļiem ar ieņēmumiem un izsakot to procentos. Komerciālā rentabilitāte parāda, cik efektīvi uzņēmums var pārveidot savus ienākumus peļņā, un to parasti izmanto, lai novērtētu uzņēmuma darbības rentabilitāti.
- **Ekonomiskā rentabilitāte pēc nodokļiem (%)** – rādītājs atspoguļo uzņēmuma spēju gūt peļņu attiecībā pret visu viņa ieguldīto kapitālu, ieskaitot gan pašu kapitālu, gan aizņemto kapitālu. To aprēķina, dalot uzņēmuma tīro peļņu pēc nodokļiem ar kopējo ieguldīto kapitālu un izsakot to procentos. Ekonomiskā rentabilitāte palīdz novērtēt, cik labi uzņēmums izmanto visus savus resursus, lai gūtu peļņu. Tas ļauj novērtēt uzņēmuma ekonomisko efektivitāti un spēju radīt vērtību visiem ieguldītājiem.
- **Finansiālā rentabilitāte pēc nodokļiem (%)** – rādītājs parāda, cik efektīvi uzņēmums izmanto savu pašu kapitālu, lai gūtu peļņu. To aprēķina, dalot tīro peļņu pēc nodokļiem ar pašu kapitālu un izsakot to procentos. Finansiālā rentabilitāte parāda, cik ienesīgs ir ieguldījums uzņēmuma īpašniekiem vai akcionāriem, un tiek uzskatīts par būtisku indikatoru uzņēmuma rentabilitātes novērtēšanai no īpašnieku viedokļa.

Visi šie rādītāji ir svarīgi, lai iegūtu pilnīgu priekšstatu par nozaru uzņēmuma finansiālo veselību un tā spēju gūt peļņu dažādos līmeņos – no pamatdarbības, ieguldītā kapitāla un īpašnieku ieguldījumiem.

Latvijas tautsaimniecības nozares rentabilitātes rādītāji sniedz skaidru priekšstatu par katras nozares efektivitāti un tās spēju gūt peļņu. 36.attēlā apkopotas trīs

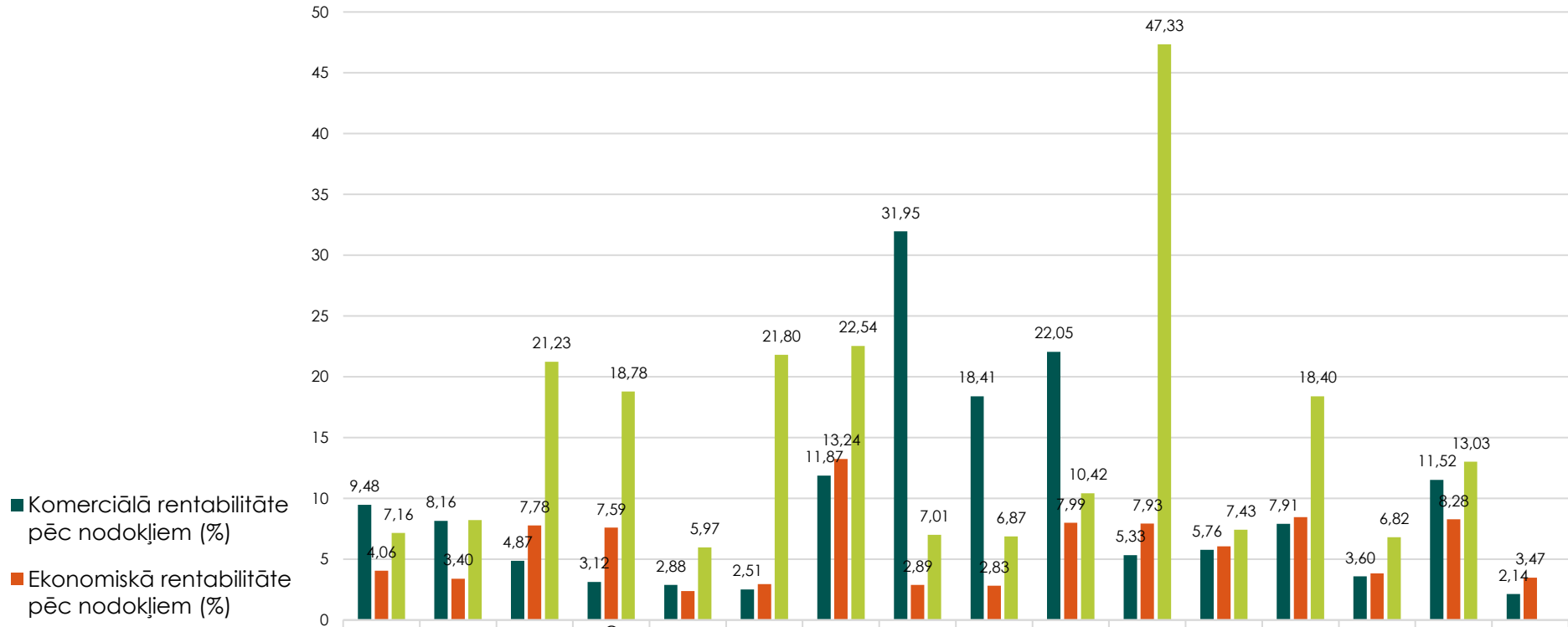
[55] Lursoft. Nozaru rentabilitātes Top, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/10/31/uzzini-kuras-nozares-2023-gada-bijusi-augstaka-rentabilitate/

svarīgākās rentabilitātes rādītāju vērtības pēc nodokļiem 2023.gadā – komerciālo, ekonomisko un finansiālo rentabilitāti – un to rādītāji dažādās nozarēs.

Komerciālā rentabilitāte pēc nodokļiem visaugstāko rādītāju uzrāda **Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbības nozare** (47,33%) un **Finansiālās un apdrošināšanas darbību nozare** (31,95%). Šīs nozares spēj efektīvi gūt peļņu no saviem ienākumiem, norādot uz augstu ekonomisko dzīvotspēju.

Ekonomiskā rentabilitāte pēc nodokļiem visaugstākais rādītājs ir **Informācija un komunikācijas pakalpojumu nozarē**, kur ekonomiskā rentabilitāte sasniedz 22,54%. Tas norāda uz lielu atdevi no ieguldītā kapitāla un augstu produktivitāti, īpaši saistībā ar tehnoloģiju un informācijas sektora izaugsmi.

Finansiālā rentabilitāte pēc nodokļiem visaugstākais rādītājs ir **Profesionālās, zinātniskās un tehnoloģiskās darbības** nozarē, kur šis rādītājs sasniedz 22,05%. Tas liecina, ka šī nozare spēj efektīvi izmantot savu kapitālu, radot augstu peļņu no ieguldītajiem līdzekļiem (*skat. 36.att.*). Šie trīs rentabilitātes rādītāji sniedz būtisku informāciju par Latvijas nozares spēju izmantot resursus un ģenerēt peļņu, norādot uz konkurētspēju un ekonomikā ieguldīto resursu efektīvu izmantošanu.

	D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	E Ūdens apgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	F Būvniecība	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts	H Transports un uzglabāšana	I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	K Finanšu un apdrošināšanas darbības	L Operācijas ar nekustamo īpašumu	M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība	O Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	P Izglītība	Q Veselība un sociālā aprūpe	R Māksla, izklaide un atpūta	S Citi pakalpojumi
Komerciālā rentabilitāte pēc nodokļiem (%)	9,48	8,16	4,87	3,12	2,88	2,51	11,87	31,95	18,41	22,05	5,33	5,76	7,91	3,60	11,52	2,14
Ekonomiskā rentabilitāte pēc nodokļiem (%)	4,06	3,40	7,78	7,59	2,38	2,96	13,24	2,89	2,83	7,99	7,93	6,06	8,47	3,83	8,28	3,47
Finansiālā rentabilitāte pēc nodokļiem (%)	7,16	8,21	21,23	18,78	5,97	21,80	22,54	7,01	6,87	10,42	47,33	7,43	18,40	6,82	13,03	

36.attēls. **Uzņēmumu rentabilitāte pa darbības veidiem 2023.gadā (%).** Avots: CSP datubāze[56]

2023.gadā Latvijā novērojams negatīvas rentabilitātes uzņēmumu skaita pieaugums. Ja 2022.gadā šādi uzņēmumi bija nepilni 46 tūkstoši, tad pērn to skaits sasniedza jau 48 tūkstošus. Tāpat vidējais rentabilitātes rādītājs ievērojami sarucis – no 2,45 2022.gadā līdz 0,72 pērn. Tas norāda uz izaicinājumiem, ar kuriem sastopas daudzi Latvijas uzņēmumi, jo īpaši pēc ekonomiskām grūtībām un augošām izmaksām.

Pozitīvi rādītāji novēroti finanšu un apdrošināšanas nozarē, ūdens apgādē, atkritumu apsaimniekošanā un būvniecībā, kur rentabilitāte pieauga no 1,33 (2022) līdz 1,51 (2023). Augstākā vidējā rentabilitāte bija veselības un sociālajā aprūpē (13,87%), profesionālajos un tehniskajos pakalpojumos (7,85%) un informācijas un komunikācijas nozarē (6,51%). Savukārt zemākā rentabilitāte bija izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos (-2,35%), enerģētikā (-2,12%) un transportā (-0,02%).

Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība (47,33%) un finanšu sektors (31,95%) uzrādīja augstāko komerciālo rentabilitāti, savukārt ekonomiskā rentabilitāte bija visaugstākā informācijas un komunikācijas nozarē (22,54%), bet finansiālā rentabilitāte – profesionālo un tehnisko pakalpojumu nozarē (22,05%), apliecinot šo sektoru augsto efektivitāti.

Vidzemes reģionā 2022. gadā uzņēmumu apgrozījums pieauga par 23% (5,282 milj. EUR), bet peļņa – par 31%. Mazie uzņēmumi, kas veido 94% no kopējā uzņēmumu skaita, nodrošināja lielāko daļu peļņas un nodarbināja vairāk nekā 30 tūkstošus cilvēku, sasniedzot augstāko rentabilitāti (13%). Vidzemes lielākie uzņēmumi, piemēram, VAKS Kooperatīvā sabiedrība un Valmieras stikla šķiedra, AS, uzrādīja apgrozījuma pieaugumu virs 40%, apliecinot reģiona ekonomikas noturību un daudzveidību.

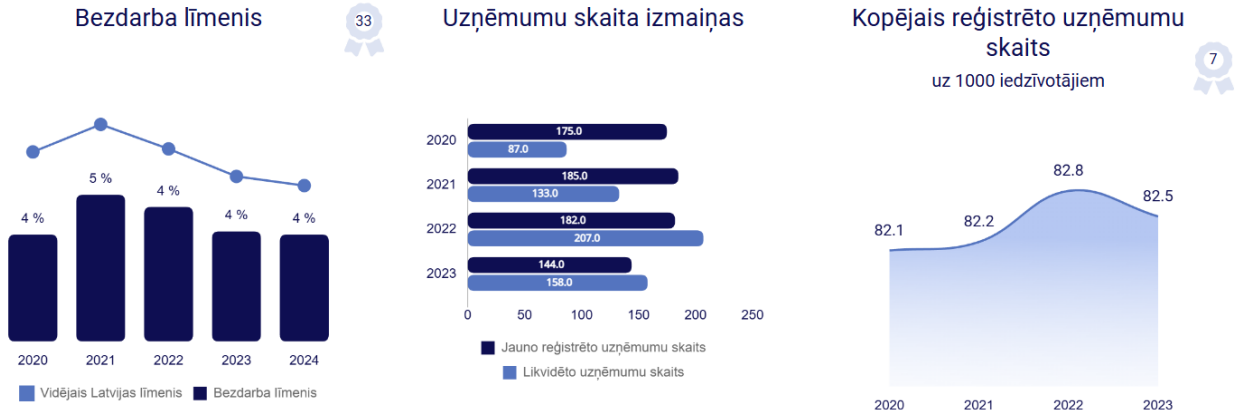
4.3. Uzņēmējdarbības vide, jaunuzņēmumu un strauji augošu uzņēmumu īpatsvars

Vidzemes reģiona novadi demonstrē dažādu dinamiku attiecībā uz ekonomiskajiem rādītājiem, piemēram, bezdarba līmeni, uzņēmumu skaita izmaiņām un kopējo reģistrēto uzņēmumu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem. Šie rādītāji ļauj novērtēt novadu attīstības tendences, ekonomisko aktivitāti un labklājības līmeni.

Valmieras novads

Valmieras novads izceļas ar stabilu ekonomisko situāciju un zemāko bezdarba līmeni reģionā. Bezdarba līmenis saglabājies 4% līmenī no 2020. līdz 2024. gadam, kas ir ievērojami zem Latvijas vidējā. Uzņēmumu dinamika ir pozitīva – 2023. gadā

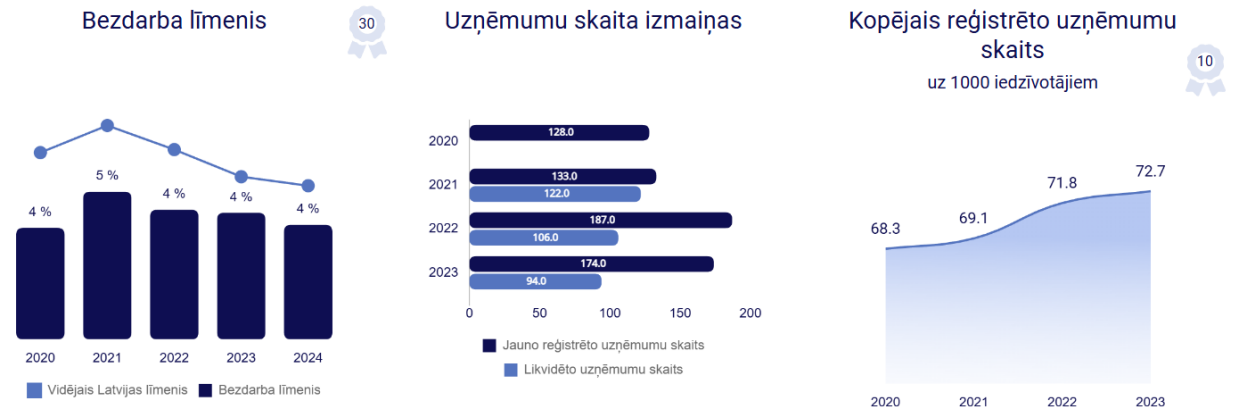
tika reģistrēti 144 jauni uzņēmumi, kamēr likvidēti tikai 100, norādot uz augstu ekonomisko aktivitāti. Kopējais reģistrēto uzņēmumu skaits sasniedza 82,5 uzņēmumus uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem Vidzemes reģionā. Tas apliecina Valmieras novada statusu kā ekonomiskās aktivitātes centru Vidzemē (*skat. 37.att.*).

37.attēls. ***Valmieras novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[57]

Cēsu novads

Cēsu novads demonstrē stabilitāti ar bezdarba līmeņa samazinājumu no 5% 2020. gadā līdz 4% 2024. gadā. Jauno uzņēmumu skaits 2023. gadā bija 94, kamēr likvidēti tika 100 uzņēmumi, norādot uz sabalansētu ekonomikas attīstību. Kopējais reģistrēto uzņēmumu skaits pieauga no 68,3 uz 72,7 uzņēmumiem uz 1000 iedzīvotājiem, kas liecina par stabilu uzņēmējdarbības vidi. Šie rādītāji apliecina novada ekonomikas potenciālu, kaut gan uzņēmējdarbības aktivitāte varētu būt augstāka (*skat. 38.att.*).

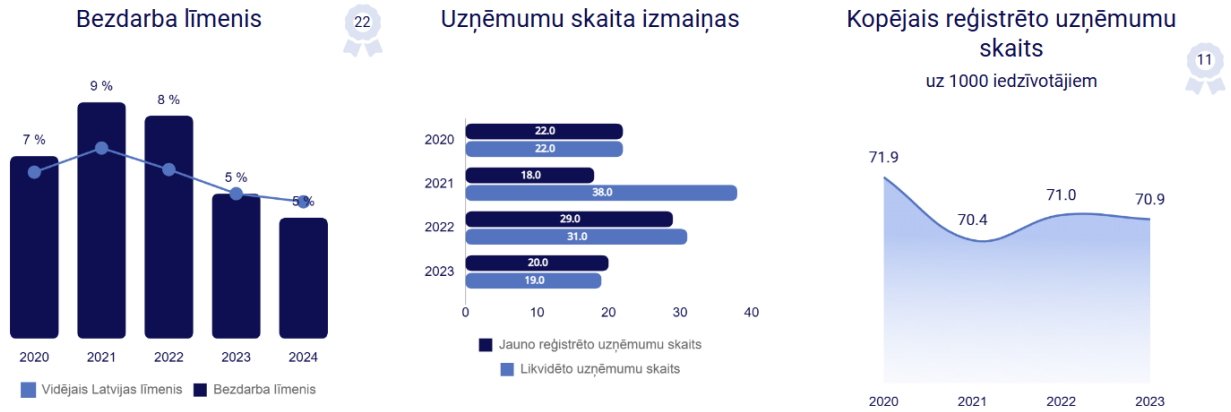

38.attēls. ***Cēsu novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[58]

[57] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=54000
[58] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=26000

Valkas novads

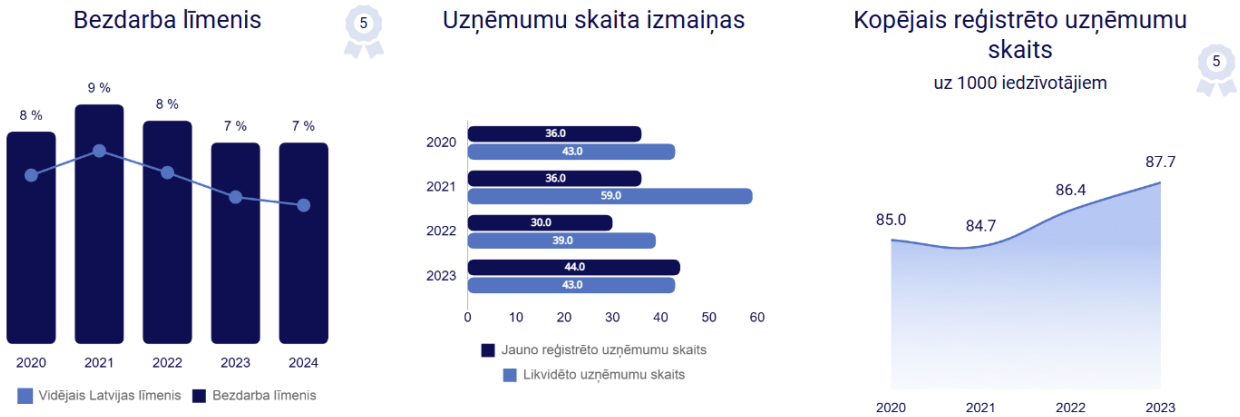
Valkas novads piedzīvoja būtisku bezdarba līmeņa kritumu, no 9% 2020. gadā līdz 5% 2024. gadā. Tas norāda uz ievērojamu progresu nodarbinātības veicināšanā. Tomēr uzņēmumu dinamika ir pieticīgāka – 2023. gadā reģistrēti 31 jauns uzņēmums, bet likvidēti 20. Neskatoties uz to, kopējais uzņēmumu skaits saglabājās stabili ap 71 uz 1000 iedzīvotājiem, kas norāda uz mērenu, bet stabilu ekonomisko situāciju (*skat. 39.att.*).

39.attēls. ***Valkas novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[59]

Alūksnes novads

Alūksnes novads demonstrē nelielu bezdarba līmeņa samazinājumu no 8% 2020. gadā līdz 7% 2024. gadā. Uzņēmumu dinamika ir pozitīva – 2023. gadā tika reģistrēti 39 jauni uzņēmumi, kamēr likvidēti tikai 10, norādot uz uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu. Kopējais uzņēmumu skaits sasniedza 87,7 uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir augstākais rādītājs reģionā, apliecinot novada ekonomisko attīstību (*skat. 40.att.*).

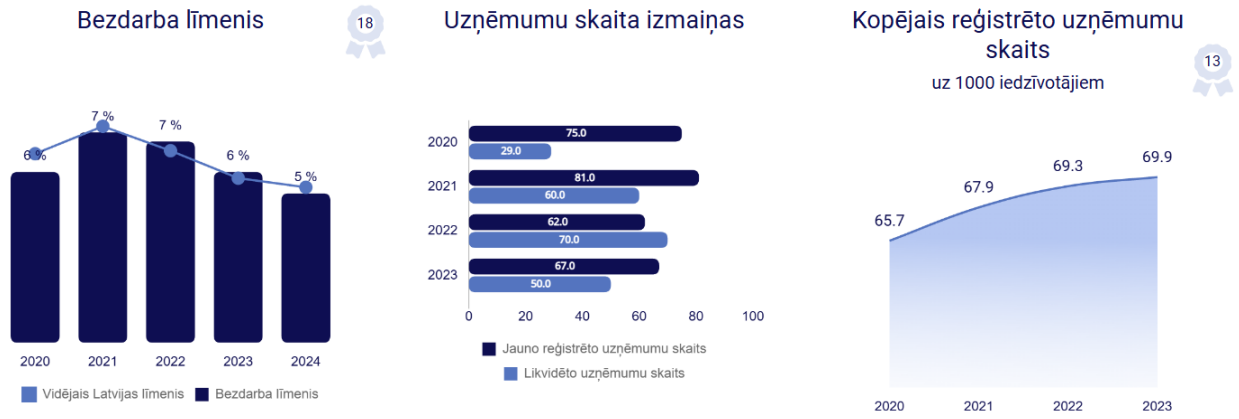

40.attēls. ***Alūksnes novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[60]

[59] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=53000
[60] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=21000

Gulbenes novads

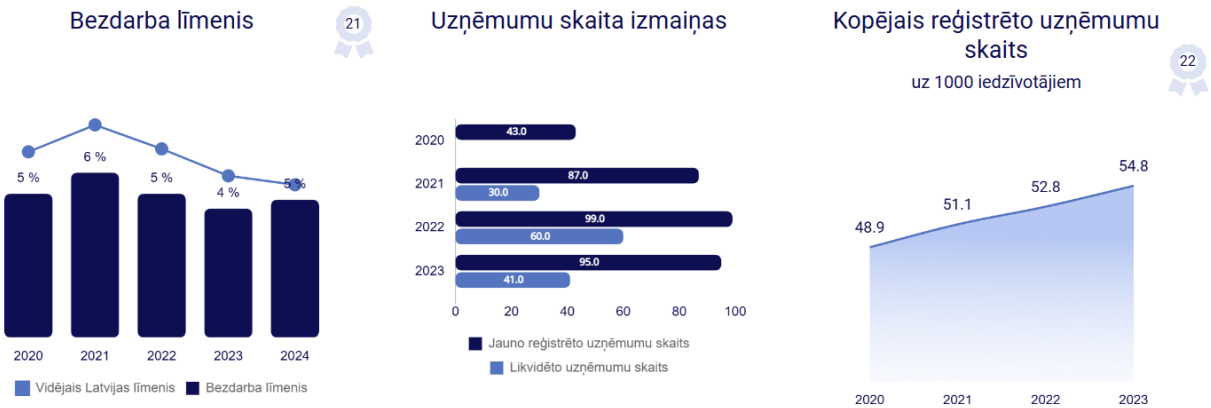
Gulbenes novads piedzīvoja bezdarba līmeņa kritumu no 7% 2020. gadā līdz 5% 2024. gadā, kas liecina par pozitīvu attīstību. Uzņēmumu skaits dinamiski pieauga – 2023. gadā reģistrēti 81 jauni uzņēmumi, kamēr likvidēti tikai 40. Kopējais reģistrēto uzņēmumu skaits pieauga no 65,7 uz 69,9 uzņēmumiem uz 1000 iedzīvotājiem, norādot uz pieaugošu uzņēmējdarbības aktivitāti (*skat. 41.att.*).

41.attēls. ***Gulbenes novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[61]

Limbažu novads

Limbažu novads saglabāja stabilu bezdarba līmeni, samazinot to no 6% 2021. gadā līdz 5% 2024. gadā. Uzņēmumu dinamika 2023. gadā bija līdzsvarota – reģistrēti 95 jauni uzņēmumi, bet likvidēti 41. Reģistrēto uzņēmumu skaits pieauga līdz 54,8 uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir pozitīva tendence, bet joprojām zemāka salīdzinājumā ar citiem novadiem (*skat. 42.att.*).

42.attēls. ***Limbažu novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[62]

[61] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=21000
[62] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=35000

Smiltenes novads

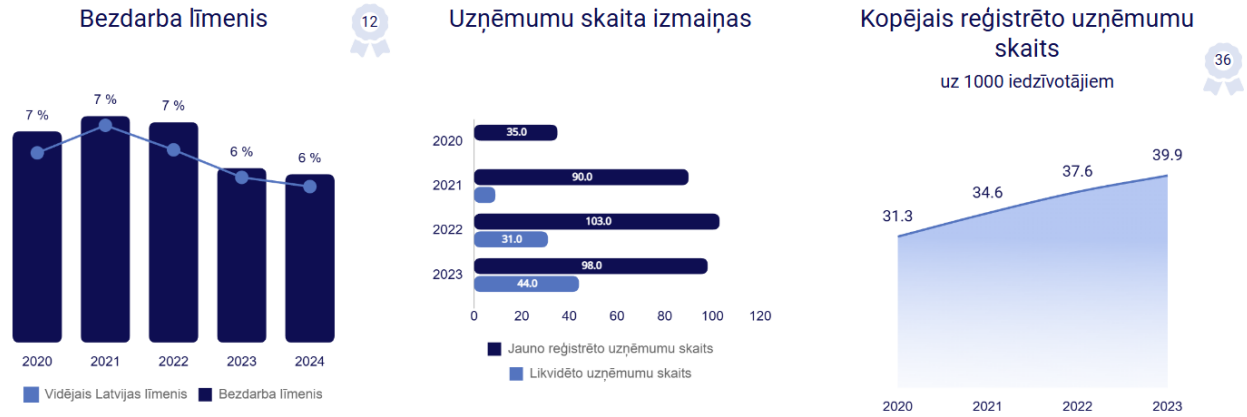
Smiltenes novads izceļas ar stabilu bezdarba līmeni 4% apmērā un pozitīvu uzņēmumu dinamiku. 2023. gadā reģistrēti 47 jauni uzņēmumi, kas pārsniedza likvidēto skaitu (32). Kopējais uzņēmumu skaits pieauga līdz 54,1 uz 1000 iedzīvotājiem, norādot uz stabilu ekonomisko situāciju un uzņēmējdarbības vides pievilcību (*skat. 43.att.*).

43.attēls. ***Smiltenes novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[63]

Madonas novads

Madonas novads demonstrē stabilu bezdarba līmeņa samazinājumu no 7% 2020. gadā līdz 6% 2024. gadā. Uzņēmumu skaits ievērojami pieauga – 2023. gadā reģistrēti 98 jauni uzņēmumi, kamēr likvidēti tikai 44. Reģistrēto uzņēmumu skaits sasniedza 39,9 uz 1000 iedzīvotājiem, kas norāda uz uzņēmējdarbības attīstību (*skat. 44.att.*).

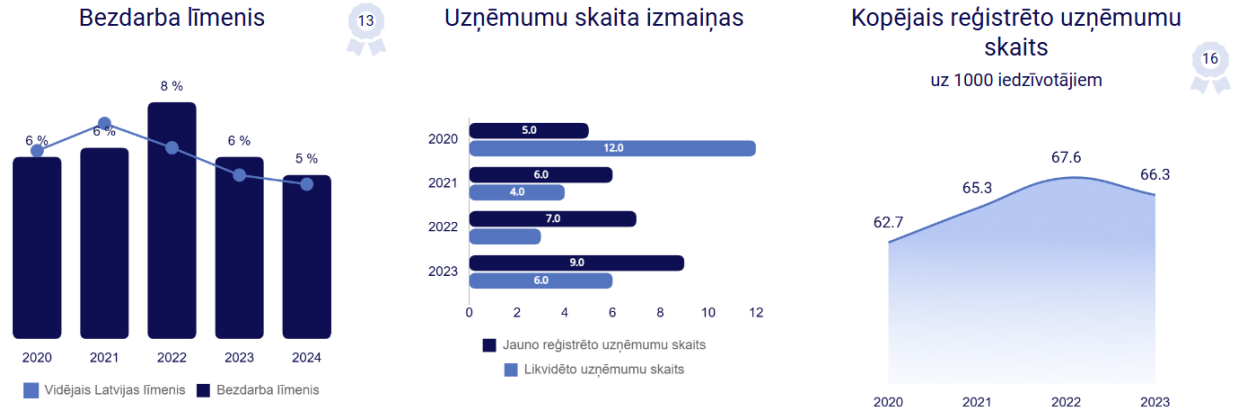

44.attēls. ***Madonas novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024)***
Avots: RAIM[64]

[63] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=35000
[64] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=35000

Varakļānu novads

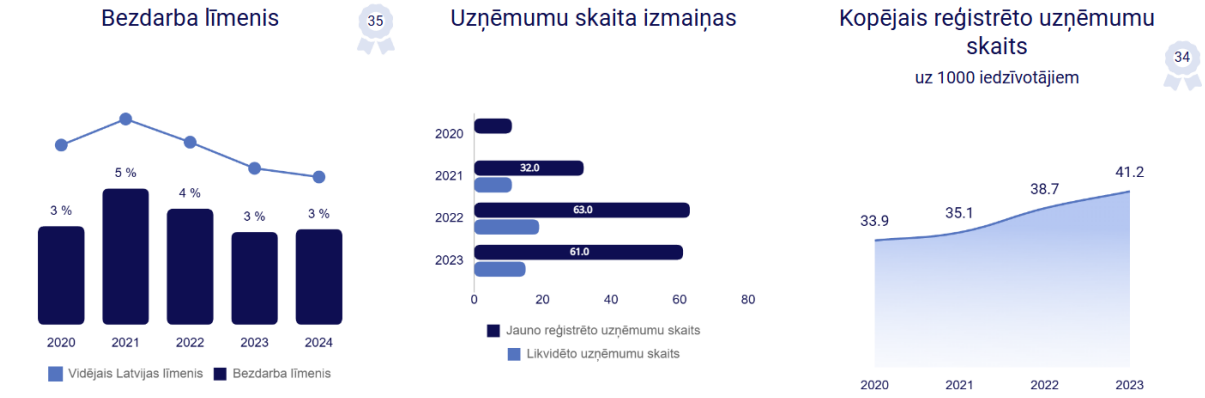
Varakļānu novads piedzīvoja bezdarba līmeņa samazinājumu no 8% 2022. gadā līdz 5% 2024. gadā. Uzņēmumu dinamika 2023. gadā bija stabila, reģistrēti 9 jauni uzņēmumi un likvidēti 6. Kopējais uzņēmumu skaits samazinājās no 67,6 uz 66,3 uz 1000 iedzīvotājiem, kas norāda uz negatīvu tendencēm, kas attīstās lēnākā tempā nekā citos novados (*skat. 45.att.*).

45.attēls. ***Varakļānu novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[65]

Saulkrastu novads

Saulkrastu novads izceļas ar vienu no zemākajiem bezdarba līmeņiem reģionā, kas 2024. gadā bija 3% un tiek prognozēts, ka saglabāsies stabils arī 2025. gadā. Kopš 2020. gada, kad bezdarba līmenis bija 3%, notika neliels pieaugums līdz 5% 2021. gadā, taču tas atkal samazinājās līdz iepriekšējam līmenim. Jauno uzņēmumu skaits 2023. gadā bija 61. Kopējais reģistrēto uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem pieauga no 33,9 2020. gadā līdz 41,2 2023. gadā. Tas norāda uz ilgtermiņa pozitīvu uzņēmējdarbības attīstību, lai gan ar mērenu tempu (*skat. 46.att.*).

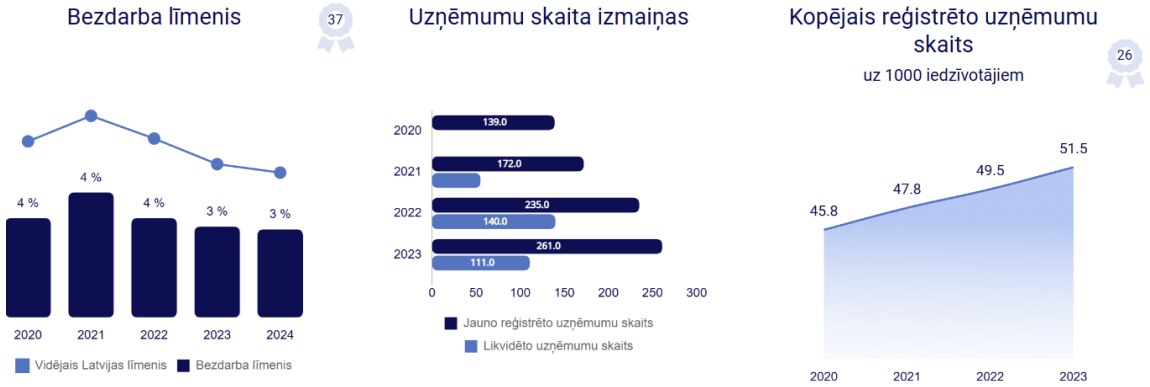

46.attēls. ***Saulkrastu novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[66]

[65] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=35000
[66] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=35000

Ogres novads

Ogres novads izceļas ar stabilu bezdarba līmeni 3% apmērā, kas saglabājies nemainīgs kopš 2023. gada. Šis līmenis ir salīdzinoši zems un norāda uz labvēlīgu nodarbinātības situāciju. 2021. gadā bija neliels pieaugums līdz 4%, taču tas ātri samazinājās, atgriežoties iepriekšējā līmenī. Ogres novadā ir ievērojama uzņēmējdarbības aktivitāte – 2023. gadā reģistrēti 261 jauni uzņēmumi, kas ievērojami pārsniedza likvidēto uzņēmumu skaitu (111). Tas liecina par aktīvu uzņēmējdarbības vidi un jaunu ekonomisko iniciatīvu rašanos. Kopējais reģistrēto uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem pieauga no 45,8 2020. gadā līdz 51,5 2023.gadā. Šis pieaugums atspoguļo strauju uzņēmējdarbības izaugsmi un pozitīvu attīstības tendenci (*skat. 47.att.*).

47.attēls. ***Ogres novada uzņēmējdarbības rādītāju apkopojums (2020-2024).*** *Avots: RAIM*[67]

Vidzemes novadi uzrāda daudzveidīgas attīstības tendences. Valmieras, Alūksnes un Gulbenes novadi izceļas ar augstu uzņēmējdarbības aktivitāti un zemāku bezdarba līmeni, savukārt Limbažu un Varakļānu novadi progresē lēnāk, bet saglabā pozitīvu izaugsmi. Kopumā Vidzemes reģiona ekonomiskie rādītāji norāda uz stabilu attīstību, ko veicina uzņēmējdarbības un nodarbinātības pieaugums.

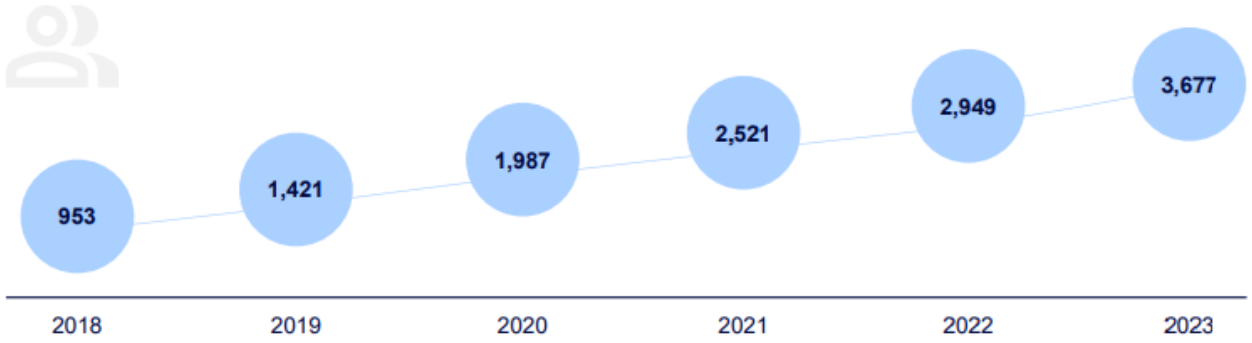
Viens no viedās specializācijas attīstības rādītājiem ir jaunuzņēmumu un strauji augošu uzņēmumu skaita pieaugums. Jaunuzņēmumi ir uzņēmumi, kas tiek izveidoti ar jauniem biznesa modeļiem, inovatīvām idejām vai tehnoloģijām, un parasti tie ir orientēti uz strauju izaugsmi un plašāku tirgus ietekmi. Šie uzņēmumi bieži piedāvā jaunas preces vai pakalpojumus, kas spēj risināt konkrētas problēmas vai apmierināt tirgus vajadzības. Jaunuzņēmumi parasti sāk savu darbību ar nelielu sākotnējo kapitālu un augstu risku, bet, ja viņiem izdodas, tie var kļūt par nozīmīgiem tirgus dalībniekiem.

2024.gadā Latvijā darbojas 470 jaunuzņēmumi, kas ir par 4,5% vairāk nekā 2023.gadā. Pēdējo trīs gadu laikā Latvijā ir novērota stabila jaunuzņēmumu skaita pieaugums. Lielākā daļa šo jaunuzņēmumu (65%) ir koncentrēti Rīgā, kas atspoguļo pilsētas lomu kā uzņēmējdarbības aktivitātes centru.[68]

[67] Reģionālās attīstības indikatoru modulis, pieejams: https://raim.gov.lv/?spatvk=35000
[68] Jaunuzņēmumu ekosistēma, 2024. Pieejams: https://www.liveriga.com/lv/11120-jaunuznemumi#get-access

Jaunuzņēmumu izaugsme Latvijā ir devusi būtisku ieguldījumu valsts budžetā – 57,2 miljonus eiro, ar vidējo maksājumu no jaunuzņēmuma 6,5 tūkstoši eiro. **2022. gadā Latvijas jaunuzņēmumu kopējais apgrozījums sasniedza 297,1 miljonus eiro, ar vidējo apgrozījumu 22,5 tūkstoši eiro.** Tas uzsver nozīmīgo lomu, ko jaunuzņēmumi spēlē ekonomiskās izaugsmes veicināšanā, inovāciju attīstīšanā un darba vietu radīšanā valstī.

Jaunuzņēmumi ir kļuvuši par nozīmīgu darba vietu radīšanas avotu Latvijā, veicinot ekonomikas dinamiku un jaunu profesionāļu piesaisti. 2024.gadā jaunuzņēmumos strādāja 3 677 darbinieki, kas ir par 19,7% vairāk nekā gadu iepriekš (*skat. 48.att.*). Šis pieaugums norāda uz straujo jaunuzņēmumu sektora attīstību un tam pieaugošo nozīmi darba tirgū. Jaunuzņēmumi bieži piedāvā modernus darba apstākļus, radošu un elastīgu darba vidi, kas piesaista jaunus talantus, īpaši jaunos profesionāļus, kas vēlas attīstīt savu karjeru dinamiskos un inovatīvos uzņēmumos.

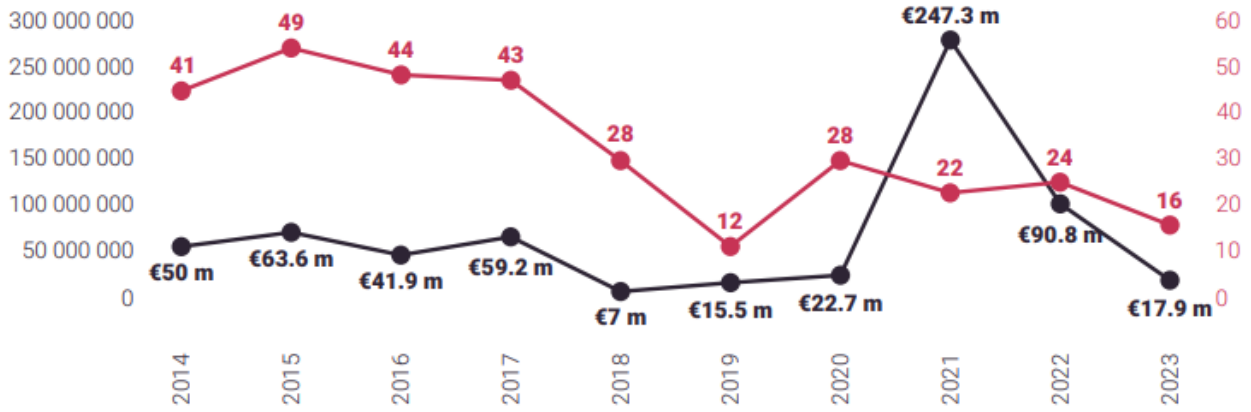
48.attēls. ***Kopējais darbinieku skaits, kas strādā jaunuzņēmumos Latvijā***
Avots: Jaunuzņēmumu ekosistēma, 2024[69]

Latvijas jaunuzņēmumu darbinieku algas ir 1,6 reizes augstākas nekā valsts vidējā alga, kas 2023.gadā bija vidēji 1 537 eiro pirms nodokļu nomaksas. Šī būtiskā atšķirība padara jaunuzņēmumu ekosistēmu ļoti pievilcīgu jaunajiem profesionāļiem un cilvēkiem, kas meklē ienesīgas karjeras iespējas, padarot jaunuzņēmumu nozari par pievilcīgu izvēli karjeras attīstībai. Turklāt Latvija ir ieviesusi darbinieku akciju opciju plānu, kas piedāvā vēl plašāku atlīdzības iespēju klāstu darbiniekiem. Latvija piedāvā konkurētspējīgas algas salīdzinājumā ar citām Baltijas valstīm, tomēr bruto gada algas ir zemākas nekā Lietuvā un Igaunijā. Zems vidējais darba spēka izmaksu līmenis, kopā ar konkurētspējīgām vidējām algām un jaunuzņēmumu likumu, kas nodrošina nodokļu atvieglojumus un subsīdijas uzņēmumiem, padara Latviju par pievilcīgu jaunuzņēmumu centru.

49.attēlā apkopots finansējuma apjomu, ko Latvijas jaunuzņēmumi piesaistījuši no 2014. līdz 2023. gadam. 2014.gadā Latvijas jaunuzņēmumi piesaistīja 50 miljonus

[69] Jaunuzņēmumu ekosistēma, 2024. Pieejams: https://www.liveriga.com/lv/11120-jaunuznemumi#get-access

eiro, un finansējums pakāpeniski pieauga līdz 2017.gadam, kad sasniedza 63,6 miljonus eiro. Tomēr 2018.gadā finansējums ievērojami samazinājās līdz 7 miljoniem eiro.

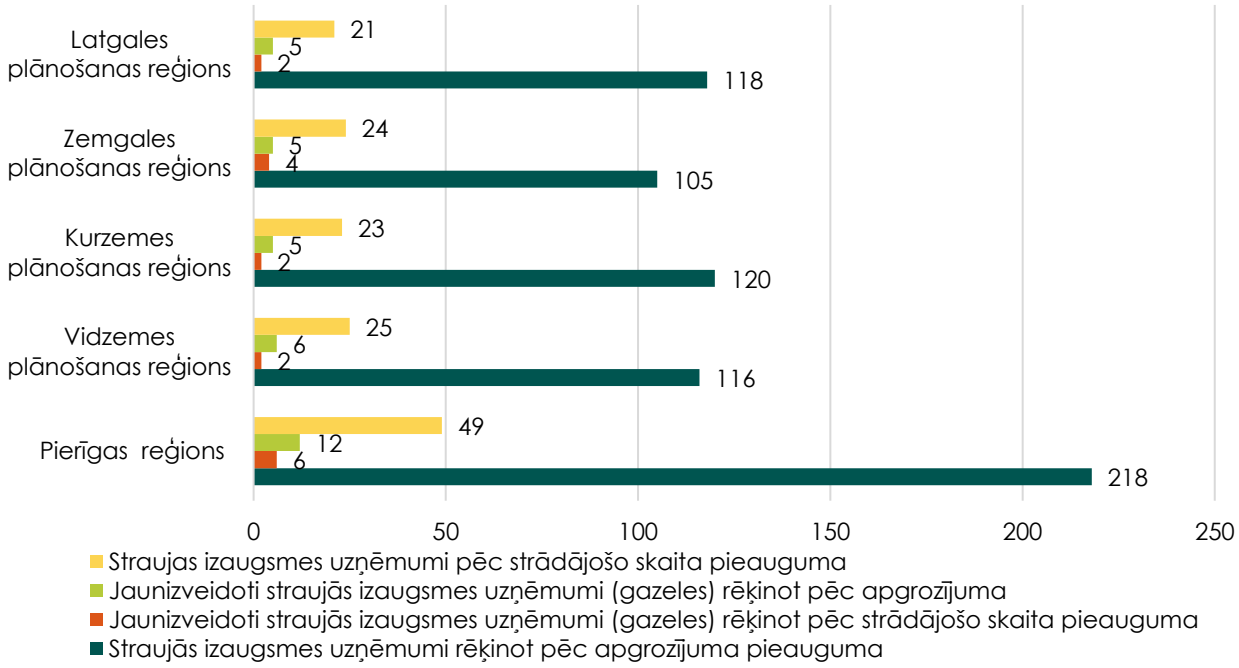
49.attēls. ***Finansējums, ko piesaistījuši Latvijā bāzēti jaunuzņēmumi, eiro (2014-2023)***. *Avots: Startin.LV*[70]

2021.gadā jaunuzņēmumi piesaistīja 247,3 miljonus eiro, kas bija augstākais rādītājs šajā periodā, norādot uz izņēmumu investīciju gadā. Tam sekoja samazinājums 2022. gadā, kad finansējums samazinājās līdz 90,8 miljoniem eiro. 2023. gadā finansējums turpināja samazināties līdz 17,9 miljoniem eiro. Šie dati atspoguļo jaunuzņēmumu finansējuma svārstīgumu, kur dažos gados bija ievērojams pieaugums, bet citos novēroti būtiski kritumi.

50.attēlā redzamais grafiks parāda jaunuzņēmumu izaugsmes rādītājus dažādos Latvijas plānošanas reģionos, ņemot vērā strauji augošos uzņēmumus pēc darbinieku skaita pieauguma un pēc apgrozījuma pieauguma.

Latgales plānošanas reģionā ir vismazākais strauji augošo uzņēmumu skaits, gan pēc darbinieku skaita, gan pēc apgrozījuma pieauguma. Zemgales plānošanas reģionā arī ir salīdzinoši mazāk uzņēmumu, kas uzrāda strauju izaugsmi. Savukārt Kurzemes plānošanas reģions un **Vidzemes plānošanas reģions parāda līdzīgu izaugsmes dinamiku, ar vairāk nekā 100 strauji augošiem uzņēmumiem** katrā no šiem reģioniem. Visvairāk jaunuzņēmumu, kas uzrāda strauju izaugsmi, koncentrējas Pierīgas plānošanas reģionā, kur ir ievērojams skaits uzņēmumu, kas sasniedz ievērojamu apgrozījuma pieaugumu un strauju darbinieku skaita pieaugumu. Šie dati liecina par to, ka Latvijas reģionu attīstība ir nevienmērīga, ar Pierīgas reģionu, kas dominē straujā uzņēmējdarbības izaugsmē, kamēr citi reģioni, piemēram, Latgale un Zemgale, piedzīvo lēnāku attīstību.

[70] Startin.LV Latvijas jaunuzņēmumu ekosistēmas atskats, 2023. Pieejams: https://www.liveriga.com/lv/11120-jaunuznemumi#get-access

50.attēls. ***Jaunizveidoti straujās izaugsmes uzņēmumi (gazeles) reģionos 2022.gadā***.
Avots: CSP datubāze[71]

Secināms, ka 2022.gadā strauji augošu uzņēmumu skaits Vidzemes plānošanas periodā, kas tiek rēķināti pēc apgrozījuma pieauguma, sasniedzis visaugstāko līmeni (116 uzņēmumi), kas liecina par būtisku izaugsmi šajā gadā. Tāpat arī uzņēmumi, kuru izaugsme tiek rēķināta pēc darbinieku skaita pieauguma, ir piedzīvojuši izaugsmi, tomēr šis skaits ir mazāks, nekā pēc apgrozījuma pieauguma (25 uzņēmumi) (*skat. 51.att.*).

Viszemākais rādītājs Vidzemes reģionā ir novērojams 2020.gadā, kad gan darbinieku, gan apgrozījuma pieauguma ziņā skaits bija viszemākais, ko varētu saistīt ar pandēmijas un ekonomiskās neskaidrības periodu. Šie dati liecina par to, ka 2022.gads bija ļoti veiksmīgs strauji augošiem uzņēmumiem, kas varētu norādīt uz ekonomiskās aktivitātes atjaunošanos pēc pandēmijas ietekmes, kā arī par jaunuzņēmumu un inovāciju dinamisku attīstību Latvijā.

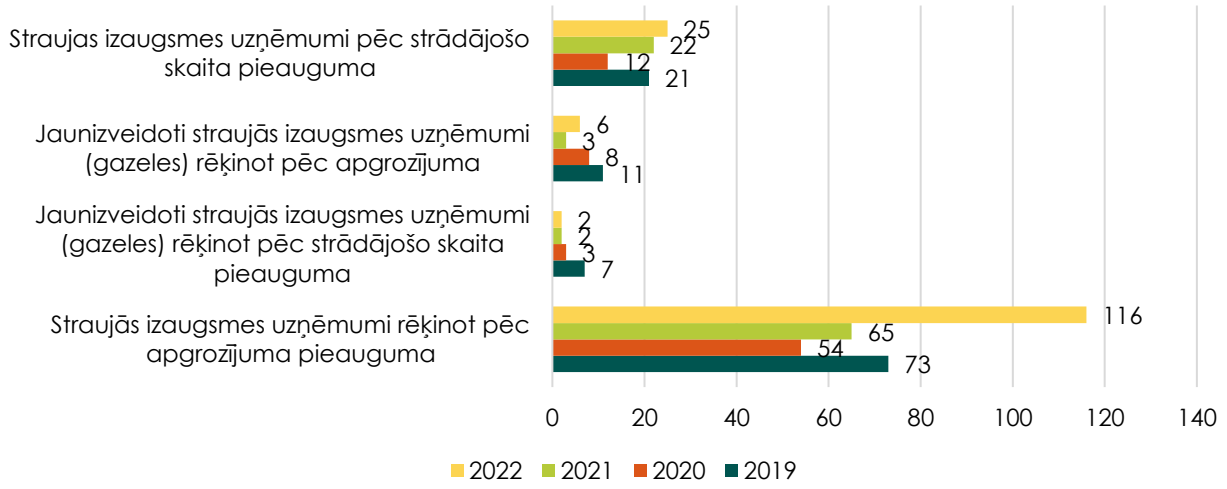
Viens no būtiskākajiem rādītājiem ir straujas izaugsmes uzņēmumu skaita pieaugums pēc apgrozījuma. 2022. gadā to skaits sasniedza 116, kas ir vairāk nekā divas reizes vairāk salīdzinājumā ar 54 uzņēmumiem 2019. gadā. Šis pieaugums liecina par Vidzemes uzņēmumu spēju efektīvi izmantot tirgus iespējas, palielināt savu konkurētspēju un apgūt jaunus noieta tirgus. Šādi uzņēmumi atspoguļo

[71] CSP. Uzņēmumu demogrāfijas rādītāji pēc pamatdarbības veida reģionos 2007 – 2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/skaits-demografija/tabulas/uzd010-uznemumu-demografijas-raditaji

ekonomiskās aktivitātes pastiprināšanos reģionā un spēju radīt būtisku ieguldījumu ne tikai Vidzemes, bet arī visas Latvijas ekonomikā.

Jaunuzņēmumu skaits, rēķinot gan pēc apgrozījuma, gan pēc strādājošo skaita pieauguma, arī apliecina reģiona uzņēmējdarbības vides dzīvotspēju. Lai gan šajās kategorijās pieaugums ir mērenāks, 2022. gadā tika sasniegti jauni augstumi, piemēram, pēc apgrozījuma pieauguma tika reģistrēti 8 jaunuzņēmumi, savukārt pēc strādājošo skaita pieauguma – 12 uzņēmumi. Šie rādītāji norāda uz reģiona spēju ne tikai veicināt jaunu uzņēmumu rašanos, bet arī nodrošināt to izaugsmi un ilgtspēju.

Arī straujas izaugsmes uzņēmumu skaits pēc strādājošo skaita pieauguma ir ievērojami palielinājies – no 21 uzņēmuma 2019. gadā līdz 25 uzņēmumiem 2022. gadā. Šis pieaugums uzsver Vidzemes uzņēmumu lomu darba vietu radīšanā, kas ir būtisks faktors reģiona sociālekonomiskajā attīstībā. Šo uzņēmumu izaugsme ne tikai rada jaunas darba vietas, bet arī veicina reģionālo nodokļu ieņēmumu pieaugumu un uzlabo iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

51.attēls. ***Jaunizveidoti straujās izaugsmes uzņēmumi (gazeles) Vidzemes plānošanas reģionā (2019-2022)***
Avots: CSP datubāze[72]

Jaunuzņēmumi, kas raksturojas ar jauniem biznesa modeļiem, inovatīvām idejām un strauju izaugsmi, ir kļuvuši par būtisku Latvijas ekonomiskās attīstības faktoru. Šie uzņēmumi veicina inovāciju attīstību, jaunu darba vietu radīšanu un veicina konkurētspēju, piedāvājot risinājumus tirgus vajadzībām un jaunas preces vai pakalpojumus. Jaunuzņēmumi bieži uzsāk savu darbību ar nelielu sākotnējo kapitālu un augstu risku, bet veiksmīgas darbības gadījumā tie var kļūt par nozīmīgiem tirgus dalībniekiem.

[72] CSP. Uzņēmumu demogrāfijas rādītāji pēc pamatdarbības veida reģionos 2007 – 2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/skaits-demografija/tabulas/uzd010-uznemumu-demografijas-raditaji

Latvijā jaunuzņēmumu skaits turpina pieaugt, **2024.gadā sasniedzot 470 uzņēmumus, kas ir par 4,5% vairāk nekā iepriekšējā gadā.** Lielākā daļa jaunuzņēmumu ir koncentrēti Rīgā, kas apliecina tās lomu kā uzņēmējdarbības un inovāciju centru. Šī izaugsme ir būtiski veicinājusi valsts budžetu, jo 2022.gadā jaunuzņēmumi nodrošināja 297,1 miljonus eiro apgrozījumu un 57,2 miljonus eiro ieguldījumus valsts budžetā.

Jaunuzņēmumi ir arī kļuvuši par nozīmīgu darba vietu avotu Latvijā. **2024.gadā jaunuzņēmumos strādāja 3 677 darbinieki, kas ir par 19,7% vairāk nekā 2023.gadā.** Tas norāda uz pieaugošo nozīmi darba tirgū, kur jaunuzņēmumi piedāvā modernus un elastīgus darba apstākļus, piesaistot jaunos profesionāļus, kas meklē dinamisku un inovatīvu vidi. Vidējās algas jaunuzņēmumos ir 1,6 reizes augstākas nekā valsts vidējā alga, kas ir vēl viens faktors, kas padara šo nozari pievilcīgu jaunajiem talantiem. Turklāt Latvija piedāvā darbinieku akciju opciju plānu, kas paplašina atlīdzības iespējas un vēl vairāk veicina jaunuzņēmumu sektora pievilcību.

Reģionālā līmenī, jaunuzņēmumu izaugsmes dinamika ir nevienmērīga. Pierīgas reģions izceļas ar lielāko strauji augošo uzņēmumu skaitu, savukārt Latgales un Zemgales reģionos novērojama lēnāka attīstība. Šie reģionu atšķirīgie izaugsmes tempi liecina par nepieciešamību veicināt uzņēmējdarbības aktivitāti arī ārpus galvaspilsētas, lai nodrošinātu līdzsvarotu reģionālo attīstību un veicinātu jaunuzņēmumu izaugsmi visā Latvijā. Tādējādi jaunuzņēmumu attīstība ir būtisks faktors Latvijas ekonomikas izaugsmes veicināšanā, piedāvājot inovācijas, jaunas darba vietas un konkurētspējīgu vidi profesionāļiem.

SIA **"Vigo Health"** ir inovāciju vadīts digitālās veselības uzņēmums, kas koncentrējas uz insulta pacientu rehabilitāciju, piedāvājot attālinātās terapijas risinājumus. Tā izstrādātā platforma **"Vigo"** ļauj pacientiem veikt rehabilitācijas procesu mājās, izmantojot interaktīvus uzdevumus un personalizētu pieeju. Šis risinājums ne tikai uzlabo piekļuvi rehabilitācijas pakalpojumiem, bet arī mazina veselības aprūpes sistēmas slodzi, samazinot nepieciešamību pēc stacionāras ārstēšanas.

Digitālā rehabilitācija kļūst par nozīmīgu veselības aprūpes jomu, jo arvien vairāk pacientu un medicīnas speciālistu atzīst attālinātās terapijas efektivitāti. Tādi faktori kā pieaugošais insulta pacientu skaits, novecojošā sabiedrība un veselības aprūpes digitalizācija nodrošina **labvēlīgu vidi šāda veida tehnoloģiju izaugsmei**.

SIA "Vigo Health" ir reģistrēta 2018. gada 19. oktobrī ar reģistrācijas numuru 44103119060. Uzņēmuma juridiskā adrese ir Cēsu novadā, Cēsīs, Zirņu ielā 21 - 10. Tā pamatkapitāls ir 2 987,20 EUR, un galvenā darbības joma ir datorprogrammēšana (NACE kods 62.01).[73]

[73] Virgo, pieejams: https://vigo.health/usa/about-us/?utm_source=chatgpt.com

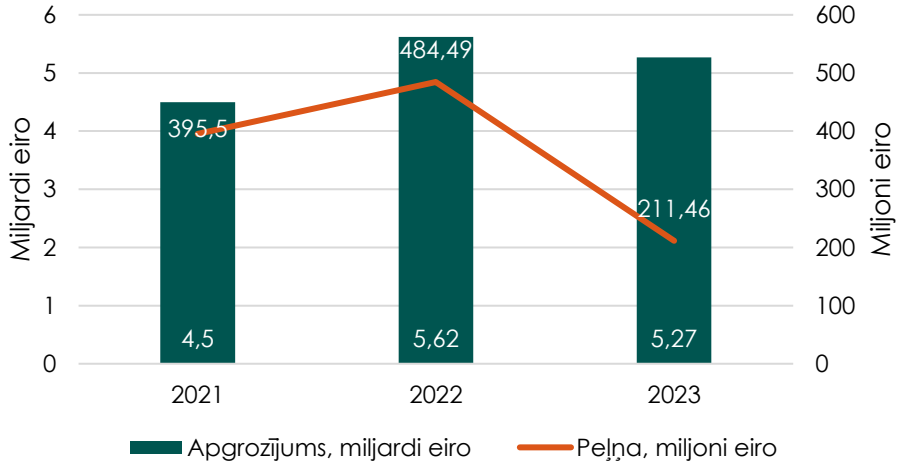
BeTRITON SIA ir Latvijas uzņēmums, kas specializējas **inovatīvu transportlīdzekļu izstrādē**, apvienojot elektriskā velosipēda, laivas un kempera funkcijas vienā produktā. Uzņēmuma studija atrodas Bilskas pagastā, Smiltenes novadā, bet ražotne – Valmierā.

Attīstības potenciāls BeTRITON SIA ir ievērojams, pateicoties pieaugošajai interesei par ilgtspējīgiem un daudzfunkcionāliem transporta risinājumiem. Uzņēmums ir saņēmis 75 000 eiro grantu no Norvēģijas grantu programmas "Zaļo inovāciju un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju produktu izstrāde", kas veicina jaunu, videi draudzīgu produktu attīstību.

Turklāt BeTRITON SIA aktīvi sadarbojas ar partneriem Norvēģijā un Vidzemes Augstskolu, lai uzlabotu savu produktu tehnoloģijas un dizainu, kas vēl vairāk palielina uzņēmuma konkurētspēju un izaugsmes iespējas.[74]

4.4. Reģiona uzņēmumu apgrozījuma dinamikas novērtējums

"Lursoft IT" apkopotie dati rāda, ka Latvijā reģistrētie uzņēmumi 2023.gadā kopā apgrozījuši 80,3 miljardus eiro, pēc nodokļu nomaksas gūstot 4,8 miljardus eiro lielu peļņu. No tiem 211,46 milj. EUR veido Vidzemes reģionā reģistrēto uzņēmumu nopelnītais. Salīdzinot ar 2021.gadu, kad Vidzemes reģiona uzņēmumi apgrozīja 4,50 miljardus eiro, aizpērn to kopējais apgrozījums pieauga par 24,67%, sasniedzot 5,62 miljardus eiro, taču 2023.gads nesis kritumu. Pētījuma dati rāda, ka **Vidzemes reģiona uzņēmumi 2023.gadā kopā apgrozījuši 5,27 miljardus eiro, kas ir par 6,27% jeb 348,8 milj. EUR mazāk nekā gadu iepriekš** (*skat. 52.att.*).

52.attēls. ***Vidzemes plānošanas reģiona uzņēmumu apgrozījuma un peļņas dinamika***
Avots: Lursoft[75]

[74] SIA BeTRITON, pieejams: https://betriton.com/
[75] Lursoft. TOP 20 pelnošākie uzņēmumi Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/11/25/top-20-pelnosakie-uznemumi-vidzeme-2023-gada/

Vislielāko apgrozījumu 2023.gadā Vidzemes reģionā nodrošināja mazumtirdzniecības (izņemot automobiļus un motociklus) sektors (760,48 milj. EUR), aiz kura ar 557,59 milj. EUR seko **kokapstrādes nozare**. Salīdzinot ar gadu iepriekš, Vidzemē reģistrēto **mazumtirgotāju apgrozījums gada laikā pieaudzis par 3,9%,** savukārt kokapstrādes uzņēmumi piedzīvojuši kritumu par 25,77%. Lielākais mazumtirgotājs Vidzemē, tostarp arī uzņēmums ar lielāko apgrozījumu reģionā, 2023.gadā bijis SIA "FIRMA MADARA 89". Dati liecina, ka gada laikā Smiltenes novadā reģistrētā mazumtirgotāja apgrozījums palielinājies par 10%, sasniedzot 207,85 milj. EUR. Pērn augusi arī uzņēmuma peļņa, tai pēc nodokļu nomaksas palielinoties līdz 15,66 milj. EUR, tādējādi ļaujot tirgotājam ierindoties Vidzemes reģiona pelnošāko uzņēmumu saraksta 1. pozīcijā. Jānorāda, ka SIA "FIRMA MADARA 89" peļņa veido teju pusi no visu Vidzemes reģionā reģistrēto mazumtirgotāju kopējās peļņas 2023.gadā.

Nozares ar lielāko apgrozījumu Vidzemes reģionā 2023.gadā:

1. Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus: 760,48 milj. EUR;
2. Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles: 557,59 milj. EUR;
3. Vairumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus: 516,37 milj. EUR;
4. Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības: 454,39 milj. EUR;
5. Mežsaimniecība un mežizstrāde: 413,92 milj. EUR.

Analizējot reģiona uzņēmumu apgrozījuma rādītājus pa pašvaldībām, redzams, ka visaugstākais tas 2023. gadā bijis Valmieras novadā (1,38 miljardi eiro), rādītājam saglabājoties 2022. gada līmenī. Tikmēr vairumā pašvaldību uzņēmumiem reģistrēts apgrozījuma kritums. Vislielākais samazinājums pērn bijis Gulbenes novadā, kur uzņēmumi apgrozījuši par 23,46% mazāk nekā 2022. gadā (295,20 milj. EUR). Vienīgie novadi Vidzemē, kuru uzņēmumi pērn strādājuši ar apgrozījuma pieaugumu, ir Saulkrastu (+4,61%) un Ogres (+0,53%) novadi. Jāpiebilst, ka Saulkrastu novads pērn bijusi vienīgā no Vidzemes pašvaldībām, kuras uzņēmumu peļņa palielinājusies. "Lursoft IT" aprēķini rāda, ka gada laikā Saulkrastu novada uzņēmumu kopējās peļņas apjoms audzis par 34,02%, sasniedzot 14,36 milj. EUR. Pelnošākais uzņēmums Saulkrastu novadā 2023. gadā bijis SIA "Sproga86", kas pārskata periodu noslēdzis ar 5,67 milj. EUR lielu peļņu.

Pelnošākās nozares Vidzemes reģionā 2023.gadā:

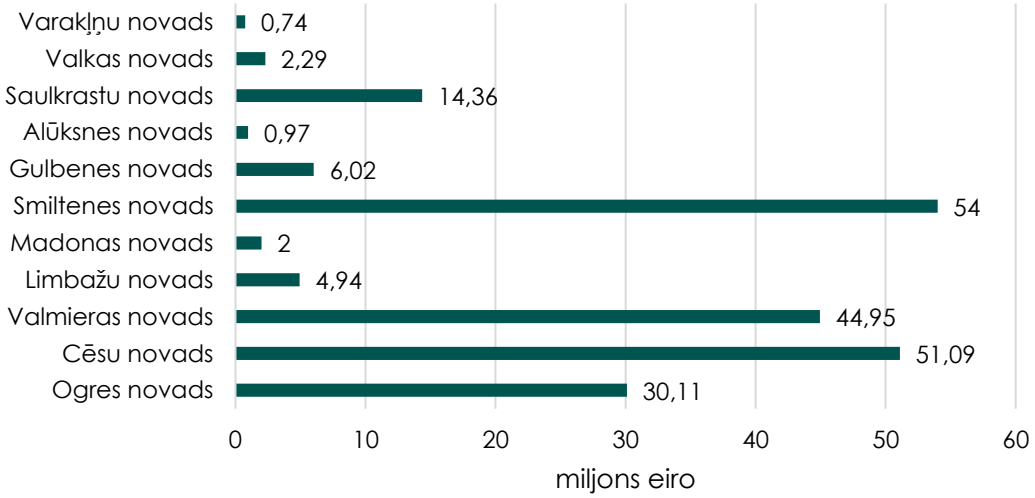
1. Mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus: 33,22 milj. EUR;
2. Mežsaimniecība un mežizstrāde: 21,96 milj. EUR;
3. Operācijas ar nekustamo īpašumu: 21,73 milj. EUR;
4. Ēku būvniecība: 20,49 milj. EUR;
5. Finanšu pakalpojumu darbības, izņemot apdrošināšanu un pensiju uzkrāšanu: 15,23 milj. EUR.

Otrs pelnošākais uzņēmums Vidzemes reģionā aiz SIA "FIRMA MADARA 89" aizvadītajā gadā bijis AS "Stora Enso Latvija". 2023.gadu AS "Stora Enso Latvija" noslēgusi ar 11,36 milj. EUR peļņu pēc nodokļu nomaksas.

Iesniegtajā vadības ziņojumā AS "Stora Enso Latvija" norādījusi, ka zāģmateriālu galvenais tirgus joprojām ir Baltijas valstis. Nozīmīgs īpatsvars kopējā AS "Stora Enso Latvija" apgrozījumā ir papīrmalkas un celulozes šķeldas eksportam uz "Stora Enso" grupas uzņēmumiem Somijā un Zviedrijā. "2023. gadā papīrmalkas un celulozes šķeldas koksnes apjomi ir nedaudz pieauguši, savukārt mežizstrādes apjomi samazinājušies," norādījusi AS "Stora Enso Latvija". Pagājušajā gadā AS "Stora Enso Latvija" veica 1,97 milj. EUR lielas investīcijas ražošanas attīstībā. Lielākā daļa ieguldījumu saistīta ar termokoksnes ražotnes paplašināšanu, darba drošības un vides uzlabošanas projektiem.

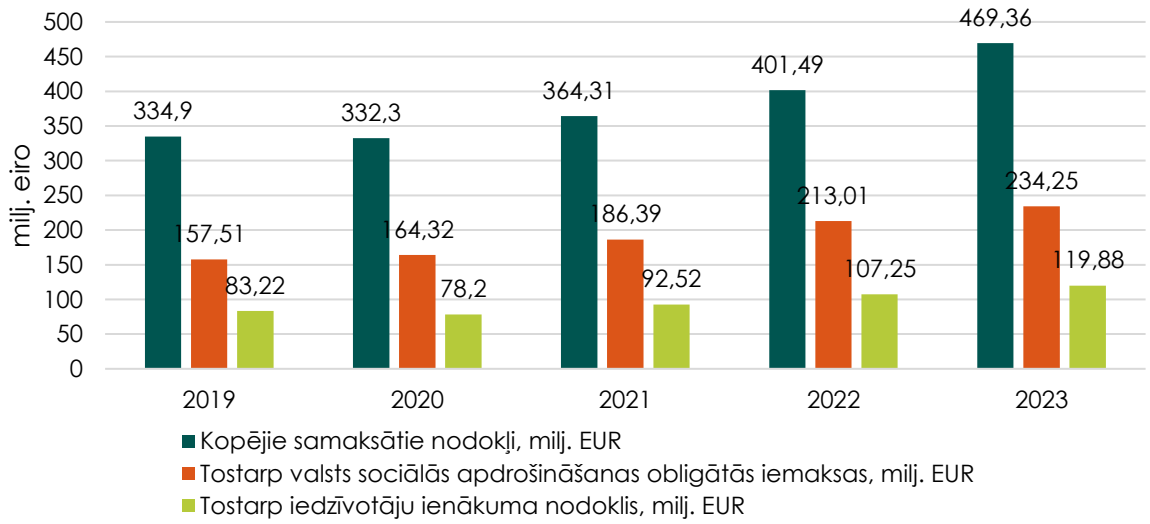
Jāpiebilst, ka tāpat kā SIA "FIRMA MADARA 89", arī AS "Stora Enso Latvija" reģistrēta Smiltenes novadā. TOP 20 pelnošāko Vidzemes uzņēmumu sarakstā Smiltenes novads pārstāvēts ar 6 uzņēmumiem, par vienu uzņēmumu vairāk ir vien no Cēsu novada. "Lursoft IT" izpētījis, ka Smiltenes novadā reģistrēto uzņēmumu kopējā peļņa 2023. gadā sasniedza 54 milj. EUR. Salīdzinot ar gadu iepriekš, tās apjoms pērn sarucis par 8,73%. Kā jau iepriekš minēts, vienīgā pašvaldība, kuras uzņēmumu kopējā peļņa aizvadītajā gadā palielinājusies, ir Saulkrastu novads.

Kā redzams 53.attēlā, lielāko peļņu ir ieguvuši uzņēmumi no Smiltenes novada (54 milj. eiro), Cēsu novada (51,09 milj. eiro) un Valmieras novada (44,95 milj. eiro).

53.attēls. ***Vidzemes reģionā reģistrēto uzņēmumu kopējā peļņa 2023.gadā***
Avots: Lursoft[76]

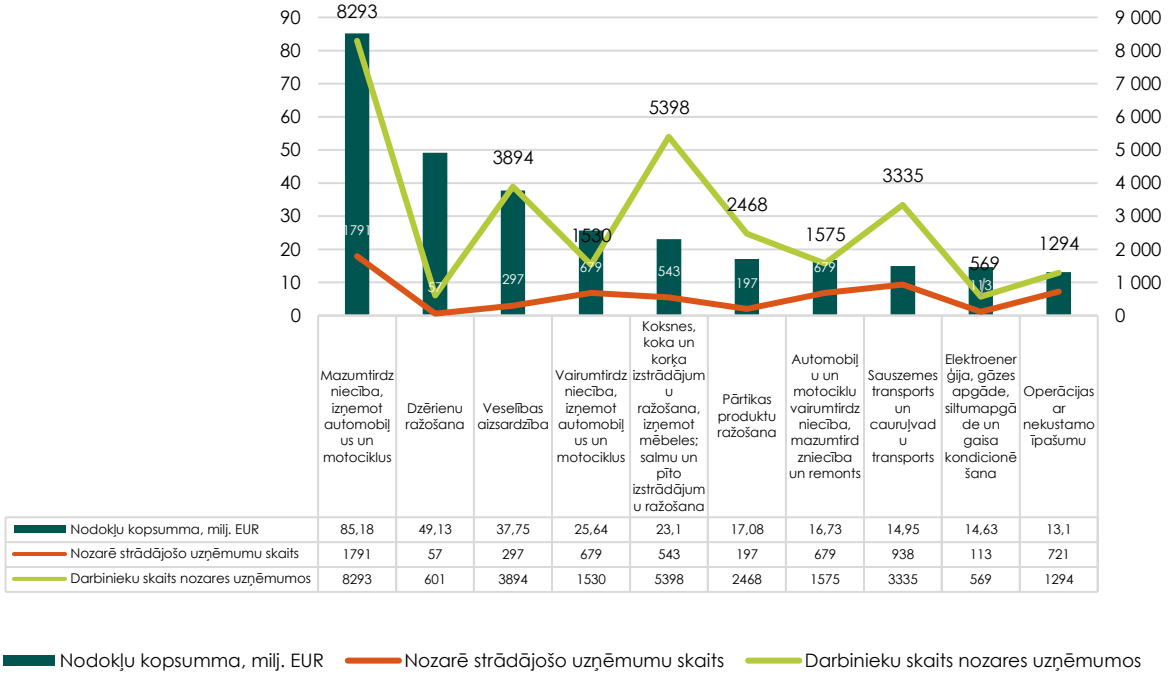
2023.gadā Vidzemes uzņēmumu samaksāto nodokļu apjoms audzis līdz 469,36 milj. EUR, liecina Lursoft pētījuma dati. Salīdzinot ar 2022.gadu, pērn reģiona uzņēmumi nodokļos valsts kopbudžetā samaksājuši par 16,9% vairāk, savukārt, salīdzinot ar 2019. gadu, pieauguma apjoms veido pat 40,15% (*skat. 54.attēls*).

54.attēls. ***Vidzemē reģistrēto uzņēmumu nodokļu maksājumi, milj. EUR (2019-2023)***
Avots: Lursoft[77]

[76] Lursoft. TOP 20 pelnošākie uzņēmumi Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/11/25/top-20-pelnosakie-uznemumi-vidzeme-2023-gada/
[77] Lursoft. TOP: Lielākie nodokļu maksātāji Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/05/03/top-lielakie-nodoklu-maksataji-vidzeme-2023-gada/

Teju piekto daļu no visa nodokļu apjoma, ko 2023.gadā valsts kopbudžetā samaksājuši Vidzemes reģionā reģistrētie uzņēmumi, veido mazumtirdzniecības nozare. Vidzemē reģistrēti teju 1800 mazumtirdzniecības uzņēmumi, tiem aizvadītajā gadā ar darba vietām nodrošinot 8293 darbiniekus. Lursoft aprēķinājis, ka gada laikā Vidzemē reģistrēto mazumtirgotāju samaksāto nodokļu apjoms audzis par 11,79%, savukārt, salīdzinot ar 2019. gadu, pieaugums veido pat 30%. Kopējais šajā nozarē nodarbināto personu skaits kopš 2019. gada gan nedaudz samazinājies (*skat. 55.att.*).

55.attēls. ***Nozares Vidzemē pēc lielākajiem nodokļu maksājumiem valsts kopbudžetā 2023.gadā***
Avots:Lursoft[78]

Mazumtirdzniecības nozarē Vidzemes reģiona uzņēmumu vidējās nodokļu iemaksas uz vienu darbinieku 2023. gadā veidoja 10,67 tūkst. EUR, kas ir augstāk nekā vidējās nodokļu iemaksas uz vienu strādājošo Vidzemes uzņēmumu vidū kopumā. Vidējās nodokļu iemaksas uz vienu darbinieku Vidzemes reģionā pērn bija 8,04 tūkst. EUR.

Visaugstākās nodokļu iemaksas uz vienu strādājošo pērn reģistrētas dzērienu ražošanas nozarē – 81,74 tūkst. EUR –, ko galvenokārt sekmējuši nozares specifiskie nodokļi. To uzskatāmi parāda fakts, ka pagājušajā gadā Vidzemes reģionā reģistrētie dzērienu ražotāji kopā nodokļos samaksājuši 49,13 milj. EUR, bet no šīs summas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas veidoja vien 6,8%, bet iedzīvotāju ienākuma nodoklis – 3,25%. Tikmēr mazumtirdzniecībā valsts sociālās

[78] Lursoft. TOP: Lielākie nodokļu maksātāji Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/05/03/top-lielakie-nodoklu-maksataji-vidzeme-2023-gada/

apdrošināšanas obligātās iemaksas veidoja trešo daļu no kopējā samaksāto nodokļu apjoma, bet iedzīvotāju ienākuma nodoklis – vēl 14%.

Vidzemes reģionā nodokļu iemaksu dati atspoguļo nozaru strukturālās atšķirības un ekonomisko dinamiku. Mazumtirdzniecība demonstrē stabilitāti, ar vidējām nodokļu iemaksām uz vienu darbinieku 10,67 tūkst. EUR, kas pārsniedz reģiona vidējo rādītāju (8,04 tūkst. EUR). Šī nozare nodrošina līdzsvarotu sociālo un ienākuma nodokļu ieguldījumu, kas liecina par stabilu nodarbinātību un tās pozitīvo ietekmi uz reģiona sociālo stabilitāti.

Savukārt dzērienu ražošanas nozare izceļas ar īpaši augstām nodokļu iemaksām uz vienu darbinieku – 81,74 tūkst. EUR –, ko galvenokārt veicina specifiskie nodokļi, piemēram, akcīzes nodoklis. Tomēr sociālās apdrošināšanas un ienākuma nodokļu īpatsvars šajā nozarē ir ievērojami mazāks, norādot uz tās atšķirīgo lomu valsts budžeta struktūrā.

Dzērienu ražotāji, neskatoties uz to, ka Vidzemē šajā nozarē reģistrēti vien 57 uzņēmumi (*skat. 56.att.*), samaksāto nodokļu apjoma ziņā ierindojas otrajā pozīcijā. Vidzemē reģistrētie dzērienu ražošanas uzņēmumi 2023.gadā nodokļu iemaksās valsts kopbudžetā samaksājuši 49,13 milj. EUR, kas ir par 11,46% vairāk nekā gadu iepriekš. Salīdzinot ar 2019.gadu, pērn nozares samaksāto nodokļu apjoma pieaugums sasniedzis jau 25,24%. Aizvadītajā gadā šajos uzņēmumos strādāja 601 darbinieks. No tiem 268 bija nodarbināti AS "Cēsu alus", kas ir ne tikai lielākais dzērienu ražotājs Vidzemē, bet arī lielākais nodokļu maksātājs reģionā.

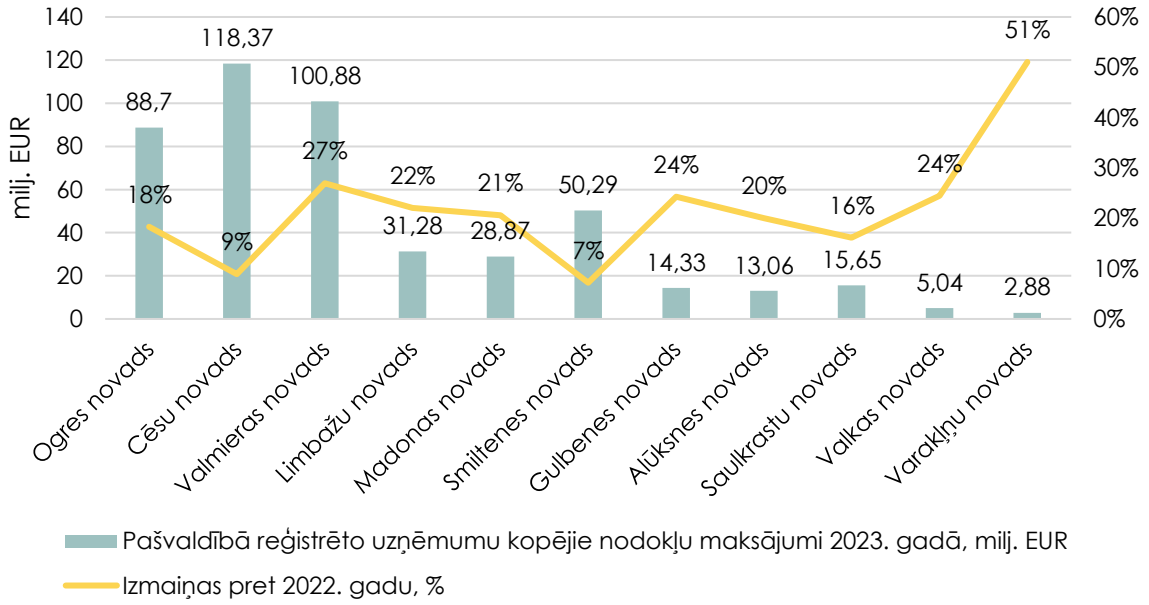
Pagājušajā gadā alus ražotājs AS "Cēsu alus" VID administrētajos nodokļos samaksājis 43,56 milj. EUR, par 9,71% vairāk nekā 2022.gadā. Salīdzinot ar citiem alus ražošanas nozarē strādājošajiem uzņēmumiem, AS "Cēsu alus" nodokļu iemaksas uz vienu darbinieku pērn bijušas augstākas nekā nozarē vidēji. Alus ražotāji valsts sociālās apdrošināšanas obligātajās iemaksās uz vienu darbinieku pagājušajā gadā samaksājuši vidēji 5,25 tūkst. EUR, bet iedzīvotāju ienākuma nodoklī – 2,51 tūkst. EUR. Tikmēr AS "Cēsu alus" gadījumā tie bijuši, attiecīgi, 6,77 tūkst. EUR un 3,29 tūkst. EUR. Darbinieku skaita ziņā AS "Cēsu alus" pērn bijis 13. lielākais uzņēmums Vidzemes reģionā.

Visvairāk darbinieku 2023.gadā Vidzemē bija pārtikas mazumtirdzniecības uzņēmumam SIA "Firma Madara 89", kas nodarbināja 1764 strādājošos. Uzņēmums pērn bijis otrs lielākais nodokļu maksātājs Vidzemes reģionā aiz AS "Cēsu alus". Mazumtirgotāja samaksāto nodokļu apjoms pieaudzis līdz 21,32 milj. EUR, no tiem 6,48 milj. EUR veidoja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, bet 2,42 milj. EUR – iedzīvotāju ienākuma nodoklis.

Otrs lielākais darba devējs reģionā, kas arī pērn nodarbinājis vairāk nekā 1000 strādājošos, bijis AS "Valmieras stikla šķiedra" (1193 darbinieki). Jānorāda, ka Valmieras novada uzņēmumi pērn nodokļu iemaksās valsts kopbudžetā kopā samaksājuši 100,88 milj. EUR, kas veido 21,49% no kopējā Vidzemes reģiona

uzņēmumu samaksāto nodokļu apjoma. Vēl vairāk nodokļu iemaksās pagājušajā gadā reģionā samaksājuši vien Cēsu novada uzņēmumi (118,37 milj. EUR).

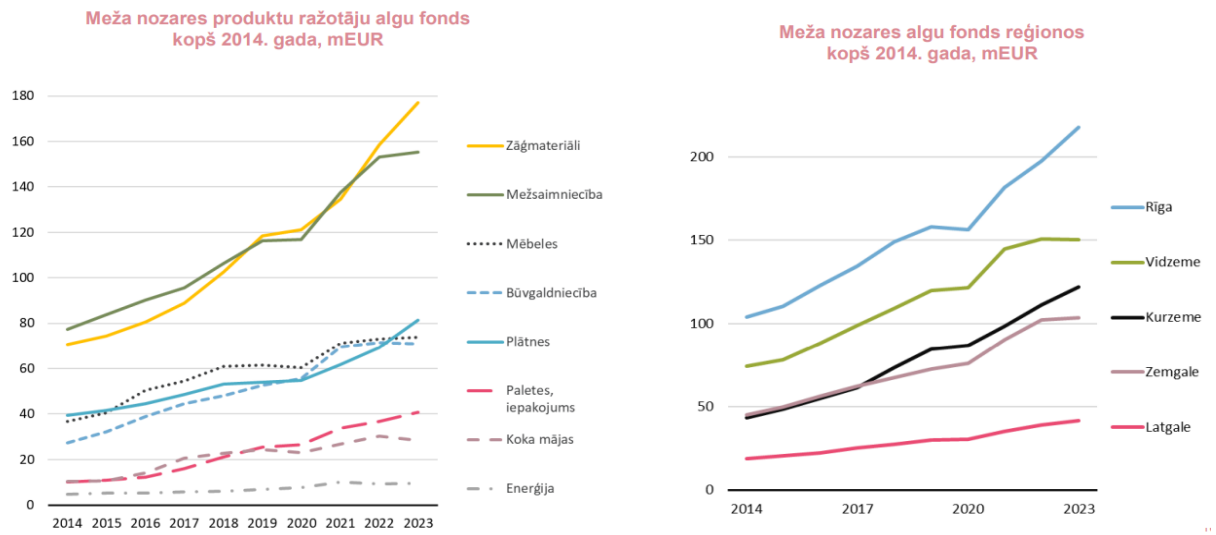
Visos Vidzemes reģiona novados uzņēmumu veikto nodokļu iemaksu apjoms 2023.gadā audzis (*skat. 56.attēls*). Visstraujākais pieaugums reģistrēts Varakļānu novadā – par 51,05%. Apkopotie dati rāda, ka lielākais nodokļu maksātājs Varakļānu novadā ir mazumtirdzniecības uzņēmums SIA "Pārtikas veikalu grupa". Pārtikas preču mazumtirgotājs ik gadu strādājis ar apgrozījuma kāpumu, pērn sasniedzot jaunu rekordu – SIA "Pārtikas veikalu grupa" 2023.gadā apgrozīja 18,64 milj. EUR. Tāpat arī pērn sasniegta uzņēmuma darbības laika augstākā peļņa – 994,20 tūkst. EUR. Gada laikā mazumtirgotāja samaksāto nodokļu apjoms palielinājies par 29,83%, sasniedzot 1,66 milj. EUR.

56.attēls. ***Pašvaldības reģistrēto uzņēmumu nodokļu maksājumi 2023.gadā***
Avots: Lursoft[79]

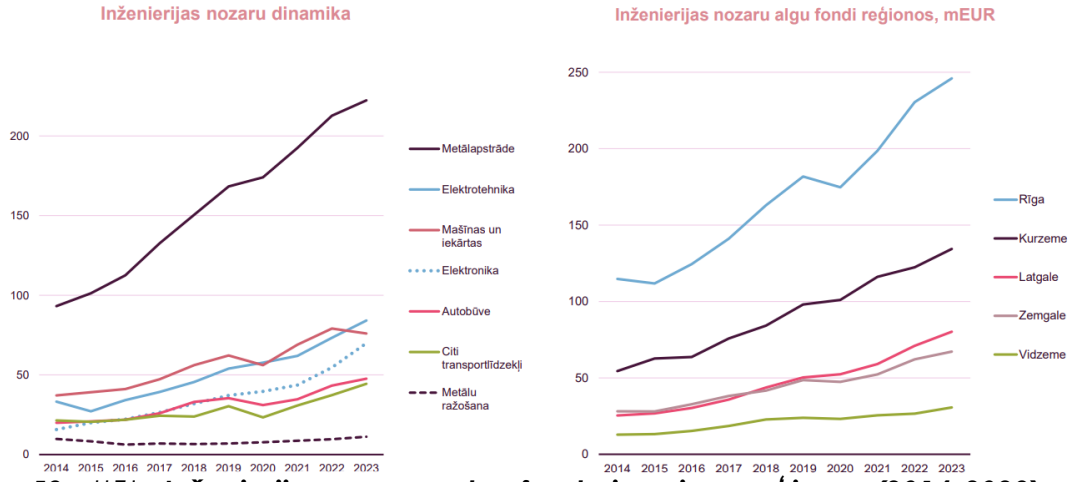
Apskatot dažādu nozaru algu fonda salīdzinājumu pa reģioniem, var secināt, ka Vidzemes reģions dažādās nozarēs uzrāda ļoti mainīgus rezultātus reģionālā griezumā. Kā redzams 57.attēlā, Vidzemes plānošanas reģions sasniedz otro augstāko algu fonda līmeni meža nozarē, tajā pašā laikā uzrādot ievērojamu pārsvaru pār citiem Latvijas reģioniem. **Visos reģionos meža nozares algu fonds kopš 2014.gada ir piedzīvojis stabilu izaugsmi.** Var secināt, ka meža nozare sniedz ievērojamu ieguldījumu Vidzemes plānošanas reģiona attīstībā.

[79] Lursoft. TOP: Lielākie nodokļu maksātāji Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/05/03/top-lielakie-nodoklu-maksataji-vidzeme-2023-gada/

57.attēls. ***Meža nozares algu fonda izmaiņas reģionos (2014-2023)***
Avots: Luminor[80]

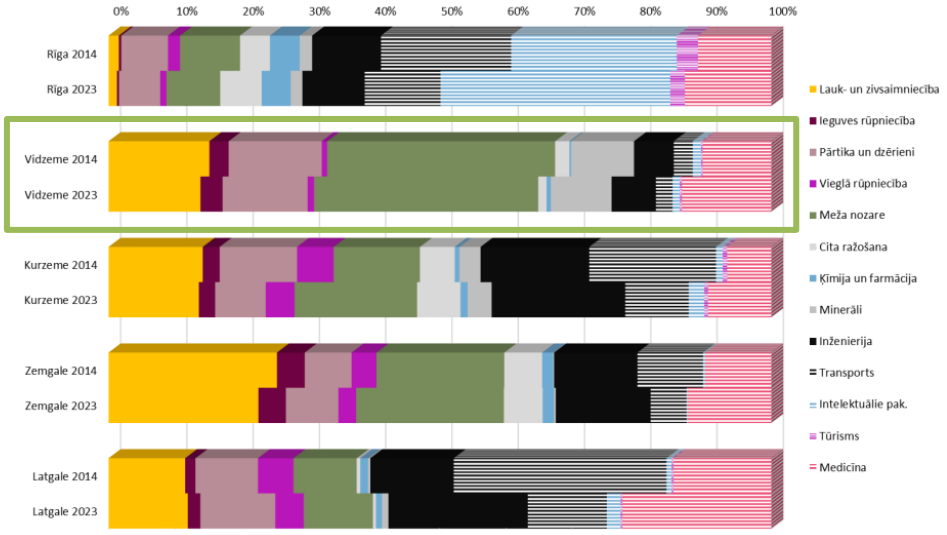
Savukārt inženierijas nozarē Vidzeme uzrāda pretējus rezultātus. Inženierijas nozarē Latvijā kopumā izteikti dominē metālapstrādes uzņēmumi, kam seko elektrotehnikas un autobūves uzņēmumi. Salīdzinot ar citiem reģioniem, **Vidzemes reģions uzrāda zemākos algu fonda rādītājus inženierijas nozarē**. Vēsturiski augstākos rezultātus uzrāda Kurzemes reģions *(skat. 58.att.)*.

58.attēls. ***Inženierijas nozares algu fonda izmaiņas reģionos (2014-2023)***
Avots: Luminor[81]

[80] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf
[81] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

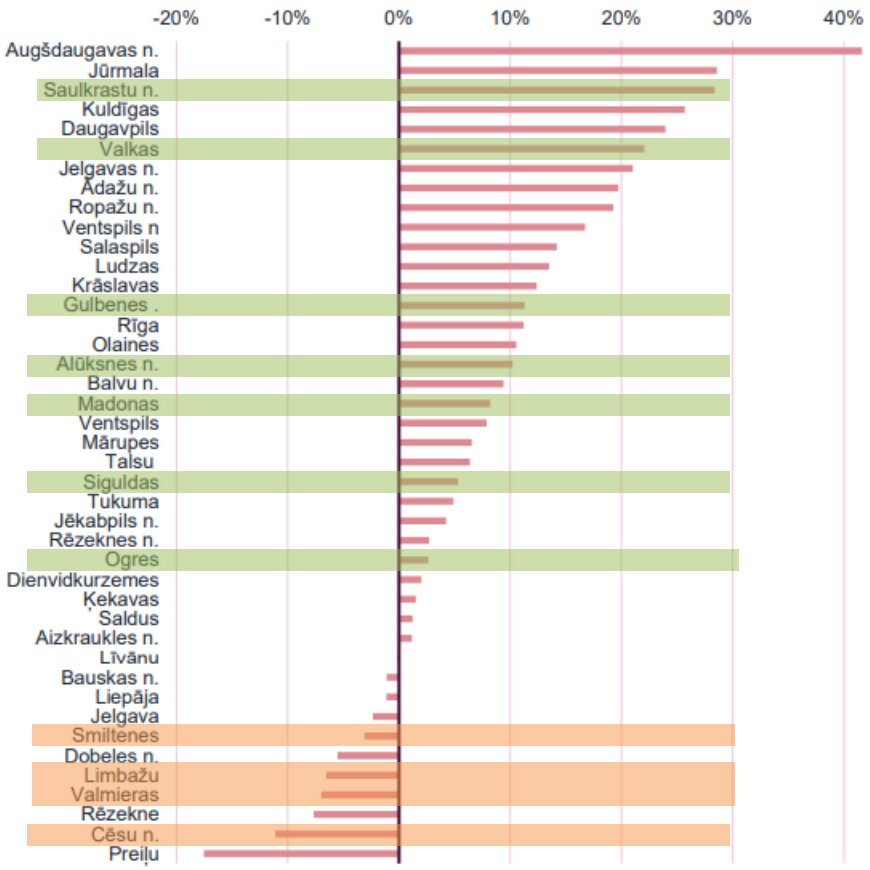
Meža nozares nozīmīgumu Vidzemes plānošanas reģiona attīstībai pierāda arī kopējā nozaru daļa reģionu ienākumos. Kā redzams 59.attēlā, **kopš 2014.gada meža nozares īpatsvars Vidzemes plānošanas reģionā ir saglabājis līdera pozīcijas nozaru sadalījumā.** Meža nozares īpatsvars Vidzemes reģionā ir ievērojami lielāks nekā citos reģionos. Citas būtiskas nozares Vidzemes reģionā ar lielu īpatsvaru ir lauksaimniecība un zivsaimniecība, pārtika un dzērieni, minerāli un medicīna (skat. 59.attēls).

59.attēls. ***Nozaru īpatsvara izmaiņas reģionos (2014-2023)***
Avots: Luminor[82]

Vairāki Vidzemes reģiona novadi meža nozarē 2023.gadā ir piedzīvojuši būtisku izaugsmi. Par vairāk nekā piektdaļu meža nozare 2023.gadā ir augusi Saulkrastu un Valkas novadus. Izaugsmi 10% apmērā piedzīvoja arī Gulbenes un Alūksnes novadi. Savukārt meža nozare samazinājās tādos novados kā Smiltenes, Valmieras, Limbažu un Cēsu novados (*skat. 60.att.*).

[82] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

60.attēls. ***Meža nozares izaugsme pa novadiem 2023.gadā (%)***
Avots: Luminor[83]

2023.gadā Vidzemes reģionā reģistrēto uzņēmumu kopējais apgrozījums sasniedza 5,27 miljardus eiro, kas ir par 6,27% mazāk nekā 2022.gadā. Salīdzinot ar 2021.gadu, kad apgrozījums bija 5,62 miljardi eiro, pērn šis rādītājs samazinājās par 348,8 milj. EUR. Tas liecina par nelielu apgrozījuma kritumu pēc vairāku gadu izaugsmes. Neskatoties uz to, Vidzemes reģionā ir nozares, kurās apgrozījums ir pieaudzis, piemēram, mazumtirdzniecības sektors, kas nodrošināja lielāko apgrozījumu (760,48 milj. EUR), piedzīvojot 3,9% pieaugumu.

Vidzemē 2023.gadā lielākais apgrozījums tika nodrošināts mazumtirdzniecībā, izņemot automobiļus un motociklus (760,48 milj. EUR), kokapstrādes nozarē (557,59 milj. EUR) un vairumtirdzniecībā (516,37 milj. EUR). Tomēr kokapstrādes nozare piedzīvoja kritumu par 25,77%, kas norāda uz izaicinājumiem šajā sektorā. **Reģiona nodokļu apmērs 2023.gadā palielinājās par 16,9%, sasniedzot 469,36 milj. EUR.** Tas norāda uz augošo ekonomisko aktivitāti Vidzemes uzņēmumos un to ieguldījumu valsts kopbudžetā. Mazumtirdzniecība veido gandrīz piekto daļu no kopējā nodokļu apjoma reģionā. Vidzemes uzņēmumu vidējās nodokļu iemaksas uz vienu

[83] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

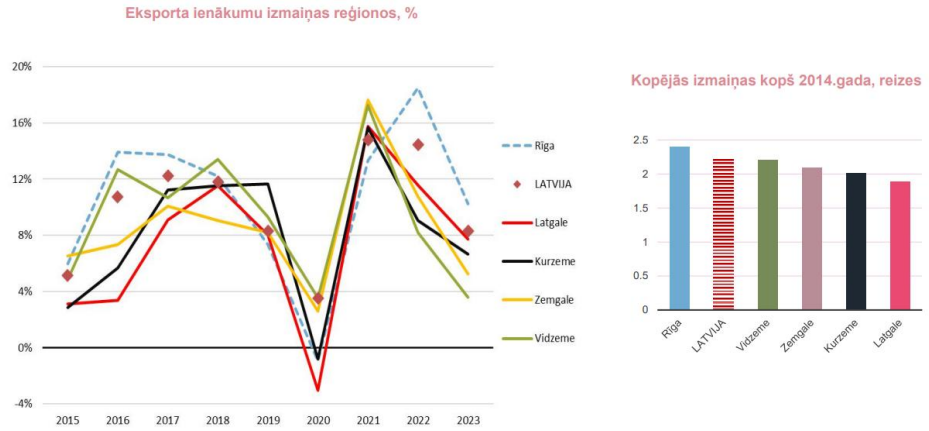
darbinieku 2023.gadā bija 8,04 tūkst. EUR, kas ir augstāks nekā vidējais rādītājs reģionā kopumā. Saulkrastu novads ir bijis vienīgais Vidzemes novads, kur uzņēmumu peļņa 2023. gadā pieauga (par 34,02%), kas norāda uz šī novada izaugsmes potenciālu. Tāpat arī Varakļānu novads piedzīvoja lielāko nodokļu maksājumu pieaugumu (51,05%), kas parāda nozari specifisku izaugsmi un attīstību šajā teritorijā.

Vidzemes reģionā meža nozare joprojām saglabā vadošo lomu ekonomiskajā struktūrā, piedzīvojot ievērojamu izaugsmi vairākos novados. Vislielākais pieaugums bija Saulkrastu un Valkas novados, kas palielināja mežsaimniecības apjomus par vairāk nekā 20%. Tas pierāda meža nozares nozīmīgumu Vidzemes reģiona attīstībai un ekonomiskajai izaugsmei. Kopumā, neskatoties uz apgrozījuma samazināšanos, Vidzemes reģions saglabā nozīmīgu lomu Latvijas ekonomikas struktūrā, nodrošinot lielu ieguldījumu valsts kopējā ekonomiskajā aktivitātē, nodokļu maksājumos un darba vietu radīšanā.

4.5. Eksporta rādītāju novērtējums

Eksports ir būtiska reģionu ekonomiskās attīstības sastāvdaļa, kas veicina to izaugsmi un nodrošina ilgtermiņa stabilitāti. Šis process ne tikai palīdz reģioniem palielināt savu ienākumu līmeni, bet arī ietekmē darbaspēka tirgu, veicinot jaunu darba vietu radīšanu un jaunu tehnoloģiju ieviešanu. Eksports ir izšķirošs faktors, kas ļauj reģioniem paplašināt savus tirgus un sekmēt uzņēmējdarbības aktivitāti.

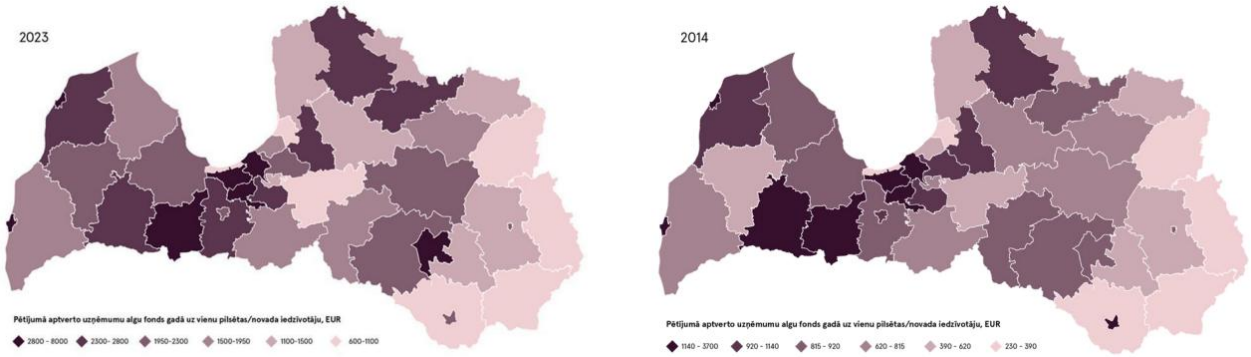
Kā liecina 2023.gadas dati, visi Latvijas reģioni **kopš 2021.gadā piedzīvo eksporta ienākumu izaugsmes samazinājumu**, tomēr 2023.gada līmenis joprojām ir augstāks nekā 2020.gadā pēc Covid-19 krīzes sākšanās. **Vidzemes plānošanas reģions 2023.gadā ir piedzīvojis vismazāko eksporta vērtības pieaugumu – gandrīz 4% apmērā.** Savukārt kopš 2014.gada Vidzemes plānošanas reģiona eksporta ienākumi ir auguši vairāk nekā divas reizes (*skat. 61.att.*).

61.attēls. ***Eksporta ienākumu izmaiņas reģionos (2015-2023)****. Avots: Luminor*[84]

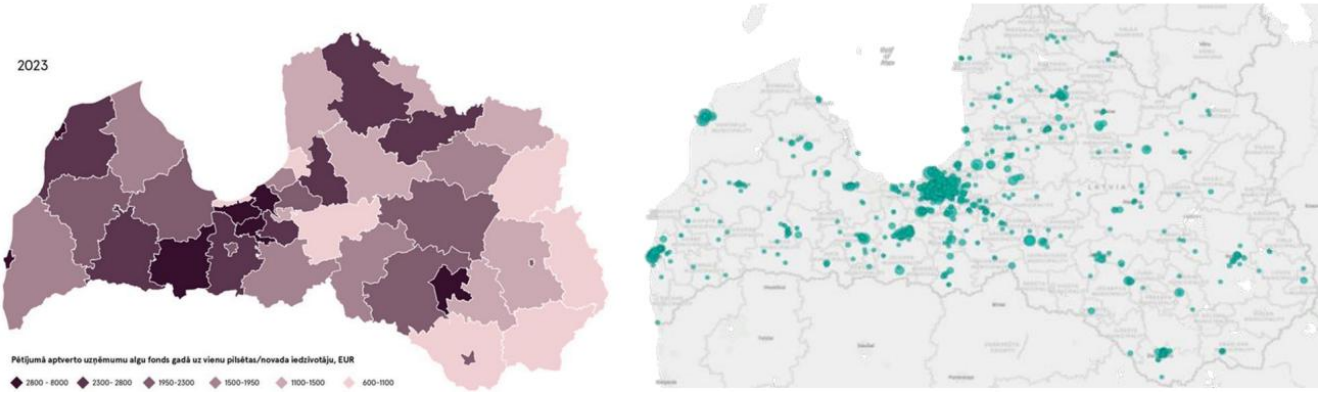
[84] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

Lielākos eksporta ienākumus Vidzemes plānošanas reģionā uz vienu novada iedzīvotāju 2023.gadā uzrādīja Valmieras un Smiltenes novadi. Laika periodā **no 2014.gada līdz 2023.gadam eksporta ienākumi uz vienu iedzīvotāju ir palielinājušies Cēsu un Smiltenes novados** (*skat. 62.att.*). Latvijas kopējā kontekstā augstākos rezultātus eksporta uzņēmuma algu fondos uzrāda uzņēmumi no Pierīgas novadiem.

62.attēls. ***Eksporta ienākumi pašvaldībās (2014-2023)***
Avots: Luminor[85]

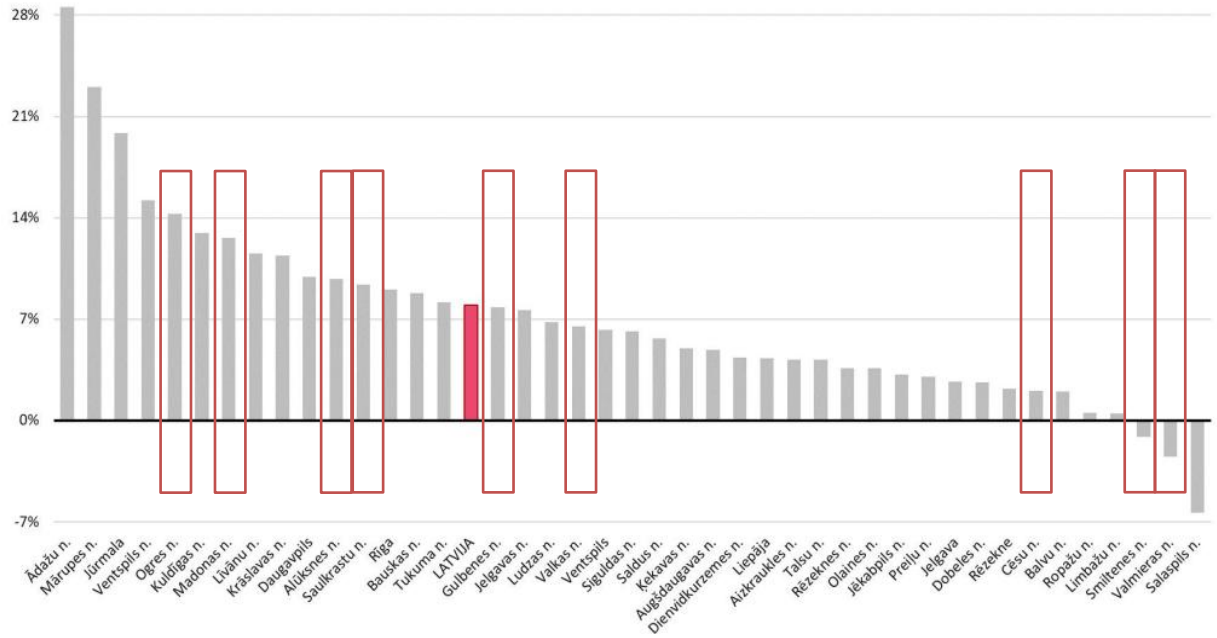
Kā redzams 63.attēla kartē, lielākie eksporta uzņēmumi koncentrējas pilsētās, piemēram, Rīgā Ventspilī un Liepājā. **Savukārt Vidzemes plānošanas reģionā lielāko eksporta uzņēmumu izkliede ir vienmērīga visā reģiona teritorijā.**

63.attēls. ***Latvijas lielāko eksportētāju izvietojums***
Avots: Luminor[86]

[85] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf
[86] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

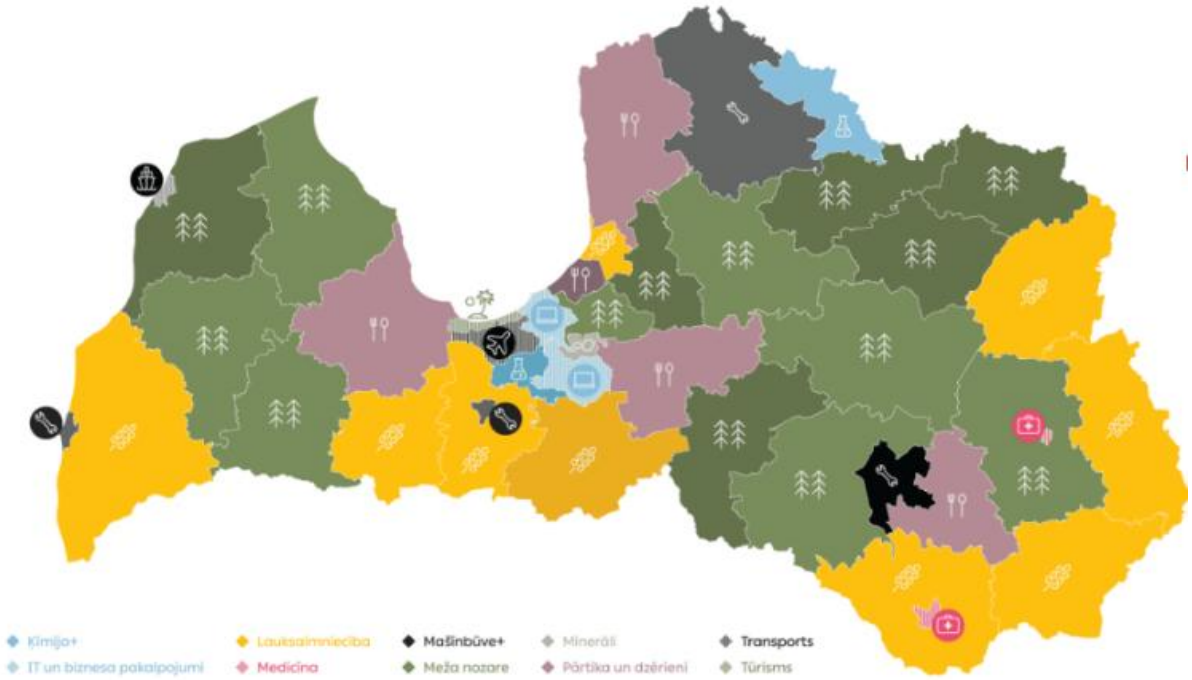
Pilsētu un novadu līmenī ir vērojams nozīmīgs eksporta uzņēmumu algu fonda pieaugums 2023.gadā. **Lielāko pieaugumu Vidzemes reģiona eksporta algu fondos ir uzrādījuši uzņēmumi no Ogres, Madonas, Alūksnes un Saulkrastu novadiem**, savukārt Latvijas kopējie līderi ir Ādažu un Mārupes novadi un Jūrmalas pilsēta, kas piedzīvoja lielāko algu fonda izaugsmi 2023.gadā. Savukārt Valmieras un Smiltenes novadu eksporta uzņēmumi 2023.gadā piedzīvoja algu fonda samazināšanos (*skat. 64.att.*).

64.attēls. ***Kopējais eksporta uzņēmumu algu fonda pieaugums pilsētās un novados***
Avots: Luminor[87]

65.attēla kartē redzams, ka **Vidzemes plānošanas reģiona novados lielāko eksporta ienākumu daļu veido meža nozare – Madonas, Cēsu, Smiltenes, Gulbenes, Alūksnes un Varakļānu, novados.** Turklāt pēdējos četros minētajos novados meža nozares eksporta ienākumi veido vairāk nekā pusi no kopējiem novada eksporta ienākumiem. Pārējos reģionos katrā ir cita dominējošā nozare – Limbažu un Ogres novados visvairāk ienākumu ir no eksporta uzņēmumiem, kas darbojas pārtikas un dzērienu rūpniecības nozarē, Saulkrastu novadā – lauksaimniecība, Valmieras novadā – mašīnbūve, savukārt Valkas novadā – ķīmijas nozare. Kopumā valsts līmenī salīdzinoši augsta eksporta aktivitāte ir Valmieras un Smiltenes novados.

[87] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

65.attēls. ***Pilsētu/ novadu lielākās eksporta nozares. Tumšāks tonis kartē nozīmē, ka konkrētā nozare veido >1/2 no ienākumiem.***
Avots: Luminor bankas pētījums[88]

Eksports ir būtiska reģionu ekonomiskās attīstības sastāvdaļa, kas veicina to izaugsmi un nodrošina ilgtermiņa stabilitāti. Šis process ne tikai palīdz reģioniem palielināt savu ienākumu līmeni, bet arī ietekmē darbaspēka tirgu, veicinot jaunu darba vietu radīšanu un jaunu tehnoloģiju ieviešanu. Eksports ir izšķirošs faktors, kas ļauj reģioniem paplašināt savus tirgus un sekmēt uzņēmējdarbības aktivitāti. Kā liecina apkopotie dati, visi Latvijas reģioni kopš 2021.gada piedzīvo eksporta ienākumu izaugsmes samazinājumu, tomēr 2023.gada līmenis joprojām ir augstāks nekā 2020.gadā pēc Covid-19 krīzes sākšanās. Vidzemes plānošanas reģions 2023.gadā ir piedzīvojis vismazāko eksporta vērtības pieaugumu – gandrīz 4% apmērā. Savukārt kopš 2014.gada Vidzemes plānošanas reģiona eksporta ienākumi ir auguši vairāk nekā divas reizes.

Eksports būtiski veicina arī vietējo ekonomiku, un 2023.gadā Vidzemes plānošanas reģionā **lielākos eksporta ienākumus uz vienu novada iedzīvotāju uzrādīja Valmieras un Smiltenes novadi.** Šajos novados eksporta ienākumi uz vienu iedzīvotāju ir palielinājušies, kas liecina par šo teritoriju izaugsmes potenciālu un spēju piesaistīt investīcijas. Tomēr lielākais pieaugums eksporta uzņēmumu algu fondos ir vērojams Ogres, Alūksnes un Saulkrastu novados, kas norāda uz šo teritoriju attīstības virzību un konkurētspēju vietējā un starptautiskajā tirgū.

[88] Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf

Lielākie eksporta uzņēmumi Latvijā koncentrējas lielākajās pilsētās, piemēram, Rīgā, Ventspilī un Liepājā. Tomēr **Vidzemes plānošanas reģionā lielāko eksporta uzņēmumu izkliede ir vienmērīga visā reģionā, norādot uz daudzveidīgu uzņēmējdarbības aktivitāti, kas aptver vairākas nozares.** Eksports no reģiona galvenokārt tiek nodrošināts, pateicoties **kokapstrādes, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozaru uzņēmumiem**, kas gūst ievērojamu daļu no kopējiem eksporta ienākumiem.

Vidzemes plānošanas reģiona eksporta struktūra ir daudzveidīga, un **galvenie eksporta mērķtirgi atšķiras atkarībā no nozares**. Piemēram, **meža nozare, kas ir nozīmīga Vidzemes eksporta sastāvdaļa, orientējas uz tādiem tirgiem kā Skandināvijas valstis, Vācija un Apvienotā Karaliste.** Pārtikas un dzērienu rūpniecības uzņēmumi eksportē produkciju uz **Baltijas valstīm, Poliju** un citām Eiropas Savienības valstīm. Mašīnbūves nozare, kas koncentrēta Valmieras novadā, savus izstrādājumus piegādā **gan Eiropas, gan Āzijas tirgiem**. Ķīmijas nozares uzņēmumi Valkas novadā eksportē produkciju uz dažādām Eiropas valstīm. Šāda eksporta diversifikācija palīdz reģionam nodrošināt ekonomisko stabilitāti un izaugsmi.

Vidzemes plānošanas reģionā darbojas vairāki nozīmīgi eksportējošie uzņēmumi, kas veicina reģiona ekonomisko attīstību. Starp tiem izceļas **AS "Valmieras stikla šķiedra"**, kas specializējas stikla šķiedras ražošanā un ir viens no lielākajiem eksportētājiem reģionā. Tāpat arī **AS "Cēsu alus"** ir ievērojams dzērienu ražotājs ar nozīmīgu eksporta apjomu. Lauksaimniecības sektorā aktīvi darbojas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība **"VAKS"**, kas nodrošina lauksaimniecības produktu eksportu. Kokapstrādes nozarē **SIA "Dižozols" un SIA "Avoti SWF"** ir starp vadošajiem eksportētājiem, piedāvājot augstas kvalitātes koka izstrādājumus starptautiskajos tirgos. Turklāt pārtikas rūpniecībā **SIA "Valmieras piens"** un **Valmiermuižas alus** darītava ir plaši atpazīstami eksporta uzņēmumi.

Šo uzņēmumu panākumus veicina dažādi faktori, tostarp spēja pielāgoties tirgus pieprasījumam, inovāciju ieviešana ražošanas procesos un efektīva resursu izmantošana. Reģiona dabas resursu pieejamība, piemēram, mežsaimniecības resursi kokapstrādes nozarei, kā arī attīstīta infrastruktūra un kvalificēts darbaspēks, ir būtiski priekšnosacījumi eksporta uzņēmumu attīstībai Vidzemē. Turklāt reģiona uzņēmumi aktīvi izmanto dažādas atbalsta programmas un piedalās starptautiskās izstādēs, lai paplašinātu savu klātbūtni ārvalstu tirgos.

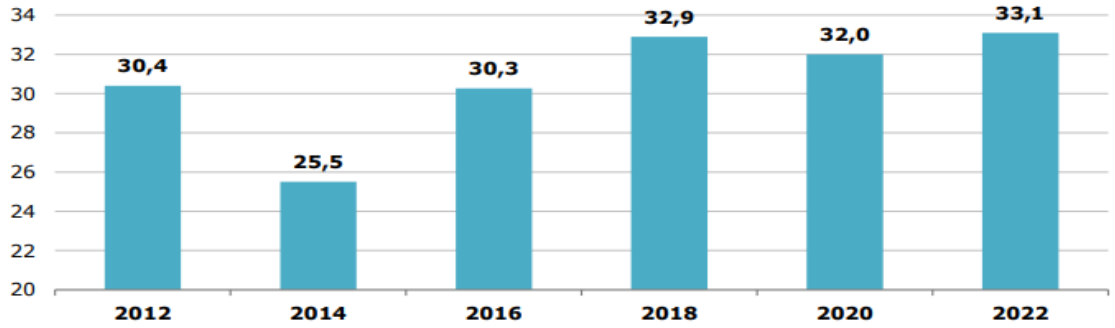
Meža nozare ir ļoti nozīmīga Vidzemes reģionā, un tās eksporta ienākumi veido lielāko daļu no novadu eksporta ienākumiem, īpaši Madonas, Cēsu, Smiltenes, Gulbenes, Alūksnes un Varakļānu novados. Šie novadi izceļas ar augstu eksporta aktivitāti mežsaimniecībā, kas būtiski sekmē reģiona ekonomiku un palielina nodokļu ieņēmumus valsts budžetā. Pārējos novados ir citi dominējoši nozares veidi, piemēram, pārtikas un dzērienu rūpniecība Limbažu un Ogres novados,

lauksaimniecība Saulkrastu novadā, un mašīnbūve Valmieras novadā. Šāda nozares izkliede ir pozitīvs faktors, kas palīdz palielināt reģiona eksporta ienākumus un attīstīt dažādas nozares, veicinot uzlabojumus vietējā ekonomikā.

Eksporta nozarei ir arī būtiska ietekme uz reģionālajiem darba tirgiem, jo uzņēmumi, kas piedalās eksportā, bieži vien ir spiesti palielināt savu darbaspēku un uzlabot darba apstākļus. Šis process veicina darba vietu radīšanu, kas ir īpaši svarīgi reģionos, kur darbaspēka piedāvājums ir ierobežots. Tāpat, eksporta uzņēmumi bieži ievieš jaunas tehnoloģijas, kas palīdz palielināt ražošanas efektivitāti un konkurētspēju, radot papildu iespējas inovācijām un uzlabojumiem reģionā. Līdz ar to eksports kļūst par nozīmīgu reģionu izaugsmes dzinējspēku, kas veicina to ekonomisko attīstību, palielina darba vietu skaitu un palīdz attīstīt dažādas nozares. Eksporta uzņēmumu darbība reģionos ne tikai stimulē vietējo ekonomiku, bet arī veicina globālo konkurētspēju, nodrošinot stabilitāti un izaugsmi ilgtermiņā.

4.6. Inovācijas uzņēmējdarbībā

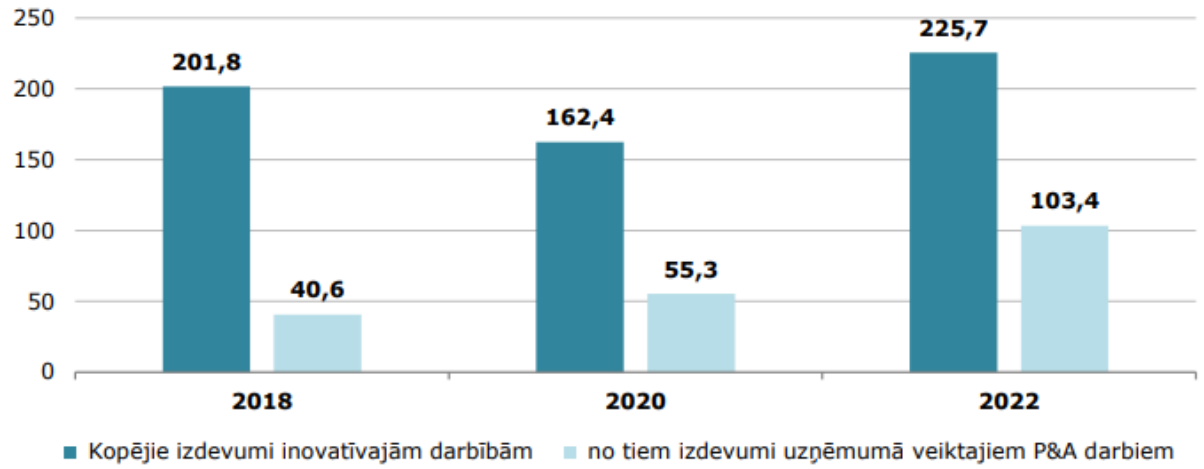
Jaunākie CSP dati par inovāciju mērījumiem Latvijā ir par laika periodu no 2020.–2022.gadam. Diemžēl ir pieejami tikai kopējie valsts rādītāji, neizdalot tendences reģionālajos griezumos. No 2020. līdz 2022.gadam Latvijā kopumā bija 1 480 jeb 33,1% inovatīvi aktīvu uzņēmumu, kuru skaits, salīdzinot ar iepriekšējo trīs gadu periodu (no 2018. līdz 2020.gadam), palielinājās par 1,1 procentpunktu (*skat. 66.att.*).[89] Pēdējos gados inovatīvi aktīvo uzņēmumu skaits Latvijā kopumā ir audzis mēreni.

66.*attēls.* ***Inovatīvi aktīvo uzņēmumu īpatsvars Latvijā laika periodā no 2012.–2022.gadam (% no uzņēmumu īpatsvara)***
Avots: CSP datubāze[90]

[89] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU
[90] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

Izdevumi inovatīvajām darbībām 2022.gadā sasniedza 225,7 milj. eiro un no tiem gandrīz puse (103,4 milj. eiro) par uzņēmumā veiktajām pētniecības un attīstības (P&A) darbībām (*skat. 67.att.*).

67.attēls. ***Kopējie izdevumi inovatīvajām darbībām (milj. eiro)***
Avots: CSP datubāze[91]

68.attēlā apkopota informācija par inovāciju uzņēmumiem Latvijā no 2020. līdz 2022.gadam, norādot galvenos rādītājus, piemēram, inovāciju uzņēmumu skaitu, nodarbinātos un inovāciju uzņēmumu apgrozījumu, sadalījumā pēc uzņēmuma lieluma un nozaru. Pavisam Latvijā tika reģistrēti 1 480 inovāciju uzņēmumi, kas veido 33,1% no kopējā uzņēmumu skaita. Vidējais inovācijas uzņēmumu īpatsvars bijis augstāks rūpniecības nozarē (32,5%), savukārt pakalpojumu sektorā tie veidoja 33,5%. Apstrādes rūpniecībā īpaši izceļas uzņēmumi ar 250 un vairāk darbiniekiem, kuru inovāciju īpatsvars sasniedz 71,2%, un to apgrozījums bija 6,75 miljardi eiro.

[91] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

	Inovatīviaktīvo uzņēmumu skaits 2020.–2022. g.	Inovatīvi aktīvie uzņēmumi (% no attiecīgās grupas uzņēmumu kopskaita)	Nodarbināto skaits inovatīvi aktīvajos uzņēmumos 2022. g. (tūkst.)	Nodarbināto skaits inovatīvi aktīvajos uzņēmumos (% no attiecīgās grupas nodarbināto kopskaita)	Inovatīvi aktīvo uzņēmumu apgrozījums 2022. g. (milj. eiro)	Inovatīvi aktīvo uzņēmumu apgrozījums (% no attiecīgās grupas kopējā apgrozījuma)
Pavisam	**1 480**	**33,1**	**127,3**	**52,0**	**23 237,1**	**50,8**
Pēc strādājošo skaita						
10–49	1 022	29,4	22,0	30,6	4 786,8	31,5
50–249	369	42,6	38,0	44,6	7 060,4	44,8
250+	89	67,4	67,3	77,0	11 389,9	77,2
Rūpniecība	**625**	**32,5**	**60,1**	**52,2**	**12 494,9**	**67,9**
Pēc strādājošo skaita						
10–49	372	26,9	8,5	27,8	1 541,0	44,3
50–249	201	43,4	22,2	48,7	4 199,6	62,9
250+	52	71,2	29,4	75,5	6 754,3	81,9
tajā skaitā **apstrādes rūpniecība**	**556**	**32,9**	**50,8**	**52,2**	**7 956,8**	**61,2**
pēc strādājošo skaita						
10–49	326	26,7	7,5	27,9	674,6	28,4
50–249	183	45,1	20,3	50,4	2 983,0	57,0
250+	47	74,6	23,0	76,1	4 299,2	79,8
Pakalpojumi	**855**	**33,5**	**67,2**	**51,9**	**10 742,2**	**39,3**
Pēc strādājošo skaita						
10–49	650	31,1	13,5	32,6	3 245,8	27,7
50–249	168	41,7	15,8	39,8	2 860,8	31,5
250+	37	62,7	37,9	78,2	4 635,6	71,3

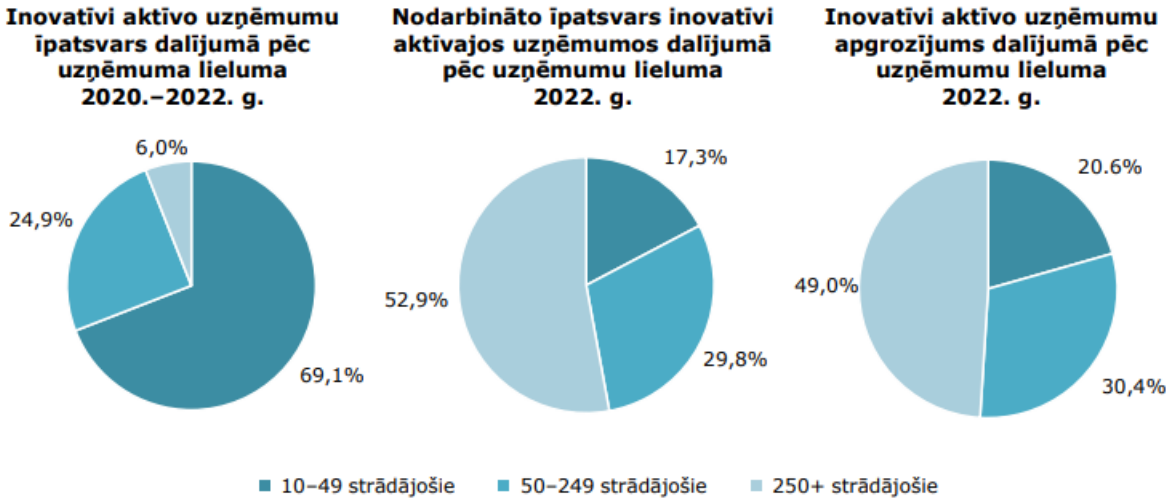
68.attēls. ***Inovatīvi aktīvo uzņēmumu pamatrādītāji***
Avots: CSP datubāze[92]

Sadalījumā pēc uzņēmumu lieluma, lielākie inovāciju uzņēmumu īpatsvari ir lielos uzņēmumos ar 250 un vairāk darbiniekiem, kas veido 67,4% no rūpniecības un 79,8% no apstrādes rūpniecības inovāciju uzņēmumu. Savukārt mazākos uzņēmumos (ar 10-49 darbiniekiem) inovāciju īpatsvars ir viszemākais (24,4%). Šie dati liecina par augstu inovāciju aktivitāti lielajos uzņēmumos, īpaši rūpniecības un apstrādes rūpniecības nozarē, kas var norādīt uz uzņēmumu spēju investēt jauninājumos un tehnoloģijās.

Pēdējo trīs gadu laikā Latvijā inovāciju uzņēmumi galvenokārt ir koncentrēti mazākos uzņēmumos ar 10–49 darbiniekiem, kas veido 69,1% no kopējā inovāciju

[92] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

uzņēmumu skaita. Taču, runājot par nodarbinātību un apgrozījumu, lielāki uzņēmumi ar 250 un vairāk darbiniekiem dominē. Šie uzņēmumi nodarbina vairāk nekā pusi no visiem inovāciju uzņēmumu darbiniekiem (52,9%) un veido gandrīz pusi (49%) no kopējā apgrozījuma. Tāpat vidēji lielākie uzņēmumi (ar 50–249 darbiniekiem) arī piedalās inovācijās, nodarbinot 29,8% darbinieku un veidojot 30,4% apgrozījuma (*skat. 69.att.*).

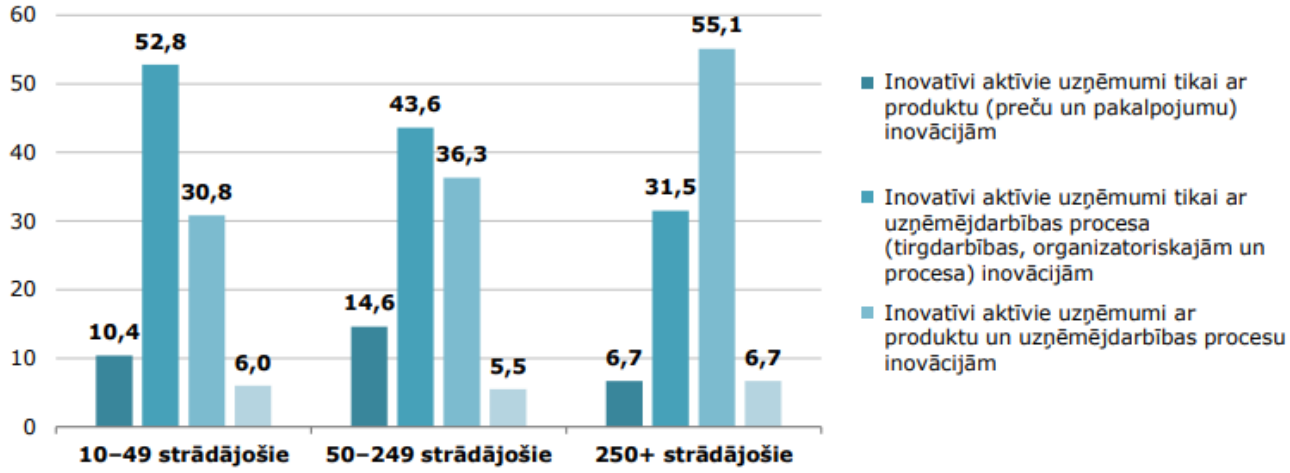
69.attēls. ***Inovatīvi aktīvo uzņēmumu pamatrādītāji***
Avots: CSP datubāze[93]

Šie dati atspoguļo, ka Latvijā inovācijas galvenokārt nāk no mazākiem uzņēmumiem, kas varētu liecināt par augstu radošo potenciālu un elastību. Tomēr lielākie uzņēmumi ir tie, kas nodrošina galveno ieguldījumu nodarbinātībā un ekonomiskajā vērtībā, kas liecina par to nozīmīgo lomu inovāciju komercializēšanā un ilgtspējīgā attīstībā.

Latvijā inovāciju uzņēmumi atšķiras pēc to lieluma un inovāciju veida. Uzņēmumi ar 10-49 darbiniekiem galvenokārt veic inovācijas saistībā ar produktiem (preces un pakalpojumi), jo tie veido 52,8% no inovāciju uzņēmumu grupas šajā kategorijā. Savukārt lielākie uzņēmumi, ar 250 un vairāk darbiniekiem, izceļas ar inovācijām, kas saistītas ar uzņēmējdarbības procesiem, piemēram, tirgvedību un organizatoriskajiem procesiem, sasniedzot 55,1%. Tas norāda uz lielāku uzņēmumu spēju ieguldīt resursus un attīstīt iekšējos procesus, kas veicina to ilgtspējīgu izaugsmi un konkurētspēju.

[93] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

Vidēji lielie uzņēmumi (50-249 darbinieki) inovē gan produktos, gan uzņēmējdarbības procesos, ar attiecīgi 43,6% un 36,3% uzņēmumu, kas veic inovācijas šajās jomās. Šī dinamika liecina par uzņēmumu pielāgošanos tirgus prasībām un vēlmi uzlabot gan produktus, gan iekšējos procesus, lai palielinātu savu konkurētspēju. Inovācijas šajā kategorijā ir būtiskas, lai atbalstītu uzņēmumu izaugsmi un saglabātu vietu tirgū (*skat. 70.att.*).

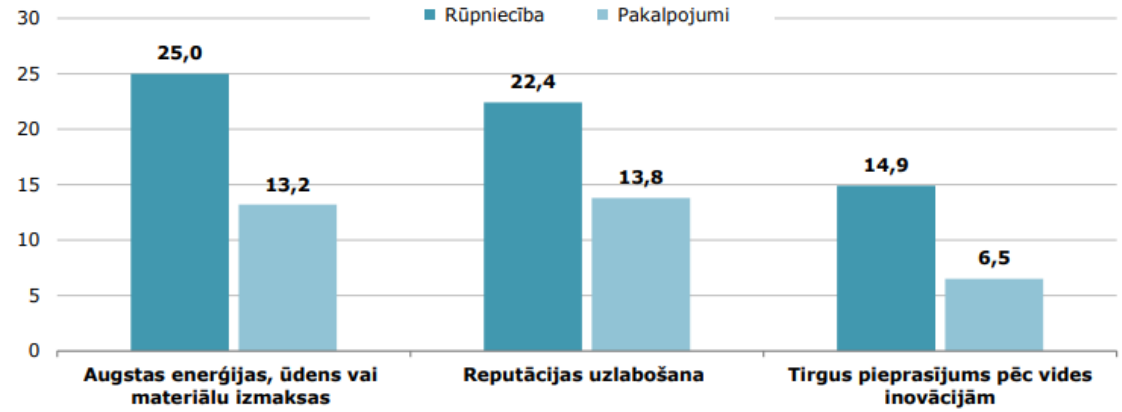

70.attēls. ***Inovatīvie uzņēmumi dalījumā pēc inovāciju veida un uzņēmumu lieluma (% no inovatīvi aktīvo uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā)***
Avots: CSP datubāze[94]

No 2020. līdz 2022.gadam 19,2% no inovatīvi aktīvajiem uzņēmumiem ieviesa inovācijas, kas rada ieguvumu videi, un to ieguvums uzņēmumam bijis nozīmīgs. Savukārt 32,8% no inovatīvi aktīvajiem uzņēmumiem norādīja, ka ir ieviesuši inovācijas, kas rada ieguvumu videi, taču ieguvums uzņēmumam no šīm inovācijām ir bijis nenozīmīgs.

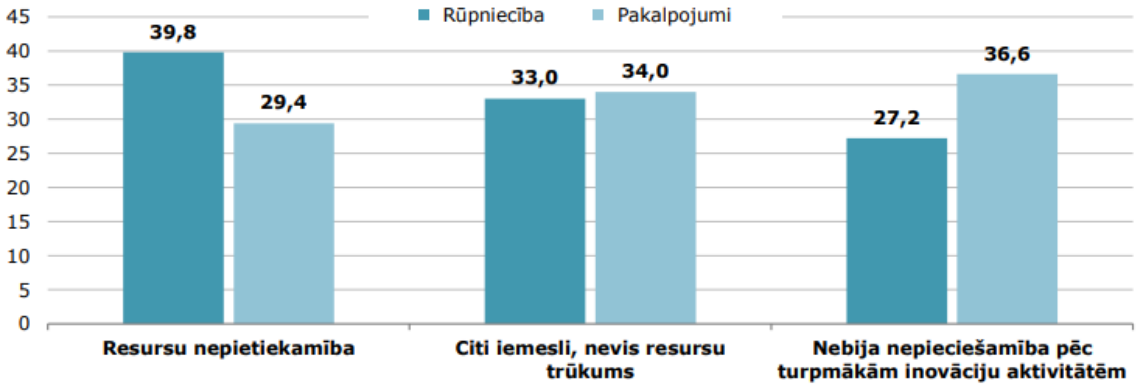
Galvenie ieguvumi videi, kas radušies ieviešot inovācijas, ir samazināts enerģijas patēriņš vai CO2 pēdas nospiedums (t.i., samazināti kopējie CO2 izmeši), daļa fosilā kurināmā nomainīta ar atjaunojamiem enerģijas avotiem un samazināts augsnes, trokšņa, ūdens, gaismas vai gaisa piesārņojums. Kā galvenos šādu inovāciju ieviešanas ietekmējošos faktorus uzņēmumi norādīja augstās enerģijas, ūdens vai materiālu izmaksas, uzņēmuma reputācijas uzlabošanu un esošo vai prognozējamo tirgus pieprasījumu pēc vides inovācijām (*skat. 71.att.*).

[94] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

71.attēls. ***Inovāciju, kas rada ieguvumu videi, ieviešanas galvenie ietekmējošie faktori (% no inovatīvi aktīvo uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā)*** *Avots: CSP datubāze*[95]

No 2020. līdz 2022.gadam 33,8% no visiem inovatīvi aktīvajiem uzņēmumiem kā galveno faktoru, kāpēc netika veiktas vēl vairāk inovāciju aktivitātes, norādīja resursu nepietiekamību (piemēram, finansējuma, kvalificēta personāla, materiālu trūkums), 33,6% minēja citus iemeslus, piemēram, stratēģiski iemesli, nepiemērots laiks inovācijām, citas prioritātes, pārāk augsts risks, salīdzinoši neliels ieguvums, savukārt 32,6% atzīmēja, ka tiem nebija nepieciešamības pēc turpmākām inovāciju aktivitātēm (*skat. 72.att.*). No uzņēmumiem, kas nav inovatīvi aktīvi, 63,4% norādīja, ka tiem inovācijas nebija nepieciešamas. 18,9% kā galveno faktoru inovāciju neesamībai uzņēmumā norādīja nevis resursu trūkumu, bet citus iemeslus (piemēram, stratēģiski iemesli; nepiemērots laiks inovācijām; citas prioritātes; pārāk augsts risks; salīdzinoši neliels ieguvums), un 17,6% norādīja resursu nepietiekamību (piemēram, finansējuma, kvalificēta personāla, materiālu trūkums).

72.attēls. ***Inovāciju aktivitāti kavējošie faktori inovatīvi aktīvajos uzņēmumos (% no uzņēmumu kopskaita attiecīgajā grupā)*** *Avots: CSP datubāze*[96]

[95] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

[96] CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU

Starpnodaļas secinājumi

- **Ekonomiskās aktivitātes koncentrācija**: 61% no ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem Latvijā atrodas Rīgā un Pierīgā, atstājot pārējos reģionus ar ievērojami mazāku īpatsvaru.
- **Vidzemes uzņēmējdarbības dinamika**: No 2021. līdz 2023. gadam uzņēmumu skaits Vidzemē saglabājies nemainīgs, pieaugot par 2%, kas liecina par stabilitāti un spēju uzturēt darbību.
- **Tirgus sektora dominance**: 94,9% no Vidzemes reģiona ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem darbojas tirgus sektorā, un to skaits pieaudzis straujāk nekā kopējais uzņēmumu skaits.
- **Reģionālās atšķirības**: Lielākā uzņēmumu koncentrācija Vidzemē ir Ogres (20%), Cēsu (18%) un Valmieras (17%) novados, bet mazākais uzņēmumu skaits – Valkas (2%) un Saulkrastu (3%) novados.
- **IKP dinamika**: Vidzemes IKP uz vienu iedzīvotāju 2022. gadā bija 11,9 tūkst. EUR, kas ir būtiski zemāks nekā Latvijas vidējais (19,1 tūkst. EUR) un Rīgas reģiona rādītājs (27,6 tūkst. EUR).
- **Ekonomikas struktūras izmaiņas**: No 2020. līdz 2022. gadam Vidzemes reģionā lauksaimniecības un mežsaimniecības īpatsvars pieauga, bet būvniecība un tirdzniecība piedzīvoja samazinājumu.
- **Uzņēmumu rentabilitāte**: Vidzemes reģionā vidējā rentabilitāte 2022. gadā bija 9%, ar visaugstāko rādītāju mazo uzņēmumu grupā (13%), bet lielajiem uzņēmumiem – tikai 5%.
- **Jaunuzņēmumu attīstība**: Latvijā 2024. gadā darbojas 470 jaunuzņēmumi, no kuriem 65% ir Rīgā, taču Vidzemē arī ir vērojama straujā augošu uzņēmumu izaugsme, it īpaši pēc apgrozījuma pieauguma.
- **Uzņēmumu apgrozījuma izmaiņas**: 2023. gadā Vidzemes uzņēmumu kopējais apgrozījums sasniedza 5,27 miljardus eiro, bet tas bija par 6,27% mazāks nekā 2022. gadā, galvenokārt kokapstrādes nozares krituma dēļ.
- **Nodokļu iemaksu pieaugums**: Vidzemes reģiona uzņēmumi 2023. gadā nodokļos samaksāja 469,36 milj. EUR, kas ir par 16,9% vairāk nekā 2022. gadā, un lielāko daļu nodokļu maksāja mazumtirdzniecības un dzērienu ražošanas uzņēmumi.
- **Eksporta pieaugums**: Kopš 2014. gada Vidzemes eksporta ienākumi ir auguši vairāk nekā divas reizes, bet 2023. gadā pieauguma temps bija lēnākais no visiem Latvijas reģioniem (~4%).
- **Meža nozares nozīmīgums**: Meža nozare joprojām ir dominējošā eksporta nozare Vidzemē, veidojot lielāko daļu eksporta ienākumu vairākos novados, tostarp Madonas, Cēsu un Smiltenes novados.
- **Inovācijas uzņēmējdarbībā**: No 2020. līdz 2022. gadam Latvijā 33,1% uzņēmumu bija inovatīvi aktīvi, un inovatīvie uzņēmumi dominē lielos uzņēmumos ar vairāk nekā 250 darbiniekiem

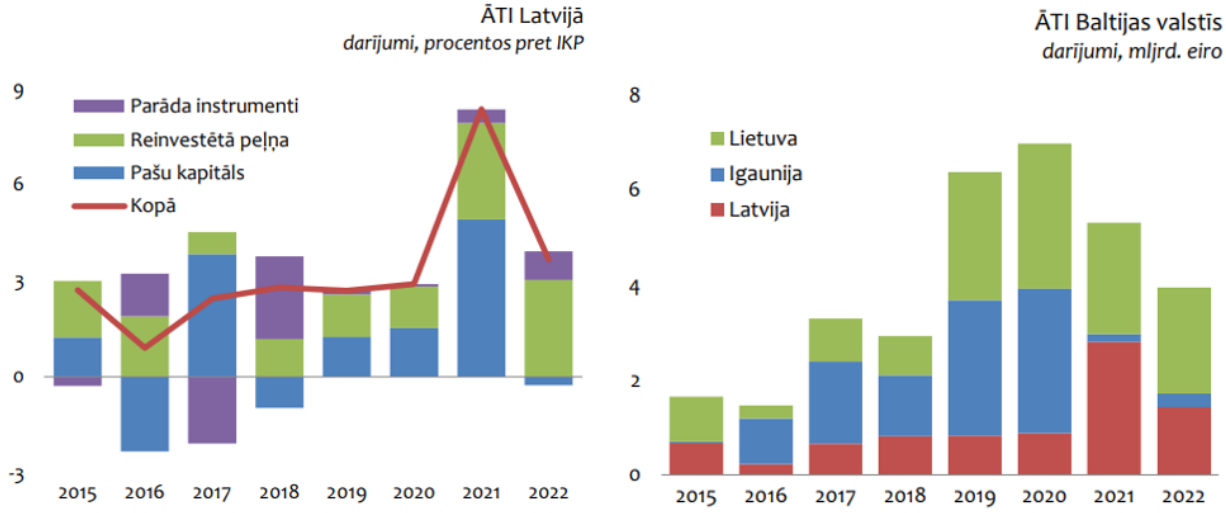
5. Investīciju piesaiste

5.1. Ārvalstu investīcijas

Ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) plūsmu intensitāte Latvijā ir mērena, un tās pieaugums tiek ierobežots dažādu faktoru dēļ. Viens no galvenajiem šķēršļiem ir nestabilitāte pasaules ekonomikā, kas radusies no globāliem ekonomiskiem un politiskiem izaicinājumiem. Pasaules ekonomikas svārstības, piemēram, kari, ģeopolitiskās spriedzes un valūtu kursu svārstības, rada neskaidrību un palielina riskus, kas ietekmē ārvalstu investīcijas. Šāda vide var novest pie piesardzības un atturēšanās no ieguldījumiem, jo investori vēlas izvairīties no lieliem riskiem.

Dati par ārvalstu tiešajām investīcijām pa reģioniem, tostarp Vidzemi, nav pieejami, tāpēc **analīze balstīta uz valsts mēroga rādītājiem.** Ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) plūsmu intensitāte Latvijā ir mērena, un tās pieaugumu kavē dažādi faktori, tostarp globālās ekonomikas nestabilitāte un politiskie izaicinājumi, kas rada neskaidrību un palielina investīciju riskus.

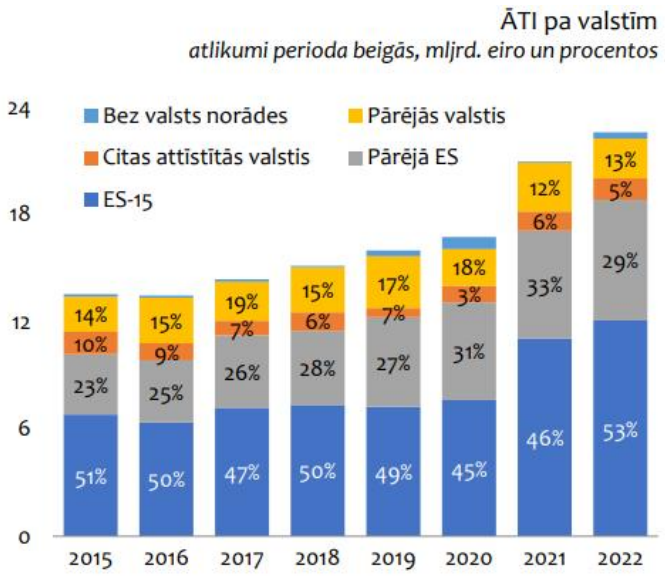
Kā redzams 73.attēlā, kopējo ārvalstu investīciju darījumu apjoms procentos no IKP Latvijā 2022.gadā ir samazinājies. Baltijas valstīs kopumā tiešo investīciju pārrobežu plūsmas 2022.gadā bija mērenākas nekā pirms gada. Tās sasniedza 2,8% no IKP līmeni, kur lielākā daļa no ĀTI plūsmām bija Igaunijas ekonomikā. 2022.gadā Baltijas valstīs kopumā piesaistītās ĀTI neto plūsmas bija gandrīz 3,9 mljrd. eiro. Gandrīz 36% no kopējā ĀTI darījumu apjoma bija Latvijas ekonomikā. Igaunijas un Lietuvas daļa ĀTI darījumu kopapjomā veidoja attiecīgi 7,5% un 56,2 procentus.

73.attēls. ***Ārvalstu investīciju darījumi Latvijā (% no IKP) un Baltijā (mljrd. eiro)***
Avots: Latvijas Banka[97]

[97] Latvijas Banka. Latvijas makroekonomiskais apskats, pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/16948/download?attachment

Uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā 2022.gada beigās sasniedza gandrīz 22,6 mljrd. eiro, t.i. 57,8% no IKP. Gada laikā tās pieauga par 6,4%. Uzkrāto ĀTI ģeopolitiskā struktūra ir samērā stabila. Tajā dominē ES uzņēmēju investīcijas, kas 2022.gada beigās veidoja 81,7% no kopējām uzkrātajām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā (*skat. 74.att.*). Lielākā ieguldītājvalsts Latvijas ekonomikā ir Zviedrija. Tās uzņēmēju uzkrātās investīcijas kopš 2020.gada ir augušas 2,3 reizes un 2022.gada beigās veidoja 28,5% no kopējām uzkrātajām ĀTI. Apjomīgi ir arī Igaunijas, Lietuvas, Krievijas, Nīderlandes, Kipras un Vācijas uzņēmēju ieguldījumi.

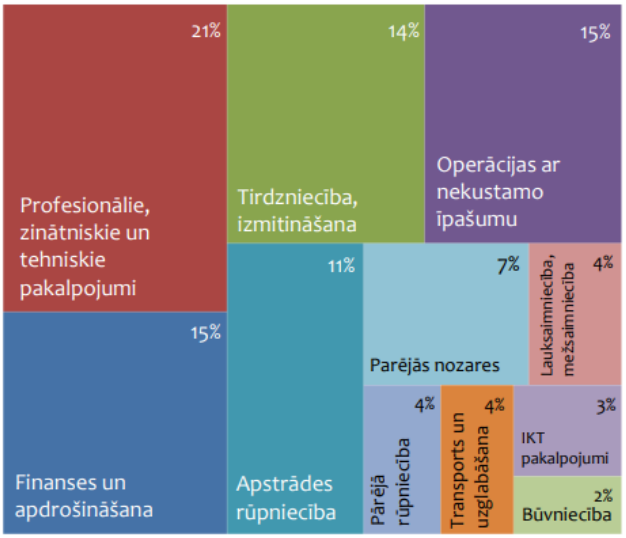

74.attēls. ***Ārvalstu tiešās investīcijas pa valstīm (mljrd. eiro un %)***

Avots: Latvijas Banka[98]

Ir mainījusies uzkrāto ĀTI nozaru struktūra. Pateicoties apjomīgiem ieguldījumiem profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē, tās daļa 2021.gada beigās uzkrāto ĀTI kopapjomā palielinājās līdz 21%. Nozīmīgi ieguldījumi ir veikti finanšu starpniecībā (15,2% no visām ĀTI), tirdzniecībā (13,3%), darījumos ar nekustamo īpašumu (14,4%) un apstrādes rūpniecībā (12,1%).

75.attēls. ***Ārvalstu tiešās investīcijas pa nozarēm 2022.gada beigās***

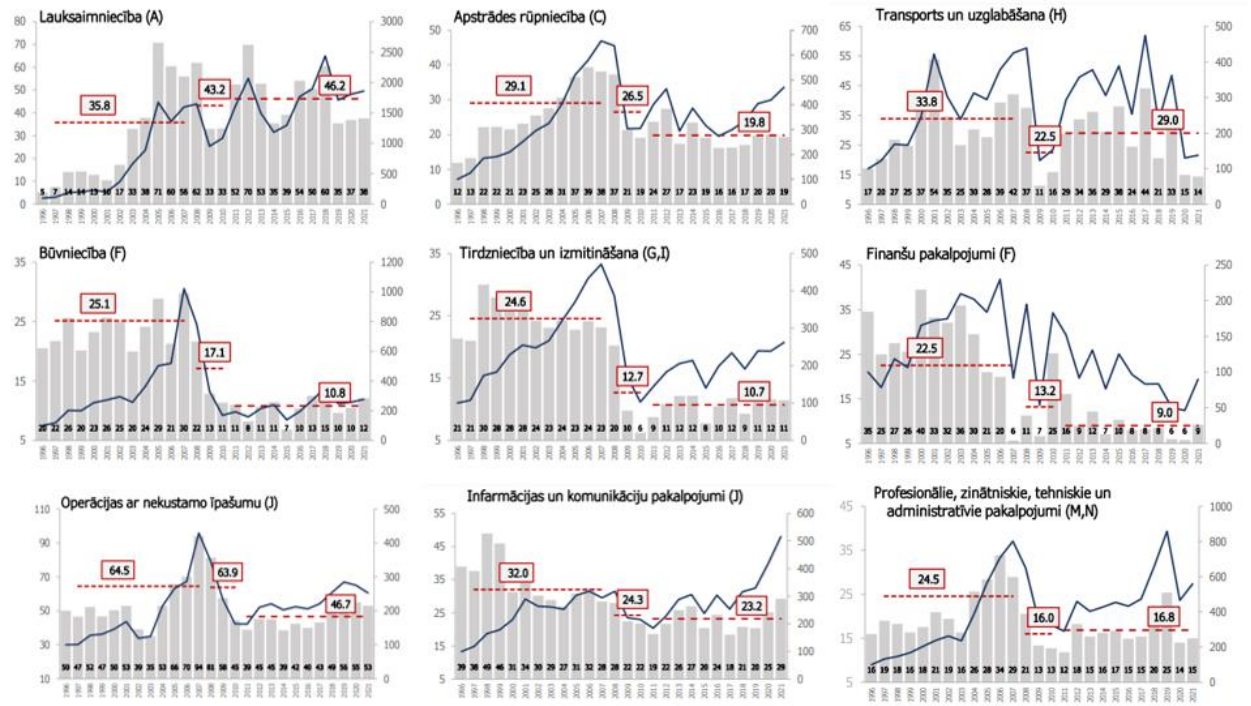
Avots: Latvijas Banka[99]

Kā redzams 76.attēlā visnoturīgākās pret biznesa cikla svārstībām ir primārās nozares (lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība), sabiedriskie pakalpojumi, kā arī informācijas un komunikāciju pakalpojumu nozares. Savukārt

[98] Latvijas Banka. Latvijas makroekonomiskais apskats, pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/16948/download?attachment

[99] Latvijas Banka. Latvijas makroekonomiskais apskats, pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/16948/download?attachment

būvniecība, mazumtirdzniecība, transports un izmitināšana, kā arī nekustamais īpašums ir visnepastāvīgākās nozares investīciju ziņā biznesa cikla laikā. Tās galvenokārt ir nozares, kuru investīciju dinamikas nozīmīgs faktors ir saistīts ar kreditēšanas pieejamību. Tāpēc, situācijas pasliktināšanās globālajos finanšu tirgos un banku sektora kredīt iespēju mazināšanās ierobežoja arī investīciju apjomus šajās nozarēs. Arī apstrādes rūpniecība jūtīgi reaģēja uz pieprasījuma samazināšanos un ierobežotu pieejamību ārējiem finansēšanas avotiem.

76.attēls. ***Investīciju dinamika un līmenis Latvijas tautsaimniecības nozarēs***
Avots: LV PEAK[100]

Apkopotie statistiskie dati par ārvalstu tiešajām investīcijām (ĀTI) Latvijā liecina par mērenu un nestabilu plūsmu, kas ir pakļauta vairākiem iekšējiem un globāliem faktoriem. Šī investīciju dinamika tiek ierobežota ar pasaules ekonomikas svārstībām, piemēram, ģeopolitiskajām spriedzēm, politiskajiem izaicinājumiem, kā arī finanšu tirgu nestabilitāti. Ieguldījumi Latvijā ir būtiski ietekmēti no ārējiem ekonomiskajiem faktoriem, kas veicina piesardzību starptautisko investoru vidū.

Latvijā 2022.gadā ārvalstu investīciju darījumu apjoms ir samazinājies, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Kopumā ārvalstu tiešo investīciju pārrobežu plūsmas Baltijas valstīs 2022.gadā bija mērenākas nekā iepriekš, un tās sasniedza tikai 2,8% no IKP, kas liecina par mazāku investīciju pieplūdumu reģionā, it īpaši pēc Covid-19 pandēmijas un tās ietekmes uz globālo ekonomiku. Neskatoties uz to, **Latvija**

[100] LV PEAK. Inflācijas ietekme uz investīcijām un priekšlikumi investīcijām produktivitātes veicināšanā, pieejams: https://www.lvpeak.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/lvpeak.lu.lv/LU_domnica_LV_PEAK/Projekti/investicijas_produktivitate/Nodevums_INFLACIJAS_IETEKME_UZ_INVESTICIJAM_08122022.pdf

2022.gadā piesaistījusi ievērojamu daļu no Baltijas valstu kopējā ĀTI apjoma, aptuveni 36% no tā.

Uzkrātās ĀTI Latvijā 2022.gada beigās sasniedza gandrīz 22,6 miljardus eiro, kas veidoja 57,8% no IKP. Šī dinamika parāda lēnu, bet stabilu investīciju pieaugumu, kas ir īpaši redzams no ES valstīm. **Zviedrija, kā lielākā ieguldītājvalsts, veido 28,5% no kopējām investīcijām, kas norāda uz stabilām ekonomiskajām saiknēm un lielu uzticību Latvijas ekonomikā.** Tomēr investīciju struktūra ir mainījusies, ar nozīmīgiem ieguldījumiem profesionālos, zinātniskos un tehniskos pakalpojumos, kā arī finanšu starpniecībā un tirdzniecībā. Nozaru struktūra ir arī ievērojami mainījusies, ar lielāko investīciju plūsmu profesionālo pakalpojumu sektorā, kuras daļa no kopējiem ĀTI pieaugusi līdz 21%. Tirdzniecība, nekustamais īpašums un apstrādes rūpniecība arī turpina būt nozīmīgas, tomēr tās ir pakļautas lielākām svārstībām atkarībā no ārējiem tirgiem un pieprasījuma izmaiņām.

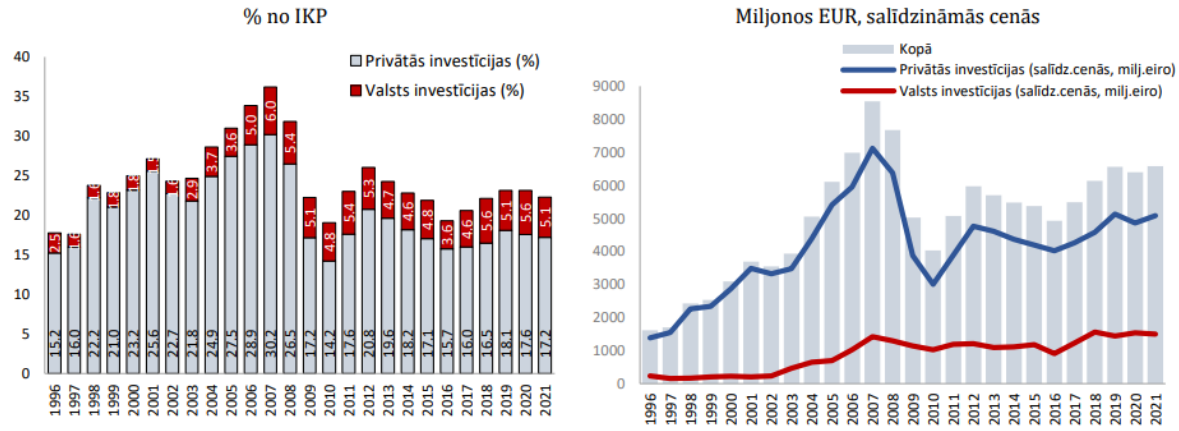
Visvairāk stabilitāti izrāda primārās nozares, kā lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība, kā arī informācijas un komunikāciju pakalpojumi, kas mazāk reaģē uz globālajām ekonomiskajām izmaiņām. Tomēr citas nozares, kā būvniecība, mazumtirdzniecība, transports un izmitināšana, ir vairāk atkarīgas no pieejamības finansējuma avotiem, un tās izjūt ievērojamus kritumus investīcijās, īpaši tad, ja pasaules finanšu tirgu nosacījumi ir neizdevīgi.

Kopumā Latvijas ārvalstu tiešo investīciju plūsmas ir ierobežotas ar pasaules ekonomisko nestabilitāti un dažādiem politiskiem riskiem, taču kopumā investīciju dinamika saglabājas pozitīva, īpaši Eiropas Savienības ietvaros. Rūpīgi uzraudzot globālās tendences un nodrošinot labvēlīgu biznesa vidi, Latvija varētu palielināt savu eksporta potenciālu un piesaistīt vairāk ārvalstu investīciju, tomēr tas prasa stabilitāti iekšējos tirgos un elastīgumu globālajos ekonomikas procesos.

5.2. Publiskās investīcijas

Lai arī pēc klasiskās ekonomiskās teorijas, privātais kapitāls (investīcijas) ir galvenais ekonomiskās izaugsmes dzenulis, arī valsts (publiskajām) investīcijām ir liela nozīme sabalansētā ekonomiskā izaugsmē. Produktīvas valsts investīcijas tieši uzlabo tautsaimniecības ražošanas jaudu, palielinot kapitāla un darbaspēka produktivitāti. Valsts investīcijas veicina privāto investīciju apjoma palielināšanos, jo bieži tiek veiktas infrastruktūras objektos, un citos projektos, kur privātajam kapitālam nav ieinteresētības. Valsts investīcijām var būt arī ekonomiku stimulējoša loma, it sevišķi ekonomiskās stagnācijas laikos kad globālais pieprasījums un investīcijas ir zemā līmenī.

77.attēlā redzams, ka valsts investīcijas Latvijā 2021.gadā bija 5,1% apjomā no IKP. Grafiks arī norāda uz valsts investīciju nozīmi krīzes periodā, kad tā īpatsvars pieauga. Pēdējos gados valsts investīciju līmeņa daļa kopējās investīcijās svārstās 20-25% robežās.

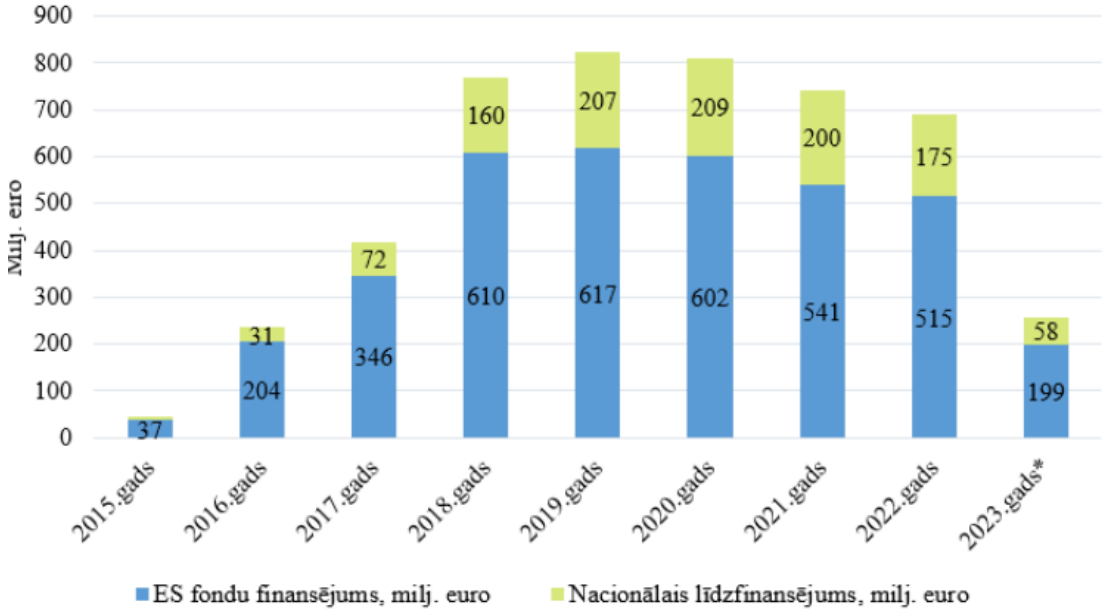
77.attēls. ***Valsts un privātās investīcijas Latvijā (1996-2021)***
Avots: LV PEAK[101]

Atbilstoši pieejamajai informācijai KP VIS laika posmā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2023.gada 10.maijam ir veikti maksājumi 2 368 projektiem ar kopējo ieguldījumu summu 4 788 731 271 eiro, no tiem:

- 3 670 867 726 eiro – ES fondu finansējums (83,1% no kopējā Latvijai pieejamā ES fondu finansējuma 2014.–2020.gada plānošanas periodā);
- 1 117 863 545 eiro – nacionālais līdzfinansējums.

Salīdzinot ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda kopējos ieguldījumus sadalījumā pa gadiem, jāsecina, ka visvairāk veikti maksājumi 2019.gadā – vairāk nekā 824 milj. eiro, no tiem aptuveni 617 milj. eiro ES fondu finansējums (*skat. 78.att.*).

[101] LV PEAK. Inflācijas ietekme uz investīcijām un priekšlikumi investīcijām produktivitātes veicināšanā, pieejams: https://www.lvpeak.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/lvpeak.lu.lv/LU_domnica_LV_PEAK/Projekti/investicijas_produktivitate/Nodevums_INFLACIJAS_IETEKME_UZ_INVESTICIJAM_08122022.pdf

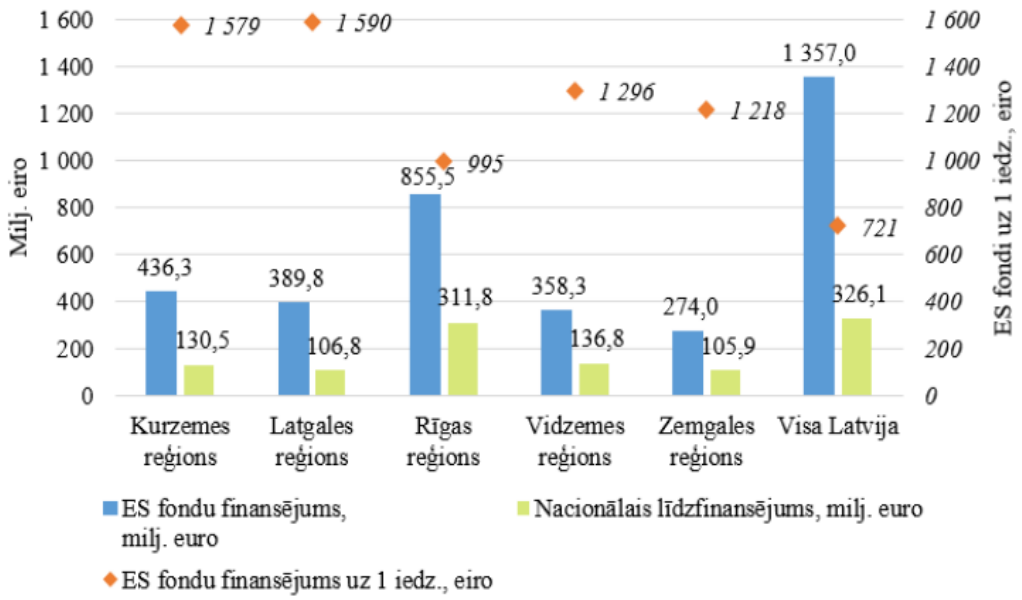
78.attēls. ***Izmaksātais ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda finansējums dalījumā pa gadiem, milj. eiro.*** *Avots: VARAM veidots*[102]

Lielākie ieguldījumi veikti ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda pēdējos trīs gados – no 2018.gada līdz 2020.gadam un vēl divus gadus pēc plānošanas perioda beigām. Uz 2023.gada 10.maiju ir pabeigti 1 552 projekti jeb 66% no uzsāktajiem projektiem (2 368) – par kopējo summu 2 272 milj. eiro, tai skaitā 1 661 milj. eiro ES fondu finansējums.

Salīdzinot izmaksāto ES fondu finansējumu plānošanas reģionu dalījumā, jāsecina, ka Rīgas reģionā kopējie ieguldījumi ir 2 – 3 reizes lielāki nekā citos reģionos (1 167,3 milj. eiro), taču jāņem vērā Rīgas reģiona (īpaši Rīgas pilsētas) nozīme Latvijas

[102] VARAM. Analītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās, pieejams: https://raim.gov.lv/files/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014_2020_2023.gads.pdf

tautsaimniecības attīstībā, kā arī to, ka reģions veido lielāko daļu no kopējā IKP apjoma valstī (*skat. 79.att.*).

79.attēls. ***Izmaksātais ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda finansējums, milj. eiro****. Avots: VARAM veidots*[103]

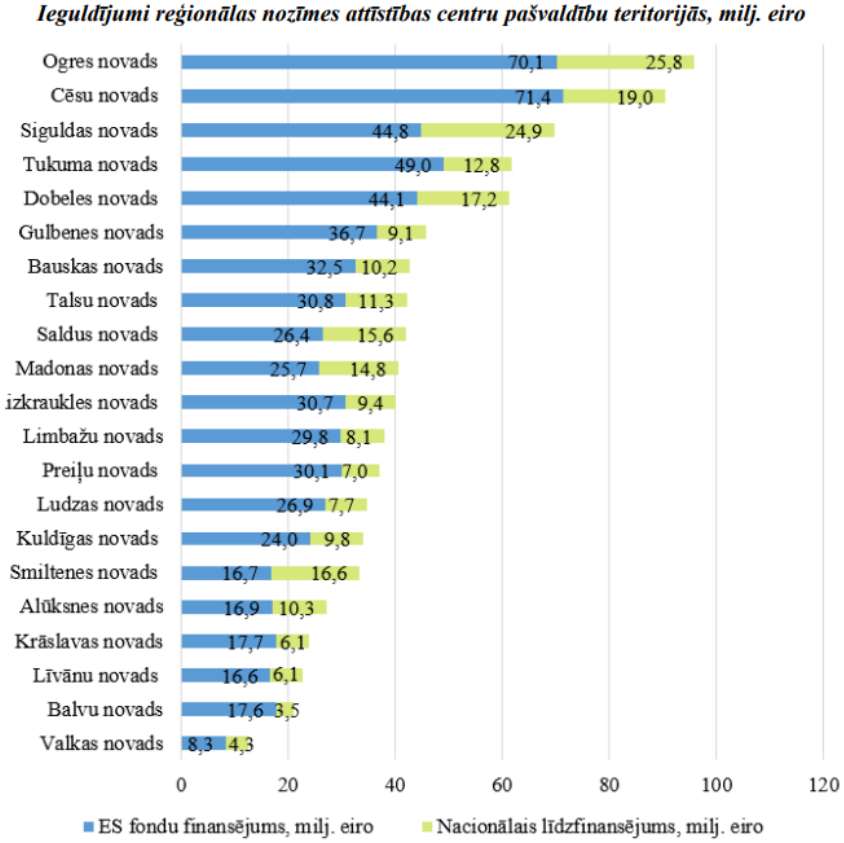
Vismazāk kopējo ieguldījumu ir veikts Zemgales plānošanas reģionā (379,9 milj. eiro, t.sk. 274 milj. eiro ES fondu finansējums), bet pārējos reģionos veiktie kopējie ieguldījumi sadalās līdzīgi – Kurzemes reģionā kopā ieguldīti 566,8 milj. eiro, bet Latgales un Vidzemes reģionā kopējie ieguldījumi attiecīgi 496,6 milj. un 495,1 milj. eiro. ES fondu finansējuma apmērs no kopējiem ieguldījumiem visos reģionos veido aptuveni 72 – 78%.

35% no faktiski veiktajiem kopējiem ieguldījumiem ir veikti tādu projektu ietvaros, kuru īstenošanas vieta KP VIS ir norādīta "Visa Latvija", kas nozīmē, ka projekts tiek īstenots vairākos vai visos Latvijas reģionos. Laika periodā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2023.gada 10.maijam šādu projektu (279) ietvaros ir veikti maksājumi par vairāk nekā 1 683 milj. eiro, tai skaitā 1 357 milj. eiro ES fondu finansējums. Analizējot ES fondu finansējumu uz vienu iedzīvotāju, kas sniedz priekšstatu par fondu ieguldījumu relatīvo lielumu, var novērot, ka ES fondu finansējums Latvijas reģionos pārsniedz 1 200 eiro uz vienu iedzīvotāju, izņemot Rīgas reģionu, kurā tas ir vismazākais – 995 eiro uz vienu iedzīvotāju. Vislielākais ES fondu finansējums uz vienu iedzīvotāju ir Latgales un Kurzemes reģionos – attiecīgi 1 590 eiro un 1 579 eiro uz vienu iedzīvotāju.

[103] VARAM. Analītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās, pieejams: https://raim.gov.lv/files/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014_2020_2023.gads.pdf

Starp reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldībām vislielākie kopējie ieguldījumi ir veikti Ogres novada (95,9 milj. eiro jeb 14% no kopējā apjoma pašvaldību grupā), Cēsu novada (90,4 milj. eiro) un Siguldas novada (69,7 milj. eiro) pašvaldību teritorijās (*skat. 80.att.*). Savukārt vismazākie ieguldījumi reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldību grupā ir veikti Valkas novada (12,6 milj. eiro), Balvu novada (21,1 milj. eiro) un Līvānu novada (22,7 milj. eiro) pašvaldību teritorijās.

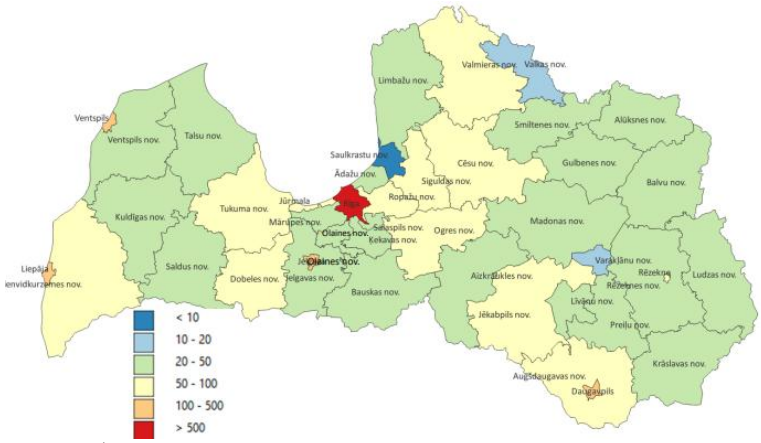
Reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldību teritorijās vislielākie ieguldījumi ir veikti transporta jomā, piemēram, valsts galveno un reģionālo autoceļu pārbūvē – 319,5 milj. eiro, no tiem 267,8 milj. eiro ES fondu finansējums. Otrie lielākie ieguldījumi ir vides aizsardzības jomā – 213,7 milj. eiro (t.sk. 161,3 milj. eiro ES fondu finansējums), no kuriem lielākā daļa īstenota SAM 5.6.2. ietvaros degradēto teritoriju revitalizācijai un uzņēmējdarbībai nozīmīgas infrastruktūras attīstībai (151,3 milj. eiro, t.sk. 112,1 milj. eiro ES fondu finansējums). Trešajā vietā ir izglītības joma, kuras attīstībā līdz 2023. gada 10. maijam ir ieguldīti 122,7 milj. eiro, t.sk. 78,2 milj. eiro ES fondu finansējums.

80.attēls. ***Ieguldījumi reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldību teritorijās, milj. eiro***
Avots: VARAM veidots[104]

[104] VARAM. Analītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās, pieejams: https://raim.gov.lv/files/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014_2020_2023.gads.pdf

ES fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda kopējie ieguldījumi lielākajā daļā Latvijas administratīvo teritoriju ir veikti mazāk par 50 milj. eiro (*skat. 81.att.*).

81.attēls. ***Ieguldījumi reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldību teritorijās, milj. eiro***
Avots: VARAM veidots. KP VIS dati uz 10.05.2023.[105]

Kopējie ieguldījumi virs 50 milj. eiro, bet ne vairāk kā 100 milj. eiro, ir veikti 12 pašvaldību teritorijās, tai skaitā divu valstspilsētu pašvaldību teritorijās – Jūrmalas pilsētā (96,6 milj. eiro) un Rēzeknes pilsētā (77,5 milj. eiro).

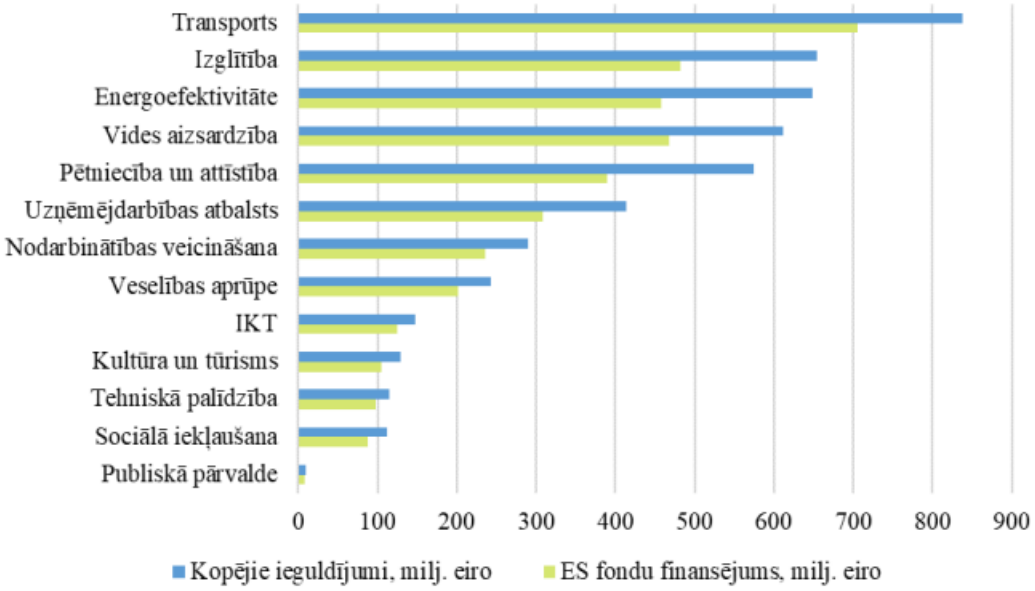
Vairāk nekā 100 milj. eiro ieguldīts četru valstspilsētu pašvaldību teritoriju attīstībā – Liepājas pilsētā (170,9 milj. eiro), Daugavpils pilsētā (161,3 milj. eiro), Ventspils pilsētā (126,5 milj. eiro) un Jelgavas pilsētā (108,3 milj. eiro). Visvairāk – 742,9 milj. eiro jeb 24% no kopējo ieguldījumu apjoma, ir ieguldīts Rīgas valstspilsētas teritorijā, galvenokārt – pētniecības un attīstības jomā (229,4 milj. eiro), izglītības attīstībā (137,1 milj. eiro), transporta jomā (116,7 milj. eiro), energoefektivitātes palielināšanā (110,1 milj. eiro), veselības aprūpē (58,5 milj. eiro), kā arī kultūras un tūrisma attīstībā (54,7 milj. eiro).

Mazāk nekā 20 milj. eiro kopējo ieguldījumu veikts trīs novadu pašvaldību teritorijās – Valkas novadā (12,6 milj. eiro), Varakļānu novadā (11,4 milj. eiro) un Saulkrastu novadā (8,4 milj. eiro).

Vērtējot kopējos ieguldījumus pa atbalsta jomām, secināms, ka vislielākie ieguldījumi ES fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda 87 projektu ietvaros visā Latvijas teritorijā ir veikti transporta jomā – vairāk nekā 837 milj. eiro jeb 17,5%

[105] VARAM. Analītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās, pieejams: https://raim.gov.lv/files/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014_2020_2023.gads.pdf

no kopējiem ieguldījumiem, no tiem 704,9 milj. eiro – ES fondu finansējums (*skat. 82.att.*).

82.attēls. ***Ieguldījumi reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldību teritorijās, milj. eiro***
Avots: VARAM veidots[106]

Starpnodaļas secinājumi

Ārvalstu investīcijas:

- ĀTI plūsmas Latvijā ir mērenas un svārstīgas, ietekmētas globālās ekonomikas un politikas faktoriem.
- 2022.gadā ārvalstu investīcijas samazinājās, sasniedzot 2,8% no IKP.
- Lielākie investori: **Zviedrija (28,5%)**, Igaunija, Lietuva, Krievija, Nīderlande, Kipra, Vācija.
- **Galvenās nozares:** profesionālie pakalpojumi (21%), finanšu starpniecība (15,2%), tirdzniecība (13,3%), nekustamais īpašums (14,4%), apstrādes rūpniecība (12,1%).
- **Stabilākās nozares:** lauksaimniecība, mežsaimniecība, IKT pakalpojumi.
- **Svārstīgākās nozares:** būvniecība, transports, mazumtirdzniecība, izmitināšana.

Publiskās investīcijas:

- 2021.gadā valsts investīcijas veidoja **5,1% no IKP**.
- **ES fondu finansējums (2014-2020):** 4,79 miljardi eiro (83,1% no pieejamā ES finansējuma).
- **Lielākie saņēmēji:** Rīgas reģions, Ogres, Cēsu un Siguldas novadi.

[106] VARAM. Analītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās, pieejams: https://raim.gov.lv/files/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014_2020_2023.gads.pdf

- **Prioritātes:** transports (837 milj. €), energoefektivitāte (648,3 milj. €), vides aizsardzība (612,2 milj. €).
- **Lielākās investīcijas pilsētās:** Rīga (742,9 milj. €), Liepāja, Daugavpils, Ventspils, Jelgava (>100 milj. € katra).
- ĀTI ierobežo globālā nestabilitāte, bet ES investīcijas nodrošina stabilitāti.
- Zviedrija ir vadošais ārvalstu investors, ES valstis dominē investīciju struktūrā.
- Publiskās investīcijas, īpaši ES fondu finansējums, veicina infrastruktūras un reģionālo attīstību.
- Latvijai nepieciešama stabila investīciju politika un labvēlīga uzņēmējdarbības vide ilgtermiņa izaugsmei.

RIS3 jomu rezultātu novērtējums

RIS3 (Smart Specialisation Strategy) jeb Viedās specializācijas stratēģija ir ilgtermiņa stratēģiska pieeja, kas mērķēta uz inovāciju veicināšanu, pētniecību un attīstību noteiktās jomās, kurās reģionam ir konkurētspējīgas priekšrocības. Latvija, ieviešot RIS3 stratēģiju, izvēlējusies vairākas prioritārās jomas, kas ir atbilstošas valsts dabiskajiem resursiem, zinātniskajai un tehniskajai bāzei un uzņēmējdarbības iespējām. Šo jomu attīstība ir būtiska Latvijas konkurētspējas uzlabošanai un ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes veicināšanai.

Prioritārās jomas RIS3 stratēģijā Latvijā

Ņemot vērā perspektīvos tautsaimniecības transformācijas virzienus un ekonomiskās attīstības prioritātes, Latvijā ir definētas piecas RIS3 jomas:

- zināšanu ietilpīga bioekonomika;
- biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, farmācija;
- viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas;
- viedā enerģētika un mobilitāte;
- informācijas un komunikācijas tehnoloģijas.

RIS3 ieviešanu Latvijā regulē vairāki normatīvie akti, kas nodrošina stratēģijas īstenošanu, finansējumu un uzraudzību. Šie dokumenti ietver gan nacionālos, gan Eiropas Savienības līmeņa regulējošos aktus, un tie veido juridisko pamatu, lai Latvija sekmīgi īstenotu RIS3 stratēģiju un sasniegtu tās mērķus.

Nacionālais attīstības plāns 2027 (NAP 2027)[107] ir vispārējs plānošanas dokuments, kas nosaka Latvijas attīstības stratēģiju līdz 2027.gadam. RIS3 stratēģija tiek iekļauta

[107] Saeimas 2020. gada 2. jūlija paziņojums "Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2021.–2027. gadam (NAP2027)". https://likumi.lv/ta/id/315879

kā svarīga sastāvdaļa šajā plānā, jo tā attiecās uz inovāciju, uzņēmējdarbības attīstību un tehnoloģiju pielietošanu Latvijā. NAP 2027 definē RIS3 kā veidu, kā veicināt Latvijas reģionu ekonomisko attīstību, koncentrējoties uz jomām, kurās valstij ir konkurētspējīgas priekšrocības.

Eiropas Savienības Strukturālo fondu un Investīciju plāns (ESIF)[108]. RIS3 stratēģija Latvijā tiek atbalstīta arī no Eiropas Savienības Strukturālajiem fondiem, piemēram, Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) un Eiropas Sociālā fonda (ESF) līdzekļiem. Šie fondi sniedz finansējumu un atbalstu inovāciju veicināšanai, pētniecībai un attīstībai, kas atbilst RIS3 jomām. ESIF plāns un attiecīgie normatīvie akti nosaka, kā RIS3 stratēģijas mērķi tiek īstenoti, izmantojot ES finansējumu.

Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam[109] iekļauj ilgtspējīgas attīstības principus, kas ir svarīgi RIS3 stratēģijas īstenošanā, jo tā veicina inovatīvas, konkurētspējīgas un videi draudzīgas nozares. Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšana ir cieši saistīta ar viedās specializācijas mērķiem, piemēram, zaļo tehnoloģiju attīstību, resursu efektivitātes uzlabošanu un ekonomikas digitalizāciju.

RIS3 stratēģijas dokumenti Latvijā[110] nosaka konkrētas prioritārās jomas un rīcības plānus katrai jomai. Tie ietver pētniecības, inovācijas un uzņēmējdarbības attīstības plānus, kas balstās uz iepriekš minētajiem politikas dokumentiem. Šie plāni nosaka, kā Latvija koncentrēs savus resursus un ieguldījumus, lai attīstītu tās stiprās puses konkrētās nozarēs.

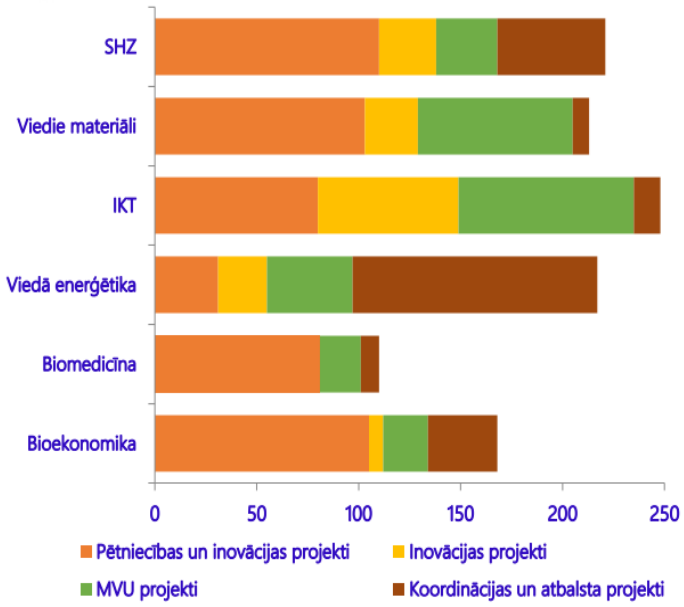
Latvijas Zinātnes, tehnoloģiju un inovāciju stratēģija[111], kas definē galvenos zinātnes un tehnoloģiju attīstības virzienus, kas tieši saistīti ar RIS3. Pamatnostādnes ietver pasākumus un mērķus, kas attiecas uz pētniecību, inovācijām un jaunu tehnoloģiju attīstību Latvijā, lai veicinātu valsts konkurētspēju un nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi.

Reģionālās attīstības dokumenti, tostarp plānošanas reģionu attīstības plāni un reģionālā inovāciju politika, ir arī svarīgs elements RIS3 stratēģijas ieviešanā. Šie dokumenti detalizēti nosaka, kā RIS3 stratēģija tiek piemērota konkrētos reģionos, un veicina inovāciju aktivitātes atbalstu dažādos Latvijas reģionos, īpaši koncentrējoties uz riska uzņēmējdarbības jomām.

[108] 2014-2020 European structural and investment funds, pieejams: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/funding-management-mode/2014-2020-european-structural-and-investment-funds_en
[109] Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030), pieejams: https://www.mk.gov.lv/lv/media/15129/download?attachment
[110] Viedās specializācijas stratēģija (RIS3), pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/viedas-specializacijas-strategija-ris3
[111] Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/11501/download

RIS3 stratēģijas ieviešana Latvijā ir balstīta uz daudzām politikas iniciatīvām un dokumentiem, kas regulē un nosaka inovāciju attīstību un uzņēmējdarbības veicināšanu prioritārajās jomās. Šie dokumenti ne tikai nosaka teorētiskos pamatus, bet arī praktiskos rīcības plānus un finansējuma piešķiršanu, lai nodrošinātu RIS3 stratēģijas mērķu sasniegšanu un Latvijas konkurētspējas uzlabošanu starptautiskajā tirgū.

Visās RIS3 jomās ir bijusi salīdzinoši aktīva pieteikšanās H2020 projektos, piesakoties gan pētniecības, gan inovāciju, gan koordinācijas aktivitāšu projektos Īpaši izceļas Viedo materiālu un IKT joma, kur ir bijusi ļoti augsta aktivitāte tieši no MVU puses (sekmīgo projektu īpatsvars šajā aktivitātē gan ir ļoti zems. Īpaši izceļas Viedo materiālu un IKT joma, kur ir bijusi ļoti augsta aktivitāte tieši no MVU puses (sekmīgo projektu īpatsvars šajā aktivitātē gan ir ļoti zems (*skat. 83.att.*)

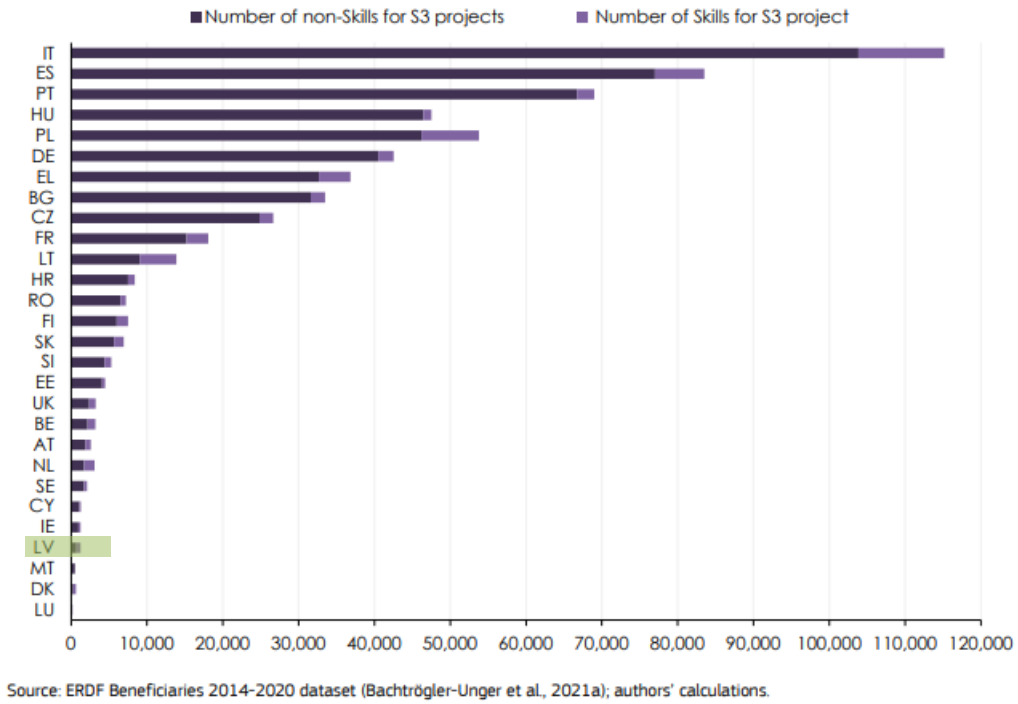
83.attēls. ***Dalība programmā "Apvārsnis 2020" pa prioritāšu jomām***
Avots: IZM[112]

Skills for S3 (S3) projekti ir iniciatīvas, kas saistītas ar Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERDF) finansējumu un ir vērstas uz Viedās specializācijas stratēģiju (Smart Specialisation Strategy - S3) ieviešanu. Skills for S3 (S3) projekti mērķē uz zināšanu un prasmju attīstīšanu, kas ir būtiskas, lai sekmētu uzņēmējdarbības aktivitāti un inovācijas tās prioritārajās jomās, kas atbilst katras valsts vai reģiona gudrās specializācijas stratēģijai. S3 projekti ir izstrādāti, lai veicinātu sadarbību starp izglītības, pētniecības un uzņēmējdarbības sektoriem, attīstot nepieciešamās prasmes un kompetences, kas veicinātu inovācijas un konkurētspēju konkrētajās nozarēs.

ES dalībvalstīs ir lielas atšķirības attiecībā uz ERDF finansēto projektu skaitu, kā arī "Skills for S3" aktivitāti (*skat. 84.att.*). Itālija ir valsts ar vislielāko ERDF atbalstīto projektu skaitu 2014.–2020. gada plānošanas periodā (115 152 projekti), kā arī

[112] IZM. Biomedicīnas RIS3 jomas galvenie pētniecības rezultāti un jomas tālākās attīstības izaicinājumi Latvijā, pieejmas: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Dokumenti/prezentacijas/Biomedicina_RIS3_J_Paiders_U_Berkis.pdf

vislielāko skaitu, kas atzīti par saistītiem ar "Skills for S3" (11 299 projekti). Savukārt, no otras puses, Luksemburga ziņoja tikai par 140 projektiem, ko līdzfinansēja ERDF, no kuriem tikai 17 tika atzīti par saistītiem ar "Skills for S3". Attiecībā uz "Skills for S3" projektu relatīvo īpatsvaru, tikai 2,3% no visiem ERDF finansētajiem projektiem Ungārijā tika atzīti par saistītiem ar "Skills for S3", bet, no otras puses, 55,6% no visiem ERDF projektiem Dānijā bija saistīti ar "Skills for S3". Papildus tam **Nīderlande (45,0%) un Latvija (43,8%) uzrādīja ievērojami augstākus īpatsvarus (valstu vidējais rādītājs: 9,6%, mediāna: 14,9%).** Salīdzinoši zemākie īpatsvari tika novēroti Portugālē (3,3%) un Vācijā (4,8%) (*skat. 84.att.*).

84.attēls. ***Kopējais ERDF finansēto projektu skaits un "Skills for S3" projektu skaits***
Avots: Skills for Smart Specialisation[113]

Attiecībā uz ERDF finanšu piešķīrumiem, 2014.–2020.gada ERDF datu kopā ir ietverti ERDF projektu finansējuma apjomi 212,2 miljardu eiro apmērā, no kuriem 24,0 miljardi eiro (11,3%) tika identificēti kā investīcijas, kas attiecas uz "Skills for S3". Vislielākais ERDF finansējuma piešķīrums (39,0 miljardi eiro), kā arī investīcijas "Skills for S3" projektos (6,6 miljardi eiro) attiecās uz investīcijām Polijā, savukārt Luksemburga saņēma tikai 50 milj. eiro ERDF finansējumu, no kuriem 4,9 milj. eiro tika atzīti par "Skills for S3" projektiem (*skat. 85.att.*). "Skills for S3" finansējuma

[113] Woolford, J., Bachtrögler-Unger, J., Burton, A., Lalanne, M., & Gulda, K. (2024). *Skills for Smart Specialisation* (Nr. JRC137083). Kopīgais pētniecības centrs.

īpatsvars attiecībā pret kopējo (maksimālo) ERDF līdzfinansējumu valstīs svārstījās no 2,4% Rumānijā līdz 47,5% Nīderlandē.

Country	Number of projects			ERDF funding		
	Total	S4S3 projects	Share of S4S3 projects	Total	S4S3 projects	Share of S4S3 funding
AT	2,588	707	27.3%	894,999,326	175,803,742	19.6%
BE	3,177	1,016	32.0%	1,429,998,229	240,041,534	16.8%
BG	33,507	1,891	5.6%	7,777,277,313	1,267,252,252	16.3%
CY	1,280	171	13.4%	442,835,651	93,708,133	21.2%
CZ	26,644	1,820	6.8%	10,322,751,206	1,099,016,454	10.6%
DE	42,541	2,031	4.8%	11,446,314,614	840,616,344	7.3%
DK	630	350	55.6%	341,252,209	136,562,089	40.0%
EE	4,475	401	9.0%	1,825,914,517	390,265,625	21.4%
EL	36,834	4,166	11.3%	13,550,929,906	1,725,478,472	12.7%
ES	83,530	6,549	7.8%	20,366,099,900	1,983,973,699	9.7%
FI	7,493	1,480	19.8%	1,009,045,974	321,269,212	31.8%
FR	18,077	2,858	15.8%	6,292,111,413	897,019,311	14.3%
HR	8,407	916	10.9%	9,637,790,542	684,491,910	7.1%
HU	47,534	1,096	2.3%	8,269,654,959	432,978,588	5.2%
IE	1,248	296	23.7%	378,614,329	65,815,983	17.4%
IT	115,152	11,299	9.8%	25,127,685,043	1,169,787,788	4.7%
LT	13,857	4,808	34.7%	3,688,002,304	791,925,273	21.5%
LU	140	17	12.1%	50,073,673	4,859,656	9.7%
LV	1,236	541	43.8%	1,185,600,728	501,993,486	42.3%
MT	537	46	8.6%	348,910,035	34,752,135	10.0%
NL	3,069	1,380	45.0%	896,513,980	425,646,550	47.5%
PL	53,771	7,553	14.0%	38,971,058,130	6,615,822,586	17.0%
PT	68,985	2,286	3.3%	12,284,023,903	1,030,868,259	8.4%
RO	7,217	716	9.9%	22,812,025,562	536,610,567	2.4%
SE	2,073	392	18.9%	1,143,447,884	88,600,691	7.7%
SI	5,307	911	17.2%	1,158,038,623	153,162,360	13.2%
SK	6,937	1,286	18.5%	5,010,681,924	1,248,862,245	24.9%
UK	3,223	855	26.5%	5,503,841,851	998,427,192	18.1%
Total (EU-27 + UK)	**599,469**	**57,838**	**9.6%**	**212,165,493,731**	**23,955,612,138**	**11.3%**

Source: ERDF Beneficiaries 2014-2020 dataset (Bachtrögler-Unger et al., 2021a); authors' calculations.

85.attēls. ***ERDF "Skills for S3" (S4S3) projekti, ko identificējuši dalībvalstu pārstāvji***
Avots: Skills for Smart Specialisation[114]

Piemēram, Latvijā S3 prasmju attīstībai ir īstenots atbalsts pēcdoktorantūras pētījumu īstenošanai. Projekta mērķis ir attīstīt jauno zinātnieku prasmes un pētniecības kompetences, kā arī palielināt zinātnisko kapacitāti, nodrošinot karjeras iespējas jauniem zinātniekiem zinātniskajās institūcijās un uzņēmējdarbībā. Projekts ietver ikgadēju pēcdoktorantūras pētījumu pieteikumu atlasi un

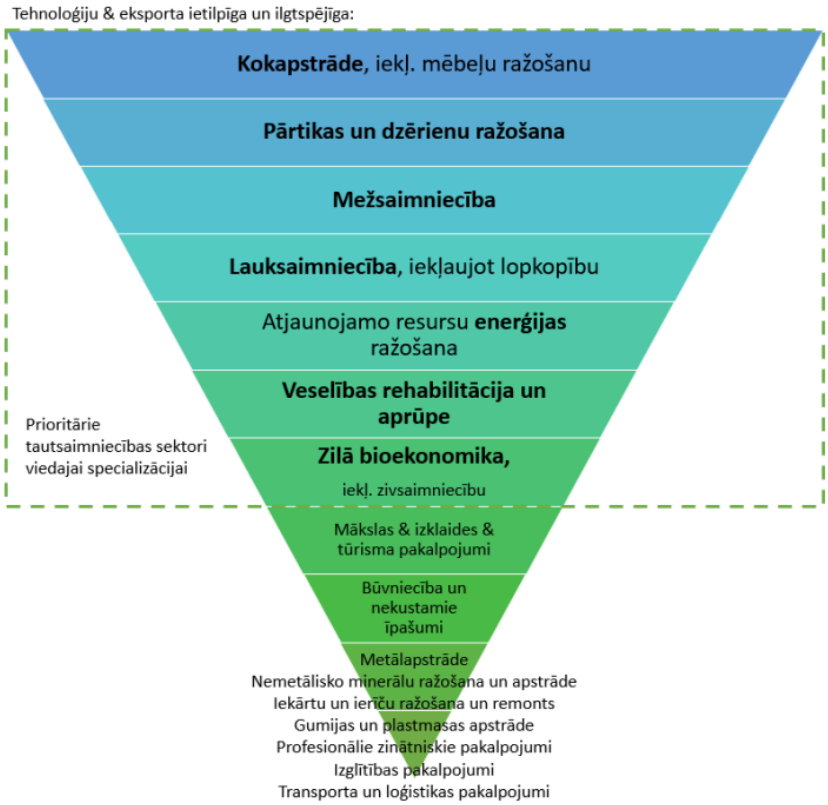
[114] Woolford, J., Bachtrögler-Unger, J., Burton, A., Lalanne, M., & Gulda, K. (2024). *Skills for Smart Specialisation* (Nr. JRC137083). Kopīgais pētniecības centrs.

izvērtēšanu, dodot priekšroku augstas kvalitātes projektiem, kas ir saskaņoti ar Viedās specializācijas stratēģijas mērķiem finansējuma saņemšanai.[115]

RIS3 attīstības novērtējums Vidzemes plānošanas reģionā

Vidzemes reģionā kopumā ir identificētas 16 tautsaimniecības nozares, no kurām 7 izvirzītas kā primārās, pret kurām attiecināta viedā specializācija būtu reģionam ar visaugstāko pievienoto vērtību ilgtermiņā. Vidzemes reģiona ekonomikas viedās specializācijas **prioritārās tautsaimniecības jomas** un sektori ir sekojoši:

1. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīga ilgtspējīga **kokapstrāde**, iekļaujot mēbeļu ražošanu;
2. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīgas ilgtspējīgas **pārtikas un dzērienu ražošana**;
3. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīga ilgtspējīga **mežsaimniecība**;
4. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīga ilgtspējīga **lauksaimniecība**, iekļaujot lopkopību;
5. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīga ilgtspējīga **veselības rehabilitācija un aprūpe**;
6. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīga ilgtspējīga atjaunojamo resursu **enerģijas ražošana**;
7. Tehnoloģiju un eksporta ietilpīga ilgtspējīga zilā bioekonomika, iekļaujot **zivsaimniecību**;

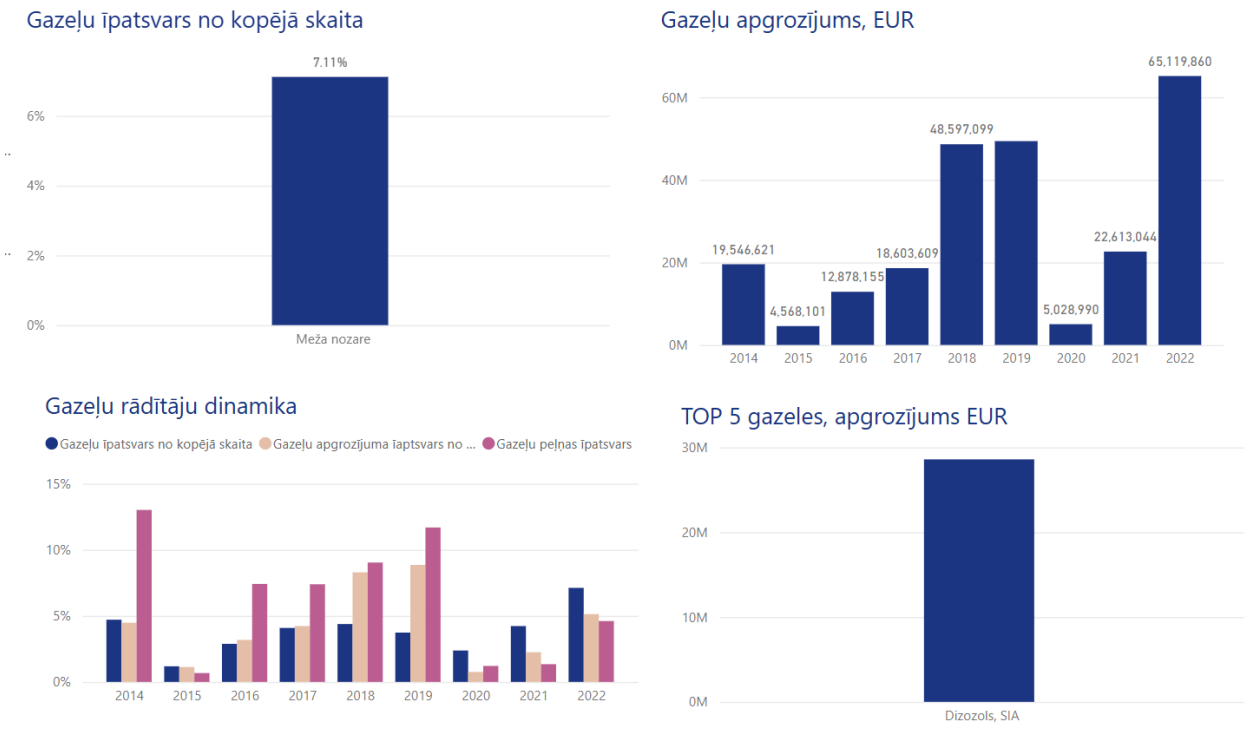
86.attēls. ***Vidzemes reģiona ekonomikas viedās specializācijas prioritārās tautsaimniecības jomas un sektori.*** *Avots: VPR Ilgtspējas attīstības stratēģija 2030*[116]

[115] Woolford, J., Bachtrögler-Unger, J., Burton, A., Lalanne, M., & Gulda, K. (2024). *Skills for Smart Specialisation* (Nr. JRC137083). Kopīgais pētniecības centrs.
[116] VPR Ilgtspējas attīstības stratēģija 2030, pieejams: https://www.vidzeme.lv/wp-content/uploads/2024/11/VPR-IAS_aktualizacija-1.2_gala_versija.pdf

Meža nozare un kokapstrāde- Vidzemes ekonomikas balsts

Meža nozare ir viens no Vidzemes reģiona ekonomikas stūrakmeņiem. Nozares neto apgrozījums 2021. gadā sasniedza 1,269,852 tūkstošus EUR, kas to padara par vienu no lielākajām prioritārajām jomām. Savukārt nozares izaugsme 2022.gadā sasniedza 26%. Rentabilitātes rādītājs bija 14%, norādot uz stabilu peļņas potenciālu. Meža nozare nodarbina 7,967 darbiniekus, kas ir augstākais rādītājs starp RIS3 prioritātēm, un nozares uzņēmumu lielākais izaicinājums ir produktivitātes paaugstināšana un dziļākas apstrādes produktu eksporta veicināšana.[117]

Viena no nozīmīgākajām tendencēm ir strauji augošo uzņēmumu jeb gazeļu nozīme nozarē. 2022. gadā gazeles veidoja 7,11% no kopējā nozares uzņēmumu skaita (*skat. 87.attēls*). Šāds uzņēmumu īpatsvars liecina par aktīvu un dinamisku uzņēmējdarbības vidi, kurā jauni vai strauji augoši uzņēmumi spēj ātri pielāgoties tirgus izmaiņām un radīt konkurētspējīgus produktus. Šī tendence norāda arī uz nozares inovāciju potenciālu un spēju piesaistīt jaunus resursus. Gazeles spēj piedāvāt modernus risinājumus, kā arī stiprināt vietējās un starptautiskās sadarbības saites.

87.attēls. ***Vidzemes reģiona straujāk augošie uzņēmumi (gazeles) meža nozarē 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[118]

[117] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

[118] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

SIA "Dižozols" ir strauji augošs uzņēmums, kas specializējas augstas kvalitātes dizaina mēbeļu ražošanā, izmantojot liekti līmētu saplāksni un masīvkoku. Dibināts 1993. gadā, uzņēmums ir guvis atzinību par savu meistarību un inovācijām mēbeļu dizainā. 2017. gadā "Dižozols" tika atzīts par gada uzņēmēju Vidzemē, kas apliecina tā nozīmīgo ieguldījumu reģiona ekonomikā.

Uzņēmuma panākumus veicina nepārtraukta attīstība, augsti kvalitātes standarti un spēja pielāgoties tirgus prasībām, kas nodrošina tā konkurētspēju gan vietējā, gan starptautiskajā tirgū.

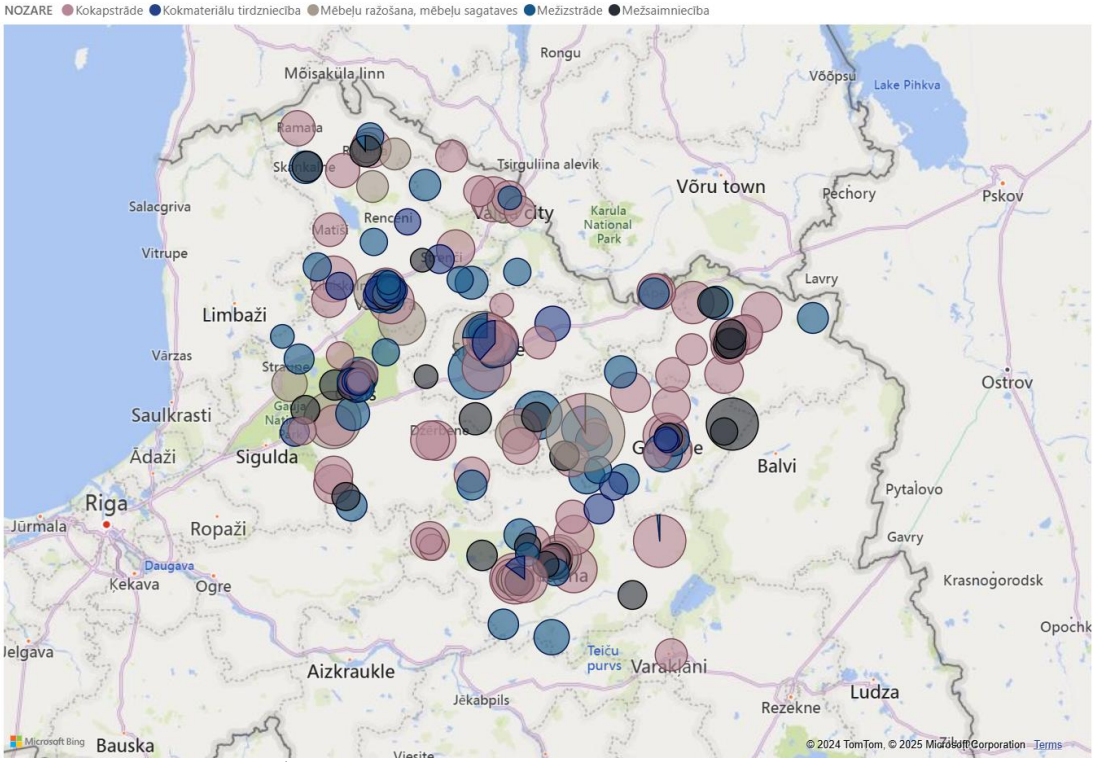
2022. gadā strauji augošo uzņēmumu apgrozījums sasniedza 65,1 miljonu eiro. Periodā no 2014. līdz 2016. gadam gazeļu apgrozījums samazinājās no 19,5 miljoniem eiro līdz 12,8 miljoniem eiro. Šis kritums var būt saistīts ar dažādiem faktoriem, tostarp tirgus nestabilitāti vai nozares pārstrukturēšanu. No 2016. līdz 2019. gadam apgrozījums ievērojami pieauga, 2019. gadā sasniedzot gandrīz 48,6 miljonus eiro. Šis periods iezīmē dinamisku izaugsmes fāzi, ko veicināja nozares inovācijas, eksporta pieaugums vai pieprasījuma kāpums pēc meža nozares produktiem. 2020. gadā gazeļu apgrozījums piedzīvoja strauju kritumu līdz 5,03 miljoniem eiro. Šis samazinājums bija skaidri saistīts ar Covid-19 pandēmijas izraisītajiem ekonomiskajiem satricinājumiem. Salīdzinot ar 2020.gadu strauji augošo uzņēmumu apgrozījums 2022.gadā ir pieaudzis par 60 milj. EUR, jeb 92%.

Strauji augošie uzņēmumi jeb "gazeles" Latvijā piedāvā vairākus **modernus risinājumus**, kas veicina to dinamisko attīstību un konkurētspēju. Piemēram:

- **Digitālā transformācija**: Daudzi uzņēmumi ievieš informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) risinājumus, lai uzlabotu darbības efektivitāti un pielāgotos tirgus izmaiņām. Pētījumi liecina, ka pieaug IKT risinājumu loma Latvijas uzņēmumu attīstībā, veicinot to digitālo briedumu un konkurētspēju.
- **Inovatīvi biznesa modeļi**: "Gazeles" bieži izmanto jaunus biznesa modeļus, piemēram, abonēšanas pakalpojumus vai platformas ekonomiku, lai piedāvātu klientiem elastīgākus un pieejamākus risinājumus.
- **Ilgtspējīgi risinājumi**: Uzņēmumi arvien vairāk pievēršas ilgtspējīgiem produktiem un procesiem, piemēram, atjaunojamo energoresursu izmantošanai vai videi draudzīgu materiālu ieviešanai ražošanā.
- **Personalizēti piedāvājumi**: Izmantojot lielo datu analīzi un mākslīgo intelektu, uzņēmumi spēj piedāvāt klientiem personalizētus produktus un pakalpojumus, kas atbilst individuālām vajadzībām un vēlmēm.

Pilsētu tuvumā, piemēram, Valmierā, Cēsīs, Madonā Smiltenē un Gulbenē, koncentrējas lielākā daļa meža nozares uzņēmumu (*skat. 88.attēls*). Šīs pilsētas kalpo par ekonomikas centriem, nodrošinot gan attīstītu infrastruktūru, gan piekļuvi kvalificētam darbaspēkam, kas ir būtiski tādām nozarēm kā kokapstrāde, mēbeļu

ražošana un kokmateriālu tirdzniecība. Kokapstrādes uzņēmumi ir īpaši plaši pārstāvēti visā reģionā, un to izplatība liecina par meža resursu intensīvu izmantošanu un pievienotās vērtības veidošanu vietējā līmenī.

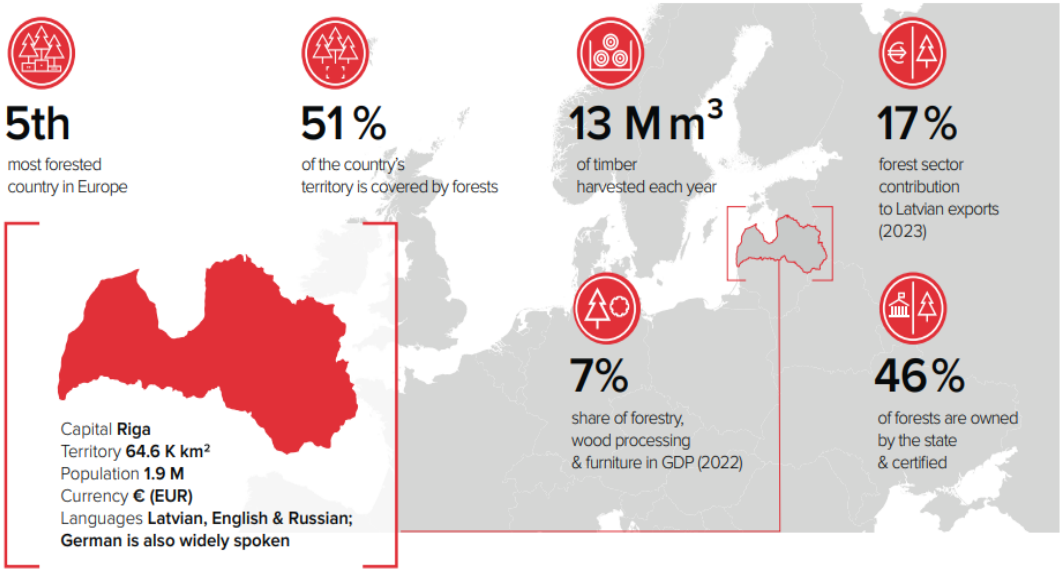
88.attēls. ***Vidzemes reģiona meža nozares uzņēmumi kartē pēc juridiskās adreses 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[119]

Mēbeļu ražošana un sagatavošana ir relatīvi mazāk izplatīta, bet koncentrējas ap lielākajiem ekonomiskajiem centriem. Šī nozares segmenta prasības pēc augstas kvalifikācijas darbaspēka un modernām tehnoloģijām nosaka to, ka šāda veida uzņēmumi veidojas tur, kur ir pieejama nepieciešamā infrastruktūra un zināšanu bāze. Savukārt mežistrādes un mežsaimniecības uzņēmumi atrodas tuvāk meža resursiem, tādējādi nodrošinot efektīvu resursu apsaimniekošanu un minimālus loģistikas izdevumus. Šo uzņēmumu atrašanās vietas galvenokārt izvietotas ārpus lielākajām pilsētām, apgabalos, kur pieeja meža masīviem ir optimāla.

2023.gadā meža nozare veidoja aptuveni 6,4% no Latvijas iekšzemes kopprodukta (IKP). Tas vēlreiz apliecina, cik svarīga šī nozare ir valsts ekonomikas kopējam labklājības līmenim. Ārvalstu investīcijas ir vēl viens būtisks faktors, kas veicina Latvijas meža nozares izaugsmi. 2023. gada beigās ārvalstu tiešās investīcijas šajā nozarē sasniedza vairāk nekā 1,8 miljardus eiro. Šāds investīciju apjoms norāda uz starptautisko uzticību Latvijas meža industrijai, un investori atzīst lielās iespējas šajā augošajā nozarē.

[119] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

Latvijas meža produkti tiek eksportēti uz dažādām pasaules valstīm. **Galvenie eksporta tirgi Latvijas meža produktiem ir Apvienotā Karaliste (18%), Zviedrija (12%), Igaunija (8%), Lietuva (8%), Dānija (8%) un Vācija (7%).** Kopumā Latvijas meža nozare ir vitāli svarīga valsts ekonomikai, un tās nozīme izpaužas ne tikai IKP ieguldījumā, bet arī ievērojamajā eksporta vērtībā un spēju piesaistīt ārvalstu investīcijas. Latvijas kokapstrādes produktu globālais pieprasījums, apvienojumā ar stabilu ārvalstu investīciju pieplūdumu, nodrošina, ka šī nozare turpinās būt nozīmīga Latvijas ekonomikas izaugsmē arī nākotnē.

88.1.attēls. ***Meža nozare Latvijā***
Avots: Knowledge-intensive bioeconomy[120]

Lai gan Latvijas meža nozare kopumā ir viens no valsts ekonomikas stūrakmeņiem, būtiski ietekmējot gan iekšzemes kopproduktu, gan eksporta bilanci, **detalizēti dati par Vidzemes reģiona specifisko ieguldījumu eksportā šajā nozarē diemžēl nav pieejami**. Zināms, ka Vidzemē meža nozares uzņēmumi aktīvi iesaistās kokapstrādes un mežsaimniecības produktu ražošanā, tomēr to eksporta īpatsvars un galvenie tirgi reģiona līmenī netiek atsevišķi apkopoti.

Zināšanu ietilpīga bioekonomika Latvijā ir izšķiroša nozare, kas balstās uz bioloģisko resursu ilgtspējīgu izmantošanu un inovācijām. Šajā jomā ir ieguldīts daudz pūļu pētniecībā un attīstībā, lai veicinātu tradicionālo nozaru, piemēram, lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas modernizāciju ar mūsdienu tehnoloģiskajiem un sociālajiem risinājumiem. **Mērķis ir ne tikai palielināt produktu kvalitāti un konkurētspēju, bet arī nodrošināt šo nozaru ilgtermiņa ilgtspējīgu attīstību**, kas ir būtiska reģionālās ekonomikas izaugsmes veicināšanai.

[120] Knowledge-intensive bioeconomy, pieejams: https://investinlatvia.org/en/key-sectors/sectors/bioeconomy

Latvijas **mežsaimniecība un kokapstrāde ir nozīmīgas bioekonomikas sastāvdaļas.** Meža nozare ne tikai sekmē valsts ekonomiku ar tās ieguldījumu iekšzemes kopproduktā (IKP), bet arī ir viens no galvenajiem eksporta avotiem.

Pārtikas un dzērienu ražošana

Vidzemē darbojas **75 pārtikas un dzērienu ražošanas uzņēmumi**, kas veido nozīmīgu daļu no kopējā uzņēmumu skaita reģionā. Šo uzņēmumu kopējais **neto apgrozījums** 2022. gadā bija **422 415 tūkstoši eiro**, kas norāda uz nozares spēcīgu ekonomisko ietekmi. Nozare uzrāda 22% apgrozījuma pieaugumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (2021. gadu), kas liecina par pieprasījuma pieaugumu pēc pārtikas un dzērienu produktiem. Ilgākā laika posmā (salīdzinot ar 2019. gadu), apgrozījums pieaudzis par 6%, kas atspoguļo mērenu, bet stabilu attīstības dinamiku.

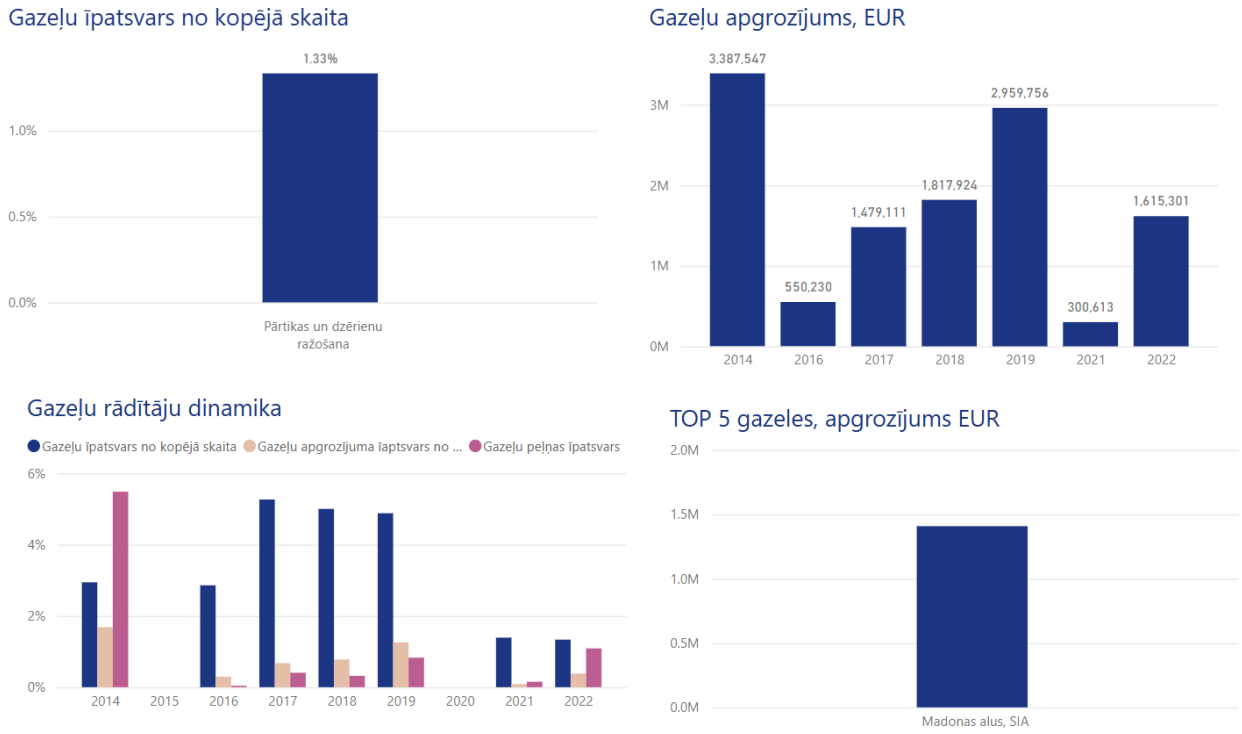
Nozares kopējā **peļņa 2022. gadā bija 8 945 tūkstoši eiro**, un rentabilitāte sasniedza **2%**, kas ir samērā zems rādītājs salīdzinājumā ar citām nozarēm. Tas var liecināt par augstām ražošanas izmaksām vai intensīvu konkurenci tirgū. Nozarē ir nodarbināti **3 597 cilvēki**, kas padara to par vienu no nozīmīgākajiem nodarbinātības avotiem Vidzemē. Kopējais nodokļu apjoms, ko nozare iemaksā valsts budžetā, ir **61 042 tūkstoši eiro**, norādot uz tās ieguldījumu reģionālajā un valsts ekonomikā.

Vidzemes plānošanas reģiona gazeļu jeb strauji augošo uzņēmumu īpatsvars pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē ir 1,33%. Lai gan šis īpatsvars nav ļoti augsts, tas liecina par konkrētas nišas klātbūtni un potenciālu šajā nozarē. Strauji augošo uzņēmumu apgrozījuma izmaiņas pa gadiem parāda ievērojamas svārstības. 2014. gadā apgrozījums bija augsts, sasniedzot 3,39 miljonus eiro. No 2016. līdz 2018. gadam vērojama stabila izaugsme, kur 2018. gadā apgrozījums sasniedza 1,82 miljonus eiro.

Vidzemes plānošanas reģiona pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē strauji augošo uzņēmumu jeb "gazeļu" īpatsvars ir salīdzinoši zems – tikai 1,33%. Šo situāciju var skaidrot ar vairākiem faktoriem, kas ierobežo straujāku attīstību. Pirmkārt, **pārtikas un dzērienu ražošanas nozare ir kapitālintensīva**, kas nozīmē, ka jauniem uzņēmumiem ir nepieciešami ievērojami finanšu resursi izejvielu iepirkšanai, ražošanas iekārtām un kvalitātes nodrošināšanai. Otrkārt, šajā **nozarē pastāv augsta konkurence gan vietējā, gan starptautiskā tirgū**, kur lielākie uzņēmumi ar stabilām piegādes ķēdēm un zīmola atpazīstamību dominē tirgū, atstājot mazāk vietas jauniem spēlētājiem. Tāpat nozari ietekmē sarežģīti regulējumi un sertifikācijas prasības, kas var palēināt uzņēmumu attīstību un paplašināšanos.

2019. gadā bija nozīmīgs kāpums, kad apgrozījums palielinājās līdz 2,96 miljoniem eiro, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem aplūkotajā periodā. Pēc 2019. gada,

2020. un 2022. gados bija kritumi, kad apgrozījums samazinājās attiecīgi līdz 300 tūkstošiem eiro un 1,62 miljoniem eiro. Šie dati liecina par nozīmīgām izmaiņām strauji augošo uzņēmumu darbībā, kurām, iespējams, ir ietekmējuši ārējie ekonomiskie faktori, piemēram, pandēmija vai tirgus svārstības.

89.attēls. ***Vidzemes reģiona straujāk augošie uzņēmumi (gazeles) pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[121]

Grafiks izceļ vienu no vadošajiem gazeļu uzņēmumiem – **Madonas alus, SIA**, kas iezīmējas ar ievērojamu apgrozījumu, pārsniedzot **1,5 miljonus eiro**. Šī uzņēmuma rādītāji atspoguļo veiksmīgu biznesa modeli un stabilu pozīciju nozarē, kas ir piemērs citām gazelēm.

Vidzemes reģiona pārtikas un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumu izvietojums 2022. gadā kartē atspoguļo nozares teritoriālo struktūru un tās izplatību reģionā. **Uzņēmumu koncentrācija norāda uz Vidzemes ekonomikas daudzveidību un noteiktu rajonu specializāciju dažādās pārtikas un dzērienu ražošanas jomās.**

Alus ražošana un maizes ražošanas uzņēmumi ir izvietoti vienmērīgi visā Vidzemē, ar izteiktu klātbūtni lielākās pilsētās un to tuvākajā apkārtnē. Tas norāda uz šo nozaru stabilu pieprasījumu un to vēsturisko saistību ar reģionu. Alus ražošana, piemēram, koncentrējas Valmierā, kur darbojas arī lielie un labi zināmie uzņēmumi. **SIA "Valmiermuižas alus"** atrodas Valmiermuižā, uzņēmums specializējas dzīva alus ražošanā, ievērojot tradicionālās metodes un piedāvājot augstas kvalitātes

[121] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

produktus. Smiltenes sidra darītava **"Abuls"** ir amatniecības uzņēmums, kas specializējas sidra ražošanā no vietējām Ziemeļvidzemes ābolu šķirnēm un savvaļas āboliem, izmantojot tradicionālās fermentācijas metodes. Uzņēmums piedāvā dažādus sidra veidus, organizē degustācijas un ekskursijas, popularizējot augstas kvalitātes Latvijas sidru.

Piena pārstrādes uzņēmumi galvenokārt koncentrējas reģiona centrālajā un austrumu daļā, kas ir saistīts ar Vidzemes bagātīgajām lauksaimniecības tradīcijām un lopkopības nozares attīstību. Tas norāda uz veiksmīgu reģiona resursu izmantošanu un atbalstu vietējo produktu ražošanai. Valmierā atrodas **AS "Valmieras piens"**, kas specializējas tradicionālo un fermentēto piena produktu ražošanā. Papildus "Valmieras pienam" reģionā darbojas arī **SIA "Rūjienas saldējums"**, kas ražo saldējumu no īsta piena un krējuma, piedāvājot gan tradicionālas, gan jaunas garšas.

Augļu un dārzeņu pārstrādes uzņēmumi ir izkliedēti reģionā, ar ievērojamu klātbūtni Limbažu un Gulbenes rajonos. Šī nozare, iespējams, gūst labumu no Vidzemes dabiskās ainavas un klimata, kas ir piemērots augļu un dārzeņu audzēšanai. Uzņēmums **"Very Berry"** nodarbojas ar ogu pārstrādi, ražojot dažādus produktus no vietējām ogām.

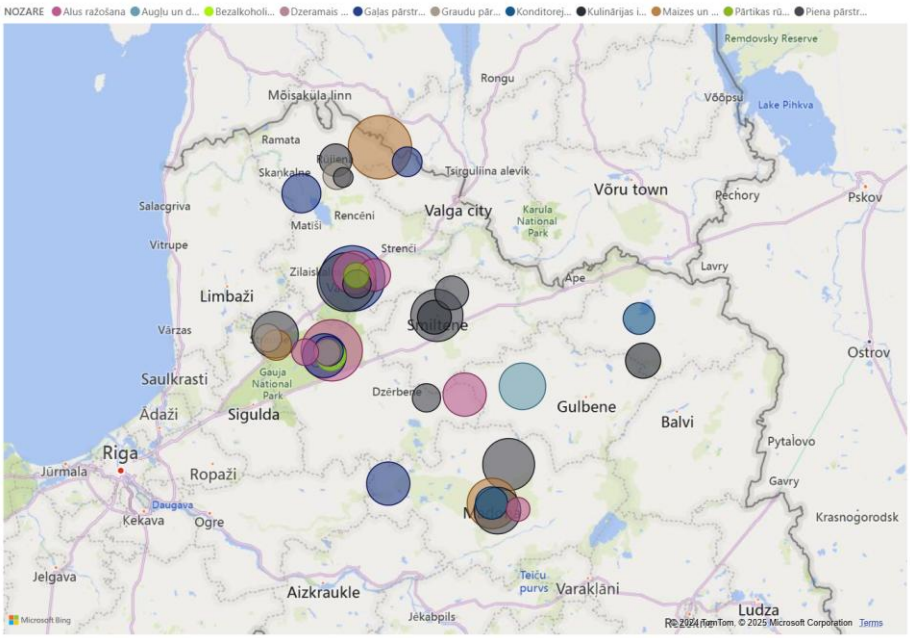
Gaļas pārstrādes un graudu pārstrādes uzņēmumi dominē dažādos reģiona punktos, taču izteikti klātesoši Strenču un Madonas tuvumā. Šī ģeogrāfiskā izvietojuma dažādība norāda uz reģiona uzņēmumu spēju apkalpot gan vietējo, gan nacionālo tirgu. Reģionā darbojas vairāki gaļas pārstrādes uzņēmumi, piemēram, **SIA "Vārpas N"**, kas piedāvā dažādus gaļas produktus.

Konditorejas un dzērienu ražotājiem ir lielāka koncentrācija reģiona centrālajā un rietumu daļā, kas norāda uz to, ka šie produkti ir pieprasīti vietējā un tuvējā tirgū. Turklāt tas norāda uz iespējām attīstīt specializētu produkciju ar augstu pievienoto vērtību. Uzņēmums **SIA "Liepkalni"** ir pazīstams ar plašu maizes un konditorejas izstrādājumu klāstu.

SIA "R Chocolate" specializējas šokolādes izstrādājumu ražošanā, piedāvājot augstas kvalitātes produktus ar dažādām garšām un formām. **"Grasbergs"** ražo dažādus pārtikas produktus koncentrējoties uz veselīgiem un dabīgiem izstrādājumiem. **"Luii snacks"** piedāvā uzkodas, kas varētu būt piemērotas dažādām gaumēm un uztura prasībām. **O'byte** specializējas uzkodu vai citu pārtikas produktu ražošanā, piedāvājot inovatīvus risinājumus.

SIA "Firma Madara 89" ir viens no lielākajiem Latvijas pārtikas un nepārtikas preču vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumiem ar 100% vietējo kapitālu. Dibināts 1993. gadā, uzņēmums ir vietējā veikalu tīkla "top!" lielākais partneris un dibinātājs. Tas pārvalda vairāk nekā 109 "top!" un "mini top!" veikalus, kā arī citus

mazumtirdzniecības zīmolus dažādās Latvijas pilsētās un ciemos. Uzņēmuma galvenais birojs atrodas Smiltenē, Baznīcas laukumā 2.

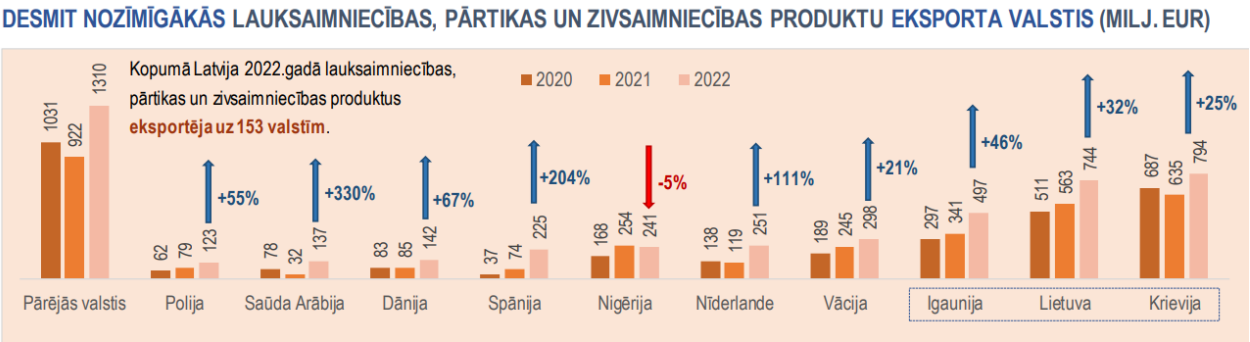

90.attēls. ***Vidzemes reģiona pārtikas un dzērienu ražošanas nozares uzņēmumi kartē pēc juridiskās adreses 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[122]

Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu **eksporta dati 2022. gadā** *(skat. 91.att.)* liecina par **ievērojamu izaugsmi un paplašināšanos dažādos tirgos.** Kopumā šie produkti tika eksportēti uz 153 valstīm, un vairumā gadījumu eksporta apjomi piedzīvoja būtisku pieaugumu. Sevišķi straujš kāpums bija vērojams **Saūda Arābijā (+330%), Spānijā (+204%) un Nīderlandē (+111%)**, kas norāda uz Latvijas uzņēmēju spēju pielāgoties un iekļūt jaunos tirgos. **Arī eksports uz Baltijas kaimiņvalstīm saglabājās augošs** - Igaunijā (+46%) un Lietuvā (+32%). Šīs tendences atklāj Latvijas eksporta diversifikāciju un uzņēmumu spēju reaģēt uz globālajām ekonomiskajām pārmaiņām, vienlaikus stiprinot pozīcijas stratēģiski nozīmīgos reģionos.

Tomēr, lai gan kopējā aina ir pozitīva, eksporta dinamika nav vienmērīga visās valstīs. Nigērijā eksports samazinājās par 5%, kas varētu būt saistīts ar ekonomiskajiem izaicinājumiem vai mainīgiem pieprasījuma apstākļiem šajā tirgū. Savukārt Krievijā, neskatoties uz sarežģīto ģeopolitisko situāciju, eksports turpināja pieaugt (+25%), kas liecina par dažu uzņēmumu saglabātajām tirdzniecības saitēm. Šie dati uzsver Latvijas uzņēmumu elastību un spēju meklēt jaunus tirgus, vienlaikus saglabājot stabilu klātbūtni tradicionālajos eksporta galamērķos. Eksporta attīstība norāda uz nozares potenciālu, tomēr ilgtermiņa izaugsme būs atkarīga no uzņēmēju spējas ieviest inovācijas un pielāgoties mainīgajiem globālajiem nosacījumiem.

[122] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

91.attēls. ***Desmit nozīmīgākās lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta valstis 2020.-2022.gadā (milj. EUR)*** *Avots: ZM*[123]

Lauksaimniecība

Lauksaimniecība Vidzemes reģionā ir viena no nozīmīgākajām nozarēm, kas balstās uz bagātīgiem dabas resursiem un daudzveidīgām saimniekošanas tradīcijām. Vidzemē darbojas 475 lauksaimniecības uzņēmumi, kas ir viena no lielākajām nozarēm pēc uzņēmumu skaita. 87% no šiem uzņēmumiem ir palielinājuši apgrozījumu pēdējā gadā, kas liecina par nozares stabilu attīstību un pieprasījuma pieaugumu pēc lauksaimniecības produktiem. 17% no uzņēmumiem ir jauni, kas norāda uz pastāvīgu nozares papildināšanos un pievilcību jauniem uzņēmējiem.

Nozares kopējais neto apgrozījums 2022. gadā bija **526 261 tūkstoši eiro**, kas ir būtisks ieguldījums reģiona ekonomikā. Apgrozījums palielinājies par **36%**, salīdzinot ar 2021. gadu, un par **33%**, salīdzinot ar 2019. gadu. Šie dati norāda uz ievērojamu pieaugumu un nozares spēju pielāgoties mainīgajiem tirgus apstākļiem. Lauksaimniecības nozares kopējā peļņa 2022. gadā sasniedza **100 372 tūkstošus eiro**, un rentabilitāte bija **19%**, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem Vidzemes reģiona nozarēs. Šis rentabilitātes līmenis norāda uz efektīvu resursu izmantošanu un uzņēmumu ekonomisko dzīvotspēju.

Lauksaimniecības nozare nodarbina **4 586 cilvēkus**, kas ir viens no augstākajiem nodarbinātības rādītājiem starp nozarēm. Nodokļu iemaksas no šīs nozares 2022. gadā bija **14 891 tūkstotis eiro**, ar vidējo sociālo iemaksu apjomu uz darbinieku **2,57 tūkstoši eiro**, kas liecina par nozīmīgu devumu valsts budžetā.

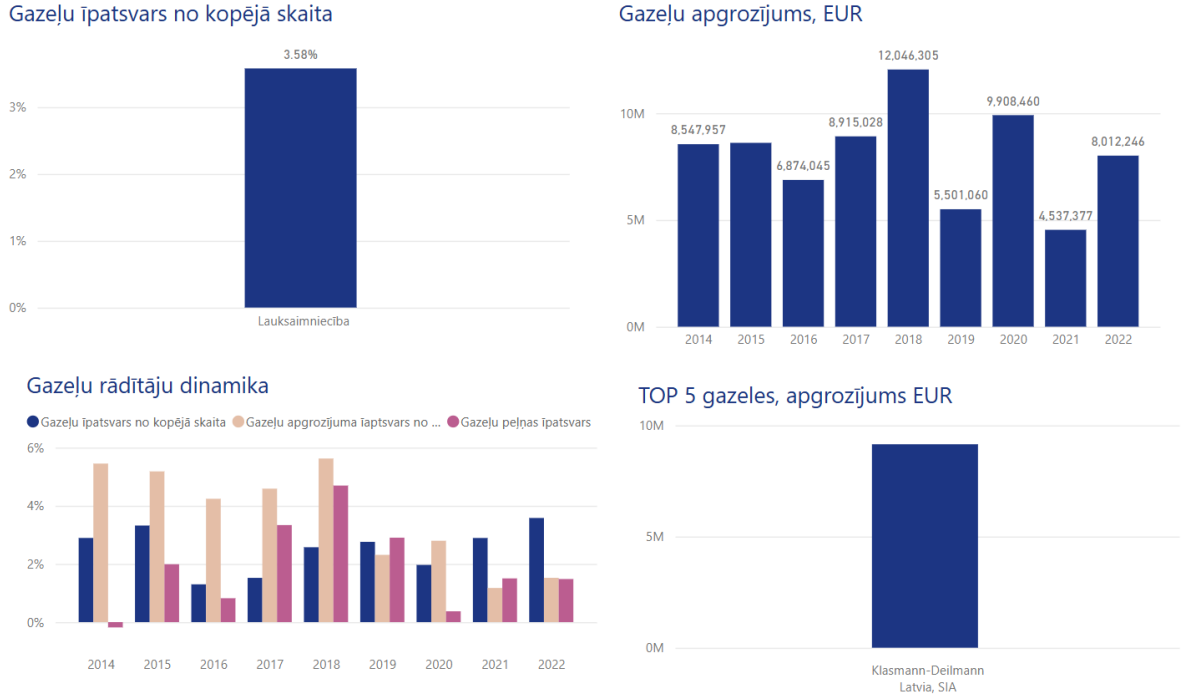
Lauksaimniecības gazeles veido **3,58% no kopējā uzņēmumu skaita** Vidzemes reģiona lauksaimniecības nozarē (*skat. 91.attēls*). Lai gan šis īpatsvars var šķist neliels, tas norāda uz nišas uzņēmumu grupu, kuri spēj strauji augt un veicināt nozares attīstību. Šādi uzņēmumi bieži vien ir inovāciju virzītāji un jaunu tendenču ieviesēji, kas sniedz nozarei dinamiku un elastību.

[123] ZM, Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu ārējā tirdzniecība. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/lv/media/10734/download?attachment

Lauksaimniecības "gazeles" Vidzemes reģionā, lai gan veido tikai 3,58% no nozares uzņēmumiem, ievieš vairākas inovācijas, kas veicina nozares attīstību. Piemēram, Amatas novada Ieriķos bāzētais uzņēmums **SIA "Dores"** sadarbojas ar Latvijas arhitektiem, lai izstrādātu koka dizaina mājas, izmantojot inovatīvus risinājumus, piemēram, masīvkoka brusās iepildot īpaša sastāva poliuretāna putas, tādējādi paaugstinot ēku energoefektivitāti.[124]

Turklāt Vidzemes reģionā tiek organizētas tādas iniciatīvas kā **Vidzemes inovāciju nedēļa**, kas veicina inovāciju kultūru un uzņēmumu sadarbību. Piemēram, 2025. gada februārī plānota Vidzemes inovāciju nedēļa ar virstēmu "Uzdrīkstēšanās", kas mudina uzņēmējus ieviest jaunākās tehnoloģijas un elastīgus biznesa modeļus.[125]

2014.–2018. gads bija izaugsmes periods, kurā gazeļu apgrozījums pakāpeniski pieauga, 2018. gadā sasniedzot maksimumu – 12,046 miljonus eiro. Šis periods varētu būt saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc lauksaimniecības produktiem un eksportu. 2019.–2021. gads bija svārstību periods, kurā apgrozījums samazinājās līdz 4,537 miljoniem eiro 2021. gadā, iespējams, Covid-19 pandēmijas ietekmē. Ierobežojumi un tirgus nestabilitāte varēja radīt izaicinājumus piegādes ķēdēm un pieprasījumam. 2022. gads iezīmēja atkopšanos ar apgrozījumu 8,012 miljonu eiro apmērā, kas norāda uz nozares spēju pielāgoties un atsākt izaugsmes kursu.

92.*attēls.* ***Vidzemes reģiona straujāk augošie uzņēmumi (gazeles) lauksaimniecības nozarē 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[126]

[124] Dores House, pieejams: https://dores.house/lv/istas-koka-majas/

[125] Vidzemes inovāciju nedēļa, pieejams: https://lvportals.lv/dienaskartiba/369813-zinama-vidzemes-inovaciju-nedelas-2025-virstema-uzdrikstesanas-lidzorganizatori-aicinati-planot-pasakumus-2024?utm_source=chatgpt.com

[126] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

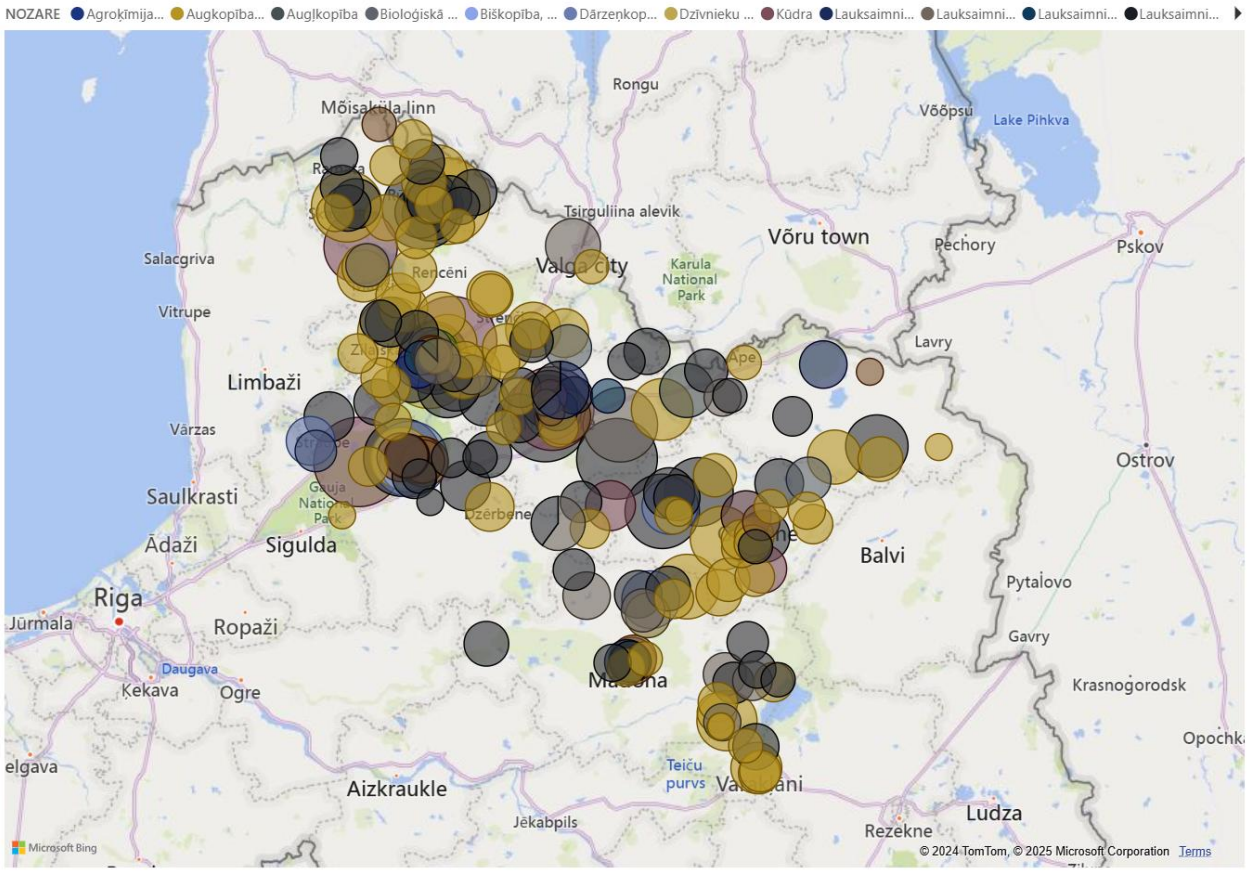
Lauksaimniecības gazeles Vidzemē izceļas ar īpaši veiksmīgiem uzņēmumiem. Viens no ievērojamākajiem ir Klasmann-Deilmann Latvia, SIA, kas dominē pēc apgrozījuma. Šī uzņēmuma līderpozīcija norāda uz veiksmīgu biznesa modeli un spēju apvienot resursu izmantošanu ar augstas pievienotās vērtības radīšanu. **SIA "Klasmann-Deilmann Latvia"** ir uzņēmums, kas specializējas kūdras ieguvē un substrātu ražošanā, piedāvājot augstas kvalitātes produktus profesionālai dārzkopībai.[127]

Vidzemes reģions ir viena no daudzveidīgākajām lauksaimniecības zonām Latvijā, kur resursu bagātība un piemērotie klimatiskie apstākļi veicina gan tradicionālās, gan ilgtspējīgās saimniekošanas formas. Kartē redzamā uzņēmumu izplatība skaidri atspoguļo lauksaimniecības nozares ģeogrāfiskās īpatnības un apakšsektoru daudzveidību, vienlaikus iezīmējot tās nozīmīgo lomu Vidzemes ekonomikā (*skat. 93.attēls*).

Vidzemes lauksaimniecības uzņēmumi aptver dažādus apakšsektorus, tostarp augkopību, dzīvnieku audzēšanu, bioloģisko lauksaimniecību, biškopību, kā arī kūdras ieguvi. Šī dažādība norāda uz reģiona spēju izmantot savus resursus efektīvi un pielāgoties mainīgajām tirgus prasībām.

Augkopība ir dominējošais apakšsektors, kas koncentrējas auglīgākajās Vidzemes daļās. Dzeltenās krāsas simboli kartē norāda uz augkopības uzņēmumu izplatību, kas īpaši izceļas centrālajā un ziemeļu reģionā. Savukārt dzīvnieku audzēšana ir otra būtiska nozares daļa, kuras uzņēmumi (pelēkie simboli) bieži vien atrodas reģionos ar piemērotām ganībām un lopbarības pieejamību.
Bioloģiskā lauksaimniecība un biškopība ir salīdzinoši jaunāki, bet strauji augoši apakšsektori, kas dominē reģiona lauku apvidos. Zaļās un gaišās krāsas simboli norāda uz to, ka Vidzemē tiek pievērsta arvien lielāka uzmanība ilgtspējīgai un videi draudzīgai ražošanai. Šie uzņēmumi veicina bioloģisko produktu pieejamību un spēlē svarīgu lomu vietējā un eksporta tirgū.

[127] Klasmann-Deilmann Latvia, SIA, pieejams: https://klasmann-deilmann.com/lv/

93.attēls. ***Vidzemes reģiona lauksaimniecības nozares uzņēmumi kartē pēc juridiskās adreses 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[128]

Lauksaimniecības uzņēmumu ģeogrāfiskā koncentrācija norāda uz reģiona dabas un ekonomisko apstākļu ietekmi. Lielākā uzņēmumu blīvuma zona ir Vidzemes centrālā un ziemeļu daļa, kur klimata un augsnes apstākļi ir īpaši labvēlīgi augkopībai un dzīvnieku audzēšanai. Šajās teritorijās ir attīstīta infrastruktūra, kas atvieglo pieeju resursiem un tirgiem.

Savukārt austrumu un dienvidu Vidzemē uzņēmumu koncentrācija ir zemāka, taču šajos reģionos vērojama aktīva bioloģiskās lauksaimniecības un dzīvnieku audzēšanas uzņēmumu darbība. Tāpat noteiktās vietās, īpaši purvainās teritorijās, ir izteikta kūdras ieguve, kas norāda uz šo dabas resursu izmantošanas iespējām un nozīmīgumu reģionam.

94.attēlā redzamie dati raksturo divus bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumus Vidzemē – ZS "ĶELMĒNI" un SIA "FIELD AND FOREST". ZS " ĶELMĒNI ", dibināts 1993. gadā, 2023. gadā sasniedza 2,969 miljonu eiro neto apgrozījumu, kas ir par 16,97% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Uzņēmuma peļņa bija 41 tūkstotis eiro, rentabilitāte

[128] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

1,38%, un tajā strādāja 81 darbinieks. Šie dati norāda uz uzņēmuma stabilu attīstību un spēju palielināt apgrozījumu, saglabājot pozitīvu rentabilitāti.

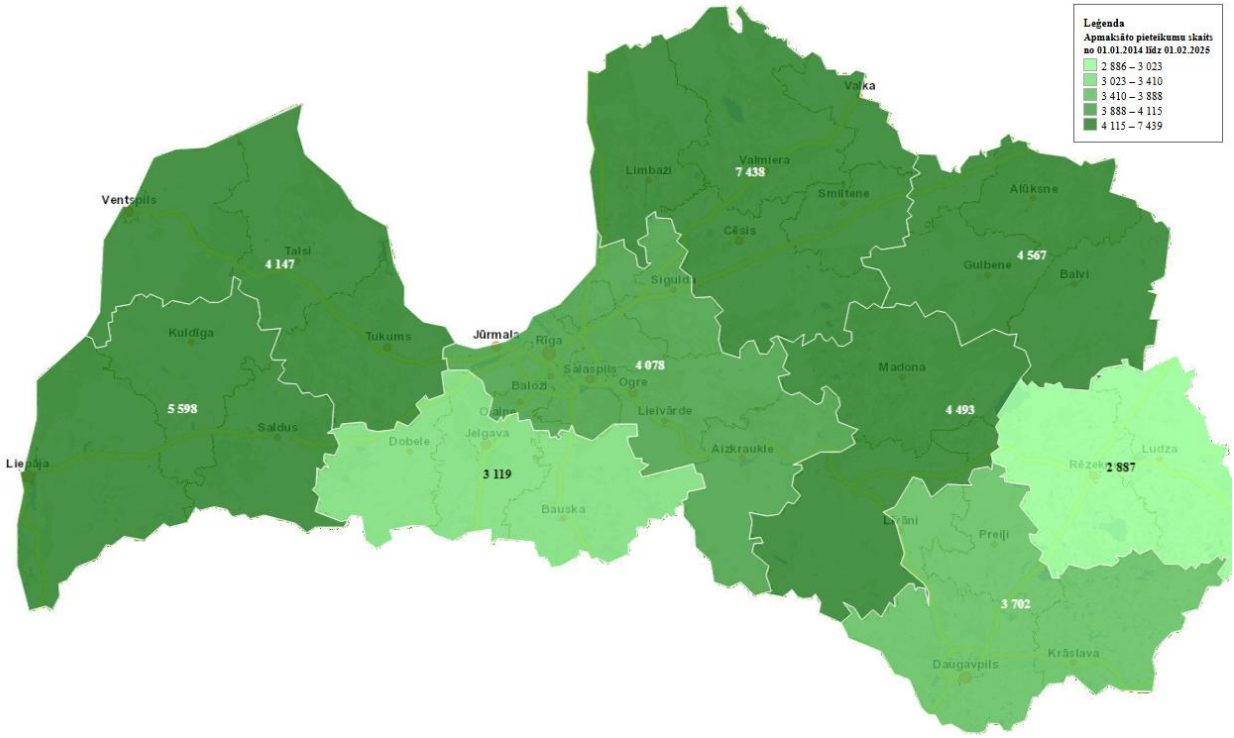
Nr.	Nosaukums	Nozare	Reģistrācijas gads	2023. neto apgrozījums, tūkst., EUR	Apgrozījuma izmaiņas, pret 2022., %	Peļņa 2023, tūkst., EUR	Renta bilitāte	Darbinieki
1	ĶELMĒNI, Gulbenes rajona Rankas pagasta, ZS "Ķelmēni", Gaujasrēveļi, Rankas pag., Gulbenes nov., LV-4416 T. 64430823	Bioloģiskā lauksaimniecība	1993	2 969	16.97%	41	1.38%	81
2	FIELD AND FOREST, SIA Mētras iela 3, Smiltene, Smiltenes nov., LV-4729 T. 27810587	Bioloģiskā lauksaimniecība	2005	636	-8.19%	-34	-5.28%	32

94.attēls. ***Bioloģiskās lauksaimniecības Vidzemes plānošanas reģionā 2023.gadā***
Avots: Firmas.lv

Savukārt SIA "FIELD AND FOREST", dibināts 2005. gadā, 2023. gadā piedzīvoja apgrozījuma kritumu par 8,19%, sasniedzot 636 tūkstošu eiro apgrozījumu. Uzņēmums strādāja ar 34 tūkstošu eiro zaudējumiem, un tā rentabilitāte bija negatīva (-5,28%). Tajā nodarbināti 32 darbinieki, kas ir mazāk nekā ZS " ĶELMĒNI ", norādot uz mazāku darbības mērogu.

95.attēlā redzama **Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) apmaksāto pieteikumu skaita sadalījums pa Latvijas apkaimēm** laika posmā no 2014. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 1. februārim. Krāsu intensitāte norāda uz apstiprināto projektu skaita apjomu – jo tumšāka krāsa, jo vairāk projektu attiecīgajā reģionā.

- **Vidzemes reģions** (piemēram, Valmieras apkaime – 7 438, Gulbenes apkaime – 4 567, Limbažu apkaime – 4 147) izceļas ar lielu apmaksāto projektu skaitu, īpaši Valmieras apkaimē, kas ir viens no līderiem valstī. Šis rādītājs norāda uz aktīvu lauku attīstības un uzņēmējdarbības veicināšanu reģionā.
- **Kurzemes reģionā** Liepājas un Kuldīgas apkaimes (attiecīgi 5 598 un Talsi 4 147) arī atspoguļo augstu ELFLA projektu skaitu, kas liecina par plašu atbalsta izmantošanu lauksaimniecībā un lauku uzņēmējdarbībā.
- **Zemgales reģions**, kas tradicionāli tiek uzskatīts par Latvijas lauksaimniecības centru, ir mazāk aktīvs ELFLA finansējuma piesaistē (Dobele – 3 119, Bauska – 3 702), kas varētu būt saistīts ar citiem finansējuma avotiem vai specifiskām saimniecību struktūrām.
- **Latgales reģions** (piemēram, Rēzekne – 2 857) ir ar vismazāko ELFLA atbalsta projektu skaitu, kas varētu norādīt uz zemāku projektu aktivitāti vai ierobežotām iespējām piesaistīt finansējumu.

95.attēls. **Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) apmaksāto pieteikumu skaita sadalījums pa Latvijas novadiem laika posmā no 2014. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 1. februārim**
Avots: LAD

Kopumā ELFLA atbalsts ir aktīvāk izmantots Vidzemē un Kurzemē, bet Zemgalē un Latgalē ir vērojama zemāka projektu aktivitāte, kas var liecināt par atšķirīgām lauksaimniecības struktūrām, uzņēmējdarbības modeļiem un finansējuma pieejamību.

Veselības rehabilitācija un aprūpe

Medicīnas un farmācijas nozare Vidzemes plānošanas reģionā ir viena no tām jomām, kas, neskatoties uz salīdzinoši nelielo uzņēmumu skaitu, demonstrē stabilu izaugsmi un ekonomisko aktivitāti. Ar **152 uzņēmumiem** šī nozare spēlē nozīmīgu lomu reģionā, piedāvājot specializētus pakalpojumus un produktus, kas būtiski ietekmē gan reģiona ekonomiku, gan sabiedrības labklājību.

Nozarei ir ievērojams neto apgrozījums – 157,9 miljoni eiro. Apgrozījuma pieaugums 2021.–2022. gadā sasniedza 7%, kas ir labs rādītājs, īpaši ņemot vērā ekonomiskās nestabilitātes riskus pēdējo gadu laikā. Salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, peļņas pieaugums 2020.–2021. gadā bija 22%, bet 2019.–2020. gadā –

34%. Šie rādītāji apliecina, ka nozare ne tikai spēj pielāgoties mainīgajiem apstākļiem, bet arī efektīvi uzlabot rentabilitāti un atgriezt investīcijas.

Darbinieku skaits šajā nozarē ir nozīmīgs – 4 134 nodarbinātie, kas liecina par nozīmīgu pienesumu vietējai darba tirgus struktūrai. Vidējais sociālās apdrošināšanas iemaksu apjoms uz vienu darbinieku ir 5,5 tūkstoši eiro, kas ir viens no augstākajiem Vidzemes reģionā. Tas norāda uz relatīvi augstām algām un lielāku darba devēju ieguldījumu darbinieku labklājībā.

Rentabilitātes līmenis nozarē ir 6%, kas ir tuvu vidējiem rādītājiem, bet norāda uz iespējamību tālākam efektivitātes un peļņas uzlabojumam nākotnē. Tāpat ir redzams, ka nozares ekonomiskie rādītāji ir vieni no labākajiem reģionā, kas izceļ tās stratēģisko nozīmi Vidzemē.

Medicīnas un farmācijas nozares **gazeles jeb strauji augošie uzņēmumi Vidzemes reģionā demonstrē nozīmīgu izaugsmi un potenciālu ekonomiskajā kontekstā (skat. 96.attēls)**.

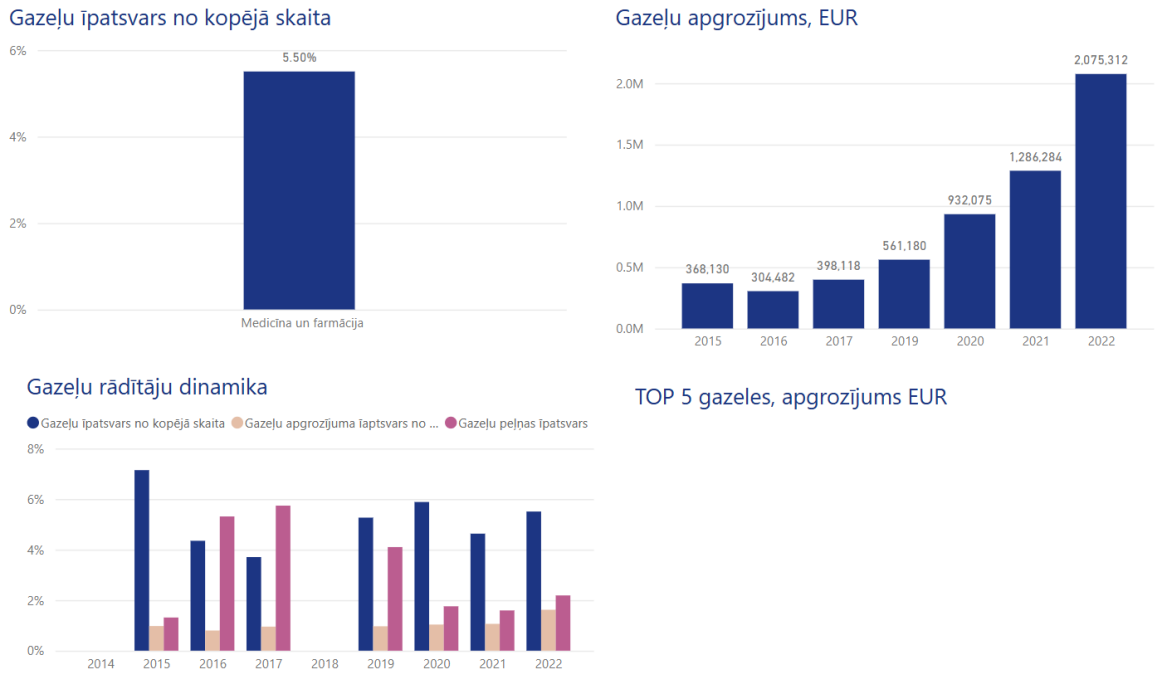
Gazeles īpatsvars no kopējā skaita: Medicīnas un farmācijas nozarē gazeles veido 5,5% no kopējā uzņēmumu skaita, kas liecina par stabilu augšanas potenciālu un nozīmīgu vietu reģionālajā ekonomikā.

Latvijas medicīnas un farmācijas nozarē strauji augošie uzņēmumi **aktīvi iegulda jaunu tehnoloģiju un digitālo veselības risinājumu attīstībā.** Piemēram, tiek īstenoti projekti, kuros sadarbojas digitālās veselības jaunuzņēmumi, reģionālās slimnīcas un farmācijas uzņēmumi, lai veicinātu digitālo risinājumu ieviešanu veselības aprūpē.

Turklāt Latvijas farmācijas uzņēmumi pastāvīgi paplašina savu produktu portfeli, pētot jaunas tendences un vajadzības, kā arī strādājot pie oriģinālzāļu izstrādes, kas ir augstākais līmenis farmācijā. Šīs iniciatīvas norāda uz nozares spēju pielāgoties jaunākajām tehnoloģijām un tendencēm, veicinot inovācijas un uzlabojot veselības aprūpes kvalitāti.

Apgrozījuma izaugsme: Nozares strauji augošo uzņēmumu apgrozījums ir audzis no 368 tūkst. eiro 2015. gadā līdz 2,1 milj. eiro 2022. gadā. Šī dinamika norāda uz vairāk nekā pieckārtēju izaugsmi septiņu gadu laikā, kas apliecina spēcīgu tirgus pozīciju nostiprināšanu un paplašināšanos.

Rādītāju dinamika: Gazeles ne tikai palielina savu īpatsvaru no kopējā apgrozījuma, bet arī demonstrē stabilu peļņas īpatsvaru. Sākot ar 2015. gadu, strauji augošo uzņēmumu apgrozījuma un peļņas īpatsvars ir saglabājis stabilu vai augšupejošu līkni, ar īpaši nozīmīgu pieaugumu pēdējos gados.

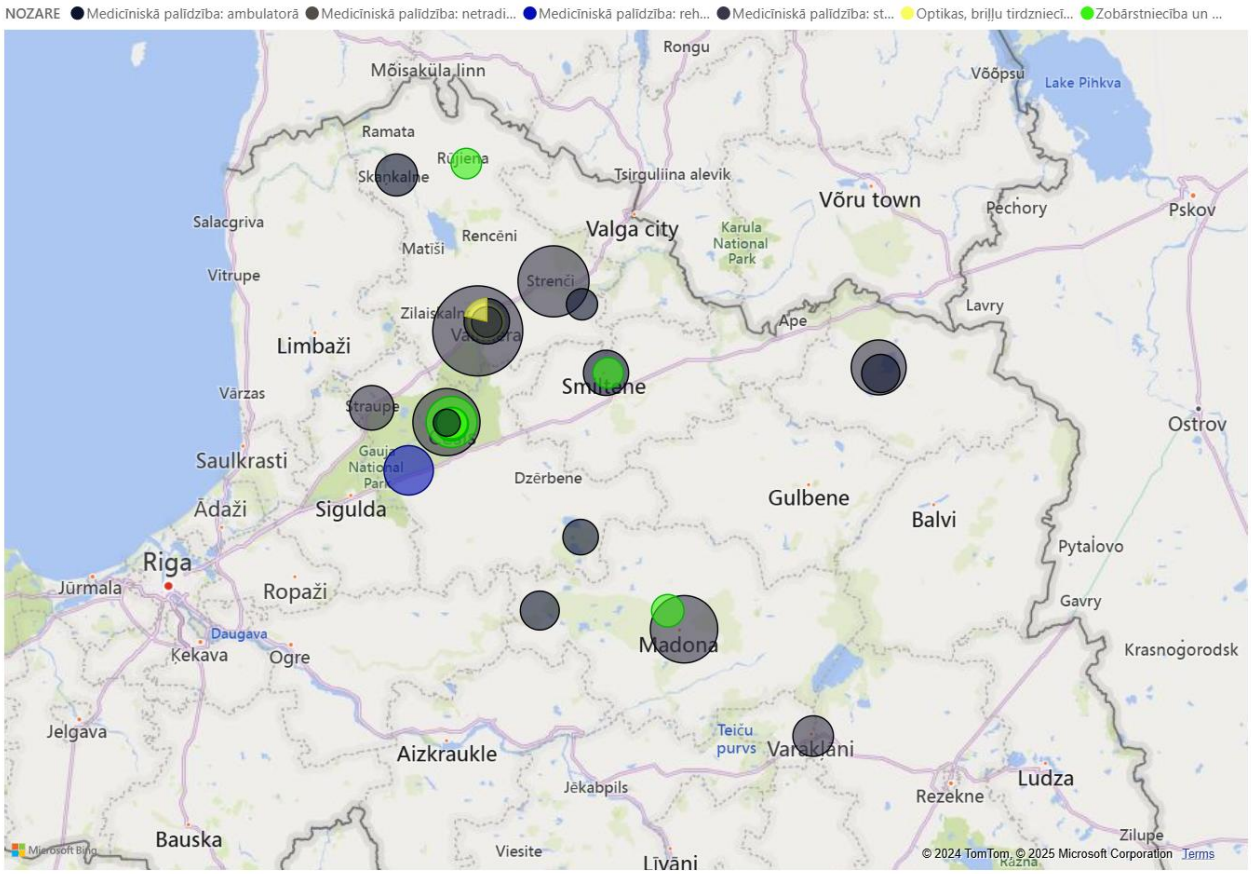
96.attēls. ***Vidzemes reģiona straujāk augošie uzņēmumi (gazeles) veselības aprūpes nozarē 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[129]

Medicīnas un farmācijas nozare Vidzemes reģionā izceļas ar stratēģisku ģeogrāfisko izvietojumu, kas nodrošina iedzīvotājiem piekļuvi svarīgiem medicīnas un farmācijas pakalpojumiem gan pilsētu centros, gan attālākos lauku rajonos (*skat. 97.attēls*).

Valmiera un Madona ir galvenie nozares centri Vidzemē, kur koncentrējas lielākie uzņēmumi un ievērojams darbinieku skaits. Šajās pilsētās stacionārās medicīnas iestādes un farmācijas uzņēmumi nodrošina plašu pakalpojumu klāstu, sākot no neatliekamās medicīniskās palīdzības līdz rehabilitācijas un zobārstniecības pakalpojumiem. Valmiera, kā lielākais centrs, īpaši izceļas ar medicīnas un farmācijas uzņēmumu koncentrāciju, kas veicina reģiona iedzīvotāju veselības aprūpes pieejamību un kvalitāti.

Vidzemes plānošanas reģionā darbojas vairākas nozīmīgas medicīnas iestādes, kas nodrošina plašu veselības aprūpes pakalpojumu klāstu. **Vidzemes slimnīca** Valmierā ir lielākā reģiona ārstniecības iestāde, piedāvājot neatliekamo medicīnisko palīdzību, diagnostiku un rehabilitāciju. **Cēsu klīnika** sniedz gan stacionāros, gan ambulatoros pakalpojumus, ieskaitot ķirurģiju un dzemdniecību. **Madonas, Alūksnes un Gulbenes slimnīcas** nodrošina neatliekamo palīdzību un specializēto ārstēšanu savos novados, savukārt **Smiltenes veselības centrs** piedāvā ambulatoros pakalpojumus, tostarp ģimenes ārstu un speciālistu konsultācijas.

[129] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

97.attēls. ***Vidzemes reģiona veselības aprūpes nozares uzņēmumi kartē pēc juridiskās adreses 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[130]

Papildus vispārējai medicīniskajai aprūpei reģionā darbojas arī specializētas ārstniecības iestādes. **Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca** specializējas psihiskās veselības aprūpē un rehabilitācijā, savukārt **Līgatnes rehabilitācijas centrs** piedāvā plašu programmu pacientiem pēc traumām un saslimšanām. **Valmieras veselības centrs** nodrošina ambulatoros un diagnostikas pakalpojumus, bet **Mazsalacas slimnīca** fokusējas uz rehabilitācijas un ilgtermiņa aprūpi. Šīs iestādes veicina reģiona iedzīvotāju veselības aprūpes pieejamību un nodrošina gan primāros, gan specializētos pakalpojumus.

Tomēr būtiski ir arī tas, ka mazākās pilsētas un ciemi, piemēram, Strenči, Smiltene un Gulbene, ir daļa no nozares infrastruktūras. Šajās vietās darbojas mazāka mēroga uzņēmumi, kas sniedz pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem. Tie ir svarīgi, lai nodrošinātu piekļuvi medicīniskajiem pakalpojumiem reģionos, kur lielo pilsētu ietekme ir ierobežota. Šāda decentralizēta pieeja veicina reģionālo vienlīdzību veselības aprūpes pieejamībā.

[130] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

Nozares dažādība ir vēl viens būtisks aspekts. Papildus stacionārajām un ambulatorajām iestādēm nozīmīgu lomu spēlē arī specializētie uzņēmumi, piemēram, optikas un briļļu tirdzniecība, kā arī zobārstniecības pakalpojumi. Šie uzņēmumi ir labi pārstāvēti Vidzemes reģionā, nodrošinot specializētus risinājumus dažādām sabiedrības vajadzībām. Mazāki uzņēmumi, lai gan ar ierobežotu darbinieku skaitu, dod nozīmīgu ieguldījumu vietējā ekonomikā un sabiedrības veselībā.

Atjaunojamo resursu enerģijas ražošana

Enerģētikas nozare Vidzemes reģionā ir salīdzinoši neliela, tomēr ar nozīmīgu lomu vietējās ekonomikas attīstībā un iedzīvotāju apgādē ar būtiskiem resursiem. Reģionā darbojas 95 uzņēmumi, kas veido šīs nozares struktūru, un nozares rezultāti norāda uz stabilu, lai gan ne ļoti strauju attīstību. Nozare sastāv no **95 uzņēmumiem, no kuriem 84% ir pieaudzis apgrozījums**, kas norāda uz labiem darbības rezultātiem lielākajai daļai šajā nozarē esošo uzņēmumu. Jaunatvērtie uzņēmumi veido 11% no kopējā uzņēmumu skaita, kas atspoguļo mērenu pieaugumu jaunu spēlētāju ienākšanā tirgū.

Enerģētikas nozares kopējais neto apgrozījums ir 221 279 tūkstoši eiro. Apgrozījuma pieaugums 2021.–2022. gadā bija 11%, savukārt iepriekšējā periodā (2020.–2021.) tas bija 15%. Peļņa nozarē sasniedza 19 973 tūkstošus eiro, kas norāda uz stabilu ekonomisko pamatu. Neskatoties uz mēreniem izaugsmes rādītājiem, peļņas īpatsvars liecina par nozares spēju nodrošināt ilgtermiņa ekonomisko stabilitāti.

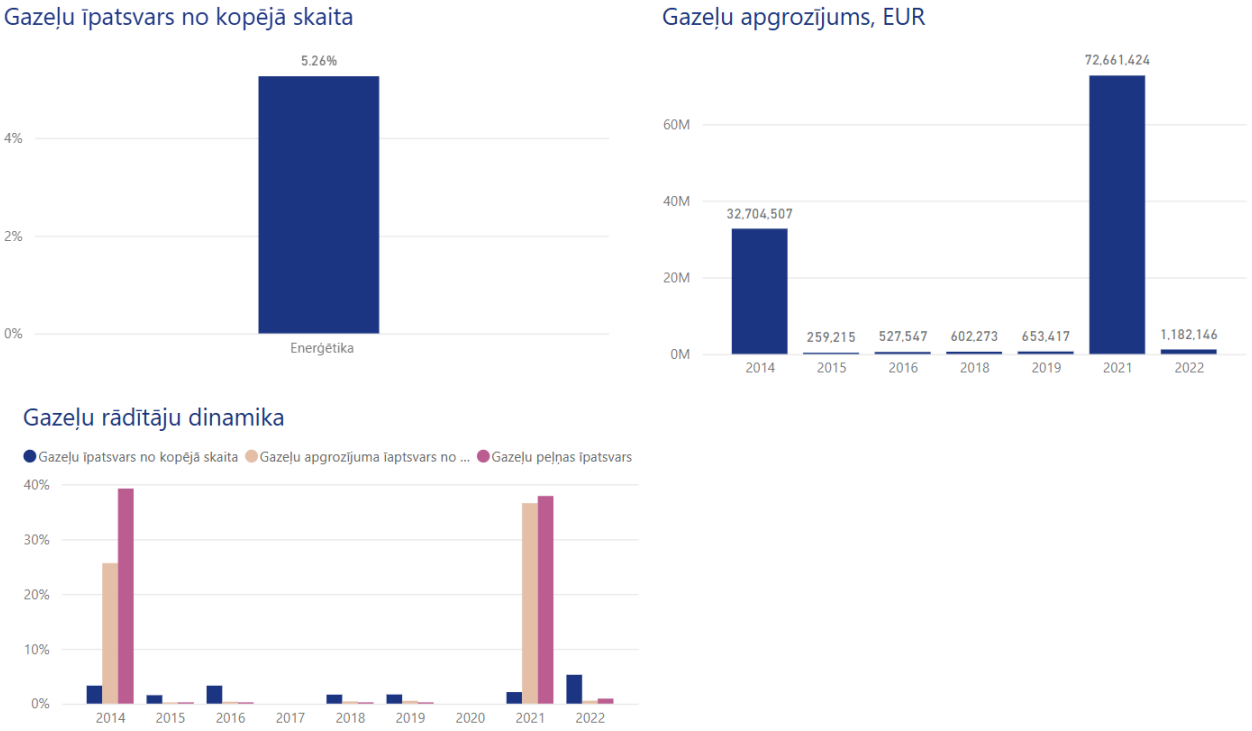
Enerģētikas nozarē strādā 1 169 darbinieki, un vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksas uz vienu darbinieku (VSAOI) ir 4,29 tūkstoši eiro, kas ir salīdzinoši augsts rādītājs Vidzemes reģionā. Tas liecina par labāku nodarbinātības līmeni un konkurētspējīgām darba algām nozarē. **Nozares rentabilitātes līmenis ir 9%**, kas ir līdzvērtīgs Vidzemes reģiona vidējiem rādītājiem. Tas norāda uz labu uzņēmumu spēju efektīvi izmantot resursus, lai nodrošinātu stabilu peļņu.

Enerģētikas nozarē gazeles veido 5,26% no kopējā uzņēmumu skaita (*skat. 98.att.*). Lai gan šis rādītājs ir salīdzinoši neliels, tas uzsver augstas izaugsmes potenciālu konkrētās nozares nišās. Gazeles īpaši izceļas 2021. gadā, kad tika sasniegts ievērojams apgrozījuma kāpums, kas ilustrē uzņēmumu spēju gūt labumu no pieaugoša pieprasījuma vai tirgus apstākļu maiņas.

Enerģētikas gazeles piedzīvoja ārkārtīgi strauju apgrozījuma izaugsmi. No 2014. gada līdz 2021. gadam to apgrozījums palielinājās no 32,7 miljoniem eiro līdz iespaidīgiem 72,6 miljoniem eiro. Šī pieauguma dinamika izceļ 2021. gadu kā īpaši nozīmīgu, norādot uz specifiskiem faktoriem, kas veicinājuši uzņēmumu strauju izaugsmi – iespējams, pieprasījuma pieaugumu pēc enerģētikas pakalpojumiem vai veiksmīgiem tehnoloģiskiem un biznesa pielāgojumiem.

Savukārt 2022. gadā apgrozījums sasniedza 1,18 miljonus eiro, norādot uz stabilizācijas periodu pēc intensīvās izaugsmes fāzes. Šāda dinamika ir raksturīga nozarēm ar augstu kapitālieguldījumu un ilgtspējīgu tirgus stratēģiju, kur pēc straujām izmaiņām iestājas līdzsvars.

Gazeles enerģētikas nozarē demonstrēja ievērojamu peļņas īpatsvaru īpaši 2014. un 2021. gadā. Šie gadi norāda uz laika periodiem, kad uzņēmumi spējuši maksimāli efektīvi izmantot tirgus iespējas un paaugstināt savu rentabilitāti. Peļņas dinamika liecina par to, ka uzņēmumi ne tikai paplašina apgrozījumu, bet arī fokusējas uz ekonomiskās efektivitātes uzlabošanu.

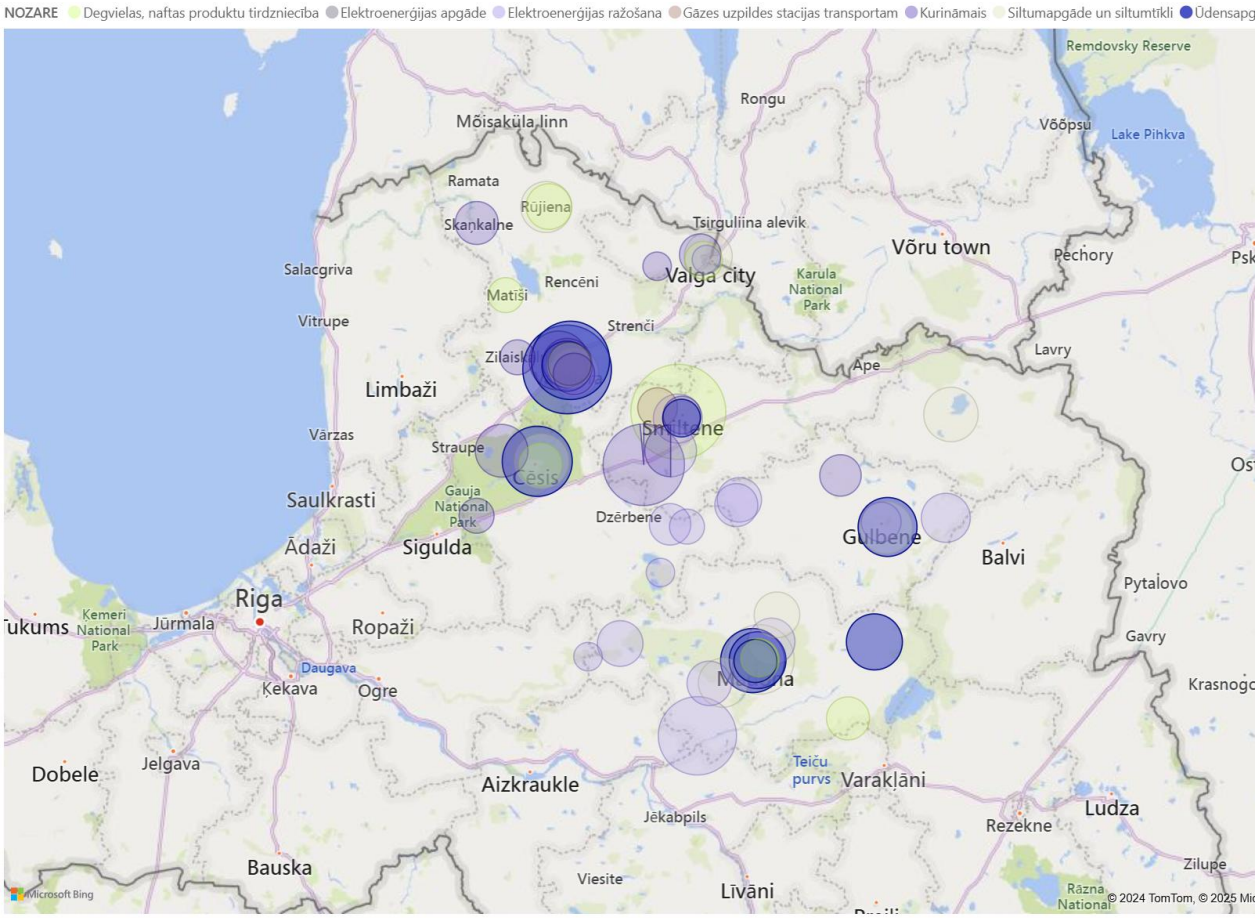

98.attēls. ***Vidzemes reģiona straujāk augošie uzņēmumi (gazeles) enerģētikas nozarē 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[131]

Enerģētikas nozares gazeles Vidzemes reģionā ir spilgts piemērs tam, kā strauji augoši uzņēmumi var mainīt nozares struktūru un ietekmēt reģionālo ekonomiku. To dinamiskā attīstība, īpaši 2021. gadā, apliecina nozares elastību un augsto potenciālu pielāgoties jaunajiem izaicinājumiem un iespējām. Ar stabilu pamatu turpmākai izaugsmei enerģētikas gazeles turpinās spēlēt nozīmīgu lomu reģionālās attīstības un inovāciju veicināšanā.

[131] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

Nozares **ģeogrāfiskais izvietojums** ir stratēģisks un sabalansēts, lai aptvertu gan lielos reģionālos centrus, gan mazāk apdzīvotas teritorijas, tādējādi veicinot vienlīdzīgu piekļuvi enerģijas resursiem visā reģionā (*skat. 99.attēls*). Lielākie enerģētikas centri reģionā ir Cēsis, Gulbene un Madona. Šajās pilsētās koncentrējas lielākie uzņēmumi, kas galvenokārt nodarbojas ar elektroenerģijas apgādi un siltumapgādes pakalpojumiem. Šo pilsētu ģeogrāfiskais izvietojums ļauj efektīvi apkalpot plašu teritoriju un nodrošināt pakalpojumus gan vietējām kopienām, gan uzņēmumiem. Lielo uzņēmumu klātbūtne ir būtiska arī reģiona ekonomikas attīstībai, jo tie rada darba vietas un nodrošina stabilus ienākumus vietējiem iedzīvotājiem.

99.attēls. ***Vidzemes reģiona enerģētikas nozares uzņēmumi kartē pēc juridiskās adreses 2022.gadā.*** *Avots: Latvijas biznesa gada pārskats 2023*[132]

Papildus lielajiem centriem enerģētikas nozare ir pārstāvēta arī mazākos reģionos, piemēram, Strenčos, Rūjienā un citos mazpilsētu centros. Šajos reģionos enerģētikas uzņēmumi nodrošina vietējām kopienām siltumapgādes, ūdensapgādes un citu pakalpojumu pieejamību. Degvielas un naftas produktu

[132] Latvijas biznesa gada pārskats 2023, firmas.lv. Pieejams: https://www.firmas.lv/resources/lbgp/2023/books/lbgp_2023.pdf?v23

tirdzniecība, kas ir būtiska transporta nozarē, ir izplatīta visā reģionā, stratēģiski novietojot savus objektus pie galvenajiem transporta ceļiem. Šī struktūra nodrošina, ka degvielas un enerģijas piegāde ir pieejama arī attālākos reģionos.

Īpaša nozīme ir siltumapgādes un siltumtīklu uzturēšanas uzņēmumiem, kas ir izšķiroši Vidzemes klimatiskajos apstākļos. Ziemas mēnešos šie uzņēmumi nodrošina stabilu un uzticamu apkures sistēmu darbību, kas ir būtiska gan iedzīvotāju, gan uzņēmumu ikdienai. To lielākais pārklājums redzams tādos centros kā Madona un Gulbene, kur uzņēmumu darbība ir vērsta uz plašu teritoriju apkalpošanu.

Enerģētikas nozares stratēģiskais ģeogrāfiskais izvietojums Vidzemes reģionā ir labi sabalansēts, lai apmierinātu gan reģionālās ekonomikas vajadzības, gan vietējo iedzīvotāju prasības. Galvenie centri kalpo par reģiona enerģētikas infrastruktūras mugurkaulu, savukārt mazāki uzņēmumi papildina šo struktūru, nodrošinot resursu piegādi attālākās vietās. Šāda pieeja ne tikai stiprina reģiona ekonomiku, bet arī veicina ilgtspējīgu attīstību un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu. Enerģētikas nozares nozīme Vidzemes reģionā turpinās pieaugt, balstoties uz tās stratēģisko ģeogrāfisko struktūru un stabilo ekonomisko pamatu.

Vidzemes plānošanas reģionā darbojas vairāki nozīmīgi uzņēmumi, kas veicina reģiona ekonomisko attīstību. **SIA "Graanul Pellets"** ir daļa no **AS "Graanul Invest"** grupas, kas ir viens no pasaules vadošajiem kokskaidu granulu ražotājiem. Uzņēmums specializējas cietā biokurināmā ražošanā, izmantojot mežsaimniecības un kokapstrādes blakusproduktus, tādējādi veicinot atjaunojamās enerģijas izmantošanu un ilgtspējīgu resursu pārvaldību.

SIA "Sanart" ir būvniecības uzņēmums, kas piedāvā plašu pakalpojumu klāstu, tostarp ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu izbūvi, energoefektivitātes paaugstināšanas projektus un dažādus celtniecības darbus. Uzņēmums ir īstenojis vairākus nozīmīgus projektus Vidzemes reģionā, piemēram, ūdensvada un kanalizācijas tīklu pārbūvi dzīvojamo māju kvartālos, kā arī energoefektivitātes paaugstināšanas darbus daudzdzīvokļu ēkās.

Vidzemes reģiona izvirzītās prioritātes cieši saistās ar Latvijas viedās specializācijas stratēģijas (RIS3) mērķiem, kas fokusējas uz inovācijām un konkurētspējas celšanu globālā mērogā. RIS3 ietvaros noteiktās prioritātes, piemēram, bioekonomika, viedā enerģētika, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT), kā arī viedās materiālās tehnoloģijas un fotonika, atspoguļojas arī Vidzemes attīstības plānos.

Zināšanu ietilpīga bioekonomika

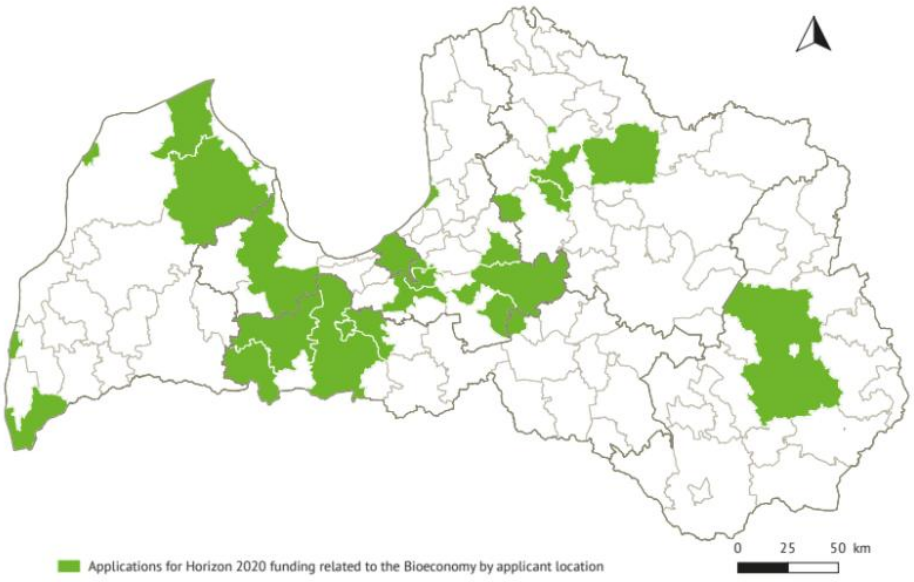
Zināšanu ietilpīga bioekonomika ir tradicionālo nozaru, kuras ietver dabas resursu izmantošanu, lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības, pārtikas un dzērienu ražošanas attīstīšana ar pētniecībā-balstītu tehnoloģisko un sociālo

inovāciju palīdzību ar mērķi paaugstināt šo nozaru produktivitāti, resursu efektīvu izmantošanu un veicināt konkurētspēju reģionālā un starptautiskā mērogā.

Zināšanu ietilpīga bioekonomikas jomā Latvijā ir attīstīta pētniecība un inovācija ir šādās nozarēs:

- Lauksaimniecība;
- Pārtikas un dzērienu ražošana;
- Pārtikas drošība;
- Mežsaimniecība;
- Zilā ekonomika;
- Bioloģisko resursu pārstrādes nozare (t.sk. koksnes ķīmija), biotehnoloģijas un aprites ekonomika;
- Lauku teritoriju attīstība, sociālās inovācijas, lauku digitalizācija.

Bioekonomika ir joma, kas būtiski ietekmē reģionālo attīstību Latvijā. Šī joma aptver plašu nozaru loku, kas saistītas ar bioloģiskajiem resursiem un to izmantošanu ilgtspējīgā veidā. Latvijā ir vairāki vadošie pētniecības institūti un augstākās izglītības iestādes, kas specializējas bioekonomikas jomā, un tie ir izkliedēti visā valstī (*skat. 100.att.*). Šie institūti veic nozīmīgus pētījumus un attīsta jaunas tehnoloģijas, kas palīdz uzlabot bioloģisko resursu izmantošanu un veicina ilgtspējīgas prakses ieviešanu dažādās nozarēs. Tādi institūti kā Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvijas Universitāte, kā arī dažādi pētniecības centri, piemēram, Latvijas Mežzinātnes institūts "Silava" un citi.

100.attēls. ***Pieteikumi Horizon finansējumam "Pārtikas drošība, ilgtspējīga lauksaimniecība un mežsaimniecība, jūras, jūras un iekšējo ūdeņu pētniecība un bioekonomika" pēc pieteikuma iesniedzēja atrašanās vietas***
Avots: Knowledge-intensive bioeconomy[133]

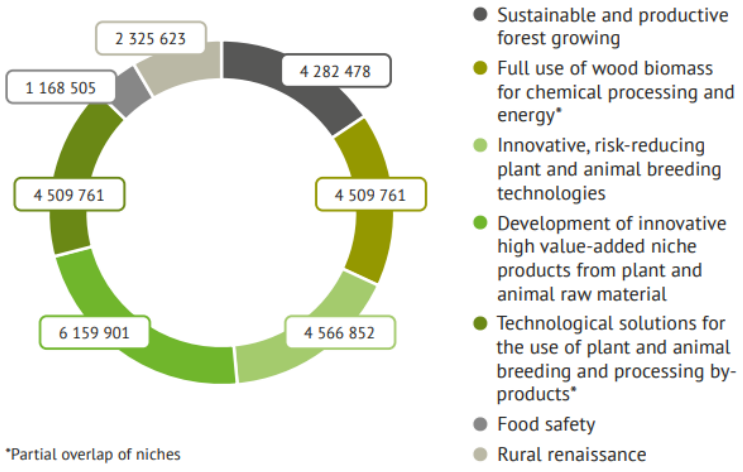
[133] Knowledge-intensive bioeconomy Research ecosystem report (2014–2018), pieejams: https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/media_file/ris3-report_bioeconomy_2014-2018_eng.pdf

Vidzemes reģionā bioekonomikas attīstība spēlē nozīmīgu lomu, īpaši, ņemot vērā reģiona bagātos bioloģiskos resursus un ilgtspējīgas saimniekošanas potenciālu. Vidzeme ir viena no vietām, kur bioekonomikas pētniecības un inovāciju iniciatīvas tiek aktīvi attīstītas, piesaistot gan vietējo, gan starptautisko finansējumu. 97.attēlā redzamā karte, kas ilustrē pieteikumus Horizon 2020 finansējumam bioekonomikas jomā, liecina, ka Vidzemes reģions ir starp tiem, kas aktīvi piedalās šajās iniciatīvās.

Bioekonomikas attīstību Vidzemē veicina vairāki faktori. Pirmkārt, reģions ir bagāts ar mežu un lauksaimniecības zemēm, kas nodrošina resursus dažādu bioloģisko produktu un izejvielu ražošanai. Otrkārt, Vidzemē atrodas vairāki izglītības un pētniecības centri, kas darbojas bioekonomikas jomā, piemēram, Latvijas Lauksaimniecības universitātes filiāles un sadarbības centri. Šie institūti nodrošina ne tikai teorētisku pētījumu veikšanu, bet arī praktisku inovāciju ieviešanu dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Pētniecības centri un universitātes aktīvi sadarbojas ar privāto sektoru, lai attīstītu jaunas bioekonomikas tehnoloģijas, piemēram, bioloģiskos materiālus, ilgtspējīgu lauksaimniecību un biotehnoloģijas. Šī sadarbība palīdz radīt inovācijas un veicina jaunu uzņēmumu attīstību bioekonomikas sektorā. Tāpat pētniecības rezultāti tiek izmantoti valsts politikas izstrādē un uzņēmējdarbības atbalsta iniciatīvās.

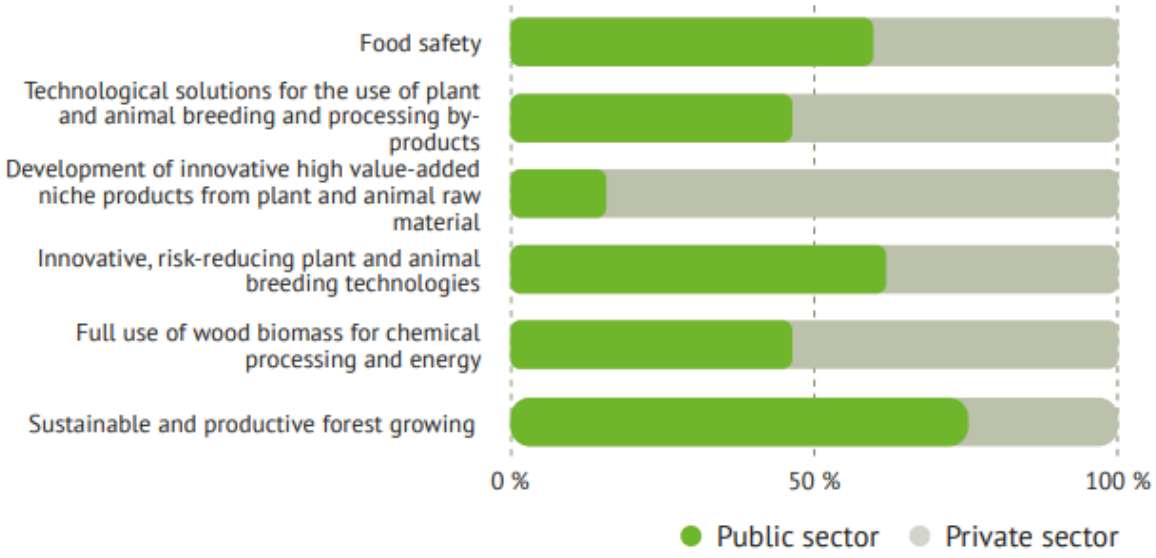
Izaugsmes prioritātes jeb specializācijas nišas Latvijas rūpniecībā uzsver biznesa vides izveidi, kas veicina inovatīvas darbības un cilvēkresursu attīstību. Kā rāda iepriekšējā periodā apkopotie dati, mežsaimniecība un kokapstrāde spēlē nozīmīgu lomu bioekonomikas jomā. Turklāt četras no septiņām specializācijas nišām bioekonomikas jomā ietver ilgtspējīgu un klimata pārmaiņām noturīgu mežsaimniecību, kokmateriālu biomasas ķīmisko pārstrādi un inovatīvu koksnes produktu izstrādi bioekonomikā (*skat. 101.att.*).

101.attēls. ***Investīcijas bioekonomikas pētniecības un inovācijas projektos pēc tematiskiem nišām (EUR)*** *Avots: Knowledge-intensive bioeconomy* [134]

[134] Knowledge-intensive bioeconomy Research ecosystem report (2014–2018), pieejams: https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/media_file/ris3-report_bioeconomy_2014-2018_eng.pdf

Turklāt, pateicoties ES fondu atbalstam, ir izveidoti **kompetences centri** pārtikas un mežsaimniecības nozarēm, kas spēlē īpaši svarīgu lomu uzņēmējdarbības ieguldījumu piesaistē pētniecībā un inovācijās. Kopējais finansējums kompetences centru pārtikas un mežsaimniecības nozarēm ir 6,56 miljoni eiro, un tas veido nozīmīgu daļu no kopējā pētniecības un inovācijas finansējuma bioekonomikas jomā (*skat. 102.att.*). **Specializācijas nišas**, kas ietver inovatīvu produktu un tehnoloģisko risinājumu izstrādi, ilgtspējīgu mežsaimniecību un koksnes piegādi, veiksmīgi piesaista privāto finansējumu pētniecībā un inovācijās zināšanu ietilpīgajā bioekonomikā. Latvijai ir liels potenciāls turpināt iegūt pētniecības un inovāciju kompetenci mežsaimniecībā un lauksaimniecībā, kas ir saderīga ar klimata pārmaiņām.

102.attēls. ***Publiskā un privātā sektora bioekonomikas pētniecības un inovāciju ieguldījumu daļa pēc tematiskiem nišām***
Avots: Knowledge-intensive bioeconomy[135]

Latvijas un Vidzemes reģiona meža nozares loma valsts ekonomikā ir ļoti būtiska, it īpaši attiecībā uz eksportu un ārvalstu investīcijām. Šī nozare ir ļoti orientēta uz eksportu, un tās nozīme tirdzniecībā ir ievērojama - 2023.gadā meža sektors veidoja 17% no kopējā Latvijas eksporta, sasniedzot aptuveni 3,3 miljardus eiro. Meža nozares izcilā eksportspēja ir vēl vairāk uzsvērta ar to, ka apmēram 70-75% no tās ražotās produkcijas tiek eksportēta, kas liecina par vēsturiski augstu Latvijas kokapstrādes produktu kvalitāti.

[135] Knowledge-intensive bioeconomy Research ecosystem report (2014–2018), pieejams: https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/media_file/ris3-report_bioeconomy_2014-2018_eng.pdf

Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, farmācija

Biomedicīna, biofarmācija veselības tehnoloģijas un biotehnoloģijas ir joma ar augstu nākotnes izaugsmes potenciālu, kurā Latvijai ir gan bagātīgas tradīcijas, gan plaša starptautiskā atpazīstamība un konkurētspēja. Pētniecība Latvijā aptver gan tradicionālo augstas kvalitātes bioloģisko pētniecību, gan klīnisko izpēti, gan pieaugošā apmērā digitalizēto veselības aprūpi.

Specializācijas jomā "Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas" Latvijā attīstīta pētniecība un inovācija ir šādās tematiskajās nišās:

- Personalizētā/precīzijas medicīna
- Translācijas medicīna
- Infekcijas slimības /antimikrobiālā rezistence / globālā veselība
- Vides veselība
- Veselības sistēmas
- Digitālā veselība
- Biofarmācija.

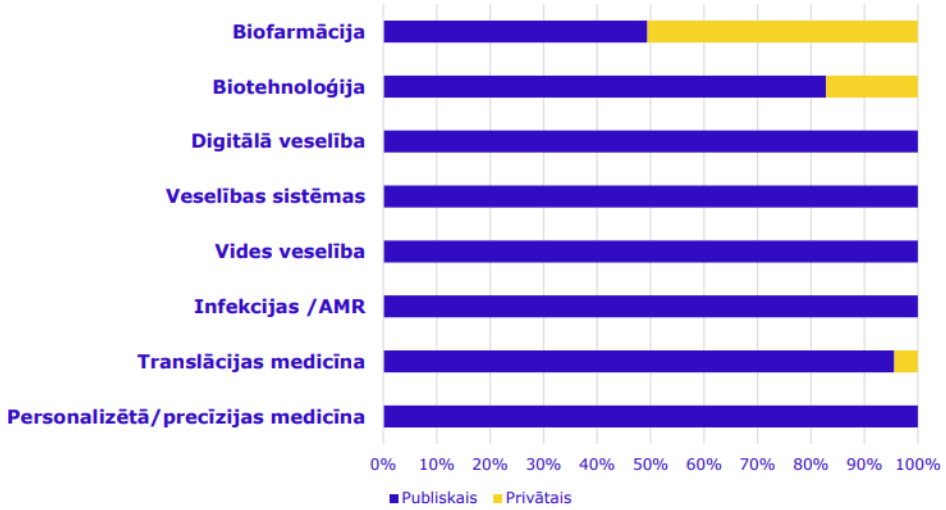
103.attēlā ir parādīts, kādā ģeogrāfiskajā izkliedējumā Latvijā tiek izmantots H2020 finansējums biomedicīnas jomā. Kartē redzams, ka finansējums galvenokārt koncentrējas Rīgā. Rīga ir galvenais zinātniskās un pētnieciskās aktivitātes centrs Latvijā, un šeit ir ievērojama daļa no visiem H2020 finansējumiem biomedicīnas jomā. Šāda koncentrācija Rīgā ir saistīta ar to, ka galvaspilsētā atrodas lielākās pētniecības institūcijas un augstākās izglītības iestādes, kas ir galvenie dalībnieki šajos projektos.

103.attēls. ***Horizon iegūtais finansējums Biomedicīnā***
Avots: IZM[136]

[136] IZM. Biomedicīnas RIS3 jomas galvenie pētniecības rezultāti un jomas tālākās attīstības izaicinājumi Latvijā, pieejmas: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Dokumenti/prezentacijas/Biomedicina_RIS3_J_Paiders_U_Berkis.pdf

104.attēlā parādīti publiskā un privātā sektora ieguldījumi biomedicīnas tematiskajās jomās. Kā var redzēt, lielākā daļa finansējuma biomedicīnas jomās nāk no publiskā sektora, īpaši tādās jomās kā biofarmācija, veselības sistēmas un vides veselība. Šī situācija norāda uz lielu potenciālu sadarbībai starp publisko un privāto sektoru, lai attīstītu inovācijas biomedicīnā, kur abi sektori var veiksmīgi papildināt viens otru. Pārvaldīt ieguldījumus un veidot sinerģiju starp šiem sektoriem būs būtiski, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un konkurētspējīgu biomedicīnas nozares attīstību Latvijā.

104.attēls. ***Publiskā un privātā sektora attiecībā biomedicīnas tematiskajās nišās***
Avots: IZM[137]

Latvijai ir liels potenciāls kļūt par vienu no Eiropas līderiem biomedicīnas jomā, jo tiek attīstītas jaunākās ārstēšanas metodes. Rīga jau šobrīd ir Baltijas un Ziemeļvalstu reģionā viens no galvenajiem precīzijas medicīnas centriem, un tas tiek atzīts arī globāli, jo Latvija sadarbojas ar vairāk nekā 50 valstīm, lai veidotu reģionālu Eiropas precīzijas medicīnas centru. Pētniecības un sadarbības forumos tiek apspriests, kā Latvijas zinātniskā kapacitāte var radīt komercializējamos produktus un projektus, kas uzlabos veselības aprūpi. Latvija ir kļuvusi par pievilcīgu vietu biomedicīnas attīstībai, piesaistot globālos uzņēmumus, piemēram, Roche, kas atver savus centrs šeit, balstoties uz vietējo talantu pieejamību.

Vidzemes reģions, lai gan nepārstāv biomedicīnas attīstības centrus tik lielā mērā kā Rīga, var kalpot par nozīmīgu papildinošu reģionu biomedicīnas, biofarmācijas un veselības tehnoloģiju jomās Latvijā. Vidzemes attīstība šajā jomā ir cieši saistīta ar tās spēju izmantot esošos resursus un sadarbības iespējas ar lielākajiem zinātnes un pētniecības centriem galvaspilsētā.

[137] IZM. Biomedicīnas RIS3 jomas galvenie pētniecības rezultāti un jomas tālākās attīstības izaicinājumi Latvijā, pieejmas: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Dokumenti/prezentacijas/Biomedicina_RIS3_J_Paiders_U_Berkis.pdf

Vidzemes reģiona potenciāls biomedicīnā galvenokārt balstās uz tā spējām veidot inovācijas un sinerģiju starp privāto un publisko sektoru. Reģiona augstākās izglītības iestādes un vietējās veselības aprūpes iestādes var kalpot kā pamats nelielām, bet specializētām pētniecības grupām, kas fokusējas uz biomedicīnas nišām, piemēram, **vides veselību vai infekcijas slimībām**. Vidzemes dabas resursi un vides kvalitāte dod priekšrocības, lai attīstītu pētniecību vides veselības jomā, veidojot sadarbību ar institūcijām Rīgā.

Lai gan šobrīd H2020 un citu biomedicīnas projektu finansējuma koncentrācija Vidzemē ir mazāka, pastāv iespēja piesaistīt investīcijas, veicinot sadarbību starp uzņēmumiem un pētniecības centriem. Piemēram, reģions varētu specializēties biotehnoloģijās, kas saistītas ar dabas resursu izmantošanu vai personalizētas medicīnas pielietošanu reģionālajā līmenī. Vidzemes reģiona nākotnes attīstība biomedicīnā būs atkarīga no tās spējas piesaistīt inovāciju projektus un attīstīt vietējo infrastruktūru, kas ļautu reģionam kļūt par nozīmīgu partneri Latvijas un Eiropas biomedicīnas ekosistēmā. Lai gan Rīga paliks kā galvenais zinātnes centrs, Vidzemei ir iespējas specializēties un attīstīt specifiskas nišas, kļūstot par ilgtspējīgu biomedicīnas nozares daļu Latvijā.

Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas

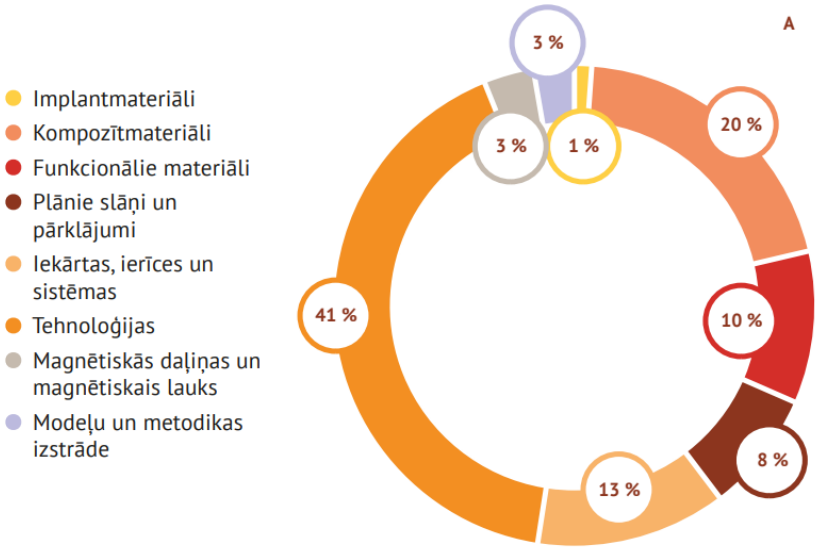
Viedās specializācijas jomai „Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas" ir būtiska loma Latvijas tautsaimniecības attīstībā un tai ir vislielākais potenciāls jaunu, inovatīvu, ar augstu pievienoto vērtību produktu un tehnoloģiju radīšanā. Pētniecība un inovācija viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu jomā sniedz pienesumu tehnoloģisko iespēju uzlabošanai un modernizācijai un energoefektīvāku un videi draudzīgāku tehnoloģiju izmantošanai rūpnieciskajos procesos, kā arī enerģētikā, būvniecībā, lauksaimniecībā, medicīnā, u.c. un sekmē ilgtspējīgu attīstību ilgtermiņā.

Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas jomā Latvijā attīstīta pētniecība un inovācija ir šādās tematiskajās nišās:

- Implantu materiāli;
- Kompozītmateriāli un polimēri;
- Funkcionālie materiāli fotonikai un elektronikai;
- Plānie slāņi un pārklājumi;
- Materiālu raksturošana un datormodelēšana;
- Tehnoloģijas (t.sk. nanotehnoloģijas);
- Iekārtas, ierīces un sistēmas.

Galvenās pētniecības institūcijas Viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu attīstīšanā ir Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūts, Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts un Latvijas Organiskās sintēzes institūts.

Viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu joma tiek iedalīta vairākās nišās. Tehnoloģiju niša sevī ietver P&I projektus, kas ir vērsti uz jaunu un modernu ražošanas un pārstrādes tehnoloģiju ieviešanu tādās tautsaimniecības nozarēs kā metālapstrāde, kokapstrāde, ķīmiskā rūpniecība un mašīnbūve. Šī ir jom[illegible]iša, kurā ir apgūts vislielākais finansējuma apjoms – ~21 milj. eiro, kas ir 41 % n[illegible]nas kopējā finansējuma (~52 milj.) apmēra (*skat. 105.att.*).

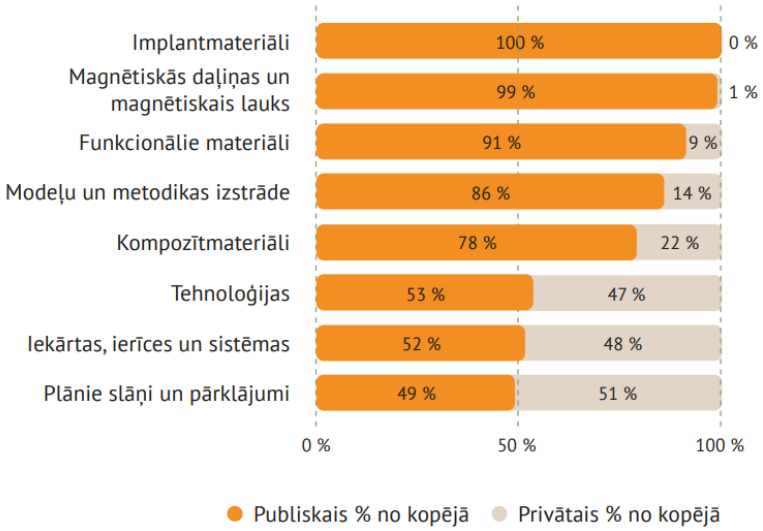
105.attēls. ***Viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu jomas sadalījums nišās pēc piešķirtā finansējuma***
Avots: researchLatvia[138]

Jomā apgūtais finansējums salīdzinājumā ar pārējām RIS3 jomām ir visapjomīgākais, bet ir jāuzsver, ka joma daļēji pārklājas arī ar pārējām RIS3 jomām. Otra lielākā niša pēc apgūtā P&I finansējuma apjoma ir kompozītmateriāli. Šī niša sevī ietver P&I projektus par konstruktīviem kompozītmateriāliem, polimēru kompozītmateriāliem, nanomateriāliem un nanostruktūrām, nanokeramiku un polimēru nanokompozītiem. Nišas iekārtas, ierīces un sistēmas sevī ietver P&I projektus mikroelektronikas un nanoelektronikas iekārtu, ierīču un sistēmu jomā, savukārt funkcionālie materiāli – P&I projektus materiālu elektronikai un fotonikai jomās.

Visaugstākais privātā sektora apgūtais finansējuma apjoms ir šādās nišās: plānie slāņi un pārklājumi, iekārtas, ierīces un sistēmas un tehnoloģijas (*skat. 106.att.*). Šajās nišās augstākais P&I projektu īpatsvars ir kompetences centru (Viedo materiālu un tehnoloģiju kompetences centrs, Mašīnbūves kompetences centrs

[138] Research Latvia. Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6079/download?attachment

un Viedo inženiersistēmu, transporta un enerģētikas kompetences centrs) atbalstītie projekti. Vadošie plāno slāņu un pārklājumu nišas publiskā finansējuma apguvēji ir SIA "Sidrabe" un SIA "GroGlass".

106.attēls. ***Viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu jomas finansējuma sadalījums***
Avots: researchLatvia[139]

Izvērtējot Latvijas sekmību "Apvārsnis 2020" ietvarprogrammā reģionālā kontekstā, ir redzams (*skat. 107.att.*), ka pastāv būtiskas atšķirības starp pieteikto projektu skaitu un apgūto finansējumu. Apgūtais finansējums koncentrējas Rīgā, kas liecina par to, ka pašreizējā P&I kapacitāte ir bāzēta galvenokārt šeit. Ņemot vērā pieteikto projektu reģionālo amplitūdu, ir redzams, ka arī reģionos varētu izveidoties P&I kapacitāte. Reģionālais griezums ir īpašs izaicinājums tieši uzņēmējdarbības sektoram.

107.attēls. ***Pieteikto projektu un apgūto projektu reģionālais griezums "Apvārsnis 2020" ietvarprogrammā LIET-NMP, LIET-ADVMAT, LIET-BIOTECH un LIET-ADVMANU tematiskajās jomās***
Avots: researchLatvia[140]

[139] Research Latvia. Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6079/download?attachment
[140] Research Latvia. Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6079/download?attachment

Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas ir viens no galvenajiem Latvijā attīstītajiem un perspektīvajiem viedās specializācijas sektoriem. Šī joma ir cieši saistīta ar tehnoloģisko inovāciju ieviešanu un ir svarīga Latvijas ekonomikas attīstībai, jo tā veicina augstas pievienotās vērtības produktu radīšanu, kas tiek izmantoti daudzās tautsaimniecības nozarēs – no enerģētikas un rūpniecības līdz medicīnai un būvniecībai. Latvijas mērķis šajā jomā ir ne tikai uzlabot esošās tehnoloģijas, bet arī attīstīt jaunas, ilgtspējīgas un videi draudzīgas tehnoloģijas, kas veicina konkurētspēju gan reģionāli, gan globāli.

Latvijā pētniecība un inovācijas šajā jomā koncentrējas vairākās nišās, piemēram, implantmateriālos, kompozītmateriālos un polimēros, funkcionālajos materiālos, kas ir būtiski fotonikas un elektronikas attīstībai, plānajos slāņos un pārklājumos, kā arī materiālu raksturošanā un datormodelēšanā. Šīs nišas palīdz attīstīt jaunas tehnoloģijas un ražošanas metodes, kas ir būtiskas gan zinātnes, gan rūpniecības sektoram. Pētījumu institūti, piemēram, Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte un Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts, ir galvenie spēlētāji šajā jomā, aktīvi strādājot pie jaunu risinājumu attīstības, kas uzlabo tehnoloģisko kapacitāti un atbalsta jaunu produktu radīšanu.

Vidzemes reģionā viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu jomas attīstība ir svarīgs stratēģiskais virziens, kas var veicināt reģiona ekonomisko izaugsmi un konkurētspēju. Lai gan lielākā pētniecības un inovāciju aktivitāte šajā jomā joprojām ir koncentrēta Rīgā un tās apkārtnē, Vidzemei ir potenciāls veidot savu nišu šajā jomā, īpaši koncentrējoties uz vietējo resursu izmantošanu un sadarbību ar zinātniskajiem centriem citos reģionos.

Vidzemē jau pastāv vairākas nozares, kurās viedo materiālu tehnoloģijas varētu tikt integrētas, piemēram, kokapstrāde, metālapstrāde un būvniecība. Šīs nozares tradicionāli ir spēcīgas Vidzemē, un tām ir būtisks potenciāls kļūt par platformu jaunu tehnoloģiju ieviešanai, īpaši saistībā ar kompozītmateriāliem, nanotehnoloģijām un ilgtspējīgiem ražošanas procesiem.

Viedie materiāli, piemēram, kompozītmateriāli un polimēri, varētu veicināt vietējo uzņēmumu konkurētspēju un uzlabot ražošanas procesus. Turklāt niša, kas saistīta ar plānajiem slāņiem un pārklājumiem, piedāvā iespēju Vidzemes uzņēmumiem attīstīt augstas pievienotās vērtības produktus, kurus varētu eksportēt starptautiskajos tirgos. Šajā kontekstā svarīga būs uzņēmumu un pētniecības institūciju sadarbība, lai attīstītu jaunus produktus un tehnoloģijas.

Vidzemes reģionam būtu svarīgi aktīvāk iesaistīties valsts un Eiropas pētniecības programmās, piemēram, "Apvārsnis 2020" vai tā turpinājumos, lai nodrošinātu nepieciešamo finansējumu un zināšanu pārnesi. Lai arī šobrīd Vidzemes uzņēmumu un pētniecības institūciju dalība šajās programmās ir mazāka nekā citos reģionos, ir iespēja palielināt šo aktivitāti, veidojot kopīgus projektus ar partneriem no citām Latvijas un Eiropas daļām.

Vidzemes reģionā viedo materiālu, tehnoloģiju un inženiersistēmu jomā darbojas vairāki nozīmīgi uzņēmumi un institūcijas, kas veicina inovācijas un reģiona ekonomisko attīstību. Piemēram, **AS "Valmieras stikla šķiedra"** Valmierā ir viens no vadošajiem stikla šķiedras ražotājiem Baltijā, piedāvājot augstas kvalitātes materiālus ar plašu pielietojumu dažādās nozarēs. Tāpat **SIA "Vidzeme Eko"** specializējas videi draudzīgu tehnoloģiju izstrādē un ieviešanā, veicinot ilgtspējīgu attīstību reģionā.

Reģionā aktīvi darbojas arī **Vidzemes Augstskola**, kas veic pētījumus viedo materiālu un inženiersistēmu jomā, sadarbojoties ar vietējiem uzņēmumiem un veicinot jaunu tehnoloģiju attīstību. Turklāt **Viedo materiālu un tehnoloģiju kompetences centrs** īsteno pētniecības projektus, lai attīstītu jaunus produktus un tehnoloģijas šajā nozarē.

Kopumā Vidzemei ir būtisks potenciāls attīstīt viedos materiālus un tehnoloģijas kā vienu no reģiona prioritārajiem virzieniem. Tas veicinās ne tikai vietējās ekonomikas izaugsmi un konkurētspēju, bet arī palīdzēs integrēt Vidzemi Latvijas un Eiropas viedo tehnoloģiju ekosistēmā. Lai to panāktu, ir nepieciešams stiprināt sadarbību starp uzņēmumiem, pētniecības institūcijām un valdību, kā arī veicināt inovāciju un investīciju piesaisti šajā jomā.

Viedā enerģētika

Viedās specializācijas joma "Viedā enerģētika" ir joma ar divējādu nozīmi:

- nozare ar horizontālu ietekmi uz citām jomām, jo efektīvāk pārvaldīta un par mazākām izmaksām pieejama enerģija sekmē visu ekonomikas nozaru attīstību un konkurētspēju;
- nozare, kurā attīstāmas nākotnes izaugsmes tehnoloģijas ilgtspējīgas enerģijas ražošanas un pieejamības nodrošināšanai.

Viedās enerģētikas jomā Latvijā attīstīta pētniecība un inovācija ir šādās tematiskajās nišās:

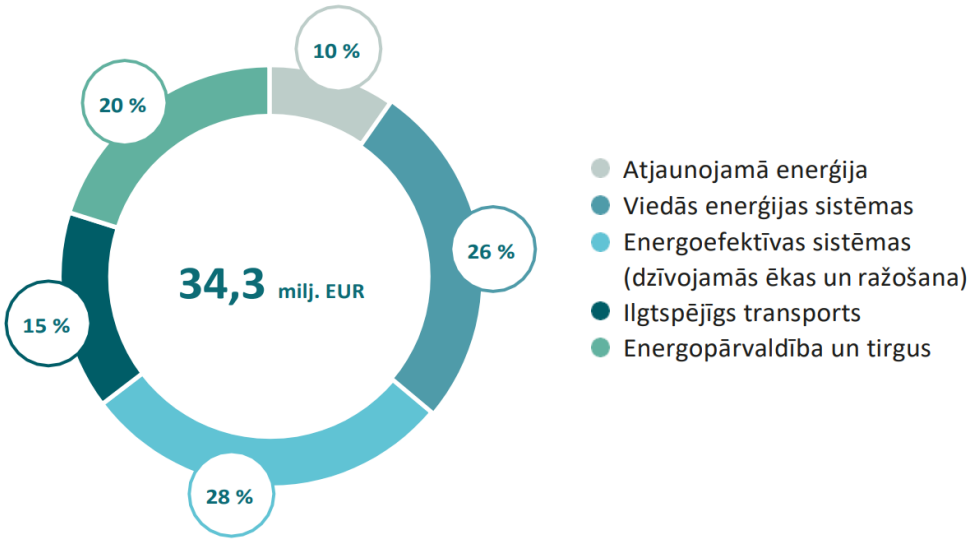
- energoefektivitātes risinājumi ēkās un industrijā;
- viedie tīkli, integrētas energoapgādes sistēmas
- atjaunīgie energoavoti un risinājumi to integrēšanai energosistēmā, bateriju tehnoloģijas;
- alternatīvās degvielas transportam - biodegvielas, ūdeņradis.

RIS3 specializācijas joma „Viedā enerģētika" sniedz ieguldījumu enerģētikas nozares attīstībā un izvirzīto energoefektivitātes un dekarbonizācijas mērķu sasniegšanā, attīstot jaunus materiālus, inženiertehnoloģiskos un digitālos risinājumus atjaunojamās enerģijas ilgtspējīgai un izmaksu efektīvai ieguvei, uzkrāšanai un integrēšanai energosistēmā, energoefektivitātes uzlabošanai būvniecībā un ražošanas procesu automatizācijai un optimizācijai, kā arī attīstot alternatīvās degvielas transportam.

Galvenās pētniecības institūcijas Viedās enerģētikas jomā ir Rīgas Tehniskās universitātes Enerģētikas institūts, Industriālās enerģētikas un elektrotehnikas institūts un Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts, Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūts un Skaitliskās modelēšanas institūts. Aktīvi darbojas arī Fizikālās Enerģētikas institūts, Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Enerģētikas institūts un Spēkratu institūta Alternatīvo degvielu zinātniskā laboratorija un Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūts.

Šajās aktivitātēs kopumā ieguldīts un piesaistīts finansējums 34,3 milj. EUR jeb 19,3 % no kopējā RIS3 specializācijas jomās piesaistītā pētniecības un inovācijas finansējuma apjoma (*skat. 108.att.*), no kura lielāko daļu veido publiskais finansējums. RIS3 specializācijas jomas "Viedā enerģētika" nozīmīgākās tematiskās nišas atbilstoši SET plāna prioritātēm, kurās Latvijai ir izveidojusies P&I kompetence un tiek īstenoti P&I projekti, ir šādas:

- energoefektivitātes uzlabošana ēkās un energoapgādessistēmās (materiāli, "gandrīz nulles enerģijas" ēkas, automatizācija, tehnoloģiju integrācija);
- energosistēmu automatizācija, efektivizācija un viedo tīklu attīstīšana (enerģijas pārveidošanas un uzglabāšanas tehnoloģijas, digitālie risinājumi);
- atjaunojamās enerģijas ieguves tehnoloģiju attīstīšana (biokurināmais – biomasas ieguves avoti un tehnoloģijas; saules enerģijas materiāli un tehnoloģijas, viļņu enerģijas ieguves izpēte);
- ilgtspējīga enerģija transportam (biodegvielas – bioetanols, biogāze, ūdeņraža ieguves tehnoloģija, elektropiedziņas tehnoloģijas).

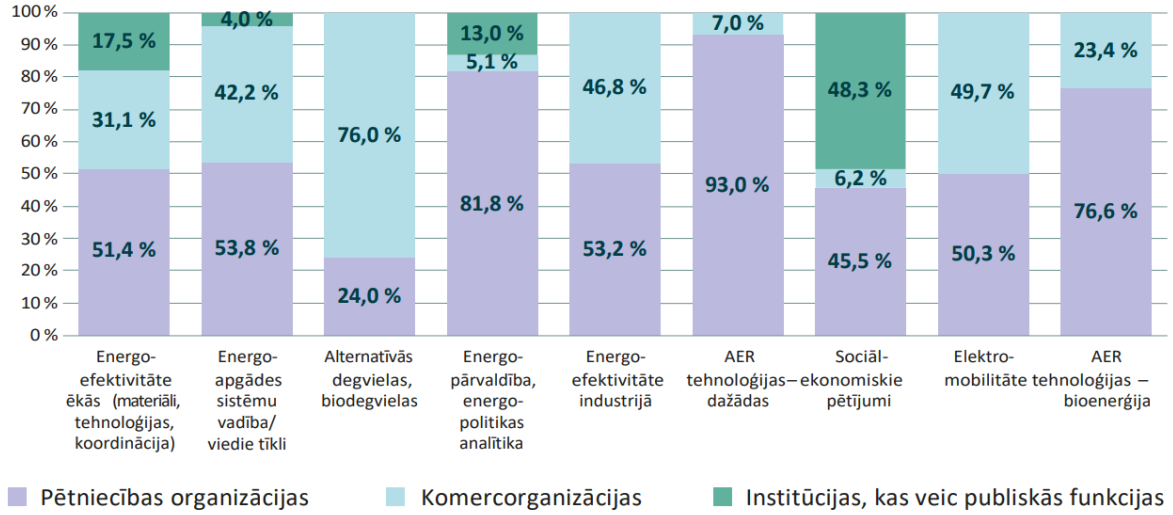

108.attēls. ***RIS3 specializācijas jomas "Viedā enerģētika" P&I projektu īpatsvars pa tematiskajām nišām un finansējuma apjoma***
Avots: researchLatvia[141]

[141] Research Latvia. Viedā enerģētika, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6085/download?attachment

Visvairāk finansējuma ieguldīts viedo enerģijas sistēmu un energoefektīvu ēku un sistēmu attīstīšanai, bet salīdzinoši mazāk – alternatīvo degvielu un atjaunojamās enerģijas avotu un tehnoloģiju attīstīšanai.

Publiskajā sektorā (valsts augstskolās un zinātniskajos institūtos) un privātajā sektorā specializācijas jomā "Viedā enerģētika" pētniecības prioritātes un ieguldījumu apjoms ir samērā līdzīgs (*skat. 109.att.*). Vienlaikus ne visās tematiskajās nišās veidojas pilnvērtīga sasaiste starp fundamentālopētniecību, tehnoloģiju attīstību un komercializāciju. Piemēram, ievērojami lielāks publiskās pētniecības īpatsvars un maza privātā sektora aktivitāte ir atjaunojamās enerģijas ieguves avotu un tehnoloģisko risinājumu izpētē un inovācijā, kas ir viena no perspektīvākajām enerģētikas jomām tuvākajās dekādēs.

109.attēls. ***P&I ieguldījumi RIS3 specializācijas jomas "Viedā enerģētika" tematiskajās nišās pēc projekta īstenotāja tipa (tematisko nišu secība pēc kopējā P&I ieguldījumu apjoma)***

Avots: researchLatvia[142]

Vidzemes reģions, pateicoties tā ekonomiskajai struktūrai un dabas resursiem, varētu spēlēt nozīmīgu lomu viedās enerģētikas attīstībā Latvijā. Lai gan pētniecības un inovācijas centri viedās enerģētikas jomā pārsvarā koncentrējas Rīgā, Vidzemei ir potenciāls attīstīt specializētus risinājumus, īpaši saistībā ar atjaunojamās enerģijas avotu izmantošanu, energoefektivitātes risinājumiem un ilgtspējīgu tehnoloģiju ieviešanu.

Vidzemes iespējas viedajā enerģētikā:

1. **Atjaunojamā enerģija**: Vidzemes dabas resursi, piemēram, koksne un biomasas avoti, sniedz iespēju attīstīt bioenerģijas ražošanu un izveidot efektīvas biomasas izmantošanas sistēmas. Tāpat reģiona ģeogrāfiskā

[142] Research Latvia. Viedā enerģētika, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6085/download?attachment

atrašanās vieta var būt piemērota saules enerģijas tehnoloģiju izmantošanai un attīstībai.

2. **Energoefektivitāte ēkās un industrijā**: Vidzemē jau ir spēcīgas kokapstrādes un būvniecības nozares, kas varētu gūt labumu no energoefektīvu materiālu un būvniecības risinājumu ieviešanas. Inovatīvi siltumizolācijas materiāli un automatizētas energoefektivitātes sistēmas varētu sekmēt gan vietējo tirgu, gan eksportu.
3. **Viedās tehnoloģijas un tīkli**: Vidzemes pilsētas un kopienas var kļūt par eksperimentāliem poligoniem viedo tīklu un integrēto energoapgādes sistēmu ieviešanai. Šādas iniciatīvas ne tikai uzlabotu energoefektivitāti un samazinātu izmaksas, bet arī palielinātu reģiona iedzīvotāju dzīves kvalitāti.
4. **Ilgtspējīga mobilitāte**: Vidzemē ir potenciāls attīstīt alternatīvās degvielas, piemēram, biogāzes ražošanu no vietējās lauksaimniecības atkritumiem, un veicināt elektrotransporta infrastruktūru reģionā, tādējādi pielāgojoties ilgtspējīgas mobilitātes prasībām.
5. **Sadarbība un inovācija**: Lai gan Vidzemē nav lielu pētniecības institūciju, sadarbība ar Rīgas universitātēm un institūtiem, piemēram, Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūtu un Rīgas Tehnisko universitāti, varētu veicināt reģionam pielāgotu risinājumu izstrādi. Svarīga būtu arī uzņēmumu un pētniecības sektora mijiedarbība, lai attīstītu komerciāli dzīvotspējīgas tehnoloģijas.

Izaicinājumi:

- **Finansējuma piesaiste**: Reģionā nepieciešama aktīvāka dalība nacionālajās un Eiropas pētniecības programmās, piemēram, RIS3 vai "Apvārsnis 2020", lai nodrošinātu resursus pētniecībai un inovācijai.
- **Privātā sektora iesaiste**: Salīdzinot ar publiskajām institūcijām, privāto uzņēmumu aktivitāte enerģētikas inovāciju jomā ir mazāka, un to iesaisti vajadzētu veicināt ar stimuliem un investīciju atbalsta mehānismiem.

Vidzemes reģiona attīstība viedās enerģētikas jomā varētu kļūt par stratēģisku virzienu, kas veicinātu reģiona konkurētspēju un ilgtspējīgu izaugsmi. Koncentrēšanās uz vietējo resursu ilgtspējīgu izmantošanu, energoefektivitāti un alternatīvajām degvielām varētu būt nozīmīga reģiona ekonomikas struktūras stiprināšanā un pielāgošanā mūsdienu prasībām. Lai to īstenotu, būtiska būs sadarbība starp reģiona uzņēmumiem, pašvaldībām un pētniecības sektoru, kā arī mērķtiecīga finansējuma un zināšanu piesaiste.

Vidzemes reģions aktīvi attīsta viedās enerģētikas ekosistēmu, koncentrējoties uz ilgtspējīgiem un inovatīviem risinājumiem. Saskaņā ar Vidzemes plānošanas reģiona Viedās specializācijas stratēģiju 2022.–2030. gadam, reģions izvirzījis viedo enerģētiku kā vienu no prioritārajām jomām, lai veicinātu ekonomikas transformāciju un konkurētspēju.

Lai mazinātu klimata pārmaiņu ietekmi un veicinātu ilgtspējīgu enerģētikas attīstību, Vidzemes plānošanas reģiona **pašvaldības** izstrādā Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānus. Šie plāni definēse prioritātes, mērķus un pasākumus, kas vērsti uz reģiona enerģijas sistēmu uzlabošanu un klimata pārmaiņu radīto seku mazināšanu. Turklāt reģionā tiek veicināta **sabiedrības iesaiste** enerģētikas jautājumos, organizējot diskusijas un pasākumus par energokopienu veidošanu un energoefektivitātes paaugstināšanu. Piemēram, Valmierā notika pasākums "Energokopienas – ceļš uz energoneatkarību", kurā eksperti un iedzīvotāji apsprieda energokopienu iespējas un izaicinājumus. Šīs iniciatīvas veicina viedās enerģētikas ekosistēmas attīstību Vidzemē, stiprinot reģiona enerģētisko neatkarību un ilgtspējīgu attīstību.

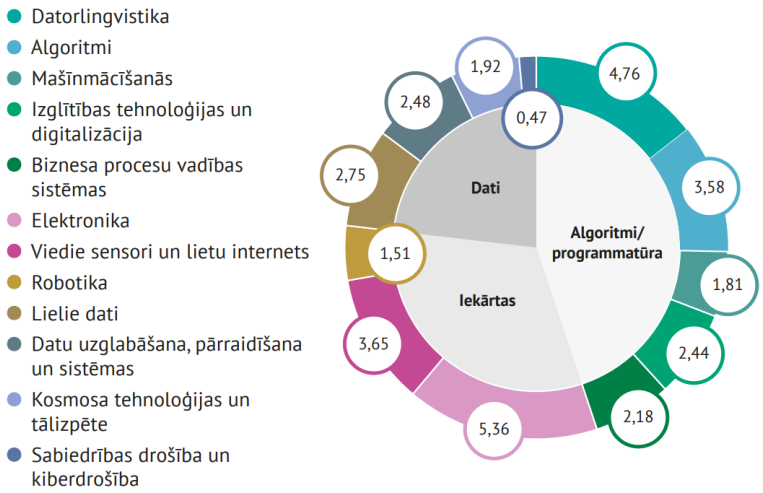
Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

Viedās specializācijas joma "Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas" ir joma ar tiešu horizontālu ieguldījumu pārējo viedās specializācijas jomu attīstībā - bioekonomikā, biomedicīnā, viedajos materiālos un tehnoloģijās, viedajā enerģētikā un tai ir būtiska loma tautsaimniecības transformācijas veicināšanā, lai sekmētu augsto un vidēji augsto tehnoloģiju pieaugumu Latvijas preču un pakalpojumu eksportā.
Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju specializācijas jomā Latvijā attīstīta pētniecība un inovācija ir šādās tematiskajās nišās:

- datorlingvistika, tai skaitā pētījumi mašīntulkošanā,
- algoritmi, tai skaitā pētījumi par kvantu algoritmiem un skaitļošana,
- mašīnmācīšanās,
- izglītības tehnoloģijas un kultūras digitalizācija,
- biznesa procesu vadības sistēmas,
- elektronika, tai skaitā pētījumi par ekrāniem, pusvadītājiem un mikroshēmām, viedo autotransportu, 3D printeriem, audio un precīzajām iekārtām,
- viedie sensori un lietu internets,
- robotika, tai skaitā robotu datorredzes pētījumi,
- lielie dati,tai skaitā viedās pildētas un bioinformātikas pētījumi,
- datu uzglabāšana, pārraidīšana un sistēmas, tai skaitā mākoņdatošanas platformas,
- kosmosa tehnologijas un tālizpēte,
- sabiedrības drošība un kiberdrošība.

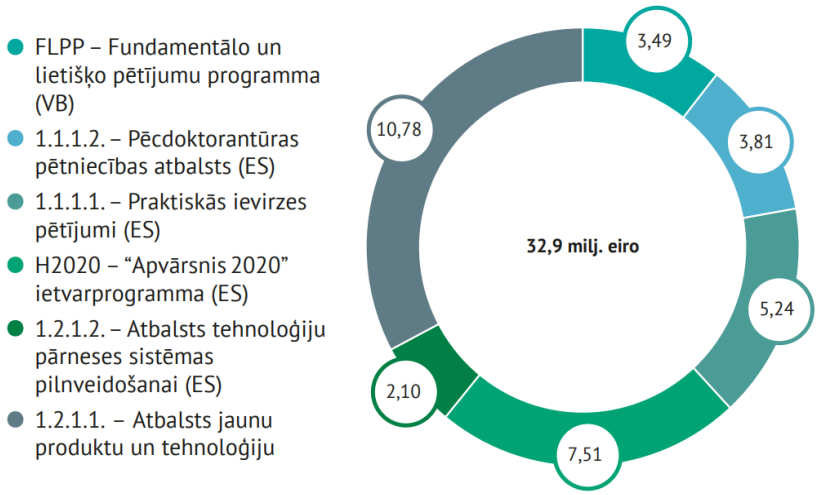
Pētniecības un attīstības projektu īstenošanā vienlīdz aktīvi iesaistās gan publiskā un akadēmiskā sektora institūcijas, gan uzņēmumi. Pētniecības institūcijas, kuras īsteno pētījumus informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā ir Elektronikas un datorzinātņu institūts, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Transporta un sakaru institūts, Ventspils Augstskola, Vidzemes Augstskola.

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas pētījumu nišās kopumā piesaistīts un ieguldīts finansējums 32,9 milj. EUR, jeb 17% no kopējā apjoma visās RIS3 specializācijas jomās piesaistītā pētniecības un inovācijas finansējuma apjoma. Vislielākais finansējums ir piesaistīts pētījumu tematiskajās nišās: "Elektronika" – 5,36 milj. EUR jeb 16%, "Datorlingvistika" – 4,76 milj. EUR jeb 14% un "Viedie sensori un lietu internets" – 3,65 milj. EUR jeb 11% no visa IKT jomas P&I finansējuma (*skatīt 110.att.*).

110.attēls. ***Finansējuma apjoma sadalījums RIS3 IKT jomas tematiskajās nišās, milj. EUR***
Avots: researchLatvia[143]

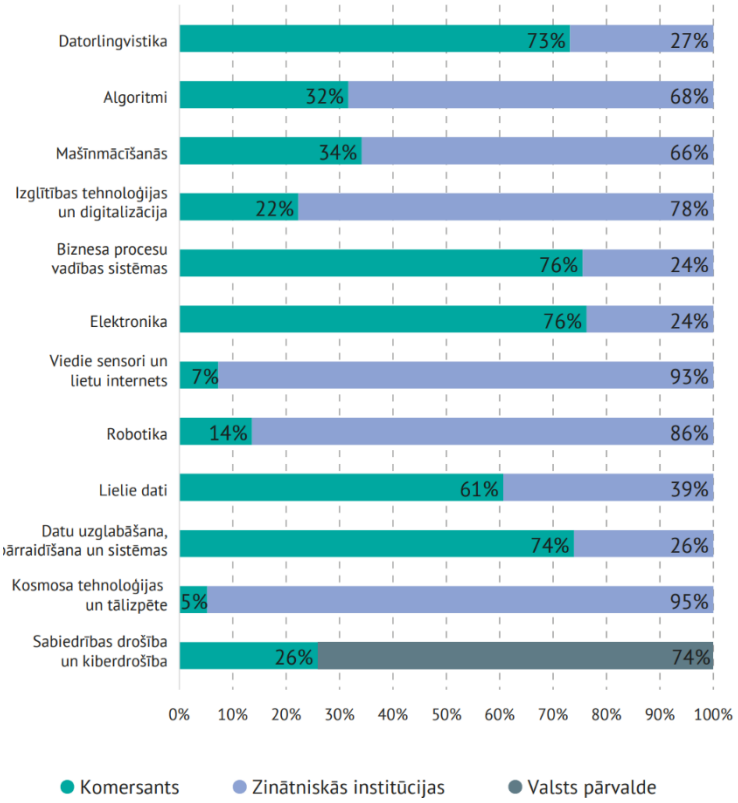
Kopumā no visa IKT jomas piesaistītā P&I finansējuma 33% jeb 10,78 milj. EUR ir Ekonomikas ministrijas finanšu instrumenta "1.2.1.1. Atbalsts jauno produktu un tehnoloģiju izstrādei kompetences centru ietvaros" finansējums, otrs lielākais finansējuma avots 2014.–2018.gada periodā ir bijusi "Apvārsnis 2020" ietvarprogramma, kur piesaistīti 23% jeb 7,51 milj. EUR no visa IKT jomas finansējuma. Trešais lielākais finansējuma avots ir bijusi Izglītības un zinātnes ministrijas finanšu instrumenta "1.1.1.1. – Praktiskās ievirzes pētījumi" finansējums – 16 % jeb 5,24 milj. EUR (*skatīt 111.att.*).

111.attēls. ***RIS3 IKT jomas finansējuma sadalījums pa programmām, milj. EUR***
Avots: researchLatvia[144]

[143] Research Latvia. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/5992/download?attachment
[144] Research Latvia. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/5992/download?attachment

P&I projektu īstenošanā vienlīdz aktīvi iesaistās gan augstākās izglītības iestādes, gan zinātniskās institūcijas, gan uzņēmumi, taču atsevišķu aktivitāšu līmenī ir novērojams viena sektora pārsvars P&I projektu izpildē (*skat. 110.att.*). IKT jomā Latvijā darbojas divi kompetences centri – IT kompetences centrs un Latvijas elektrisko un optisko iekārtu ražošanas nozares kompetences centrs, kuri apvieno gan komersantus, gan zinātniskās institūcijas.

112.attēls. ***ZI, komersantu un valsts pārvaldes īstenoto P&I projektu finansējuma procentuāls sadalījums RIS3 IKT jomas tematiskajās nišās***
Avots: researchLatvia[145]

IKT jomā darbojas spēcīgas un starptautiski atzītas zinātniskās institūcijas, ko parāda arī augstie rezultāti programmā "Apvārsnis 2020". IKT apakšprogrammā iegūts vairāk nekā 7,51 milj. EUR liels finansējums no Eiropas Komisijas, kas ir 0,15% no kopējā IKT apakšprogrammā piesaistītā finansējuma. "Apvārsnis 2020" programmā vislielākie panākumi ir privātā sektora uzņēmumiem, savukārt no IKT jomas zinātniskajām institūcijām lieli panākumi ir tikai LU, EDI un LLU. Izvērtējot Latvijas sekmību "Apvārsnis 2020" ietvarprogrammā reģionālā kontekstā, ir redzams (*skat. 113.att.*), ka apgūtais finansējums koncentrējas Rīgā, taču arī reģionos Jelgavā, Ventspilī ir sekmīgi projekti.

[145] Research Latvia. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/5992/download?attachment

113.attēls. ***Projektu finansējums pēc institūciju atrašanās vietas "Apvārsnis 2020" ietvarprogrammā IKT jomas apstiprinātajiem projektiem***
Avots: researchLatvia[146]

Viedās specializācijas joma **"Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT)"** Latvijā ir būtisks virzītājspēks citu viedās specializācijas jomu – bioekonomikas, biomedicīnas, viedo materiālu, tehnoloģiju un viedās enerģētikas – attīstībā, veicinot tautsaimniecības transformāciju un sekmējot augsto un vidēji augsto tehnoloģiju īpatsvaru eksportā. IKT pētniecība ir koncentrēta tādās tematiskajās nišās kā datorlingvistika, mašīnmācīšanās, elektronika, viedie sensori un lietu internets, kvantu algoritmi un skaitļošana, lielie dati, kosmosa tehnoloģijas un kiberdrošība. Šajās nišās piesaistīts finansējums 32,9 milj. EUR, no kura lielākās investīcijas ir elektronikā (16%), datorlingvistikā (14%) un viedajos sensoros (11%). Lielāko finansējuma daļu nodrošina Ekonomikas ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas un Apvārsnis programmas.

IKT jomas pētniecības un attīstības (P&I) projektos vienlīdz aktīvi iesaistās **zinātniskās institūcijas, augstākās izglītības iestādes un uzņēmumi**, tomēr dažās aktivitātēs dominē konkrēts sektors. Latvijā darbojas divi kompetences centri – IT kompetences centrs un Latvijas elektrisko un optisko iekārtu ražošanas kompetences centrs, kas apvieno zinātnes un uzņēmējdarbības sadarbību. Pētījumu izcilību apliecina Latvijas dalība programmā "Apvārsnis 2020", kur īpaši veiksmīgi darbojas LU, EDI un LLU, kā arī privātā sektora uzņēmumi. Lai gan finansējums koncentrējas Rīgā, arī reģionos, piemēram, Jelgavā un Ventspilī, tiek īstenoti nozīmīgi IKT projekti, stiprinot inovāciju un pētniecības kapacitāti visā valstī.

[146] Research Latvia. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/5992/download?attachment

Vidzemes reģionam ir potenciāls attīstīt viedās specializācijas jomu "Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT)", kas ir būtisks instruments ekonomiskajai transformācijai un inovāciju attīstībai. IKT joma Latvijā jau tagad ir nozīmīga, kalpojot par atbalstu citām nozarēm, piemēram, bioekonomikai, biomedicīnai, viedajiem materiāliem un viedajai enerģētikai, un tā spēj palielināt augsto un vidēji augsto tehnoloģiju īpatsvaru valsts eksportā. Vidzeme varētu pielāgot šo jomu savām specifiskajām vajadzībām un priekšrocībām.

IKT potenciāls Vidzemē:

- **Pētījumu kapacitāte Vidzemes Augstskolā:** Vidzemes Augstskola kā reģionālā izglītības un pētniecības institūcija aktīvi iesaistās IKT jomas attīstībā, īpaši izglītības tehnoloģiju, kultūras digitalizācijas un lietu interneta jomās. Šīs nišas ir būtiskas Vidzemei kā reģionam ar spēcīgu kultūras un tūrisma potenciālu.
- **Lietu internets un viedie sensori**: Vidzemes lauksaimniecība un mežsaimniecība varētu izmantot viedos sensorus un IoT risinājumus, lai optimizētu resursu izmantošanu un paaugstinātu efektivitāti. Šie risinājumi var kalpot kā pamats ilgtspējīgas un efektīvas bioekonomikas attīstībai reģionā.
- **Mašīnmācīšanās un lielie dati:** Vidzemes ekonomikas attīstība varētu iegūt no datu analīzes un mašīnmācīšanās pielietojumiem, īpaši nozarēs kā lauksaimniecība, tūrisms un reģionālā plānošana. Šie rīki palīdzētu pieņemt dati balstītus lēmumus un sekmētu konkurētspēju.
- **Izglītības tehnoloģijas:** Vidzemē jau pastāv ievērojama pieredze izglītības tehnoloģiju izstrādē, īpaši pateicoties Vidzemes Augstskolas darbam. Šis segments varētu kalpot par pamatu reģionālai un starptautiskai sadarbībai izglītības digitalizācijā.

Izaicinājumi Vidzemē:

- **Finansējuma piesaiste:** Salīdzinot ar Rīgu, reģionos, tostarp Vidzemē, IKT pētniecības un inovāciju projektiem tiek piesaistīts ievērojami mazāks finansējums. Lai panāktu lielāku līdzdalību, būtu nepieciešams aktīvāk izmantot nacionālos un Eiropas finansējuma avotus, piemēram, "Apvārsnis" programmu.
- **Reģionālās pētniecības infrastruktūras trūkums:** IKT infrastruktūra un pētniecības institūciju trūkums Vidzemē ierobežo reģiona spējas konkurēt ar Rīgu un citām pilsētām.

Vidzemes plānošanas reģionā informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ekosistēma ir daudzveidīga un dinamiska, aptverot izglītības iestādes, uzņēmumus, nevalstiskās organizācijas un valsts institūcijas, kas kopīgi veicina digitālo transformāciju un inovācijas reģionā. Piemēram, **Vidzemes Augstskola** Valmierā piedāvā studiju programmas IKT jomā, veicinot jauno speciālistu sagatavošanu un pētniecību. Savukārt **Cēsu Digitālais centrs** īsteno projektus, kas veicina

uzņēmumu un publiskā sektora digitālo transformāciju, kā arī uzlabo iedzīvotāju digitālās prasmes.

Reģionā tiek organizēti arī pasākumi, kas veicina inovācijas un digitālo attīstību. Piemēram, **Vidzemes inovāciju nedēļa** pulcē dažādas organizācijas, tostarp augstākās izglītības un pētniecības iestādes, profesionālās izglītības iestādes, valsts un reģionālās iestādes, pašvaldības, inovāciju un tehnoloģiju atbalsta organizācijas, nevalstiskās organizācijas un uzņēmumus, lai apspriestu un veicinātu inovācijas reģionā. Šāda veida pasākumi stiprina sadarbību starp dažādiem ekosistēmas dalībniekiem un veicina reģiona digitālo attīstību.

Vidzemes reģiona nākotnes attīstība IKT jomā var būt nozīmīga, ja tiek izmantots reģiona unikālais ekonomiskais un kultūras potenciāls, īpaši izglītības tehnoloģijās, lietu internetā un mašīnmācīšanās risinājumos. Svarīga būtu reģiona universitāšu un uzņēmumu sadarbība ar nacionālajām un starptautiskajām pētniecības institūcijām, kā arī lielāka reģionālā līmeņa dalība pētniecības un inovāciju finansēšanas programmās. Tas ne tikai palīdzētu modernizēt esošo infrastruktūru un ekonomikas struktūru, bet arī stiprinātu Vidzemes lomu Latvijas IKT inovāciju ekosistēmā.

Noslēgums

Vidzemes reģiona viedās specializācijas stratēģijas (RIS3) novērtējums uzrāda gan būtiskus sasniegumus, gan izaicinājumus reģiona ilgtspējīgas attīstības kontekstā. Reģions demonstrē stabilu ekonomikas izaugsmi un inovāciju potenciālu, kas balstīts uz tradicionālo nozaru stiprajām pusēm un resursu bagātību. Tajā pašā laikā salīdzinoši zemā produktivitāte, ierobežotā nozaru diversifikācija un atkarība no ārējā finansējuma norāda uz nepieciešamību pielāgot stratēģijas un palielināt ieguldījumus augsto tehnoloģiju, vides inovāciju un cilvēkkapitāla attīstības jomās.

RIS3 stratēģijas efektīva īstenošana Vidzemē ir būtiska, lai reģions spētu nostiprināt savu lomu Latvijas ekonomikā un izmantot savu potenciālu konkurētspējīgas, ilgtspējīgas un sociāli iekļaujošas ekonomikas veidošanā. Panākumi būs atkarīgi no mērķtiecīgas politikas, kas vērsta uz inovāciju atbalstu, uzņēmējdarbības stimulēšanu un reģiona spēcīgo sektoru efektīvu izmantošanu.

Ar mērķtiecīgu pieeju un koordinētu sadarbību starp valsts, pašvaldību un privātā sektora dalībniekiem Vidzeme var kļūt par piemēru tam, kā reģionālās stratēģijas var veicināt ne tikai vietējo izaugsmi, bet arī dot ievērojamu ieguldījumu valsts kopējā attīstībā.

Izmantotās informācijas avoti

1. 2014-2020 European structural and investment funds, pieejams: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/funding-management-mode/2014-2020-european-structural-and-investment-funds_en
2. CSP. Darba meklētāju/bezdarbnieku īpatsvars pēc faktiskās dzīvesvietas (eksp. statistika), Administratīvās teritorijas (jaunākās) 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/bezdarbs/kartes/k460-darba-mekletajubezdarbnieku-ipatsvars?themeCode=NBBA
3. CSP. Ekonomiski aktīvi uzņēmumi reģionos, valstspilsētās un novados 2021 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/skaits-demografija/tabulas/uzs011-ekonomiski-aktivi-uznemumi
4. CSP. Iedzīvotāji pēc dzimuma un vecuma grupām reģionos, pilsētās, novados, pagastos, apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās gada sākumā, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRD/IRD081/table/tableViewLayout1/
5. CSP. Iedzīvotāji pēc ekonomiskās aktivitātes reģionos 2019 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/ekonomiska-aktivitate/tabulas/nba041-iedzivotaji-pec-ekonomiskas
6. CSP. Iedzīvotāju blīvums (eksp. statistika), Administratīvās teritorijas (jaunākās), 2024. Pieejams: https://geo.stat.gov.lv/stage2/#
7. CSP. Iedzīvotāju skaits gada sākumā, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji reģionos, pilsētās un novados, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/tabulas/irs031-iedzivotaju-skaits-gada-sakuma-ta
8. CSP. Iekšzemes kopprodukts reģionos un republikas pilsētās (faktiskajās cenās) 2000 – 2021, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/tabulas/ikr010-iekszemes-kopprodukts-regionos-un
9. CSP. Iekšzemes kopprodukts un bruto pievienotā vērtība, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/2411-iekszemes-kopprodukts-un-bruto-pievienota-vertiba
10. CSP. Inovācijas uzņēmējdarbībā 2020.–2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/inovacijas-uznemumos/publikacijas-un-infografikas/21312-inovacijas?themeCode=IU
11. CSP. Komersantu finanšu analīzes rādītāji (NACE 2. red.), pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__ENT__UA__UFF/UFF050/table/tableViewLayout1/
12. CSP. Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2023. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2023-05/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2023_%2823_00%29_LV.pdf
13. CSP. Latvijas energobilance 2020. gadā. Pieejams: https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-08/Nr_21_Latvijas_energobilance_2020_gada_%2821_00%29_LV.pdf

14. CSP. Latvijas lauksaimniecība, 2024. Pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/zivsaimn/publikacijas-un-infografikas/21306-latvijas-lauksaimnieciba-2024?themeCode=LA
15. CSP. Latvijas statistikas gadagrāmata, 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/publikacijas-un-infografikas/15175-latvijas-statistikas
16. CSP. Latvijas vide skaitļos 2022. gadā: klimata pārmaiņas, dabas resursi un vides kvalitāte, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/vide/konti/publikacijas-un-infografikas/15220-latvijas-vide-skaitlos-2022-gada?themeCode=EN
17. CSP. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība reģionos (1990 – 2023), pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/tabulas/lag030-lauksaimniecibas-kulturaugu-sejumu-platiba-kopraza?themeCode=LA
18. CSP. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes nomas cena reģionos (eiro par ha, bez PVN) 2011 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/tabulas/lac040-lauksaimnieciba-izmantojamas-zemes-nomas-cena?themeCode=LA
19. CSP. Nodarbinātie iedzīvotāji 15 un vairāk gadu vecumā pēc nodarbinātības statusa un dzimuma reģionos, pilsētās, novados un pagastos gada sākumā, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/darbs/ekonomiska-aktivitate/tabulas/nba041-iedzivotaji-pec-ekonomiskas
20. CSP. Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2. red.) reģionos, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__EMP__NB__NBLA/NBL061/table/tableViewLayout1/
21. CSP. Pieaug lielo lauku saimniecību īpatsvars, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/lauksaimn/preses-relizes/20948-2023-gada-lauku-saimniecibu-integretas
22. CSP. Piedāvājuma un izlietojuma tabulas, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-gada/23235-piedavajuma-un-izlietojuma-tabulas
23. CSP. Pievienotā vērtība un tās struktūra, nodarbināto kopskaits un darba ņēmēji reģionos un republikas pilsētās pa darbības veidiem, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__VEK__IK__IKR/IKR020/table/tableViewLayout1/
24. CSP. Siltumenerģijas bilance reģionos 2009 – 2023, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/energetika/tabulas/enb150-siltumenergijas-bilance-regionos?themeCode=EN
25. CSP. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem reģionos, pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__EMP__DS__DSV/DSV051c/table/tableViewLayout1/
26. CSP. Tikai 36 % mājokļu pēdējo piecu gadu laikā ir veikti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/noz/energetika/preses-relizes/23337-majoklu-energoefektivitates-uzlabosana?themeCode=EN
27. CSP. Uzņēmumu demogrāfijas rādītāji pēc pamatdarbības veida reģionos 2007 – 2022, pieejams: https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/uznemejdarbiba/skaits-demografija/tabulas/uzd010-uznemumu-demografijas-raditaji

28. IZM. Biomedicīnas RIS3 jomas galvenie pētniecības rezultāti un jomas tālākās attīstības izaicinājumi Latvijā, pieejmas: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Dokumenti/prezentacijas/Biomedicina_RIS3_J_Paiders_U_Berkis.pdf
29. Jaunuzņēmumu ekosistēma, 2024. Pieejams: https://www.liveriga.com/lv/11120-jaunuznemumi#get-access
30. Knowledge-intensive bioeconomy Research ecosystem report (2014–2018), pieejams: https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/media_file/ris3-report_bioeconomy_2014-2018_eng.pdf
31. Latvijas Banka. Latvijas makroekonomiskais apskats, pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/16948/download?attachment
32. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030), pieejams: https://www.mk.gov.lv/lv/media/15129/download?attachment
33. LU BVEF produktivitātes zinātniskais institūts "Latvijas Universitātes domnīca LV PEAK". Latvijas produktivitātes ziņojums 2020. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/media/8753/download
34. Luminor. Latvijas divas ekonomikas, pieejams: https://www.luminor.lv/sites/default/files/docs/preses_relizes/latvijas_novadu_un_nozaru_petijums_13082024-1-min.pdf
35. Lursoft. Nozaru rentabilitātes Top, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/10/31/uzzini-kuras-nozares-2023-gada-bijusi-augstaka-rentabilitate/
36. Lursoft. TOP 20 pelnošākie uzņēmumi Vidzemē 2023. gadā, pieejams: https://blog.lursoft.lv/2024/11/25/top-20-pelnosakie-uznemumi-vidzeme-2023-gada/
37. LV PEAK. Inflācijas ietekme uz investīcijām un priekšlikumi investīcijām produktivitātes veicināšanā, pieejams: https://www.lvpeak.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/lvpeak.lu.lv/LU_domnica_LV_PEAK/Projekti/investicijas_produktivitate/Nodevums_INFLACIJAS_IETEKME_UZ_INVESTICIJAM_08122022.pdf
38. Research Latvia. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/5992/download?attachment
39. Research Latvia. Viedā enerģētika, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6085/download?attachment
40. Research Latvia. Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/6079/download?attachment
41. Saeimas 2020. gada 2. jūlija paziņojums "Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2021.–2027. gadam (NAP2027)". https://likumi.lv/ta/id/315879
42. Startin.LV Latvijas jaunuzņēmumu ekosistēmas atskats, 2023. Pieejams: https://www.liveriga.com/lv/11120-jaunuznemumi#get-access
43. VARAM. Analītiskais ziņojums par Eiropas Savienības fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda ieguldījumiem un uzraudzības rādītājiem Latvijas administratīvajās teritorijās, pieejams: https://raim.gov.lv/files/Analitiskais_zinojums_ES_fondi_2014_2020_2023.gads.pdf
44. Viedās specializācijas stratēģija (RIS3), pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/viedas-specializacijas-strategija-ris3
45. VPR. Reģionālais profils energoapgādes, patēriņa un energopārvaldības jomā. Pieejams:

http://jauna.vidzeme.lv/upload/PANEL/Gala_dokumenti/VPR_Regionalais_profils_energoapgades_paterina_un_energoparvaldibas_joma.pdf
46. Woolford, J., Bachtrögler-Unger, J., Burton, A., Lalanne, M., & Gulda, K. (2024). *Skills for Smart Specialisation* (Nr. JRC137083). Kopīgais pētniecības centrs.
47. Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021. – 2027.gadam, pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/media/11501/download